

RUKOVĚŤ

PRO

ZPOVĚDNÍKY.

Dle nejlepších pomůcek sepsal

Dr. RUPERT FR. X. SMOLÍK.

kněz řehole sv. Benedikta v klášteře Břevnovo - Broumovském, professor
bohosloví v Králové - Hradci.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.

Číslo VI.

V PRAZE.

Tiskem Karla Bellmanna.

1868.

Předmluva.

Spis tento, jež velebným spolubratřím na vinici Páně pracujícím podávám, povstal ze zápisek ku vlastní potřebě sněšených. Uvažování, že zastávání úřadu zpovědnického vele důležitým, zároveň ale velmi obtížným úkonem duchovního pastýře jest, a že by záhodno bylo v českém jazyku alespoň v nejhlavnějších rysech podati náskres tak důležitého odboru pastýřského bohosloví, přimělo mne k tomu, abych některé části obšírněji vypracoval, a tudy především mladším duchovním ne rozsáhlou sice, ale proto přece dosti úplnou rukověť posloužil.

Každý důležitosti předmětu a obtíží v něm se naskytujících znalý mi přisvědčí, že jsem se uvázal v práci nesnadnou; zakusil jsem zajisté obtíží dosti při sepisování díla svého. Proto následoval jsem vůdce nejspolehlivější, především spisy sv. Alfonsa, ač i mnohých jiných dobrých pomůcek pilně použito.

Že pojednání o restituci poněkud jest delší jiných, omluví důležitost věci a potřeba dotyčných zásad pro zpovědnici. Kanony Pœnitencialné, v dodatku se nalézající, jsou důležité pro seznání starší kázně církevní při ukládání pokání; proto

neměl jsem za zbytečné aspoň u výtahu je podati. Rozdělení volil jsem takové, jaké sama látka ku snadnějšímu přehledu poskytovat se zdála.

Konečným cílem mým při sepisování díla tohoto bylo, abych dle slabých sil svých přispěl ku zdárnému zastávání úřadu zpovědnického. Žehnejž Bůh tomuto úmyslu!

V Hradci Králové, na den všech Svatých 1868.

Spisovatel.

O b s a h.

Proprava.

	Str.
§. 1. Pastýřská důležitost pokání	1
§. 2. Stručný přehled kázně církevní při posluhování svátostí pokání . .	2
§. 3. Literatura o zpovědnici	6

Hlava první.

Částky svátosti pokání.

§. 4. Vzdálenější a bližší hmotnost svátosti pokání	11
---	----

Článek první. Lítost.

§. 5. Podstata a rozdílnost lítosti	12
§. 6. Nadpřirozená dokonalá a nedokonalá lítost	12
§. 7. Vlastnosti lítosti	14
§. 8. Trvání lítosti	15
§. 9. Vlastnosti předsevzetí	15

Článek druhý. Zpověď.

§. 10. Potřeba a užitečnost zpovědi	17
§. 11. Vlastnosti zpovědi	18
§. 12. Zpytování svědomí	19

Článek třetí. Dostiučinění.

§. 13. Podstata, potřeba a výbornost dostiučinění	20
§. 14. Odpustky. Základ jejich	22
§. 15. Rozdílnost odpustků	23
§. 16. Podmět, podmínky a užitečnost odpustků	24

Hlava druhá.

Kajení. Povinnost zpovídati se.

§. 17. Podmínky platného přijetí svátosti pokání	24
§. 18. Povinnost zpovídati se	25
§. 19. Vysvětlení církevního zákona o zpovědi jednou v roce	26
§. 20. Častější zpověď	27

Hlava třetí.

Zpovědník.

Článek první. Důležitější osobní vlastnosti zpovědníka.

§. 21. Trojí úřad zpovědníka	29
§. 22. Bezúhonný život	30
§. 23. Trpělivost	30

§. 24.	Horlivost	Str. 31
§. 25.	Opatrnost	32
§. 26.	Věda	32
§. 27.	Neohroženost. Spravedlnost	34
§. 28.	Ochotnost	35

Článek druhý. Právomocnost zpovědní (Jurisdictio).

§. 29.	Jurisdikcí a approbací	36
§. 30.	Rozdílnost jurisdikcí	37
§. 31.	Doplnění právomocnosti. Pochybnost o ní	38
§. 32.	Pozbytí právomocnosti zpovědní	40
§. 33.	Obmezení právomocnosti	49
§. 34.	Zadržení pádové svědomí	42
§. 35.	Podmínky zadržených pádů	43
§. 36.	Papežské zadržené pády	45
§. 37.	Biskupské zadržené pády svědomí	47
§. 38.	Absolutio complicitis	50
§. 39.	Crimen sollicitationis, et falsa accusatio Confessarii de crimine sollicitationis ad turpia	52
§. 40.	Klášteří zadržené pády	55
§. 41.	Rozhřešení ze zadržených hříchů	56
§. 42.	Nepřímé rozhřešení ze zadržených hříchů	59

Článek třetí. Mlčelivost zpovědní.

§. 43.	Výměr a důvody této povinnosti	60
§. 44.	Podmět mlčelivosti zpovědní	62
§. 45.	Předmět a dosah	62
§. 46.	Dovolené upotřebení vědomosti čerpané ze zpovědi	65
§. 47.	Porušení mlčelivosti zpovědní	66
§. 48.	Opatrnost při ostříhání tajemství zpovědního	64

Hlava čtvrtá.

Úkon zpovědní.

Článek první. Zpověď.

§. 49.	Místo zpovědi	70
§. 50.	Příprava a chování se zpovědníka	71
§. 51.	Jakost zpovědi	72
§. 52.	Zpověď z hříchů všedních, již odpuštěných a pochybných	75
§. 53.	Doplnění zpovědi. Otázky	77
§. 54.	Předměty z oboru otázek vyloučené	83
§. 55.	Vlastnosti otázek	85

Článek druhý. Poučení a napomenutí kajicníka.

§. 56.	Povinnost zpovědníka poučiti a napomenouti	88
§. 57.	Předmět poučování a napomínání	89
§. 58.	Obsah a způsob poučení a napomenutí	94

Článek třetí. Zpovědník co lékař.

§. 59.	Udání prostředků k polepšení a křesťanskému životu	96
--------	--	----

Článek čtvrtý. Uložení zadostiučinění (pokání).

	Str.
§. 60. Povinnost zpovědníka uložiti zadostiučinění	97
§. 61. Povaha zadostiučinění	99
§. 62. Jiné některé ohledy při ukládání pokání	104
§. 63. Přijetí, změnění a vykonání pokání	106
§. 64. Skutkové kající	108

Článek pátý. Rozhřešení.

§. 65. Úsudek o rozpoložení kajicníka	113
§. 66. Pravidlo a podmínky při udělení rozhřešení	117
§. 67. Spůsob a obřad rozhřešení	119
§. 68. Zdvižení církevních trestů	121
§. 69. Podmíněné rozhřešení	122
§. 70. Odepření rozhřešení	128
§. 71. Odročení rozhřešení	130
§. 72. Rigorismus a laxismus. Potřeba svorného jednání	133
§. 73. Napravení chyb učiněných ve zpovědi	135

Článek šestý. O generální zpovědi.

§. 74. Výměr a ovoce generální zpovědi	136
§. 75. Povinnost k generální zpovědi	137
§. 76. Uložení generální zpovědi; prosba o ni	140
§. 77. Příprava k generální zpovědi	144
§. 78. Slyšení generální zpovědi	145

Hlava pátá.

Jednání s rozličnými kajicníky ve zpovědi.

Článek první. Kajicníci dle rozličného vnitřního uspořádání.

§. 79. Vzdělaní kajicníci	147
§. 80. Kajicníci méně vzdělaní a blbci	149
§. 81. Příležitostní hříšníci	150
§. 82. Hříšníci ze zvyku (Consuetudinarii)	158
§. 83. Zpětiví (recidivi)	162
§. 84. Kajicníci zatvrzelého srdce	164
§. 85. Pyšní, hrdí kajicníci	165
§. 86. Lakomci	167
§. 87. Chlípni	168
§. 88. Nenávistiví a závistiví	173
§. 89. Podezříváči. Pomlouvači. Utrhači. Potupa	174
§. 90. Obžerci	176
§. 91. Hněvivci	178
§. 92. Proklínači	179
§. 93. Nesmířliví nepřátelé	180
§. 94. Lenivci	181
§. 95. Vlažní kajicníci	183
§. 96. Kajicníci, kteří po prvé těžkého hříchu se dopustili	184
§. 97. Kajicníci, nalezající se na cestě obrácení	184
§. 98. Nábožní kajicníci	185
§. 99. Vedení nábožných kajicníků	187

	Str.
§. 100. Zdánlivě nábožní	192
§. 101. Úzkostliví	194
§. 102. Zarmoucení kajicníci	198
§. 103. Kajicníci v pokušeních postavení	199

Článek druhý. Kajicníci dle rozličných zevnějších poměrů.

§. 104. Dítky	201
§. 105. Odrůstající mládež	203
§. 106. Snoubenci	208
§. 107. Manželé	210
§. 108. Překážky manželství ve zpovědi shledané	214
§. 109. Rodičové	220
§. 110. Hospodáři a čeleď	222
§. 111. Vdovy	224
§. 112. Kajicníci dle rozličného stavu	225
§. 113. Hluší. Němí. Cizím jazykem mluvící	227
§. 114. Řeholnice	228
§. 115. Klerikové	229
§. 116. Kněží	231
§. 117. Nemocní. Důležitost zpovědi nemocných	232
§. 118. Příprava nemocného ku zpovědi	233
§. 119. Zpověď nemocných	235
§. 120. Přímluvy k nemocným	239

Článek třetí. Kajicníci dle zvláštních potřeb.

§. 121. Kajicníci mající zadržané hříchy	242
§. 122. Vězňové	242
§. 123. K smrti odsouzení	243
§. 124. Kajicníci slibem zavázání	245
§. 125. Kajicníci mající povinnost restituce	249
§. 126. Základové restituce	250
§. 127. A. Povinnost navrácení z držení cizího statku (res accepta)	250
§. 128. B. Povinnost navrácení z nespravedlivého přivlastnění neb držení cizího statku (ex injusta acceptione)	253
§. 129. C. Povinnost náhrady z nespravedlivého poškození cizího statku (ex injusta damnificatione)	256
§. 130. D. Povinnost restituce ze smlouvy (ex contractu)	266
§. 131. Komu se má náhrada dáti?	275
§. 132. V jakém pořádku má se náhrada dáti?	276
§. 133. Kdy a jakým způsobem má se náhrada dáti?	278
§. 134. Příčiny povinnosti náhrady zprošťující	280

Dodatek.

Canones Poenitentiales	283
----------------------------------	-----

Proprava.

§. 1.

Pastýřská důležitost pokání.

1. Na křtu svatém odpouští se znovuzrozeným z vody a Ducha svatého hřích dědičný a v případě také hříchové osobní spolu s tresty věčnými i časnými; však žádostivost ovšem co pouhý následek zůstává, která sice není o sobě hříchem, ale z hříchu pochází a k hříchu opět svádí. ¹⁾ Kdo milost na křtu nabytou ztrácí, znovu vydává spasení své v nebezpečí, a k svému ospravedlnění zapotřebí má nového obtížnějšího křtu, jak se svatí Otcové vyslovují, ve svátosti pokání.

2. Svátost pokání jest od Boha ustanoveným prostředkem, jímž ti, kteří po křtu svatém pobloudili a klesli, opět k Bohu se vracejí a ztracenou milost nabývají. Jest výdatným prostředkem přiměti věřící k důkladnému poznání sebe, aby odložili své poklesky a vady, vystříhali se hříchů, aby s milostí Boží vyprázdnili srdce od náklonnosti k hříchu, aby poznali co mravnosti a spasení jest nebezpečné, pozorni učiněni byli na příležitosti k hříchům svádějící: zkrátka svátost pokání jest nejhlavnější pákou mravnosti a křesťanské spravedlnosti. Pravdivá jsou slova Římského Katechismu, že cokoliv svatosti a nábožnosti za tohoto času z daru Božího v církvi se nachází, z velikého dílu zpovědi děkovati jest, jak všickni nábožní přesvědčení jsou. ²⁾

Z toho vysvítá, jak důležitá jest zpovědnice pro kněze vůbec a zvláště duchovního pastýře, a proč všechny sněmy církevní obecné i partikulární, a hlasy vrchních pastýřů jakož i jiných vážných mužů neunavenost a horlivost ve slyšení zpovědi duchovním pastýřům na srdce kladou. ³⁾

Kde věřící častěji zpovědnici obklopují, tam netřeba zoufati,

¹⁾ Trid. Sess. V. Decret. de pecc. orig. §. 5. ²⁾ P. II. Cap. V. Q. 36.

³⁾ Viz S. P. P. (Synod. Prov. Prag. a. 1860). Tit. IV. cap. VIII.

mnoho zpovídání slouží duchovnímu pastýři ku cti, a jest vždy znamením dobrého stavu jeho osady: kde se však méně ku zpovědnici přistupuje, jest svatou povinností jeho se přičiniti, aby se to ode všech tříd jeho osadníků častěji stávalo.

Nad to jest zastávání úřadu zpovědnického nejkonkretnější duchovní správou a zdrojem vlastního posvěcení. Ve zpovědnici pozná duchovní pastýř nejlépe stav své osady, co, kde a mnoholy ještě chybí, zjedná sobě větší působilost u vedení duší, a čerpá látku ku veřejnému i soukromému vyučování, které s potřebným ohledem na pramen, odkud čerpal, opatrně použije. Ve zpovědnici nabude také lepšího poznání sebe, a vida skroušenost, lítost a odhodlanost ku všemu spasitelnému u mnohých kajníků, vezme si je za příklad, a tak dopomáhaje jiným ku posvěcení, sám nezůstane pozadu.

§. 2.

Stručný přehled kázně církevní při posluhování svátosti pokání.

Slova Spasitele: „Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou“ ¹⁾ vykládala církev slovem i praxí vždy o odpuštění neb zadržení hříchů ve svátosti pokání. Proto nalazáme záhy v církvi dobře spořádaný ústav kajících, jemuž biskupové i sněmy církevní všecku péči věnovali.

I. V prvních dobách až do konce šestého století nalazáme v církvi veřejné pokání. Vedle soukromé zpovědi zavedeno bylo veřejné vyznání, a hříšník dle ustanovení kánonů zjevně se kál, až po vykonaném zadostučinění byl za hodna uznán rozhřešení a přijímání a úplně smířen s Bohem a církví. Veřejné pokání ukládalo se na obzvláště těžké hříchy, jako byly odpadlictví od víry a modloslužebnost, vražda, smilstvo; později také na jiné hříchy ohavné na př. na opilství, lichvu, na křivou přísahu, křivé svědectví a p. Pokání takové ukládalo se netoliko, když hříchové byli spácháni zjevně, neb když hříšník sám veřejně k nim se přiznal, ale nezřídka také na tajně spáchané; trvalo dlouhá léta, někdy doživotně, a hříšník jistě stupně kajníkům vyměřené prodělati musil. Jaké pokání, na který hřích, a na jak dlouho by se uložiti mělo, obsa-

¹⁾ Jan 20, 22. 23.

hovaly *Canones Poenitentiales*, z nichž nejstarší v druhé polovici třetího století sebrány jsou. Od nich co platného pravidla nebylo dovoleno libovolně se odchylovati, dle nich vyměřovalo se veřejné pokání, ale také tajné, když totiž kajicník jako dle nynější praxe tajně se zpovídal a rozhřešení obdržel. Z těžkých hříchů, na něž veřejné pokání se neukládalo, zpovíдали se věřící tajně a taktéž zadostučinění se jim vyměřilo. Z hříchů, ježto veřejné kázni podlehaly, zpovíдали se kajicníci nejprve biskupovi neb od něho ustanovenému knězi, někdy také u přítomnosti kněžstva; při zjevně spáchaných neb dokázaných nastupovalo se vždy na veřejné pokání, byli-li hříchové tajně spácháni, rozhodl ve zpovědi biskup neb kněz sám, je-li radno neb prospěšno uložiti veřejné vyznání a veřejné pokání. Veřejnou zpověď vždy dovolil neb k ní odsoudil biskup, dala se u přítomnosti kněžstva a věřících, biskup vyměřil pokání a trvání jeho. Kdo se zdráhal kázni církve se podrobiti, býval tresty k tomu poháněn. Kajicník musil projíti ustanovené čtyry stupně, které zvláště ve východní církvi ku konci třetího století ustálené nalézáme.

První stupeň byl plačících (*Flentes, προσκλαίνοντες*), kteří nesmějíce vstoupiti do chrámu, v předsíni klečíce neb k nohám se vrhajíce, okolojdoucích o přímluvu u Boha a biskupa prosili. O nich zmiňuje se sv. Řehoř Divotvorce ¹⁾ a sv. Basilius. ²⁾ Na západě nezdá se, že tvořili zvláštní třídu veřejných kajicníků, spíše chtěli, byvše vyloučeni z církve, za přímluvou okolojdoucích do počtu veřejných kajicníků přijati býti.

Druhý stupeň byl slyšících (*Audientes, ἀκροάμενοι*). Těm bylo dovoleno vstoupiti do chrámu, měli místo vykázané blízko dveří chrámových, směli slyšeti čtení písma svatého a výklad jeho, musili však opustiti chrám dříve než započaly obecné modlitby.

Třetí stupeň byl klečících (*Genuflectentes, Prostrati, γονυκλίνουντες, ἰποπίπτοντες*). Ti po odchodu slyšících zůstali ještě v chrámu, a mezi tím co klečeli neb na zem se vrhli, odříkával biskup nad nimi modlitby a vzkládal na ně ruce. Místo jejich bylo v lodi chrámové blízce ambonu, z něhož se předčítalo; před začát-

¹⁾ Can. 2. „Fletus seu luctus est extra portam oratorii, ubi peccatorem statim oportet Fideles ingredientes orare, ut pro se precentur.“

²⁾ Can. 22. „Oportet eos anno primo a precibus expelli, et ipsos deflere ad fores ecclesiae; secundo autem ad auditionem admitti; tertio admitti ad poenitentiam; quarto ad congregationem cum populo, abstinentes ab oblatione.“

kem mše věřících musili vzdáliti se z chrámu. V této třídě setrvali kajicníci nejdéle, a teprv po vřadění do ní vykonávali uložené pokání.

Čtvrtá a poslední třída byla stojících (Consistentes, *συνιστάμενοι*). Ti směli s ostatními věřícími přítomni býti celým službám Božím, nebyli však připuštěni k obětování a ku přijímání. Dle ustanovení kánonů trvalo v každé třídě pokání více méně let. Připuštění býti ku veřejnému pokání považovalo se za velikou milost, také nebyl nikdo vícekrát než jednou ku konání jeho připuštěn. Biskup mohl také dobu trvání jeho zkrátiti, což se stávalo, když kajicník zvláště horlivým se prokázal v konání kajících skutků, na přímluvu věřících a mučovníků. Pokání ukládalo se pravidelně tuhé: kajicníci musili se cvičiti v modlitbách a přísném postu, udělovati hojné almužny, mrtviti tělo, nesměli podílu bráti na obveselení a radovánkách, zakazovalo se jim vedení obchodu, nesměli se uvázati v žádný úřad; každý musil se oblékati v žíní. Kdo velikých přečinů se dopustili, byli vyvrženi z církve, a po dlouhé zkoušce a na přímluvu věřících, byli připuštěni ku konání veřejného pokání. Kajicníci i po vykonaném pokání nepřijímali se do duchovního stavu; klerikové těžce se prohřešivše, byli vyloučeni ze stavu duchovního, a v prvních třech stoletích nezřídka ku konání veřejného pokání odsouzeni; později bývali sesazeni, a směli pouze na způsob laiků přijímati. Tato přísnost veřejného pokání brzy byla zmírněna, anť při množících se hříších a neřestech k němu rostla nechuť a také společenské poměry kajicníků k větší mírnosti radily. Tak jmenovitě na východě patriarcha Cařihradský Nektarius (okolo roku 390.), když neopatrností zpovědníka veřejné vyznání jedné ženštiny veliké způsobilo pobouření, kázeň změnil v ten způsob, že od veřejného vyznání hříchů upustil: i mohl tak učiniti, poněvadž není ustanovení božského. ¹⁾ Věřící zpovídali se soukromí knězi, jenž dle kánonů pokání ukládal; zdržení se přijímání platilo ještě za veřejné pokání. Za to se v západní církvi ústav veřejného pokání udržel mnohem déle.

II. Od 7—12 století panovala na západě zásada, že veřejní hříchové veřejnému pokání, tajní tajnému podlehati mají. Ústav veřejné kajicnosti při službách Božích změněn, že poznenáhla třetí stupeň klečících odpadl. Veřejní kajicníci bývali na popeleční středů dojemným obřadem své úloze takměř zasvěceni, na zelený

¹⁾ Cfr. Schwetz Theol. Dogm. Tom. III. Ed. IV. pag. 386.

čtvrtek slavně smíření, jak obřad Pontif. Rom. P. III. De expulsionē publice poenitentium ab Ecclesia in feria IV. Cinerum, De reconciliatione poenitentium, quae fit in feria V. Coenae Domini svědčí. Jinak ukládalo se pokání a délka jeho dle kánonů. Zvláště v době čtyřicetidenního postu musili veřejní kajníci cvičiti se ve skutcích kajících, přísně zachovávatí půst a zdržlivost od masitých pokrmů, a bylo-li pokání na delší čas vyměřeno, ještě zachovávatí půst čtyřicetidenní před svátky vánočními a svátkem sv. Jana Křtitele, jakož i přes celý rok každé pondělí, středu a pátek (feriae legitimae). Při tajných zpovědích ukládali zpovědníci tajné pokání, pravidlo při tom nalezali v knihách poenitencialních (libri Poenitentiales), jichž jest veliké množství z této doby. Tak na př. kdo v neděli neb ve svátek konal nějakou služebnou práci, měl se káti tři dni o chlebě a vodě; kdo mezi službami Božími v kostele mluvil, deset dní o chlebě a vodě; kdo ustanovený půst nadržel, dvacet dní o chlebě a vodě; kdo se dopustil dobrovolné vraždy, měl se káti o chlebě a vodě čtyřicet dní, pak sedm let a. t. d. ¹⁾

Obřad při zpovědi byl obšírnější než nyní, kajník musil se více pokořiti, zpovědník více modliteb nad ním říkal, při častějších zpovědích užívalo se zkrácenějšího obřadu. Věřící zpovídali se obzvláště v svatopostní době před velikonocí, mimo to ale častěji za rok; nebylo volno vybrati sobě kteréhokoliv zpovědníka, pravidelně musil se každý zpovídati vlastnímu faráři. Vedle pokání určeného

knihách poenitencialních a místo něho v této době ukládaly se kajníkům: putování nezřídka dlouholetá, vstoupení do řehole, trýznění těla, výkup (redemptiones) ²⁾, účastenství na křížáckých výpravách k osvobození svaté země.

III. Od třináctého století lze stopovati, kterak se poznenáhla nynější kázeň při posluhování svátostí pokání vyvinula. Změna poměrů časových, ocháblá horlivost u přirovnání k dobám předešlým, slabost a křehkost věřících, kteří vždy choulostivějšími se stávali, radily k mírnosti. Proto se poznenáhla od ukládání veřejného pokání upouštělo, sněm Tridentský ³⁾ vyslovuje zásadu, že na hříchy veřejné a s velikým pohoršením spáchané má se veřejné pokání ukládati, zároveň však ponechává biskupům na vůli proměnití ho

¹⁾ Viz. Canones Poenit. na konci této knihy.

²⁾ Tyto výkupy záležely v tom, že obtížnější skutkové kající zejména posty se proměnili v jiné lehčí, totiž v modlitby a udělování almužen. Cfr. Benger Pastoraltheologie II. p. 584. seqq.

Sess. XXIV. c. 8. de Refor.

v tajné, když by to za prospěšnější uznávali. Taktéž již dříve zpovědníci i při tajných zpovědích pro vlašnost a neochotnost kajicníků při ukládání kajících skutků dle kánonů poenitencialních se neřídili, nýbrž s ohledem na poměry kajicníků jiné méně obtížné a bolestné ukládali, a všeobecně se za to mělo, že staré kánony zpovědníky nezavazují, vždy ale se připomínalo, aby nedržíce se přísně litery alespoň ducha jejich se přidrželi, a kajicníkům radili dobrovolně kánonickému pokání se podrobiti. Sněm Tridentský se vyslovil, že mají zpovědníci dle způsobu hříchů a schopnosti kajicníků spasitelné a přiměřené pokání ukládati, spolu však varuje na těžké přechyny ukládati příliš snadné skutky, aby nebrali podílu na cizích hříších. ¹⁾ V těchto dobách církev také častěji otvírala poklad svůj, zvala věřící ku získání odpustků, čímž k horlivější kajivosti povzbuditi chtěla. Přijetí svátosti pokání též v tom ohledu usnadněno jest, že dovoleno věřícím zpovídati se kterémukoliv knězi, jenž od biskupa ku zpovídání zřízen jest. ²⁾

§. 3.

Literatura o zpovědníci.

I. V nejstarších dobách nelze očekávati soustavného spisu o úřadu zpovědníka. Svatí Otcové také o pokání jednají ve svých spisech, obracují však více zřetel k dogmatické stránce, hájíce pokání naproti kacířům svého věku, Montanistům a Novatianům. Mimo to výmluvně pokání odporučují, ukazují jeho potřebu, vznešenost a ovoce. Příležitostně také praktická pravidla a pokynutí ku zdařilému zastávání úřadu zpovědnického poskytují. Nejdůležitější spisové oboru tohoto jsou as následující: Tertulliana de poenitentia; sv. Cypriana de lapsis; sv. Paciana Paraenesis ad poenitentiam; sv. Ambrože de poenitentia knihy dvě; sv. Jeronyma list 90. ad Rusticum de poenitentia; sv. Jana Zlatoústého de compunctione cordis, de poenitentia et confessione; sv. Řehoře Vel. regula pastoralis; sv. Isidora exhortatio ad poenitentiam. Vůbec ve svých homiliích a listech svatí Otcové častěji o pokání mluví. Kniha „de vera et falsa poenitentia“ mezi spisy sv. Augustina uváděná pochází nejspíše od jiného avšak neznámého spisovatele. Důležité pro zpovědníci jsou Canones poenitentiales, také Canones a Constitutiones Apostolorum, které sice od svatých apoštolů nejsou sepsány, nicméně nás o kázni staré církve poučují.

¹⁾ Sess. XIV. de Poenit. cap. 8. ²⁾ Trid. Sess. XXIII. cap. 15. de Refor.

II. Ve středověku se spisy oboru tohoto množí. Nejprvé musí býti připomenuti „*Libri Poenitentiales*“ od rozličných spisovatelů. Tak Theodor arcibiskup Kantuarenský, Beda ctihodný, Egbert arcibiskup Yorkský, Theodulf Orleanský, Rabanus Maurus a t. d. takové knihy ku potřebě zpovědníků spisovali; také Římská církev měla vlastní takovou knihu. V liturgickém ohledu jsou důležití tak zvaní *Ordines*, kteří obsahují obřad při zpovídání, při veřejných službách Božích co do jednání s veřejnými kajícíky, a při ukládání pokání; nejslavnější jest *Ordo Romanus*.

Gratian proslulý kanonista ve svém „*Decretum*“ obšírně mluví o zpovědi a pokání v traktátu „*de Poenitentia*“, v němž nejkrásnější místa ze svatých Otců, koncilií a listů papežských se nalézají. Traktát ten se svými komentáry po několik století sloužil za rukověť při zastávání úřadu zpovědnického.

Petrus Lombardus, *Magister sententiarum*, jedná o svátosti pokání ve čtvrté knize svého díla dist. 14—29. Co prvé o *decretum* Gratiana řečeno, platí o spise Petra Lombarda a veliké řadě jeho komentátorů.

Sv. Tomáš Aquinský jedná o pokání ve své *Summě Pars III. Q. 84—90*; traktát ten však není ukončen.

Sv. Bonaventura sepsal spisek, jehož název jest „*Confessionale*“; jedná o chování se zpovědníka, o otazování se na hříchy, o ukládání pokání, o rozhřešení, konečně o dispensacích a irregularitách.

Petr Blois'ský sepsal: *de confessione sacramentali, et de satisfactione imponenda*.

Sv. Raymund z Pennafortu vydal ku potřebě zpovědníků kasuistické dílo: *Summa de casibus poenentialibus*.

Učený kancléř Jan Gerson vydal více traktátů pro zpovědníci důležitých: *de cognitione peccatorum venialium et mortalium, de arte audiendi confessionem, de confessione mollitiei, de remediis contra recidivum peccati, de absolutione sacramentali, de reservatione casuum, a jiných více*.

III. V době potridentinské množí se literatura o svátosti pokání a úřadu zpovědnického. O předmětech sem náležejících jednáno obšírně a důkladně v dějepisu a právu církevním, v dogmatikách a morálkách, sepisována taktéž kasuistická díla. Všeho povšimnutí zasluhují zvláště spisy kanonistické, a morálky kardinála Toleta, Reginalda, Laymana, Sporera, Elbla a t. d., na nichž později sv. Alfons Liguori stavěl. Zejména psali o zpovědníci:

Sv. Karel Borromejský: *Instructiones pastorum de sacramento poenitentiae*. Vydány často s navedením pro kazatele a t. d. v Insbruku 1846, v Münsteru a jinde.

Sv. František Xaverius ve svých listech o povinnostech zpovědníka též se zmiňuje. Důležité pro zpovědníci jsou spisy sv. Františka Sálesského, jako *Philothea*, listy, krátká *Instructio pro Confessariis* v devíti kapitolách. Polancus S. J. (†1577.) *Breve Directorium*. Spis ten vydán byl z rozkazu sv. Ignáce, a sloužil za základ mnohým jiným.

Navarus: (okolo r. 1586) *Enchiridion Confessariorum*. Antw. 1625.

Pavel Segneri S. J. († 1694) *Poenitens instructus, Confessarius instructus*, původně v italském jazyku sepsány. Spisky ty důležité pro zpovědníci vyšly v německém jazyku v sebraných spisech Segneriho v Řezně 1852.

Leonhard a Porto Maurizio († 1751): *Discorso mystico e morale*. Německy: *Unterweisungen für Beichtväter, um in der Verwaltung des hl. Busssakramentes gleichförmig zu sein. Anleitung zur Generalbeichte*. V Řezně 1850. Tamtéž z italského jazyka od nejmenovaného spisovatele do němčiny přeložený spis: *Heiligung des Priesters durch richtige Verwaltung des Busssakramentes*. r. 1856.

Tobiáš Lohner S. J. sepsal: *Instructio practica de confessione rite et fructuose excipienda*. Pro každého zpovědníka důležité spisy jsou. —

Sv. Alfonsa Liguori *Theologia Moralis* zvláště L. VI. n. 425—705., *Homo Apostolicus*, výtah z obšírné morálky, *Praxis Confessarii*, v nichž o všech otázkách pokání a úřadu zpovědnického se týkajících jedná. Studium těchto spisů a jejich předchůdců přivedlo katolickou mravovědu opět na pozitivnou dráhu, čímž praxe zpovědnická v každém ohledu získala. V duchu sv. Alfonsa psali o mravouce Neyraguet, Gury, Scavini a jiní.

Pochard sepsal francouzským jazykem dílo o zpovědníci, jež vyšlo v německém překladu s nápisem: *Praktischer Unterricht, die Seelen im Busssakramente mit Frucht zu leiten*.

Gaumé-ů v francouzský spis vyšel též v německém překladu co *Handbuch für Beichtväter* v Cáchách a Řezně. Spis zakládá se na učení sv. Alfonsa, Karla Borromejského, Leonharda a Porto Maurizio, Filipa Neria, Františka Salesského, Františka Xaveria.

Reuterů v latinský spis vyšel v německém překladu: *Der Beichtvater in allen seinen Amtsverrichtungen*. II. vyd. v Řezně 1849,

Rozšířený a velmi dobrý spis jest biskupa Zennera *Instructio practica Confessarii*, častěji vydaný.

V německém jazyku vyšlo více spisů o zpovědnici; jmenujeme G. Köhler *Praktische Anleitung zur Seelsorge im Buss sakramente* Frkf. 1812 a častěji. Také česky vyšlo: Köhlera poučení ve zpovědnici.

Wittmann Mich. *Confessarius pro aetate juvenili*. Salisb. 1832. Též německy.

Der Priester als Richter und Seelenarzt. Od nejmenovaného v Cáchách 1847.

Michael Haringer *Anleitung zur Verwaltung des Buss sakramentes*. II. vydání v Řezně 1851. Navedení sepsáno jest dle zásad sv. Alfonsa a jiných světců, a zpovědníkům dobře poslouží. Herzog *Verwaltung des hl. Buss sakramentes*. Paderborn. 1859.

Lorinser Fr. *Die Lehre von der Verwaltung des hl. Buss sakramentes*. Ein Handbuch der praktischen Moral. Breslau 1860. Spis velmi dobrý.

Sika J. B. *Der Beichtstuhl*. V Budějovicích 1860.

Kerschbaumer A. *Beichtlehren oder specielle Behandlung der gewöhnlichen Sünder nach der verschiedenen äusseren That*. Schaffhausen 1866. Mimo to obšírně jednají o zpovědnici ve svých spisech o pastýřském bohosloví Amberger v dílu III. a Benger v dílu II. a III. Taktéž vyborná *Instructio pastoralis Eystetensis* obsahuje důkladný traktát o úřadu zpovědnickém.

Jiljí Chládek ve své české pastorálce jedná o svátosti pokání v dílu II. kap. V. — Dle Bergamových *Ermahnungen* vydal Jiří V. Kupka *Rukověť pro zpovědníka*, v Praze 1861.

Hlava první.

Částky svátosti pokání.

§. 4.

Vzdálenější a bližší hmotnost svátosti pokání.

1. Dvě jsou věci, z nichž se kterákoliv svátost skládá, z kterýchžto jedna vlastnosti hmoty do sebe má, a živel (elementum) slove, druhá pak moc způsobu neboli formy, a obecným jmenem slovo (verbum) se nazývá. Takto zajisté přijali jsme od Otcův. I známo jest v této věci a všem vůbec povědomo ono svědectví sv. Augustina: Přistupuje slovo k živlu, a stává se svátost. ¹⁾

Není však ona hmotnost u všech svátostí stejná; vlastně smyslná jest u svátosti křtu, biřmování a posledního pomazání, mravní u svátosti pokání, proto ji sněm Tridentský také jmenuje Quasi-materia (jako-hmotností).

2. Hmotnost ta sama o sobě považována slove vzdálenější (remota); tak vzdálenější hmotností křtu jest voda, vzdálenější hmotností svátosti pokání jsou hříchové kajicníka po křtu spáchání. Hmotnost tu rozeznávají bohoslovci dále v potřebnou, dostatečnou a volnou, jak ještě později na svém místě řeč bude. Bližší hmotností (mat. proxima) jest věc upotřebená při udělování svátosti samé. Bližší hmotností svátosti pokání jmenuje sněm Tridentský a Ritual Římský výkony kajicníka (actus) totiž: lítost, zpověď a dostiučinění, tytéž, které sněm jako-hmotností (quasi-materia) této svátosti nazývá. ²⁾

Tytéž výkony slovou částkami svátosti pokání, pokud, dle slov Římského katechismu, se jich z ustanovení Božího na kajic-

¹⁾ Cat. Rom. P. II. C. I. de sacr. in gen. Qu. 10.

²⁾ Sess. XIV. de Sacr. Poen. cap. 3.

níku požaduje k celosti té svátosti, a k úplnému a dokonalému odpuštění hříchů. ¹⁾

O těchto částkách pokání bude v následujícím řeč, pokud se to s účelem tohoto spisu srovnává.

Článek první.

Lítost.

§. 5.

Podstata a rozdílnost lítosti.

1. Nejdůležitější z výkonů kajicníka jest lítost. Jest pak lítost dle výměru sboru Tridentského bolest duše a ošklivost nad hřichem spáchaným, s předsevzetím nehřešiti na příští. ²⁾ Z trojího výkonu tudíž pozůstává pravá lítost: z ošklivosti nad spáchaným hřichem, jež působí bolest duše co do hříchu minulého a uzavírá pevné předsevzetí budoucně nehřešiti a života polepsiti. O této lítosti dále církev učí, že vždy byla potřebná k dosažení odpuštění hříchů, a že křesťana po křtu kleslého připravuje na odpuštění hříchů, když spojena jest s důvěrou v milosrdenství Boží a s úmyslem vykonati vše ostatní, co k řádnému přijetí svátosti pokání přísluší.

2. Jiná jest lítost přirozená, jiná nadpřirozená. Přirozená lítost jest také bolest nad spáchaným hřichem a předsevzetí nehřešiti více, ale bolest pojatá z ohledů a pohnutek pouze časných. Tato lítost nikterak k odpuštění hříchů nedostačuje. Lítost musí nutně býti nadpřirozená, totiž vzbuzena býti z milosti Boží z pohnutky nadpřirozené, z důvodu zakládajícího se na zjevené víře.

§. 6.

Nadpřirozená dokonalá a nedokonalá lítost.

1. Dvojí jest nadpřirozená lítost: dokonalá, skroušenost, contritio, a nedokonalá, attritio. Lítost dokonalá ta jest, jejíž pohnutkou jest láska k Bohu jakožto nejvyššímu dobru. O této lítosti učí sněm Tridentský, že hříšník skrze ni ještě před skutečným přijetím svátosti pokání milosti ospravedlňující nabývá, ovšem když

¹⁾ l. c. c. V. Qu. 13. ²⁾ Sess. XIV. de Poen. cap. 4.

vzbudiv ji má úmysl přijmouti tuto svátost. Ostatně tento úmysl přijmouti svátost pokání nemusí býti výslovný (*votum explicitum*), musí ale v lítosti se uzavíratí, ¹⁾ jakož i hříšník povinen jest, při nejbližší příležitosti skutečně svátost přijmouti. Tato lítost jest arcí nejlepší, poněvadž pochází z pohnutky nejdokonalejší — čisté lásky k Bohu, jest však zvláštním darem Božím.

2. Nedokonalá lítost má též pohnutku nadpřirozenou, buď bázeň pekla a věčného trestu a ztratiti nebe, neb uvažování oškli-
vosti hříchu; o ní, když vylučuje vůli hřešiti a spojena jest s na-
dějí v odpuštění hříchů, týž sněm Tridentský učí, že mimo svátost
pokání hříšníka sice neospravedlňuje, však ve svátosti jej ku smí-
ření s Bohem přispůsobuje, čili že postačitelna jest k nabytí odpu-
štění hříchů ve svátosti pokání. Mimo to nedokonalá lítost, má-li
postačitelna býti k dosažení ospravedlnění ve svátosti pokání, spo-
jena býti musí se začátkem lásky Boží, neboť v sezení šestém, kde
sněm Tridentský mluví o přípravě k nabytí ospravedlnění ve svá-
tosti křtu, mimo jiné také výslovnou zmínku činí o začátku lásky
k Bohu jakožto pramenu vši spravedlnosti; ²⁾ co ale platí o pří-
pravě k obdržení ospravedlnění ve křtu, totéž platí o svátosti po-
kání; pak by neměl hříšník hřích v ošklivosti, aniž bál by se ztra-
titi nebe a doufal od Boha odpuštění, kdyby se neobrátil k Bohu
a alespoň nezačal jej milovati jakožto svého osvoboditele, posvěti-
tele a oslavitele. ³⁾

Nežádá se na kajicníku dokonalé nadpřirozené lítosti, poně-
vadž rozhřešení zavírá v sobě moc skutečně hříchy shladiti neb
odpustiti, a kajicníci přistupující s dokonalou lítostí ku svátosti
pokání již by byli ospravedlněni, a rozhřešení kněžské nebylo by
odpuštění hříchů, nýbrž pouhé vyhlášení, že hříchové jsou odpuštěni.
Nicméně i při dokonalé lítosti nestává se přijetí svátosti pokání
zbytečným; neboť dokonalá lítost neospravedlňuje leč s ohledem
na přijetí svátosti; skutečné pak přijetí svátosti zvyšuje lítost a
rozmnožuje posvěcující milost. Třeba však ku platnému přijetí
svátosti pokání nadpřirozené lítosti se nepožadovalo: přece věřící
se mají vynasnažiti, aby s pomocí Boží ji vzbudili, zvláště v ne-
bezpečí smrti, když pro nepřítomnost kněze nemohou se zpovídati.
Mimo to má se ještě vzbuzovati lítost: když kdo jsa ve hříchu
smrtném měl by svátostmi přisluhovati neb nějakou svátost živých

¹⁾ Lig. Th. M. Lib. VI. n. 437. ²⁾ l. c. de Justif. cap. 6.

³⁾ Cfr. Lig. l. c. n. 442. Objc. III. Schwetz Th. Dogm. Tom. III. ed. IV. p. 363.

přijmouti; když by kdo byl prudce pokoušín a nemohl se pokušení vyhnouti leč vzbuzením lítosti; když kdo vzbuditi povinen jest lásku k Bohu a rozpomene se na hřích. ¹⁾

§. 7.

Vlastnosti lítosti.

1. První vlastnost lítosti jest, aby byla nadpřirozená.

2. Lítost má býti vnitřní, neboť jest bolest duše a ošklivost nad hříchem spáchaným, jest čin vůle. Aby lítost se stala hmotností svátosti pokání, jest třeba, aby zároveň nějakým způsobem zevnitřně se objevila, slovy, skutky neb celou postavou kajícího.

3. Lítost má býti všeobecná, vztahovati se na všechny smrtelné hříchy, žádného nevyjímaje. Dobře jest nad jednotlivými hříchy po jednotlivu lítost vzbuzovati, než postačí nade všemi těžkými hříchy lítost vzbuditi. ²⁾ Důvod toho jest, že těžcí hříchové v celku se odpouštějí, nikoliv jednotlivě neb rozděleně. Jako jediný smrtelný hřích posvěcující milosti Boží zbavuje, tak zase udělení posvěcující milosti v ospravedlnění všechny těžké hříchy shlazuje. Stav spravedlnosti nadpřirozené nesrovnává se ani s jediným těžkým hříchem. Poněvadž k odpuštění smrtelného hříchu nadpřirozené lítosti nevyhnutelně jest potřebí, musí se tudíž lítost na všechny smrtelné hříchy, žádného nevyjímaje, vztahovati. Řeceno jest, že se má lítost vzbuditi nade všemi těžkými neb smrtelnými hříchy, poněvadž jinak věc se má co do hříchů lehkých, všedních. Dle věrouky všední hříchové nemají za následek ztrátu posvěcující milosti, ačkoliv ji umenšují, také lze odpuštění jich jinými způsoby dosíci než skrze svátost pokání. Jest však spasitelné i z nich neb pouze z nich se zpovídati, při čemž však lítost vzbuditi potřebné jest. Stačí však i nad jedním všedním hříchem lítost vzbuditi a jeho se stříci sobě předsevzíti; poněvadž sobě stav milosti a všední hřích neodporují, a jeden odpuštěn býti může, aniž by ostatní odpuštění byli. ³⁾

4. Lítost má býti nade všechno (appretiative summa), to jest, hříšník má uznávati hřích za největší zlé, a větší bolest nad ním cítiti než nad všelikým jiným zlem, a hotov býti všeliké sebe větší zlé podstoupiti a trpěti, než opět hříchem Boha uraziti.

¹⁾ Lig. 1. c. n. 437. ²⁾ Cat. Rom. 1. c. Qu. 29. 30. ³⁾ Lig. 1. c. n. 449.

1. Ačkoliv předsevzetí již v lítosti zahrnuto jest a Tridentský sněm učí, že nedokonalá lítost postačitelná jest k nabytí ospravedlnění ve svátosti pokání, když vylučuje vůli hřešiti: jest přece lepší výslovně a formálně předsevzetí vzbuditi. ¹⁾

2. Předsevzetí musí býti pevné. Tato pevnost nevylučuje nedůvěru ve vlastní křehkost a bázeň pádu, musí ale tím více se opírat o důvěru v pomoc Boží. Dobře vykládá učený Gerson, ²⁾ že kajcník na otázku zpovědníka, má-li pevně za to, že neupadne více zpět v ten onen hřích, odpověděti může: co křehký člověk bojím se pádu, nyní však ho nechci; na příští doporučuji sebe do milosrdenství Božího snažně prose, aby mne střežlo před hříchem; pakli bych z křehkosti klesl, prosím, bych opět povstal. Není ale pevné předsevzetí, když kdo praví, že více neklesne, však s jistotou předvídá, že se tak stane; neboť kdo pád s jistotou předvídá, uvádí pevnost svého předsevzetí v pochybnost a podezření; neboť jaké jest to předsevzetí, chtěti se napravit a věděti, že Bůh s milostí svou napomáhá vynasnažujícímu se seč jest, a přece jistě opětný pád předvídati?

3. Předsevzetí musí býti účinné (efficax). Účinné jest, když kajcník netoliko má vůli polepsiti se, ale také použití všech prostředků, které k napravení života vedou. To obzvláště platí o vystříhání se nejbližší příležitosti hříchu; kdo moha nechce nejbližší příležitost hříchu vzdáliti neb jí se stříci, nemá pevného předsevzetí a pravé lítosti, a nemůže býti rozhrěšen. Jinak ale navrácení se k hříchu není vždy znamením nepravého neb slabého předsevzetí, nýbrž změněné vůle.

4. Jako lítost musí býti předsevzetí všeobecné, vztahovati se na všechny smrtelné hříchy, a spolu zvláštní, vystříhati se jednoho každého zvláště. Vyjmouti i jediný hřích nesrovnává se s pravou lítostí a ničí předsevzetí co do ostatních hříchů. Jinak zase věc se má se všedními hříchy; zde stačí předsevzetí co do jednoho neb některých, poněvadž dle učení církve člověk bez obzvláštní výsadné milosti Boží nemůže se všech hříchů všedních vystříhati. Dle nauky sv. Tomáše má kajcník sobě předsevzít stříci se jednotlivých všedních hříchů, a hotov býti počet jejich umenšiti. ³⁾

¹⁾ Cfr. Lig. Th. M. l. c. n. 450. ²⁾ apud Lig. l. c.

³⁾ Homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia et singula: potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia. Et ideo poenitentia de peccatis mortalibus requirit, quod homo proponat abstinere ab

Článek druhý.

Zpověď.

§. 10.

Potřeba a užitečnost zpovědi.

1. Zpověď jest skroušené vyznání; v němž hříšník na sebe ze hříchů, jichž se po křtu svatém dopustil, ustanovenému knězi žaluje, aby mocí klíčů odpuštění dosáhl. ¹⁾ Potřeba zpovědi vyslovena jest v jejím ustanovení božském: „Přijměte Ducha svatého: kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou“ (Jan 20, 22). Sněm Tridentský učí, že všem, jižto po křtu hřešili, z božského práva zpověď jest potřebná, poněvadž Pán náš Ježíš Kristus vstupuje na nebesa kněze ustanovil za své zástupce a soudce, jimž všechny smrtelné viny, do nichž věřící byli upadli, předkládati se mají, aby mocí klíčů je odpustili neb zadrželi. Jisté však jest, že by knězi soud ten bez seznání záležitosti byli vykonávati nemohli, aniž zachovávatí spravedlivou míru při ukládání pokut, kdyby věřící toliko všeobecně, a ne spíše podrobně a jednotlivě ze hříchů svých se vyznávali. ²⁾

2. Užitečnost zpovědi vysvětluje z toho, že dle slov Římského katechismu ³⁾ doplňuje lítost; neboť, třeba dokonalou lítostí hříchy se shlazují, musila by býti tak veliká, prudká a horoucí, aby se hořkost bolesti s velikostí hříchu srovnala a sjednala. Však jen málo lidí k takovému stupni lítosti postoupiti mohou, tudíž by touto cestou jen málo lidí odpuštění hříchů doufati mohlo. Zde však učí víra katolická, že kdo hříchů svých náležitě lituje a v úmyslu má na příští nehřešiti, třeba by nebyl roznícen takovou lítostí, kterážby k dosažení odpuštění postačila, takovému, že se mocí klíčů všechny nepravosti promíjejí a odpouštějí, když se knězi z hříchů svých náležitě vyzná. O jiných užitečích zpovědi pověděno již výše. ⁴⁾

omnibus et singulis peccatis mortalibus; sed ad poenitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus, quia hoc infirmitas hujus vitae non patitur: debet tamen habere propositum se parandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficienti, cum desereret appetitum proficiendi seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quae sunt peccata venialia. P. III. Q. 87. art. 1.

¹⁾ Cfr. Cat. Rom. I. c. Q. 38. ²⁾ Trid. Sess. XIV. de Poenit. cap. 5.

³⁾ I. c. Q. 36. 37. ⁴⁾ Proprava §. 1.

§. 11.

Vlastnosti zpovědi.

Bohoslovci více vlastností zpovědi svátostné udávají. Zpověď má býti 1. úplná, t. j. zahrnovati všecky smrtelné hříchy, jichž se kajicník po křtu dopustil a z nichž se ještě platně nevyzpovídal. Tato vlastnost jest nejdůležitější; bude o ní obšírně se vykládati, až bude doleji řeč o úkonech a povinnostech zpovědníka.

2. Zpověď má býti prostá, jednoduchá a upřímná (nuda, simplex et aperta), beze všeho umělého slov vyhledávání, beze všeho, co ku věci a obžalobě nepřináleží, bez nenáležitého hříchů jiných osob vypravování; zpověď nás má knězi ukázati tak, jakými jsme.

3. Pokorná, a sice se vnitřním ponížením sebe, kdežto kajicník sebe před Bohem vinným a nehodným uznává; ale také se zevnitřním ponížením, což dává na jevo celou postavou těla, že klečí před knězem s obnaženou hlavou a sepjatýma rukama, že odloží zbraň a t. d.

4. Ochotná (libens), t. j. dobrovolná, a nikoliv vynucená, buďsi že kajicník zevnitřními okolnostmi by nucen byl se zpovídati na rozkaz jiných neb z bázně před jinými, buďsi že by sám od sebe se nezpovídal, nýbrž čekal, ažby tázán byl.

5. Opatrná a stydlivá (prudens et verecunda); tak jest spořádaná, když kajicník bez mnohých slov poví, co se podstaty hříchů dotýká, a spolu cudných výrazů užívá. S tím pojí se také vnitřní pravý stud, jímž pro hříchy své a tolikeré uražení Boha proniknut jest.

6. Tajná (secreta) knězi pouze učiněná. Ačkoliv veřejná zpověď bývala v obyčeji, a při zjevných hříších církev ji žádala a ukládala: nicméně není ustanovení božského, a mohlo se od ní upustiti. Proto kdo není povědom jazyka zpovědníkovy, není povinen jaksi veřejně za pomoci tlumočníka se zpovídati; při nena-dálém nebezpečí, na př. na moři při rozkotání lodi, při požáru, zemětřesení, na bojišti, při moru a nakažlivých nemocech, když více nemocných v jedné komnatě neb v jedné posteli leží a není možno je jednotlivě zpovídati, může jich více se zpovídati a roz-hřešení obdržeti, a postačí, když lítost na jevo dají, neb všeobecně za hříšné se vyznají, neb také z jediného všedního hříchu, jenž nezahanbuje, se vyznají, ze všech ostatních pak hříchů lítost vzbudí. Zpovědník je napomene, aby nejmenovali žádný hřích, jenž by jim

ku potupě býti mohl a když z nebezpečí vyvážnou, aby úplně se zpovídali. Zpovědník sám ve zpovědnici zdrží se hlasitého mluvení, aby okolostojící ničeho neslyšeli, a taktéž napomene kajicníka, kdyby hlasitě mluvil.

7. Dále má býti zpověď ústní (*vocalis*); toť jest pravidlo, od něhož jenom v případě potřeby lze se uchýliti. Neboť když kajicník ztrativ řeč nemůže mluvit, neb nemůže se srozumitelně vysloviti, může se zpovídati buď znameními neb písemně; totéž platí, když jest němý neb úplně hluchý, taktéž když zpovědník sám by velmi těžce slyšel. Stud však kajicníka není příčinou, nezpovídati se ústně, neboť jest každý povinen, podrobiti se obtížím, které s přijetím svátosti pokání jsou spojeny, a mimo to skroušené vyznání také napomáhá ku zvýšení lítosti.

8. Zpověď má se státi osobně (*praesens*); proto není dovolené a platné skrze prostředníka neb písemně nepřítomnému knězi se zpovídati, a od tohotéž nepřítomného rozhřešení obdržeti; také není platné rozhřešení dané nepřítomnému, třeba zpověď učiněna byla dříve přítomnému knězi, neb když zpověď stala se nepřítomnému, a chtělo by se dáti rozhřešení přítomnému, ¹⁾ leč by kajicník nyní se zpovídal.

9. Zpověď má býti pravdivá; neplatná jest, když kajicník vědomě smrtelný hřích zamlčí, zapře neb zastře, neb když viní sebe z hříchu smrtelného, jehož se nedopustil (vyjma že by toto učinil z veliké úzkostlivosti neb přílišné prostoty. ²⁾)

10. Zpověď má býti srdnatá (*fortis*), kajicník má překonati všecky ohledy lidské a všecku nepravou bázeň, které by mu v upřímném, pravdivém a úplném vyznání překážely, a poslušná (*parere parata*), kajicník má napomenutí zpovědníka vděčně přijmouti, uložené pokání ochotně vykonati, a vůbec volně všemu se podrobiti, co zpovědník k jeho spasení za potřebné uznává.

§. 12.

Zpytování svědomí.

1. K dobré zpovědi potřebné jest, aby kajicník sám s sebou v soud vešel, do srdce svého nahlédl a všecky záhyby jeho proskoumal, neboli svědomí své náležitě zpytoval. Také sněm Tri-

¹⁾ Clemens VIII. 20. Jun. 1602; Paul. V. 14. Julii 1605.

²⁾ Lig. Th. M. l. c. n. 497.

dentský praví, že se mají ve zpovědi udati všechny smrtelné hříchy, jak si jich kajicník po bedlivém zpytování svědomí vědom jest. Nelze také ani hříchy v ošklivosti míti aniž jich želeť, dokud hříšník je nepozná.

2. Zpytování svědomí jest věc velmi důležitá; ale také ne-
snadná; bez vyššího osvícení nelze stav svědomí důkladně poznati. Proto nejlepší přípravou k jeho zpytování jakož i k následující zpovědi jest vzývání Ducha svatého.

Zpytování svědomí musí se vztahovati netoliko na spáchané hříchy, ale též na jejich prameny, pohnutky, na vnitřní náklonnosti a t. d. Jak dlouho by měl kdo svědomí zpytovat, nedá se všeobecně určit; bohoslovci učí, že na zpytování svědomí má se vynaložiti taková bedlivost, jakou moudří a opatrní lidé důležitým věcem věnují, neb jak svědomí při tom si počínají. ¹⁾ Rozhoduje při tom také doba od poslední zpovědi uplynuvší; čím delší jest, čím řidčeji kdo mezi tím sebe zpytoval, tím větší pilnost a také delší dobu bude musiti na vyskoumání svého stavu vynaložiti. Rozhoduje při tom také jakási zběhlost a zručnost; mnozí méně vzdělaní kajicníci potřebují nápomoci zpovědníka. Každodenní zpytování svědomí důležitý tento úkon velmi usnadňuje. Jinak ale není zapotřebí úzkostlivého bádání a hloubání, zpověď není mučírna svědomí; hříchové, kteří po bedlivém zpytování nepřipadají na pamět, v této zpovědi se zahrnují, ²⁾ a stačí zajisté vůle zpovídati se ze všech hříchů.

Článek třetí.

Dostiučinění.

§. 13.

Podstata, potřeba a výbornost dostiučinění.

1. Třetí částka svátosti pokání jest dostiučinění. Jest pak dostiučinění vůbec dobrovolné převzetí trestů neb obtíží, jež hříšník za spáchané hříchy uražené spravedlnosti Boží za náhradu podává. ³⁾ Časné takové tresty ukládá hříšníkovi Bůh sám k dobrovolnému a trpělivému jich snášení, neb kajicník dobrovolně všeliké obtíže na se bere, a takové dostiučinění slove mimosvátostné. Svátostné

¹⁾ Lig. I. c. n. 471. ²⁾ Trid. I. c. cap. 5. ³⁾ Cfr. Cat. Rom. I. c. Q. 59.

dostiučinění, o němž zde řeč se činí, jsou oni skutkové kající, které kněz ve svátosti pokání hříšníkovi ukládá dílem co trest za spáchané hříchy, dílem co lék naproti hříchům. Toto dostiučinění jest částkou svátosti pokání, a sice podstatnou, pokud kajicník při přijetí svátosti musí míti vůli, ochotnost a hotovost, uložené sobě od kněze pokání vykonati; jest doplňující částkou pokání (*pars integralis sacramenti*) v tom smyslu, že se vykonání oněch skutků před rozhřešením sice od něho nepožaduje, on ale opomenutím jich hřeší, poněvadž nevykoná, co k doplnění svátosti přináleží, svátost sama však, rozhřešením kněžským v sobě dokonána, neplatnou se nestává.

2. Dostiučinění jest křesťanu po křtu svatém kleslému potřebné. Ačkoliv Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus smrtí svou za hříchy zadost učinil, přece dostiučinění ve svátosti pokání není zbytečné; neboť s prominutím hříchů a věčných trestů ne jako na křtu odpouštějí se také časné tresty těm, kteří nabyté ve křtu ospravedlnění hříchem ztratili. Spravedlnost božská požadovati se zdá, aby jiným způsobem na milost přijati byli, kdo před křtem nevědomostí se provinili, a jiným způsobem ti, kdo již jednou byvše ospravedlnění, opět vědomě se proti Bohu prohřešili. Pokáním, jemuž se podrobujeme, odvracujeme od sebe tresty a pokuty Boží na nás uchystané. Mimo to po odpuštění hříchů zbývají ještě následky jejich, náklonnost k hříchům a hříšné navyklosti, které se vyléčiti mají; k tomu však uložené dostiučinění výborně napomáhá. Mimo to výborné ovoce dostiučinění jest, že když dostiučiníce za hříchy trpíme, Kristu, jenž za hříchy naše dostiučinil, stáváme se podobnými, a nabýváme záruky, že když spolu trpíme, s ním též spolu oslaveni budeme. Také naším dostiučiněním nikterak se zásluha a dostiučinění Kristovo nezatemňuje aniž umenšuje; neboť dostiučinění naše zakládá se na zásluze utrpení Ježíše Krista, z něhož má moc, od něhož se Bohu Otci předkládá, a skrze nějž Otec nebeský je přijímá. Pak dostiučinění Kristovo stává se jasnějším a skvělejším. „Neboť tím vidí se býti milost Kristova bohatší, když s námi sdílí nejen toho, co on sám, nýbrž i toho, co jako hlava skrze oudy ve svých svatých a spravedlivých lidech zasloužil a vykonal.“ ¹⁾

Zde ještě podotýkáme, že jest povinností zpovědníka kajicníkovi spasitelné a přiměřené pokání uložiti, povinností pak kajicníka je přijmouti a vykonati; o všech otázkách sem hledících pojednáme na pří-

¹⁾ Trid. I. c. cap. 8. Cfr. Cat. Rom. I. c. Qu. 61—68.

slušném místě doleji. Naskytuje se ale zde vhodná příležitost promluvit o jiném způsobu dostiučinění, totiž o odpustcích.

§. 14.

Odpustky. Základ Jejich.

1. Odpustky (*indulgentiae*) jsou zmírnění neb prominutí časných trestů po odpuštění hříchů ku přetrpění zbývajících, před Bohem platné a od církve mocí klíčů z pokladu zásluh Ježíše Krista a svatých poskytnuté.

Řečeno jest prvé, že se ve svátosti pokání ukládají kající skutkové, kterými uražené spravedlnosti Boží dostičiníme a dle učení církve pokuty a časné tresty pro hříchy na nás od Boha uchystané odvracujeme. Skrze odpustky promiňuje církev buď docela neb částečně pokuty církevní, které po odpuštění hříchů se uložily neb uložiti mají, a s nimi zároveň zasloužený trest Boží, oněm se rovnající. Odpustky záhy v církvi nalzáme. Církev v kajicnosti horlivým, také nezřídka na přímluvu mučenníků a vyznavačů, odpouštěla dlouhotrvající a obtížné kanonické pokuty neb kanonické dostiučinění, a prostředech trest Boží jim se rovnající za hříchy zasloužený. Totéž nyní se děje, neboť ačkoliv dle změnéné kázně ony tuhé pokuty jako druhdy se neukládají, a se zdá, že církev při udělování odpustků bezprostředně trest Boží za hříchy ku přetrpění zbývajících promiňuje: nicméně, poněvadž k úplnému s Bohem smíření bychom také ony podstoupiti měli, se promiňuje bezprostředně pokuta již uložená, když tak výslovně se dí v listech odpustky poskytujících, neb která by se uložiti měla, a prostředech trest Boží oné odpovídající. ¹⁾

Odpustky poskytují prominutí časných trestů, za hříchy zasloužených, nikoliv ale neobsahují odpuštění hříchů a věčných trestů, což se děje ve svátosti pokání; také se odpustky nedotýkají podmínek, potřebných ku smíření s Bohem ve svátosti pokání, totiž lítosti, zpovědi a hotovosti Bohu zadostčiniti.

2. Základ odpustků jest poklad zásluh Ježíše Krista a svatých, který církev otvírá doplňujíc k dokonalému s Bohem smíření to, seč slabost a křehkost lidská není. Spravování onoho pokladu svěřeno jest církvi, a jelikož obdržela moc rozvazovati a svazovati, a co rozvázáno neb svázáno od ní, na nebi jest potvrzeno (Mt. 16,

¹⁾ Cfr. Schwetz. Th. Dog. Tom. III. Ed. IV. p. 430.

19; 18, 18), prominutí neb zmírnění časných trestů po odpuštění viny ještě ku přetrpění zbývajících také před Bohem jest platné.

§. 15.

Rozdílnost odpustků.

Odpustky jsou: 1) plnomocné (*indulgentiae plenariae*), jimiž se všecken časný trest odpouští.

2. Částečné (*partiales*), jimiž se toliko díl časného trestu odpouští. Tyto zahrnují určitý počet dní neb let; tak se udělují odpustky čtyřiceti dní, sedmi let a t. d. Smysl jich jest, že se promiňuje tolik časného trestu, mnoholy by se vykonáním pokání druhdy předepsaného za čtyřicet dní neb sedm lét odkálo.

3. Odpustky jsou osobní, které bezprostředně jistým osobám se udělují, věcné neb místné, pokud užíváním nějaké věci neb navštívením jistého místa se mohou získati, ustavičné neb časné, pokud věřící vždy neb v jisté době jich účastni se státi mohou.

4. Nejslavnější jsou odpustky milostivého leta, které každého pětadvacátého roku od svatvečera vánočního celý rok až do následujícího svatvečera vánočního nejprve v Římě, pak po celém světě křesťanském se slaví. V době milostivého leta mívají zpovědníci rozsáhlá plnomocenství a kladou se jisté podmínky ku získání plnomocných odpustků. Také se zastavují jiné plnomocné a částečné odpustky od papežů živým povolené, vyjma některé. ¹⁾ Častěji ohlašují papežové plnomocné odpustky na způsob milostivého leta.

Pozn. Odpustky mohou v církvi udělovati papež a biskupové. Milosti odpustků mohou se věřící častěji státi účastnými; tak spojeny jsou plnomocné odpustky s apoštolským požehnáním neb tak zvanou generalní absolucí (*benedictio in articulo mortis*); dále povolují se odpustky: nábožně konajícím pobožnost křížové cesty, navštěvujícím nejsv. svátost oltářní, sprovázejícím nejsv. svátost na slavnost Božího Těla a když se nese k nemocným; při čtyřicetihodinové pobožnosti, při missiích a exerciciích; modlícím se nábožně růženec a ku klekání „Anděl Páně;“ nadána jsou odpustky nábožná bratrstva; taktéž lze získati odpustků užíváním žehnaných neb posvěcených věcí a t. d. a t. d. O odpustcích jedná spis Maurelův: *Die kirchlichen Ablässe*. Aby se odpustků nezneužívalo, mají biskupové právo a moc nově povolené dříve skoumati.

¹⁾ Viz o tom Lig. I. c. n. 535 seqq.

§. 16.

Podmět, podmínky a užitečnost odpustků.

1. Odpustky mohou získati nejprvé živí věřící. Však neprospívají pouze živým, nýbrž i zemřelým údům církve, a sice poskytují se jim skrze prosbu neb přímlovu (*per modum suffragii*). Tato praxis vždy v církvi panovala.

2. Aby věřící plnomocných odpustků získali, požaduje se: *a)* hodné přijetí svátostí pokání a oltářní; *b)* snaha dle možnosti za hříchy spáchané dostičiniti; *c)* vykonání předepsaných skutků, které záleží v modlitbě na jistý úmysl, v navštívení určitých chrámů, v postu a almužnách; *d)* stav milosti; neboť bez něho nelze dosíci odpuštění trestů. Bohoslovci se srovnávají v tom, že k získání plnomocných odpustků alespoň poslední předepsaný skutek ve stavu milosti se vykonati má.

K získání nějakých částečných odpustků se požaduje, aby se vykonaly všechny předepsané skutky, a jenž je získati chce, aby byl v stavu milosti, alespoň když poslední skutek vykonává.

3. Z toho vysvítá spasitelnost a užitečnost odpustků; jsou mocnou pobudkou ku horlivější kajicnosti, vyzývají k úsilovnějšímu dostičinění za spáchané hříchy, vybízejí věřících k horoucnější lásce k Bohu a ku větší skroušenosti. Spolu ale slabosti, křehkosti lidské napomáhají, doplňují, jak již podotknuto, čeho se k úplnému s Bohem smíření nedostává, totiž nedostatečné dostičinění naše.

Hlava druhá.

Kajicník. Povinnost zpovídati se.

§. 17.

Podmínky platného přijetí svátosti pokání.

Dle toho, co již v předešlé hlavě povědino jest, snadno se porozumí, čeho se ku platnému přijetí svátosti pokání od kajicníka požaduje.

1. Musí býti pokřtěn, neboť jest svátost pokání ustanovena pro ty, jenž první spravedlnost ve křtu nabytou ztratili.

2. Musí míti úmysl přijmouti svátost pokání; arcíť jest nejlepší

a aktualný neb alespoň virtualný. Neboť výkony kajcníka bez vůle alespoň virtualné nepřijdou k místu.

Jinak svátosti pro spasení člověka ustanoveny jsou a v případě největší potřeby, na př. když kajcník blízce smrti leží smyslů zbaven a vůli zpovídati se nemůže. dáti na jevo, smí se mu svátostí posloužiti, pokud vůle jeho přijmouti svátost předpokládá se může, an takovému všemožným způsobem ku pomoci přispěti se musí. ¹⁾

3. Musí kajcník vykonati, co s jeho strany ku podstatě svátosti jest potřebné, totiž se zpovídati ústně neb znamením (neb alespoň dříve vůli svou ku zpovídání nějak osvědčiti), z nadpřirozené pohnutky hříchů litovati, a hotov býti za hříchy dosti učiniti.

4. Nesmí se vědomě nalezati v nějakém trestu církevním; zejména nesmí býti z církve vyobcován; dříve musí býti vyzdvižen trest, než se mu udělí milost rozhřešení.

§. 18.

Povinnost zpovídati se.

1. Všem věřícím, jenžto nabytou na křtu ospravedlňující milost byli ztratili, jest přijetí svátosti pokání k opětovnému s Bohem smíření potřebné. V případě potřeby nadpřirozená dokonalá lítost křesťana bez skutečného přijetí této svátosti ospravedlňuje sice, ale s ohledem čili v pořádku k této svátosti, an musí v sobě zavíratí vůli neb úmysl přijmouti svátost, kdyby možné bylo.

2. Ježíš Kristus ustanovuje svátost pokání, vyslovil tím božské přikázání zavazující všechny, kteří po křtu smrtelně hřešili, ku zpovědi. Zákon božský ukládá povinnost zpovídati se na každý způsob v případě smrti; než vážní bohoslovci se shodují, že totéž přikázání božské velí několikrát v životě se zpovídati. ²⁾

3. ~~Přikázání církevní~~ ono božské blíže určuje. Církev velí, aby všickni věřící dosáhnou užívání rozumu nejméně jednou v roce zřízenému knězi svému upřímně z hříchů svých se zpovídali, a nejméně o velikonoci nejsvětější svátost oltářní přijali. Kdo přikázání toto svévolně přestupují, propadají stanoveným trestům církevním; mají býti vyobcováni a po smrti zbaveni milosti církevního pohřbu. ³⁾

¹⁾ Cfr. Scavini Th. M. Ed. V. Tom. III. p. 34. Schwetz. I. c. Tom. III. p. 158.

²⁾ Viz. Liguori I. c. n. 662. 663.

³⁾ Can. Omnis utriusque 12. X. (V. 38.) de poenit. et remiss.

Jest to zajisté nejmenší míra toho, co od údů svých církev žádati může; kdo ani tomu podrobiti se nechce, nemůže za úda církve považován býti.

§. 19.

Vysvětlení církevního zákona o zpovědi jednou v roce.

1. Tento zákon církevní není pouze radou, jak mnozí bohoslovci se domnívali, nýbrž opravdovým příkázáním, jak vysvítá z trestů na přestupníky vyrčených. Také jest příkázání, zpovídati se nejméně jednou v roce, neodvislé od příkázání přijímati nejsvětější svátost v čas velikonoční; nařízení IV. sněmu Lateránského mluví o dvou povinnostech: jednou za rok se zpovídati, a o velikonoci přijímati.

2. Bližší vyměření roku v nařízení sněmu Lateránského obsaženo není; rok ten může se počítati od jedné zpovědi k druhé, neb od začátku ledna do konce prosince, neb od velikonoci do velikonoci, od postu do postu. ¹⁾ Poslední stalo se obyčejem věřících, kterýžto obyčej sněm Tridentský schvaluje jakožto nábožný a zachování hodný. ²⁾ Kdo tudíž v postě neb o velikonocích se zpovídá chtěje se připravit na hodné přijímání velikonoční, činí tím příkázání církevnímu o roční zpovědi zadost.

3. Příkázání, jednou v roce se zpovídati, týká se každého, byťby i jediný smrtelný hřích ho tížil. Na otázku, je-li povinen roční zpověď vykonati, kdo pouze všedních hříchů sobě vědom jest, odpovědi i velmi vážných bohoslovců se rozcházejí. Sv. Bonaventura, Tomáš Aquinský a s nimi jiní mají za to, že sice mocí svátosti nikdo nemusí se zpovídati ze všedních hříchů, ovšem ale z příkázání církevního. Za důvod se klade, že sněm Lateránský velí, aby roční zpověď každý věřící (omnis fidelis) vykonal. Jiní, s nimi také sv. Alfons to popírají, an nestává zákona velícího zpověď ze všedních hříchů, a sněm Tridentský výslovně učí, že všední hříchové se ve zpovědi opomenouti mohou. ³⁾ Než nechť si věc se má jakkoliv, v praxi zajisté i takoví věřící, kteří toliko všedních hříchů sobě jsou vědomi, sami od sebe se zpovídají z příčin ascetických.

4. Z předešlé rozpravy následující pravidla vyplývají. Kdo z příčin rozumných, na radu svého zpovědníka neb z nemožnosti

¹⁾ Lig. I. c. n. 662. ²⁾ Sess. XIV. de Poenit. cap. 5. ³⁾ Lig. I. c. n. 667.

o velikonoci nepřijímal, jest přece povinen zákonu církevnímu o roční zpovědi zadost učiniti. ¹⁾

Kdo přijímav o velikonoci bez předchozí zpovědi, neb zpovídav se ze všedních hříchů, později během roku v smrtelný hřích upadne, jest povinen ještě v tom roce se zpovídati, poněvadž božský zákon velí zpovídati se z hříchů smrtelných a církevní určuje, že se to má státi alespoň jednou v roce; první zpovědi učinil zadost zákonu církevnímu, zbývá mu ještě vyhověti přikázání božskému.

Kdo neučinil zákonu církevnímu zadost v jednom roce, povinen jest roku následujícího co nejdříve se zpovídati. Neboť přikázání zpovídati se alespoň jednou v roce dáno jest, aby věřící s vykonáním povinnosti neprodlévali, a zůstává tudíž v své moci, třeba lhůty se nešetřilo (*terminus non appositus ad obligationem finiendam, sed ad eam non differendam*). Než táží se moralisté, činí-li zadost přikázání obou roků, kdo v následujícím roku zpovídá se z hříchů předešlého? Sv. Alfons uváděje rozličná mínění činí tento rozdíl: „zpovídá-li se nyní ze všech hříchů roku předešlého i běžícího, činí zadost přikázání obou let; neboť jednou touto zpovědí naplňuje účel zákona, jenž jest smíření s Bohem; nikoliv ale, když se zpovídá z těžkých hříchů předešlého roku v následujícím. Když po zpovědi upadne v jiné smrtelné hříchy, jest povinen opět se zpovídati, aby učinil zadost přikázání běžícího roku: neboť jest obecné učení, že když někdo na začátku roku zpovídal se pouze ze všedních hříchů (a před uplynutím jeho upadl v smrtelný), jest povinen ještě v tomto roce se zpovídati. ²⁾

Vědomě neplatnou zpověď se církevnímu zákonu nikterak zadost nečiní; to vysvítá z věty od Alexandra VII. zavržené: *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto ecclesiae.*

§. 20.

Častější zpověď.

1. Přikázáním o roční zpovědi nechtěla církev věřících nikterak obmeziti, nýbrž stanovila jakousi hráz, již překročiti bez trestu nelze. Církev sobě velmi přeje, aby věřící častěji jak svátost pokání, tak nejsvětější svátost oltářní přijímali. ³⁾ Tak velí péče o

¹⁾ Canon „*Omnis utriusque*.“ ²⁾ Hom. Ap. Tr. XII. n. 37; Th. M. I. c. n. 669.

³⁾ Cfr. Cat. Rom. I. c. Qu. 45. 53. Syn. P. P. Tit. IV. cap. VIII. p. 148.

vlastní spasení, okolnosti, v nichž věřící nezřídka se nacházejí, a touha po větší dokonalosti.

2. Tak bez ohledu na vykonanou roční zpověď mravní zákon a láska ku spasení ukládá co nejdříve se zpovídati tomu, jenž smrtelného hříchu sobě vědom jest. Nebezpečné zajisté jest křesťanu, dlouho setrvati v stavu nemilosti. Mnozí moralisté tvrdí, že takový hříšník tolikrát smrtelně hřeší, kolikrát nechá minouti příležitost ku zpovědi. Na každý způsob dlouhé dobrovolné setrvávání ve stavu smrtelného hříchu jest hříšné.

3. Povinen jest svědomí své svátosti pokání očistiti, kdo vědom sobě jsa těžkého hříchu svátost oltářní neb jinou svátost živých přijíti chce neb má.

4. Mnohým kajicníkům jest častější zpověď jediným prostředkem, aby se vybavili z těžkých osidel hříchu, uchránili se navracení k hříchům, odolali těžkým pokušením. Ti tudíž povinni jsou uchopiti se tohoto prostředku spasení, a církev sama zavazuje zpovědníky, jistým kajicníkům častější zpověď uložití. ¹⁾

5. Každý pravověřící má při blížícím se nebezpečí smrti se zpovídati a sice mocí božského přikázání. Tutéž povinnost má, kdo s pravděpodobností nebezpečí smrti vstříc jde, na př. ženy mívající těžký porod, vojínové táhnoucí do bitvy, lidé nastupující nebezpečnou plavbu.

6. Častější zpověď, třeba i ze všedních hříchů, jest velmi užitečná nábožným kajicníkům, kteří na dráze dokonalosti křesťanské pokračovati chtějí. Proto jest také povinností zpovědníka takovým kajicníkům, u nichž náklonnost a působnost k nábožnému a dokonalšímu životu byl shledal, co nejvřeleji častější zpověď odporoučeti.

Pozn. Že církev osobám duchovním, jejichž obzvláštní povinností stavu jest bažení po větší dokonalosti, častější zpověď netoliko raditi ale též naříditi může, jest nepochybné a takových zákonů též stává. Tak mají chovanci kněžských seminářů z nařízení sněmu Tridentského alespoň jednou za měsíc se zpovídati; ²⁾ totéž platí o jeptiškách ³⁾ a mniších, nechť tito žijí v klášteře neb mimo klášter, ⁴⁾ tím však zvláštní stanovy řehole nařizující ještě častější zpověď se neobmezují. Taktéž světským duchovním vedle toho, co předpisují rubriky missalu a ritualu, zvláštní nařízení dává Pražský prov. koncil. ⁵⁾

¹⁾ Cfr. Rit. Rom. de Sacr. Poenit. p. 69. (Vydání Mechitar.)

²⁾ Sess. XXIII. de Reform. cap. 18. ³⁾ Sess. XXV. de Reg. cap. 10.

⁴⁾ Clem. c. 1. (III. 10.) de statu Monach. ⁵⁾ Tit. I. cap. V. n. 1.

Hlava třetí.

Z p o v ě d n í k.

Článek první.

Důležitější osobní vlastnosti zpovědníka.

§. 21.

Troji úřad zpovědníka.

Obyčejně se troji úřad zpovědníka připomíná, dle něhož jest soudcem, učitelem a lékařem.

1. Co soudce má dle výpovědi Ř. Ritualu ¹⁾ rozeznávati mezi malomocenstvím a malomocenstvím, býti rozsudím mezi Bohem a lidmi. Slyší vlastní obžalobu hříšníka, uvažuje jeho vinu, jeho hodnost či nehodnost a na základě toho vynese spravedlivý soud.

2. Co učitel musí míti důkladnou známost zákona božského i lidského, aby hříšníka poučil o povinnostech, proti nimž jednal a které mu nyní nastávají, aby mu ukázal velikost lásky a dobroti-vosti Boží a jeho nevděčnost, aby ho potěšil, posilnil a rozptýlil jeho nevědomost neb pochybnosti.

3. Co lékař musí dobře znáti nemóce duše, zvláště lidské srdce a jeho náklonnosti, aby poznal pramen a příčinu choroby, dobře ji vyhojil, a poradil výdatné prostředky k uvarování opět-ného pádu. Ritual napomíná zpovědníka, aby nezapomněl, že při všem jest sluhou milosrdenství a z toho se vyvodí, že troji úřad svůj zastává co otec. Kajicník sám tak jej jmenuje a očekává laskavé nakládání; přibližuje se k němu jako dítko k otci. Zpovědník tudíž přijme s otcovskou laskavostí všechny kajicníky, neohlížeje se na jejich stav a povolání a byť by byli sebe větší hříšníci; ti právě nejvíce zapotřebí mají jeho útrpnosti a pomoci, všechny má opět přivést k nebeskému Otci, pamětliv jsa výpovědi písma, že nepotřebují zdraví lékaře, ale kteří se zle mají, ²⁾ a že větší jest radost v nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím, nežli

¹⁾ De sacr. Poenit. p. 66. ²⁾ Mr. 2, 17.

nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání. ¹⁾ Laskavost tato otcovská jeví se ve slovech a celém jednání, v poučování, napomínání, kárání i přimlouvání; i když nemůže dáti rozhřešení, učiní to s bolestí, avšak oznámí to způsobem svědčícím o lásce ku spasení duší.

§. 22.

Bezúhonný život.

Důležitá jest tato osobní vlastnost duchovního pastýře vůbec, zpovědníka zvláště. Ritual mluvě o vlastnostech zpovědníka dí: *In ministro requiritur bonitas vitae*. Bezúhonnost tato nepozůstává toliko v stavu milosti, ale má v sobě obsahovati více. Zevnější život má býti netoliko prost všech skvrn a všeho, co může pohoršiti, nýbrž má býti čistý, vzor všem věřícím, a vyznamenávati se konáním křesťanských ctností. Jenom takový zpovědník zjedná sobě důvěru a vážnost svých duchovních svěřenců a může spasitelně působiti, poněvadž jeho slovu dodává větší váhy jeho život. „Dobrota srdce nezáleží toliko v stavu milosti, nýbrž spolu v konání ctností, v životě, jenž skutkům nábožnosti zcela se věnuje a horoucí horlivostí o spasení duší proniknut jest. Naleznu-li zpovědníka, jenž netoliko habitualně v milosti žije, nýbrž zcela oheň jest a horlivě všech prostředků užívá, aby duše nazpět přivedl k Bohu, nalezl jsem poklad.“ ²⁾ Proto se zevnější bezúhonnost musí býti spojena vnitřní, záležející v čistotě svědomí, v čistých úmyslech a opravdové snaze po křesťanské dokonalosti. Vše to lze docíliti velikým sebezapíráním, rozjímáním a modlitbou; těchto zpovědník tím více zapotřebí má, aby maje očistiti jiné cizými hříchy sám sebe nepokálel.

§. 23.

Trpělivost.

Z více příčin potřebuje zpovědník tuto ctnost. Časté a mnohé zpovídání namáhá síly tělesné i duševní, a stává se již z tohoto ohledu obtížným. Jak snadné jest poddati se netrpělivosti a dáti jí výraz slovem neb skutkem! Ještě více trpělivosti jest zapotřebí, když se

¹⁾ Luk. 15, 7.

²⁾ Leonhard a Porto Maurizio Unterweisungen für Beichtväter. Regensb. 1850. p. 14.

béře ohled na kajicníky samé a jejich stav, s jakým do zpovědnice přicházejí. Zde potká se zpovědník s lhostejností, s nevědomostí zaviněnou i nezaviněnou, s falešným studem neb převráceností, které hříchy zamlčují, na dané otázky buď docela ne neb urputně odpovídají, s bezstarostností o spasení věčné, s nesmířlivostí, neústupností, nepovlností, se srdcem zatvrzelým a p. V takových případech musí působiti otcovská láska spojená s trpělivostí nepřekonatelnou. Zpovědník musí míti v moci své, potlačiti všecku nevoli a hněv; nesmí nikterak ani slovy, ani chováním, ani posuňky dáti na jevo netrpělivost kajicníkovi neb okolostojícím, pozastavovati se nad nevědomostí, nekajicností a t. d. Zpovědnice jest nejlepší školou trpělivosti; a jest hojnost příkladů, že co nepřemohla učenost a výmluvnost, přemohla důvěrná modlitba spojená se svatou trpělivostí.

§. 24.

Horlivost.

láska

Horlivost o spasení duší musí oživovati duchovního pastýře a zpovědníka. Proto dána mu jest moc rozhřešovati, aby duše opět Bohu získal, pobloudilé opět k Bohu přivedl. Jest pak horlivost ona vlastnost a ctnost zpovědníka, která z čisté lásky k Bohu a bližnímu spasení hříšníka vyhledává, a nižádnými překážkami, které v cestě stojí, odstrašiti se nedá. Vzor má zpovědník na samém Spasiteli, jenž ztracenou ovci tak dlouho hledal, až ji našel; příkladem mu jsou proroci starozákonní, kteří neunaveni byli v napomínání zatvrzelého lidu, aby jej odvrátili od cesty záhubné; za vzor mu slouží apoštolové, kteří raději všeliká protivenství snášeli, jen aby duše Kristu získali, — svatí biskupové, kněží, nábožní zpovědníci, jejichžto působení bylo požehnané a jejichž zásluhy o spasení pobloudilých zapsány jsou v knize života. Horlivý zpovědník neulekne se nad povážlivým stavem hříšníka mnohými a těžkými hříchy obtíženého, nýbrž podá mu ruky, aby vysvobodil jej z propasti, do níž se byl vrhnul. A neustane, kdyby i začátek hned se nedařil; modlí se za něj, prosí Boha o své i jeho osvětlení, vyhledává jiné cesty a jiné prostředky, aby nešťastnému pomohl. Horlivý zpovědník ujme se kajicníka, když ze vzdálí, aniž by to tušil, nebezpečí mu hrozí, a když shledal duši čistou, roznícenou láskou k Bohu, vši péči jí věnuje, aby ji udržel a zdokonalil v započatém díle.

§. 25.

Opatrnost.

O této vlastnosti zmiňuje se Ritual: In ministro requiritur prudentia. Zpovědník musí vynikati zralou soudností, aby poznal celý duševní stav kajicníka, všechny okolnosti viny, a aby obecné zásady mravouky v jednotlivých případech moudře upotřebil. Zvláště musí v úsudku o hodnosti neb nehodnosti opatrně sobě počínati, aby se nepřeháhlil. Opatrnosti jest zapotřebí při skoumání vnitřního stavu a poměrů kajicníka, zejména při vyptávání se na jisté hříchy u dětí a mladších osob; též při poučování o povinnostech stavu. Neopatrné jest, když zpovědník nedopustí, aby kajicník vypověděl všechny hříchy, když se pozastavuje nad velikostí a ošklivostí nějakého hříchu, když nepátrá po zvyku neb příležitosti k hřešení. Dávaje na ruku prostředky ctnosti, chtěje vyhojiti rány, musí uvážiti všechny okolnosti kajicníka, jeho schopnosti, letoru, zevnitřní poměry; neboť ten samý lék pro každého se nehodí. Totéž musí zachovávat při ukládání pokání, aby nežádal a neukládal více, než co člověk v daných okolnostech opravdu snéstí může. Jinak by se stala svátost pokání velmi obtížnou. Dobře jest, když kajicníci u jednoho zpovědníka se zpovídají, ale opatrnost velí, aby dovolil vykonati zpověď též u jiného, když si toho žádají; aby v důležitých pádech nepohrdal dobrou radou a zkušeností jiných. ¹⁾ Na nejvyš opatrným musí býti u věcech týkajících se mlčelivosti zpovědní. Pravá opatrnost jest dar Ducha svatého; mimo vlastní zkušenost a vědu musí především Boha o ni vroucně prositi. ²⁾

§. 26.

V ě d a.

Úřad zpovědníka jest velmi důležitý, obtížný a také nebezpečný; od něho závisí často věčné blaho duší a rovněž i vlastní blaho zpovědníkovo. Kolik duší Bohu svědomitým zastáváním svého úřadu získal, tolik má zásluh; ale také za každou duši, která jeho vinou, nedbalostí neb neumělostí zahynula, bude před Bohem odpo-

¹⁾ Inst. past. Eystt. pag. 199.

²⁾ Viz. Leonhard a Porto Maurizio l. c. p. 27—36. Segneri Unterweisung f. Beichtväter. Regsb. 1852. p. 55. seqq.

vídati. Ve zpovědnici jedná se o záležitosti rozhodující pro život věčný; nezřídka naskytují se nejzáhadnější, nejzapletenější otázky svědomí; v tisícerych případech tázán bývá zpovědník o poučení, o radu, žádá se od něho rozhodnutí ve věcech velmi útlých a rozptýlení pochybností. Jeho slovo, jeho rozhodnutí má velikou váhu a veliký vliv snad na celý budoucí život jeho duchovního svěřence. Úřad tak důležitý nemůže kněz převzít, aniž by sobě potřebné k němu vědomosti osvojil. Proto dí Ritual: *In ministro requiritur scientia*. Žádoucí ovšem jest povšechná důkladná vzdělanost theologická, zvláště ale potřebná dobrá známost katolické mravouky, manželského a církevního práva. Ve zpovědnici se prakticky upotřebují zásady mravouky na jednotlivé pády; bez dostatečné známosti této vědy vždy nalezá se zpovědník v nebezpečí pochybiti a jiné zavést. Dobře dí kdesi sv. Bernard: *Ignorans ignorabitur, et alios faciet ignorare et ignorari*. Vědy jest zpovědníkovi také z té příčiny zapotřebí, aby se vyhnul rigorismu i laxismu, neboť jest jeden i druhý záhubný. Proto nepostačuje, aby jednou mravouku byl studoval, nýbrž studium pozitivné mravouky a také kasuistiky má býti životní úlohou jeho; v oboru tomto nelze příliš spoléhati se na vlastní úsudek neb zkušenost, a nikdo nemůže o sobě říci, jakoby již měl dostatek vědomostí. Důležité v tom ohledu jsou pastoralní konference. Provincialní koncil Pražský dí: „*Cum ceterum ipsi fideles ecclesiastica Catechismi Tridentini instructione moneantur, ut maximo studio eos sibi confessarios seligant, quos praeter vitae integritatem doctrina prudensque judicium commendat: vix plures necesse erit afferre rationes, ut confessariis persuadeamus, quomodo eos oporteat indefesso praesertim positivae theologiae moralis studio scientiae suae copiam continuo locupletare, ne gravissimo pariter ac periculoso muneri, quo ceu doctores, judices et medici animarum funguntur, ulla ex parte desint.*“ „*Utinam non contingeret, merito conquestus est Benedictus PP. XIV., quod tamen frequentissime videmus, aliquos nempe sacerdotes, qui initio praeclarissime confessarii munus susceperunt, inde post diuturnum tempus omni studiorum cura neglecta, pristinam moraliſ theologiae scientiam amittere, ita ut qui in ejusmodi arte peritissimi fuerant, tandem exigua solum et confusa ipsius artis scientia, primisque rudimentis instructi vix inter tirones adnumerentur.*“ ¹⁾

P o z n. Důležitější spisy o katolické mravouce jsou: s. Thomas

¹⁾ l. c. p. 145.

Aquin. *Summa Theologiae*, o mravouce jedná druhý díl *prima secundae et secunda secundae*; Liguori *Theologia Moralis, Homo Apostolicus*, (nalezá se v nich také navedení pro zpovědníky); Scavini, Gury *Theologia Moralis*, Neyraguet *Compendium Theologiae Moralis S. A. M. de Liguori*; Martin *Lehrbuch der kath. Moral*; Simar *Lehrbuch der kath. Moralthologie etc.* Kasuistické: Benedicti XIV. *Casus Conscientiae* (německy od Suppa); Gury *Casus conscientiae resoluti a t. d.* Důležitá též jest známost zavržených od papežské stolice vět, vztahujících se na svátost pokání a mravní život; nalezájí se v *Enchiridion Symbolorum* vydaném od Denzingra.

§. 27.

Neohroženost. Spravedlnost.

Zpovědník zastáváje úřad svůj na místě Božím, má jej zastávati s otcovskou láskou, trpělivostí a srdcem soustrastí naplněným; to ale nevylučuje pevnost a neohroženost, aby kdykoliv toho potřeba káže, beze všeho přijímání osob pověděl pravdu, vysvětlil pravý stav věci, upozornil na důležitost povinností, proti nimž se hřešilo a zvěstoval nebezpečí, kde v skutku jest. ¹⁾ Naproti osobám výše postaveným, představeným duchovním i světským může to býti velmi nepříjemnou úlohou, ale má se to státi se vší šetrností jejich stavu a úřadu povinnou. Choulostivost, bázeň odstrašiti kajicníka a platiti u něho za velmi přísného, neb ztratiti kajicníky — jsou, jedná-li se o svědomité plnění povinností, nemístné a mohou míti nejtruchlivější následky i pro obecné dobro. Jest zajisté velmi důležité, aby každý plnil své povinnosti. Zvláště zpovědník vše upřímně vypoví tam, kde shledá zaviněnou nevědomost, kterou kajicník z povinnosti odstraniti má, kde nalezá dobrou vůli a t. d. jak ještě později o tom řeč bude.

Jelikož zpovědník jest soudce, musí pílen býti *spravedlnosti*, souditi beze všeho stranictví; nesmí ho svést ani náklonnost ani odpor k někomu. Soudí na místě Božím, z moci sobě od Boha dané, a sám bude jednou před věčným soudcem za jednání své odpovídati. Spravedlnost tato řídí úsudek zpovědníka s ohledem na těžkost

¹⁾ Si dicente me ad impium: morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a sua via impia et vivat; ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Ezech. 3, 18.

viny, s ohledem na pokání, které se ukládá, zvláště s ohledem na udělení neb odepření rozhřešení. Přispěti kajicníkovi každému ze všech sil ku pomoci, jest skutek lásky, ale též povinné spravedlnosti.

§. 28.

Ochotnost.

„Sacerdos ad audiendam Confessionem vocatus, promptum facilemque se praebeat“ dí Ritual. ¹⁾ Ochotnost slyšeti zpovědi souvisí s horlivostí o spasení duší. Nic není s to kajicníky od zpovědnice odstrašiti, jako když o duchovním jest známo, že nerád, s nevolí a omrzelostí zpovídá. Jinak ale není duchovní pastýř co zpovědník povinen slyšeti zpověď zdravých v čas opravdu neobyčejný, neb na místě neobyčejném, co jmenovitě platí o ženských, neb když vyšší povinnost ho volá. Ochotnost ku zpovídání dá na jevo, netoliko když ho někdo požádá, nýbrž když sám od sebe ve zpovědnici se vynajde a takřka ku zpovídání zve. Toho jest zapotřebí zvláště na neděle a svátky, v sobotu odpoledne, na vigilie velikých svátků, v čas velikonoční, když větší počet kajicníků přichází, aby jednotlivci s větší pohodlností a lepším užitkem zpověď vykonati mohli. Příklad nám dal Spasitel, jenž u studnice Jakobovy hříšnou Samaritku očekával (Jan 4, 1—31.), a u rybníka Betsaidy dříve sám člověka osm a třicet let nemocného se otázel, chce-li zdrav býti. Byla pak v ten den sobota (ib. 5, 9.) ²⁾ Zvláště při kostele, kde více jest kněží, snadno to lze učiniti; tím možno spolu usnadniti alespoň veliký nával kajicníků, jenž má mnoho dobrého, ale také mnoho škodlivého, a arcí docela odstraniti se nedá. Jelikož k vůli zpovídání ani kázání ani služby Boží se opominouti nemají, jest zapotřebí při větším počtu kajicníků před i po kázání zpovídati, při velikém návalu může se kázání též zkrátiti.

Pozn. Ve velikonoční době může duchovní pastýř úlohu sobě usnadniti, když zavede zpovídání dle jednotlivých stavů a p. Kde jest to zavedeno, ukazuje se to býti prospěšným, všude se to ale nutiti nedá. Tento obyčej jest též proto chvalitebný, že se spíše dá docíliti, aby všickni povinnosti velikonoční dostáli; taktéž zde onde zavedené cedule, které se při cvičeních postních rozdávají, mají mnoho dobrého.

¹⁾ Ordo ministrandi Sacr. Poenit. p. 67.

²⁾ S. P. P. pag. 146.

Článek druhý.

Právimocnost zpovědňi (Jurisdictio).

§. 29.

Jurisdikcí a approbaci.

1. Jurisdikcí jest od příslušné duchovní vrchnosti knězi udělená právimocnost, v jistém obvodu zpovědi slyšeti a z hříchů rozhřešovati. Jurisdikcí jest ku platnému rozhřešení na prosto potřebná. Schopným (habilis) ku slyšení zpovědi a k udělení rozhřešení stane se kněz ve svěcení na kněžství; zde obdrží moc odpouštěti hřichy, tato moc však zavírá v sobě soudní výrok, jenž toliko nad podřízenými osobami vyrčen býti může. Osoby či vůbec obvod, v němž kněz obdrženou ve svěcení moc soudní vykonávati může, vykazuje mu právimocnost zpovědňi.

Vždy panovalo v církvi přesvědčení, že k platnému rozhřešení zapotřebí má kněz jurisdikcí. Sněm Tridentský vyslovuje se o tom takto: „Quoniam natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. ¹⁾ To samé hájí naše provincialní synoda, velíc, aby se zpovědňici drželi přísně své jurisdikce, a aby se vzhledem na řádnou farní právimocnost zpovědňi nedály mýlky, slavně biskupům vyhrazuje právo, jakékoliv právimocnosti udělovati. ²⁾

2. Od jurisdikcí rozdílná jest approbaci, vysvědčení biskupa, že kněz jest spůsobilý ku slyšení zpovědi. Vysvědčení to vztahuje se na potřebné vědomosti a vůbec na spořádanost života zpovědňíka. Praxis v tom ohledu jest rozličná, u nás dle obyčeje se approbaci zároveň s jurisdikcí dává. Sněm Tridentský výslovně dí, že jest approbaci potřebná k obdržení právimocnosti zpovědňi, a že žádný kněz ani řeholní nesmí zpovídati světské osoby, leč by měl farní beneficium neb od biskupa po předchozí zkoušce neb jinak za spůsobilého uznán byl. ³⁾ Z toho následuje, že může biskup zkoušku

¹⁾ Sess. XIV. de Poenit. cap. 7. ²⁾ l. c. Tit. IV. cap. VII. p. 141.

³⁾ Sess. XXIII. de Reform. cap. 15.

po případě docela odpustiti, ale že po uplynutí jistého času opět může zpovědníky ku zkoušce povolati, a od jiného biskupa approbované znovu zkoušeti, jak se skutečně v mnohých diecésích děje. ¹⁾

§. 30.

Rozdílnost jurisdikcí.

Právomocnost zpovědní jest dvojí: řádná (ordinaria) a odkázaná (delegata).

1. Řádná právomocnost zpovědní jest ta, která s úřadem církevním co takovým spojena jest. Tu mají, kdo mocí svého úřadu správu duchovní vykonávají: papež nad celou církví, biskup a jeho generální vikář nad celou diecí, farář ve své farnosti. Dle analogie mají představení řeholní (habentes jurisdictionem quasi episcopalem) řádnou právomocnost zpovědní nad syými řeholními podřízenými. ²⁾

2. Odkázaná jurisdikce není spojena s úřadem církevním co takovým, nýbrž papež nebo biskup dává ze své moci kněžím pouze právo zpovídati. Slove odkázaná, delegata, poněvadž knězi ti zpovídají na místě biskupa.

3. Řádná jurisdikce nabývá se dosažením úřadu, s nímž nerozlučně spojena jest; papež dosáhne ji zvolením za biskupa Římského, biskup pro svou diecí potvrzením papežským, farář investiturou. — Odkázanou právomocnost dává biskup buď výslovně a sice písemně neb ústně neb mlčky; přímo, když dá knězi moc zpovídati v celé diecí, nepřímou, když zplnomocní kajcníka vyvoliti sobě dle libosti zpovědníka. Právomocnost, která se předpokládá (jurisd. praesumpta) nikdy nedostačuje k platnému rozhřešení, když jest pouze výmínečná; to by se stalo, kdyby chtěl kněz nemaje jurisdikce někoho rozhřešiti, předpokládaje, že by mu biskup ji udělil, kdyby o tom věděl neb o ni požádán byl. Kněz, jenž o právomocnost se ucházel a jemuž třeba nespravedlivě odepřena byla, nikterak mimo pád smrti nemůže zpovídati; důvod toho jest, že odkázaná právomocnost má pramen svůj v moci a vůli duchovního představeného.

4. Mimo řádnou a odkázanou připomíná se též privilegovaná právomocnost, zakládající se na výsadě jistým osobám udě-

¹⁾ Viz. k. př. Instr. past. Eystt. de approb. confess. p. 168.

²⁾ Tací jsou: generalové řeholní, opati, probošti, provincialové.

lené voliti sobě zpovědníka, jenž tím samým pro ten případ právomocnosti nabývá, třeba nebyl approbován. Výsadu takovou mají: králové a panující knížata; v Římě sídlící kardinálové, kteří pro sebe a své domácí (familia) mohou zpovědníka voliti, a na cestách jej s sebou vzíti; biskupové ve své diecési; mimo diecési mohou se svému zpovědníkovi zpovídati, není-li však s nimi, musí se obrátiti na zpovědníka v té diecési jurisdikcí majícího. Pokud řeholníci sobě zpovědníka mimo své domácí ustanovené voliti mohou, určují stanovy řádu; mají-li na vůli zpovídati se u kteréhokoliv kněze světského neb řeholního, nabývá tento tím samým právomocnosti od představeného řehole. Obecné zákony církevní však ustanovují, že mužští řeholníci v době milostivého léta i proti vůli představeného mohou se zpovídati u kteréhokoliv zpovědníka, — taktéž když jsou na cestě a nemají příležitost vykonati zpověď u zpovědníka svého řádu. Výjimka ustanovena jest pro řeholníky řádu kapucínského, kteří na cestě mohou se zpovídati toliko oprávněnému zpovědníku místa.¹⁾

§. 31.

Doplnění právomocnosti. . Pochybnost o ní.

1. Církev dává každému knězi, i takovému, jenž není approbován, jenž jest vyobcován, suspendován a t. d. pro případ smrti (in articulo mortis) právomocnost zpovídati.²⁾ Přísně řečeno nemůže se mluvit zde o doplnění právomocnosti, poněvadž v daném případě na obecném zákonu církevním se zakládá. Liguori má za to, že církev dává právomocnost i když jest nebezpečí smrti (periculum mortis),³⁾ k. př. před bitvou, před dalekou námořní cestou, před nebezpečným porodem, v každé nebezpečné nemoci, a že může neapprobovaný kněz i u přítomnosti oprávněného zpovídati: když by tento nemohl neb nechtěl zpovídati, kdyby byl z cizé diecése, kdyby nemocný na smrtelné posteli nechtěl se oprávněnému zpovídati a bylo se co obávati svatokrádežné zpovědi, když oprávněný kněz by musil rozhřešiti spoluvinníka (complicem in peccato turpi,

¹⁾ Homo Ap. Tract. XVI. n. 85. 88.

²⁾ Trid. Sess. XIV. de Poen. cap. 7. Rit. Rom. p. 66.

³⁾ Totéž vyslovuje Pražská diec. synoda z r. 1863. Consentimus vero, ut articulus mortis intelligatur de quovis vero et proprio mortis periculo. p. 62. n. 3. f.)

zde však sluší činiti rozdíl), když jednoduchý kněz již začal zpovídati. ¹⁾)

2. Církev doplňuje pravomocnost, když jí kněz řádným způsobem sice nenabyl, ale v takových okolnostech svátostí přísluhuje, že jeho rozhřešení od církve za platné se uznává. Sem náleží tak zvaný *error communis cum titulo colorato*, totiž obecné mínění, že zpovědník má pravomocnost, zakládající se na důvodu právním, jenž ale v sobě pro nějaký vnitřní nepovědomý nedostatek nepravý jest. Kdo ku př. svatokupectvím obdržel faru, ve svém svědomí není ani farářem aniž má pravomocnost; než věřícím tato okolnost není známa, mají ho za řádného faráře. V tomto případě doplňuje církev pravomocnost, poněvadž jinak by to bylo velmi škodlivé pro věčné spasení věřících, kdyby bez své viny nedosáhli odpuštění hříchů. Kněz, jenž toho sobě jest povědom, vždy těžce hřeší, kdykoliv takto rozhřešuje. Je-li kajicníkovi neoprávněnost zpovědníka známa, jest jeho zpověď neplatná. — Doplňuje-li církev pravomocnost, když kněz držán jest za zpovědníka dle obecného mylného mínění, však bez zdánlivého důvodu práva (*error communis sine titulo colorato*), není zjištěno nad pochybnost: Liguori přisvědčuje, ²⁾) jiní odporují.

3. Mluví se také o pravděpodobné jurisdikci (*jurisdictio probabilis*), když nějaký rozumný důvod nasvědčuje, že kněz jest oprávněn ku zpovídání. Liguori ³⁾) dí, že jest to sice obyčej všeobecný rozhřešovati na základě této pravomocnosti, nicméně dále se vyslovuje, že se to má státi jenom v případech zvláště důležitých. Co se týká pochybné pravomocnosti, když pro a proti ní jsou stejné důvody, má se obecně za to, že ji církev nedoplňuje a že hřeší kněz, když tak rozhřešuje; na nejvýš připouští se ze zvláštních příčin podmíněčné rozhřešení. ⁴⁾)

Z toho, co potud o approbaci a jurisdikci řečeno bylo, následuje: 1. Každý kněz světský neb řeholní zapotřebí má k platnému přísluhování svátostí pokání approbaci a jurisdikci; v případě smrti dává církev každému knězi pravomocnost. 2. Biskup dává approbaci a jurisdikci pro svou diecési; kdo oprávněn jest v jedné diecési, není zároveň oprávněn v jiné, ⁵⁾) může ale podřízené cizího biskupství ve své domácí diecési platně rozhřešovati, vyjma že by k němu přišli *in fraudem reservationis*. 3. Farářové a jim na roveň

¹⁾ l. c. n. 92. 94. ²⁾ l. c. n. 90. ³⁾ ibid. n. 91.

⁴⁾ l. c. n. 84. Th. M. Lib. VI. tr. 4. n. 571. ⁵⁾ S. P. P. pag. 141.

postaveni mohou své podřízené i mimo domácí diecési rozhřešiti, poněvadž všude mají nad nimi řádnou pravomocnost. 4. Kdo pochybuje o své zpovědní pravomocnosti, nemá zpovídati.

§. 32.

Pozbytí pravomocnosti zpovědní.

1. Řádná jurisdikce spojena jest nerozlučně s úřadem církevním; kdo tento úřad způsobem v právu vytknutým ztrácí, pozbývá tím řádné jurisdikce s ním spojené. Chce-li dále zastávati úřad zpovědníka, má k tomu zapotřebí nové approbace a (odkázané) pravomocnosti.

2. Odkázaná pravomocnost pozbývá se uplynutím času, pro nějž dána byla. Z té příčiny nemůže zpovědník dále zpovídati, nýbrž musí na novo o jurisdikci se ucházeti. V tom ohledu není praxis všude jednotná, a v některých diecésích udává se v listině jurisdikční čas na jak dlouho platí, v jiných opět se dává odkázaná pravomocnost bez obmězení; kooperátorové, kaplanové dostávají u nás vždy novou jurisdikci, kdykoliv přicházejí na nové stanovisko. Jinak může biskup odkázanou pravomocnost také odvolati.

3. Řádná i odkázaná pravomocnost se pozbývá na čas větší exkommunikací a suspensí (*suspensio generalis*, *suspensio ab officio*, *susp. ab ordine et jurisdictione*). Neplatně (mimo pád smrti) rozhřešuje *excommunicatus* neb *suspensus vitandus*; pokud se vyobcování neb suspensí týká pouze svědomí (*latae sententiae*), jako když právo jeden neb druhý trest stanoví na přestupek jakmile se ho kněz dopustí, jest rozhřešení sice nedovolené, nikoliv ale neplatné. *Excommunicatus* aut *suspensus toleratus* platně, dovolně však rozhřešuje jen tehdy, když jest požádán.¹⁾

Pravomocnost zpovědní ani irregularitou ani interdiktem se neztrácí.

§. 33.

Obmezení pravomocnosti,

Pravomocnost zpovědní obmezují se:

1. místem; platí pro diecési, pro kterou dána jest. Farář má řádnou jurisdikci jen ve své farnosti a nad svými farníky;

¹⁾ Homo Ap. tr. XIX. n. 18. 65.

jinde v diecési a cizí podřízené rozhřešuje na základě odkázané pravomocnosti. Tato, není-li jinak výslovně stanoveno, obmezena jest hranicemi diecése. Sousední faráři a jejich kaplani na hranicích dvou diecézí mohou sobě při zpovídání vypomáhati, musí ale při tom šetřiti zadržených pádů svědomí v sousední diecési ustanovených.¹⁾ Kdo v cizí farnosti zpovídati chce, má z důvodů slušnosti místnímu duchovnímu správci to oznámiti; tím více jest toho zapotřebí, když se jedná o zpověď nemocného; nemohl-li to zpovědník dříve učiniti, má k uvarování nedorozumění alespoň vlastnoruční lístek u nemocného zanechat, v němž místnímu faráři oznámí, že nemocného zpovídal.²⁾

2. časem; řádná pravomocnost trvá tak dlouho, dokud duchovní zastává úřad, s nímž spojena jest. Odkázaná pravomocnost obmezena jest na více méně let, jak obyčejem neb výslovným ustanovením se to určuje.

3. osobami. Jelikož odkázaná pravomocnost pramen svůj má ve vůli biskupa, může ji tento jakkoliv obmeziti, vyjmouti osoby k. př. ženské, které zpovídati kněz není oprávněn, ustanoviti zpovědníka toliko pro jistou rodinu a p.³⁾ V tom rozeznává se odkázaná pravomocnost od řádné jurisdikce faráře, kterou biskup všeobecně řečeno tak obmeziti nemůže. Vezme-li se ohled na platné u nás zákony, jsou z řádné i odkázané pravomocnosti vyjmuti:

a) formální kacířové (haeresis formalis);

b) osoby spoluvinné (complices peccati turpis); *

c) jeptišky (moniales). Pro tyto ustanovuje biskup zvláštního řádného zpovědníka. I představení řeholní, jimž ženský klášter jejich řádu u vedení podřízen jest, nemohou dle své vůle žádného zpovědníka ustanoviti, leč od biskupa schváleného. Pravomocnost zpovědníků jeptišek musí se přísně vykládati; kdo oprávněn jest pro jeden klášter neb dům, není spolu oprávněn pro jiný klášter neb dům ani toho samého řádu. Úřad řádného zpovědníka nemá pravidelně trvati déle tří let; avšak mohou biskupové pro nedostatek zpovědníků úřad jejich opět na tři leta prodloužiti. Dle mnohých dekretů kongregací biskupů nemají za řádné zpovědníky řeholníci ustanoveni býti: generalní vikáři, faráři, řeholníci a canonici poenitentarii; než má se za to, že mohou biskupové i z těch vyvoliti, když za dobré uznají.

¹⁾ S. P. P. pag. 142. ²⁾ ibid.

³⁾ Tak panuje obyčej v Itálii, že toliko starší zpovědníci obdrží pravomocnost zpovídati ženské.

Mimo řádného zpovědníka ustanoví se pro každý klášter jiný mimořádný, jenž třikrát neb vícekrát do roka klášter navštíví. Důvod toho jest, aby jeptišky nepřišly do nebezpečí svatokrádežné zpovědi, když pokaždé jednomu se zpovídají. Nejsou sice povinny mimořádnému se zpovídati, ovšem ale jemu se představit. Vůbec se ukládá biskupům za povinnost, u povolování zvláštního zpovědníka nečiní žádných překážek, jmenovitě když jeptiška na smrtelné posteli si jiného přeje. ¹⁾

Pozn. Vzhledem na cestující neb mimo klášter žijící jeptišky Eystetská instrukcí takto dí: „Interrogandae sunt, quid sibi per statuta et consuetudinem liceat et an cuivis approbato sacerdote facultatem confitendi habeant? Si affirmant, credi illis potest, et a sacerdote alias approbato absolvi poterunt; quia constitutiones Pontificum specialem pro monialibus approbationem requirentes loquuntur tantum de confessariis ordinariis et extraordinariis claustraliis intra septa monasterii degentium... Qui vero pro saecularibus actualiter non est approbatus, multo minus poterit talium monialium confessiones excipere.“

4. Konečně se obmezuje pravomocnost zpovědní zadrž en ý m i pády svědomí. O tom obšírněji promluví třeba.

§. 34.

Zadržení pádové svědomí.

1. Zadržení pádové svědomí (*casus conscientiae reservati*) jsou hříchové z pravomocnosti obyčejného zpovědníka vyjmutí, jichž rozhřešení vyšší jeho představený sobě vyhradil. Zadržení pádů svědomí jest v církvi katolické prastaré a dá se až do nejstarších dob stopovati.

Sněm Tridentský slavně vyřknul za článek víry, že biskupové mají moc pády svědomí sobě zadržeti, a to nikoliv snad jen co do pouhé zevnitřní kázně, nýbrž co do svázání i rozvázání. ²⁾

2. Účel zadrž en ý ch pádů jest, aby věřící velikost, ošklivost a těžkost jistých hříchů snáze poznali, a mohouce toliko s větší obtíží odpuštění jejich dosáhnouti, pro budoucnost spíše se jich vystříhali; a aby za těžší provinění také těžší tresty se ukládaly. Ten smysl mají slova sněmu Tridentského: *Magnopere ad Christiani*

¹⁾ Liguori l. c. tr. XVI. n. 89. Instr. past. Eystt. p. 169. seq.

²⁾ Sess. XIV. de Poenit. can. 11.

populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus absolverentur.¹⁾ Aby účel zadržení snáze dosáhnouti se mohl, mají sobě biskupové jenom některé těžší hříchy vyhraditi (atrociora quaedam et graviora crimina), počet jejich nemá příliš veliký, a má času i skutečným potřebám přiměřen býti. Z té příčiny nezadržují se hříchy, kterých se lidé přes příliš často dopouštějí, třeba byly těžké. Proto radí Benedikt XIV. biskupům, aby právo své na synodách diecésních vykonávali, slyšíce v tom hlas shromážděných duchovních pastýřů, ačkoliv tím právo jejich nikterak obmezeno není.²⁾

3. Pády svědomí sobě zadržeti mohou toliko vyšší představení církevní mající řádnou jurisdikci: papež pro celou církev, biskupové pro své diecése, představení řeholní pro podřízené sobě řeholníky. Ačkoliv faráři mají řádnou pravomocnost, nemají přece právo ve svém obvodu farním hříchy sobě zadržeti, mohou ale zpovědníky napomenouti, aby na jisté hříchy byli bedlivější.³⁾ Zadržené pády svědomí jsou tudíž trojí: papežské, biskupské a klášterní.

§. 35.

Podmínky zadržených pádů.

Aby nějaký pád svědomí byl zadržený (nechť papežský neb biskupský), dle obecného učení bohoslovců musí následujících podmínek státi:

1. Hřích musí býti těžký, smrtelný; aby se všední hříchové zadržovali, odporuje duchu církve a účelu rezervací. Okolnosti, které objektivně těžký hřích činí toliko všedním, osvobozují taktéž od rezervací. Těžký smrtelný hřích nesmí býti pouze vnitřní (peccatum internum) nýbrž spolu zevnitřní (pecc. externum), totiž přirozený výraz vnitřního hříšného smýšlení.

2. Hříšný skutek musí býti jistý; nesmí státi žádné pochybnosti, zdali opravdu spáchán byl (dubium facti); kdyby bylo pochybné, zdali skutečně hřích spáchán byl, ku př. je-li smrtelný, spolu zevnitřní, dokonaný, měl-li skutečně následky v rezervaci vytknuté, tuť nebylo by jistoty, a dle zásady právní „odia oportet restringi“

¹⁾ ibid. cap. 7. ²⁾ de Synod. dioec. Lib. V. cap. 4. n. 3. — S. P. P. pag. 143.

³⁾ Instr. past. Eystt. pag. 174.

nestávalo by rezervací. Nesmí dále býti žádné pochybnosti, zdali jinak skutečně spáchaný hřích jest zadržen (*dubium juris*); nejistota ta však musí se zakládati na pochybném právu, nikoliv na nevědomosti zpovědníka.¹⁾ Mnozí bohoslovci při pochybném právu v pochybnost uvádějí také právomocnost zpovědníka rozhřešiti; než obecné mínění má za to, že zpovědník může rozhřešiti dle zásady právní „*in dubio melior est conditio possidentis*“, které držení jest na straně zpovědníka.²⁾

3. Zadržený hřích musí býti ve svém způsobu dokonáný (*pecc. in sua specie consummatum*), obsahovati činnost veškerou ku skutku potřebnou a míti účinek. Proto pouhý pokus se nezadržuje, leč by zákonodárce výslovně tak ustanovil. Ku př. kdy by zněl v některé diecési zadržený pád *homicidium voluntarium*, tu těžké poranění, aniž by následovala smrt, nebylo by zadrženo, třeba pachatel zamýšlel zabiti; kdyby bylo zadrženo *adulterium*, nebyly by zadrženy *actus incompleti non interveniente copula carnali*, poněvadž tato řečený hřích dokonává. Jinak jest, když zadržený pád zní: *Procuratio abortus, i. e. crimen eorum, qui sibi aut aliis abortum cum pleno proposito procurant, etiamsi effectus non sequatur*; zde se již pouhý pokus hříchu zadržuje.

4. Zadržené hříchy přičítají se bezprostředně původci, nikoliv prostředně (rádci, pomáhačům a t. d.) vyjma stanoví-li to zákon ku př. *procuratio abortus*.

5. Zadržený hřích musí se přísně vykládati dle znění zákona, analogie nemá místa. Všeobecné výrazy berou se u všeobecnosti, jsou-li blíže určené, dle toho výkladu. Zní-li zadržený pád *percussio parentum*, vyrozumívá se tělesný otec neb matka, nikoliv otčím neb macecha; zní-li *lectio librorum haereticorum*, nesmí se dle analogie uzavíratí na poslouchání kacířského kázání, třeba dle okolností bylo nebezpečnější.

6. Není zapotřebí jistého stáří, aby hříšník v rezervaci upadl; kde všechny podmínky smrtelného hříchu, jak je katolická ethika uvádí, se nalezají, tam bez ohledu na stáří jest zadržený hřích. Může však zákonodárce jisté stáří ustanoviti, pak jeho vůle platí. Má se však obecně za to, že chlapci před 14. rokem a děvčata před 12. zadrženým *censurám* nepropadají.

Podmínky zadržených pádů svědomí zahrnutý jsou v následujících verších:

¹⁾ ibid. p. 175. ²⁾ Lig. Th. M. Lib. IV. Tr. 4. n. 600.

Completum, externum, certum, mortale, favores
 Auge, restringe odia, a potiori ratio nulla est:
 Mas annos habeat bis septem, foemina bis sex;
 Solvo mandantes, quando non jura reservant.¹⁾

§. 36.

Papežské zadržené pády.

1. Papežské zadržené pády mají tu vlastnost a liší se od biskupských, že zadržené jsou pro spojenou s nimi censuru, větší exkommunikací, a že, má-li kdo v ně upadnouti, musí míti známost buď zadržení neb censury; kdežto biskupské rezerváty obyčejně s censurou spojeny nejsou, pouze hřích se zadržuje, a zapotřebí není, aby kajicník věděl, že biskup ten neb onen hřích své právomocnosti vyhradil. Papežské pády zadržují se bezprostředně pro censuru, a prostředně pro hřích (reservantur propter censuram), a její třeba nejasná známost se vyžaduje, poněvadž se trestá tvrdošijnost, s kterou na vzdor církevnímu trestu se někdo zapovězeného skutku dopouští. Naproti tomu biskupské pády se zadržují pro hříšný skutek (reservantur propter peccatum). Z toho následuje, že i tam, kde papežské pády plnou mají platnost, mnohem řídčeji ve zpovědnici přicházejí než biskupské, an nedospělý věk, nevědomost, veliká bázeň, neúplnost neb nepatrnost skutku od nich osvobozují.

Dva papežské pády jsou zadrženy bez censury:

Falsa accusatio innoxii sacerdotis de sollicitatione apud iudices ecclesiasticos; ²⁾ Accipiens dona a regularibus utriusque sexus, nisi prius totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel si valeant minoris saltem partem ad arbitrium poenitentiarum. ³⁾

2. Zadržené pády papežské obsahují: Decretum Gratiani, knihy papežských dekretů, extravaganty, pozdější bully a konstituce zvláště „Bulla coenae.“ Ritualy rozličných diecézí vypočítávají též běžné rezerváty papežské. Obecně se má za to, že mají býti řádně ohlášeny, a vážní bohoslovci tvrdí, že platným obyčejem, když po delší čas se jich nečinila potřeba, pozbývají platnosti.

¹⁾ Sika Beichtstuhl §. 19.

²⁾ Benedict. XIV. Const. „Sacramentum Poenitentiae“ §. 3. vytištěna v dodatku k Pražské Prov. synodě.

³⁾ Lig. Th. Mor. Lib. VI. n. 580.

Nejznámější jsou as tyto :

Haeresis formalis externa. Bulla Coenae; Gregor XIII. „Consueverunt“ 4. April. 1583.

Percussio clerici, nejstarší papežský reservát; c. 29. C. 17. qu. 4.; c. 4. X. (V. 39.); c. 1. (V. 9.) Clem.

Falsificatio litterarum apostolicarum c. 4. 7. X. (V. 20.); Bulla Coenae.

Frangentes et expoliantes ecclesias c. 2. X. (V. 17.); c. 22. X. (V. 39.)

Mercimonium missae stipendiorum. Bened. XIV. „Quanta cura“ et „Pro eximia“ 30. Jun. 1741.

Incendiarii c. 19. X. (V. 39.)

Duellantes. Trid. sess. XXV. c. 19. de Reform. Bened. XIV. „Detestabilem“ 10. Nov. 1752.

Sectae clandestinae. Clem. XII. „In eminenti“ 28. Apr. 1738. Bened. XIV. „Providas Romanorum“ 18. Mart. 1751. Leo XII. 1826. Gregor XVI. 1832. Pius IX. „Qui pluribus“ 9. Nbr. 1846. ¹⁾

Religiosi habitum suum temerè dimittentes. c. 2. (III. 24.) in VI. to.

Calumniosa denunciatio innoxii Confessarii de sollicitatione Bened. XIV. „Sacramentum Poenitentiae.“

Simonia realis et confidentialis. c. 2. X. vag. comm. (V. 1.); Gregorius XIII. „Ab ipso Pontificatus“ 8. Nov. 1574; Pius IV. „Romanum“ 1564; Pius V. „Intolerabilis“ 6. Aug. 1569.

Procuratio abortus. Sixtus V. „Effrenatam“ 29. Oct. 1588. Gregor XIII. „Sedes Apostolica“ 31. Maji 1591. Bened. XIV. „Salutare“ 3. Junii 1742.

Absolutio complicitis. Bened. XIV. „Sacramentum Poenitentiae“ 1. Junii 1741. ²⁾

O mnohých zadržených pádech papežských, zvláště v bulle Coenae obsažených smí se tvrditi, že v našich krajinách pozbyly platnosti. Biskupové naši mají na základě plnomocenství pětiletých moc, rozhřešovati ze všech zadržených pádů papežských tajných a zjevných i v bulle Coenae obsažených, a mohou tuto moc i s jinými sobě podřízenými zpovědníky sdíleti. Tak výslovně činí Pražská diec. synoda od r. 1863. dokládajíc, že sice nyní a zde co nejřídčeji

¹⁾ Viz Blahověst. r. 1863. č. 26. .

²⁾ Obšírně: Liguori Th. M. Lib. VII. n. 218. 219. Sika p. 32. Lorinser Verwaltung d. Buss. p. 399 - 407.

takový pád se udá, však že se dává zpovědníkům plnomocenství na uvarování nebezpečného pro spasení duší pochybení. ¹⁾ Ta samá praxis panuje i v ostatních diecésích.

§. 37.

Biskupské zadržené pády svědomí.

V diecésích české církevní provincie jsou následující pády rozhřešení biskupů zadrženy.

I. V arcidiecési Pražské:

- a)* Apostasia a fide catholica et haeresis A catholicorum.
- b)* Pejeratio in foro, id est mendacium jurejurando confirmatum coram iudice sive ecclesiastico sive civili vel ejus delegato.
- c)* Sacrilegium reale sensu strictiori, in quantum est violenta aut furtiva ablatio paramentorum aut vasorum vel quarumcunque rerum, quae sive consecratione sive benedictione ad usum ecclesiarum dedicatae sunt.
- d)* Homicidium voluntarium sive facto, sive mandato, consensu vel consilio commissum.
- e)* Procuratio abortus, id est voluntaria destructio hominis concepti ante partum, et cooperatio eorum, qui ad tale facinus opem aut consilium dederunt.
- f)* Incendium malitiose excitatum.
- g)* Absolutio Complicis peccati externi contra sextum decalogi praeceptum commissi.²⁾
- h)* Falsa accusatio Confessarii de crimine sollicitationis ad turpia.

Zvláštní instrukcí k tomu vykládá, že zadržený hřích musí býti smrtelný, spolu zevnitřní, ve svém způsobu dokonáný a nikoliv pouze začatý, že rezerváty se nevztahují na nedospělé (impuberes), a hřích bezprostředně se přičítá původci a vykonavateli, leč by výslovně radící neb pomáhající v rezervaci se zahrnovali (pádové d) e). ³⁾

II. V diecési Kralohradecké:

1. Apostasia a fide catholica et haereticis formalis A catholicorum.
2. Pejeratio in foro, id est mendacium coram iudice sive ecclesiastico sive civili vel ejus delegato jurejurando confirmatum.

¹⁾ l. c. Cap. XVII. pag. 61. n. 1.

²⁾ Cfr. Decr. quoad casus reserv. 27. Junii 1866. v Časop. kat. duch. r. 1867. p. 70.

³⁾ Acta et Statuta diec. synod. Prag. pag. 59. 62.

3. Procuratio abortus, id est crimen eorum, qui sibi aut aliis abortum cum pleno proposito procurant, etiamsi effectus non sequatur.

4. Incendiarii et venefici; crimen, id est delictum ejus, qui incendium malitiose excitavit et ejus, qui ad vitam alteri adimendam vel decurtandam quocunque modo subministravit vel venenum, vel quod veneni rationem habet, quatenus alteri in his illisve circumstantiis propinatum ex natura sua ad mortem adsciscendam valet. Haec crimina reservata sunt, etiamsi effectus praeter voluntatem auctoris non sequatur.

5. Absolutio complicitis peccati externi contra sextum decalogi praeceptum commissi.

6. Seductio pueri vel puellae ante decimum quartum aetatis annum ad impudica, dummodo seducens annum aetatis decimum quartum jam complevit.

7. Perduellionis crimen, id est eorum, qui quoquo modo contra summum principem conjurant aut conspirant. ¹⁾

Text sám obsahuje výklad objemu a dosahu rezervací; ze 6. vyrozumíváme, že hříšník rezervací podlehající musí míti stáří 14 let; objem posledního zadrženého pádu určuje trestní zákonník občanský.

III. V diecési Budějovické:

a) Apostasia a fide catholica et haeresis formalis A catholicorum.

b) Pejeratio, seu mendacium jurejurando confirmatum coram iudice sive ecclesiastico sive civili vel ejus delegato.

c) Sacrilegium reale sensu strictiori, in quantum est violenta aut furtiva ablatio paramentorum, vasorum aut quarumcunque rerum, quae sive consecratione sive benedictione ad usum ecclesiarum dedicantur.

d) Homicidium voluntarium sive facto, sive consensu vel consilio deliberato commissum.

e) Procuratio abortus, id est voluntaria destructio hominis concepti ante partum, et cooperatio eorum, qui ad tale facinus opem aut consilium dederunt.

f) Incendium malitiose excitatum.

g) Absolutio complicitis peccati contra sextum decalogi praeceptum commissi.

¹⁾ Statuta d. s. Reginaehrad. n. 49.

h) Falsa accusatio confessarii de crimine sollicitationis ad turpia. ¹⁾

IV. V diecési Litoměřické:

1. Perduellio.

2. Absolutio complicitis peccati contra sextum decalogi praeceptum commissi.

3. Haeresis formalis, seu externa et pertinax professio erroris ab ecclesia rejecti.

4. Sacrilegium reale sensu strictiori, in quantum scilicet est violenta vel furtiva ablatio paramentorum et vasorum, quae benedictione et consecratione indigent.

5. Procuratio abortus, seu quaevis et qualiscunque voluntaria destructio foetus humani concepti ante partum.

6. Incendium ex proposito excitatum, qua reservatione ligatur et perpetrans et causam sufficientem ponens.

K těmto zadrženým pádům se toto dodává: Volumus autem has reservationes cessare:

1. quotiescunque audiunt confessarii poenitentes in carceribus publicis detentos.

2. aegrotantes in nosocomiis,

3. infirmos pro dando SS. Viatico, et utique etiam in articulo mortis,

4. sponso intra octiduum ante matrimonium contrahendum,

5. pueros et puellas ante decimum quartum aetatis annum,

6. quando audiunt confessiones generales de tota vita.

In omnibus hisce casibus, nisi graves rationes dissuadeant, confessarii moneant poenitentes de reservatione, qua alias ligati manerent, semper autem imponant illis salutarem poenitentiam aliquo tempore agendam.

Conscientiae securitati consulere volentes denique declaramus, valide absolutos fore, qui bona fide peccatum reservatum confessi sunt sacerdoti, qui eos ex sola inadvertentia sine facultate absolvit.

¹⁾ Acta et Stat. Synod. dioec. Budvic. 1863. p. 51.

§. 38.

Absolutio complicitis.

Tento pád ve všech diecésích zadržený zakládá se na konstituci Benedikta XIV. „Sacramentum Poenitentiae“ 1. Junii 1741. §. 4: „Magnopere cupientes a sacerdotalis iudicii et sacri tribunalis sanctitate omnem turpitudinis occasionem et Sacramentorum contemptum et Ecclesiae injuriam longe summovere et tam exitiosa hujusmodi mala prorsus eliminare, et quantum in Domino possumus, animarum periculis occurrere... omnibus et singulis sacerdotibus, tam saecularibus quam regularibus cujuscunque ordinis ac dignitatis, tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis et quovis privilegio et indulto, etiám speciali expressione et specialissima nota et mentione digno suffultis, Auctoritate Apostolica et Nostrae potestatis plenitudine interdicimus et prohibemus, ne aliquis eorum extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocunque alio sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personae complicitis in peccato turpi ac inhonesto contra sextum decalogi praeceptum commisso excipere audeat, sublata propterea illi ipsi quacunque auctoritate et jurisdictione ad qualemcunque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit,... et nihilominus, si quis Confessarius secus facere ausus fuerit, majoris quoque excommunicationis poenam, a qua absolvendi potestatem Nobis solis Nostrisque successoribus dumtaxat reservamus, ipso facto incurrat. §. 5. Declarantes etiam et decernentes, quod nec in vim cujuscunque Jubilaei aut etiam Bullae,.. confessionem dicti complicitis hujusmodi quisquam valeat excipere, eique sacramentalem absolutionem elargiri.“

V konstituci „Apostolici muneris“ 8. Febr. 1745. předešlou v celém obsahu potvrzuje a vzhledem na rozličné pochybnosti takto ustanovuje §. 2: „Declaramus: eadem constitutione singulis, ut supra, sacerdotibus, quemadmodum interdictum non est in mortis articulo personam in praedicto turpi peccato complicem confitentem audire atque ab hujusmodi quoque culpa rite contritam absolvere, deficiente tunc quocunque alio sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, ita interdicti reipsa et prohiberi praedicto modo tunc audire et absolvere, ut, si alius aliquis sacerdos non defuerit, etiamsi forte iste alius simplex tantummodo sacerdos fuerit, sive

alias ad confessiones audiendas non approbatus, possit nihilominus ipse sacerdos simplex confessionem excipere ac absolutionem impertiri. §. 3. Porro, si casus urgentis qualitas et concurrentes circumstantiae, quae vitari non possint, ejusmodi fuerint, ut alius sacerdos ad audiendam constitutae in dicto articulo personae confessionem vocari aut accedere, sine gravi aliqua exortura infamia vel scandalo, nequeat, tunc alium sacerdotem perinde haberi censerique posse, ac si revera abesset atque deficeret; ac proinde in eo rerum statu non prohiberi socio criminis sacerdoti absolutionem poenitenti ab eo quoque crimine impertiri. Sciat autem complex ejusmodi sacerdos et serio animadvertat, fore se reipsa coram Deo, qui irrideri non potest, reum gravis adversus praedictam Nostram Constitutionem inobedientiae latisque in ea poenis obnoxium, si praedictae infamiae aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat, ubi non sunt; imo intelligat, teneri se graviter hujusmodi pericula, quantum in se erit, antevertere et remove oportunitis adhibitis mediis. §. 4. Quodsi idem sacerdos aut quovis modo sese nulla gravi necessitate compulsus ingesserit, aut ubi infamiae vel scandali periculum timetur, si alterius sacerdotis opera requirenda sit, ipse ad id periculum avertendum congrua media adhibere de industria neglexerit, atque ita personae in dicto crimine complicitis eoque in articulo, ut praefertur, constitutae sacramentalem confessionem excipere, ab eoque crimine absolutionem largiri nulla, sicut praemittitur, necessaria causa cogente praesumpserit, quamvis ejusmodi absolutio valida futura sit, . . . nihilominus sacerdos ipse . . . latam in dicta Constitutione majorem excommunicationem . . . incurret.“

Z obou tčchtů konstitucí vysvítá:

1. Zadržný pád týká se pouze kněží, ať jsou ku zpovídání oprávněni neb ne, rozhřešujících complicem peccati turpis contra sextum decalogi praeceptum. Sv. Alfons o hříchu tom dí: „Nomine peccati turpis contra sextum praeceptum non solum intelligendum est peccatum fornicationis etc. consummatum, sed etiam tactus et colloquium obscenum, quoties mortale attingit. ¹⁾ Hřích musí z obou stran zevnitřně spáchán býti, jinak nelze o spoluvinně mluvit.

2. Kněz nemůže spoluvinnou osobu ani v době milostivého léta rozhřešiti, ačkoliv plnomocenství zpovědníků bývají v době té rozsáhlá.

3. Pak-li osoba spoluvinná již u jiného zpovědníka se vy-

¹⁾ Homo Ap. Tr. XVI. n. 95.

znala a rozhřešení obdržela, může z jiných hříchů od spoluminného rozhřešena býti. Neboť reservát tento stanoven jest pro rozhřešení osoby spoluminné řečeného hřichu, a chce zameziti zneužití svátosti pokání. Proto nelze ji míti in foro interno za spoluminnou, když od jiného zpovědníka již rozhřešena jest.

4. V případě smrti přestává tento pád býti zadrženým, když nemožno jiného kněze zavolati, neb když okolnosti jsou takové, že přivolání jiného kněze v pravdě a nikoliv pouze domyšleně jest mravně nemožné, an by to způsobilo veliké pohoršení a nemocná spoluminná o svou dobrou pověst by přišla. Kněz spoluminný má však záhy pamětliv býti, aby pro tento případ všechny překážky odstranil, a o jiného zpovědníka se postaral. Kněz, jenž bez nejvyšší potřeby spoluminnou na smrtelné posteli rozhřešuje, platně sice to činí, ale vyměřeným v listech apoštolských trestům propadá.

§. 39.

Crimen sollicitationis, et falsa accusatio Confessarii de crimine sollicitationis ad turpia.

Crimen hoc vere enorme summi Pontifices tristissima experientia edocti coërcere coacti sunt, ut dedecus a sacramento Poenitentiae et discrimen salutis a fidelibus avertant. Reapse sacerdos, confessione ad sollicitandum ad turpia abutens, sceleris maximi reus evadit, et ut Benedictus PP. XIV. ait, poenitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro medicina venenum porrigit. Ideo crimen hoc sceleratum hujusmodi sacerdotem haereseos suspectum reddit, dignum in quem gravissimis poenis procedatur. Necessarium ducimus, animadversiones quasdam de crimine dicto tractatui nostro inserere, quia poenitenti sollicitato respectu obtinendae absolutionis sacramentalis certae obligationes impositae sunt, quas nullus Confessarius ignorare debet, et quia quidam Episcopi falsam accusationem de sollicitatione — casum reservatum papalem — suae quoque absolutioni reservarunt, ut Archiepiscopus Pragensis et Episcopus Budvicensis. Exponemus itaque, quomodo crimen committatur et in quo consistat, quae sit obligatio personae sollicitatae, et quid circa falsam denuntiationem innoxii sacerdotis notandum.

I. Benedictus PP. XIV. in laudata Constitutione „Sacramentum Poenitentiae“ §. 1. sic statuit: „Mandamus . . . locorum Ordinariis, ut diligenter omnique humano respectu postposito inquirant et

procedant contra omnes et singulos sacerdotes tam saeculares quam regulares quomodolibet exemptos qui aliquem poenitentem, quaecunque persona illa sit, vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione vel praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare, sive verbis sive signis sive nutibus sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut post legendam, tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerint.“

Ex his sequentia fluunt:

1. Quoad objectum nomine sollicitationis ad turpia venit non solum invitatio ad copulam carnalem, sed etiam impudici tactus, obscoena colloquia et inhonesti tractatus comprehenduntur, ergo peccatum grave externum.

2. Quoad personam sollicitatam idem est, sive sit mulier, sive vir, sive confessarius eam ipsam sollicitaverit, vel ope ejus aliam, aut pro se ipso aut alia persona. Porro crimen committitur, si sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive poenitens sollicitationi consenserit, sive non, vel etiam longum tempus post sollicitationem effluxerit. Haec continentur in hisce litteris Bened. XIV. §. 2. et aliis Gregorii XV. dd. 30. Aug. 1622.

3. Modus sollicitationis accurate determinatur; potest vel verbis expressis, vel signis, nutibus aut tactu, etiam scriptura porrecta nunc aut postea legenda fieri.

4. Sollicitatio sub hisce circumstantiis perpetratur: in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, si scilicet inter sollicitationem et confessionem nullum intercedit intervallum, et peracta confessione sacerdos statim sollicitat, et neque ipse neque poenitens ad alia negotia divergit.

Dicitur occasione confessionis, quando confessarius invitat poenitentem vel poenitens confessarium ad confessionem, vel confessarius intellecta fragilitate suae poenitentis confessione abutitur ad illam postea sollicitandam, quia non obstante majori temporis intervallo aut aliis negotiis interea peractis, confessio et sollicitatio moraliter cohaerent.

Dicitur praetextu confessionis, quando confessio fingitur, demum si in confessionali vel generatim in loco ad audiendas confessiones destinato aut electo confessio simulatur, ita ut circum-

stantes putent, confessarium audire confessiones, quum tamen ipse sollicitet aut inhonestos sermones habeat. ¹⁾

5. Criminis hujus reus fit sacerdos, sive ad audiendas confessiones jurisdictione gaudeat, sive ea destitutus sit. §. 2.

6. Poenae pro sacerdote adeo delinquente gravissimae sunt: suspensio ab executione ordinis, privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum, exilium; ²⁾ his poenis decretum s. Inquisitionis an. 1745. perpetuam inhabilitatem ad Missae sacrificii celebrationem adjungit. Poenae sunt ferendae sententiae et infligendae juxta canonum formam.

II. Quoad personam sollicitatam sic statuitur §. 2. „Meminerint omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari, suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis ut supra sollicitatos, sedulo monere... de obligatione denuntiandi locorum Ordinariis personam, quae sollicitationem commiserit. — Caveant insuper diligenter Confessarii, ne poenitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducetes delinquentem indicaverint competenti judici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant ac promittant.“

Ad haec sequentia adnotare juvat: 1) sacerdos se ipsum denuntiare non tenetur. 2) Ex parte sollicitatae personae facienda est denuntiatio intra mensem, sic enim „quam primum“ communiter intelligitur. 3) recusans denuntiationem sacramentalis absolutionis incapax est. 4) Ad denuntiandum obligatus est, qui sollicitationem vidit vel propriis auribus audivit vel qui eam scit ex auditu immediato, ex dictis ipsius sollicitantis vel personae sollicitatae, dummodo haec sit fide digna. Idque etsi ab his sciverit sub secreto naturali vel jurato, nisi haec secreta notitia proveniat ex consilio petito; cum consilium inductum in favorem non sit detorquendum in detrimentum. 5) Obligatio denuntiandi cessat, si sollicitans sacerdos mortuus fuerit, si semetipsum apud Ordinarium denuntiaverit, si sollicitatio ad alia peccata quam luxuriae facta est, et si denuntiatio moraliter impossibilis est, quum denuntians vel ejus in primo gradu consanguinei notabile bonorum, famae aut omnino vitae damnum non inaniter timeant, vel denique si in speciali casu dispensatio a Sede Apostolica impetrata fuerit. ³⁾ Notandum quoque

¹⁾ Lig. Th. M. Lib. VI. n. 676—680.

²⁾ Gregor. XV. „Universi Dominici gregis.“ 30. Aug. 1622.

³⁾ Instr. pastor. Eystt. p. 256. 257. Viz Lig. I. c. n. 693—701.

est, personam sollicitatam non teneri publice edicere, utrum sollicitationi consenserit.

Quum de re adeo gravi agatur, confessarius quilibet summam circumspectionem adhibeat necesse est; extra casum summae necessitatis nunquam facilem se praebeat ad denuntiationem pro poenitente exequendam, sciscitationem de nomine rei sacerdotis intermittat, et si quando poenitenti absolutionem denegare eumque ad denuntiandum sollicitantem adigere deberet, hoc demum causa omni ex parte accuratissime perpensa, quando factum sollicitationis nulli dubio subjacet, faciat. Nam fundatum dubium, sollicitationem locum non habuisse, obligationem denuntiationis solvit. Insuper si poenitens ad denuntiationem faciendam gravi ex causa permoveri non posset, confessarius potius dispensationem Sedis Apostolicae procurabit. ¹⁾

III. Personae falso confessarium de sollicitatione ad turpia accusantes, vel etiam procurantes, ut ab aliis hoc fiat, censuram quidem nullam incurrunt; attamen juxta §. 3. Const. „Sacramentum Poenitentiae“ earum absolutionem, nisi in fine vitae et mortis articulo Sedes Apostolica sibi reservavit. Ubi crimen hoc episcopali absolutioni reservatum est, in casu pro venia absolutionis ad Ordinarium recurrendum erit.

Nota. Quum facile evenire posset, ut mulierculae aut aliae personae odio, inimicitia, malitia aut similibus inhonestis motivis ductae ne ab hoc quidem medio ad sacerdotem sibi ingratum perdendum abhorrerent: prudentia suadet, ne confessarii et sacerdotes de hac materia ordini sacerdotali valde probrosa propter periculum abusus publice et coram laicis colloquantur.

§. 40.

Klášterní zadržené pády.

Papež Klement VIII. ustanovil konstituci „Sanctissimus Dominus“ 26. Maji 1593., že řeholní představení mohou sobě jednáct pádů zadržeti. Ty jsou: 1) Apostasia a religione etiam retento habitu; 2) nocturna ac furtiva e monasterio egressio; 3) veneficia, incantationes et sortilegia; 4) proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale; 5) furtum mortale de rebus monasterii; 6) lapsus carnis voluntarius opere consummatus; 7) ju-

*Interdiction, 11. Jan. 18. habet in primis deponere a j. ministerio
quoniam excommunicatus habet*
¹⁾ Cfr. Instr. p. Eystt. I. c.

ramentum falsum in iudicio legitimo; 8) procuratio, consilium vel auxilium ad abortum foetus animati, etiam effectu non secuto; 9) occisio vel vulneratio seu gravis percussio cujuscunque personae; 10) falsificatio manus vel sigilli officialium monasterii; 11) malitiosum impedimentum, retardatio aut apertio litterarum a superioribus ad inferiores vel contra. ¹⁾ Řeholní představení mohou také jen některé z těchto pádů sobě zadržeti; více ustanoviti než jmenovaných jedenáct přísluší kapitole generalní neb provincialní. Praxis v tom ohledu jest rozdílná; sluší ale pamatovati, že když řeholník z dovolení svého představeného neb z potřeby se zpovídá u světského kněze, pravomocnost tohoto řeholními rezerváty obmezena není. ²⁾ *Bischof kann nicht ein hiefiges Schick annehmen, selbst päpstliche Reservaten.*

§. 41.

Rozhřešení ze zadržených hříchů.

Toto se zakládá na řádné neb odkázané pravomocnosti, na zvláštním zákonu církevním neb výsadě.

1. Na základě řádné pravomocnosti rozhřešuje ze zadržených pádů svědomí zákonodárce, jenž sobě hřích neb censuru vyhradil, jeho nástupce v úřadu, a jeho vyšší představený, pokud jest jím ne dle hodnosti hierarchické, nýbrž dle vyšší pravomocnosti. Z biskupských rezervátů rozhřešuje biskup, jenž je stanovil, a jeho nástupce; v době uprázdněné biskupské stolice činí to kapitolní vikář, na něhož dle církevního práva biskupská jurisdikce přechází. Papež rozhřešuje ze všech zadržených pádů netoliko svých ale i biskupských.

2. Na základě odkázané pravomocnosti mohou ze zadržených pádů rozhřešovati všickni, již k tomu plnomocenství od své duchovní vrchnosti obdrželi. Takovou pravomocnost mají biskupové v zadržených pádech papežských; byla sice i v dobách po sněmu Tridentském obmezena bullou „Coenae,“ než nyní mají biskupové dle plnomocenství pětiletých moc rozhřešovati ze všech zadržených pádů papežských zjevných i tajných (Fac. X. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Coenae contentis, in locis tamen ubi impune grassantur haereses). Kde tedy platnost mají, obrátí se zpovědník na biskupa.

¹⁾ Lig. 1. c. n. 583.

²⁾ Bened. XIV. Breve dd. 30. Martii 1742.

Z biskupských zadržených pádů rozhřešuje buď biskup sám, k němuž ve zvláštních případech se kajicník odešle, neb zpovědník, jak se obyčejně děje, žádá o plnomocenství rozhřešiti z rezervátu buď samého biskupa, jeho generalního vikáře, neb biskupskou konsistoř jak kde ustanoveno jest. V žádosti latinsky sepsané kajicník se nejmenuje, nýbrž dá se mu smyšlené jméno Titius, Cajus, Sempronia a podobné. Zadržený pád se zevrubně vyloží a výslovně se podotkne hodnost kajícího; učiní se také poplávka stran pokání, které by se uložiti mělo. Na obálce se může přidati „in casu conscientiae, ad manus ipsius Ordinarii, v. Vicarii Generalis. ¹⁾

Statuta Pražské diecesalní synody připomínají, že přestává rezervací za takových okolností, když by z odkladu rozhřešení bylo se obávati porušení zpovědní pečeti, jak se snadno při nemocných a snoubencích státi může; však zavazuje ve svědomí zpovědníky, aby takové nebezpečí nehledali tam, kde ho není, tím méně by jenom z vlastního pohodlí bez důležitých takových příčin ze zadržených pádů rozhřešovali. ²⁾ Nad to mají v Pražské arcidiecési zpovědníci rozsáhlá plnomocenství pro čas velikonoční, pro oktávy svátku sv. patrona neb titulu chrámu, a znamenitější poutnická místa: Starou Boleslav, sv. Horu u Příbrami, Chlum a Vamberice v hrabství Kladském. Klade se však zpovědníkům na srdce, aby když toho zvláštnost pádu neb spasení věřících dle jejich úsudku vyžaduje, jako při pádech zjevných a obecně známých, raději plnomocenství svých neupotřebili, a na arcibiskupa neb generalního vikáře se obrátili. ³⁾ Ta samá plnomocenství mají zpovědníci v biskupství Budějovickém, jak synodální dekret učí.

Netřeba podotýkati, že v diecésích, kde taková plnomocenství

¹⁾ Žádost může takto zníti:

Rssme ac Illsme Dne! Titia mihi nuper in sacramentali confessione valde contrita aperuit, se illegitime concepisse, et pudore atque timore infamiae ductam pleno cum proposito atque cum effectum abortum sibi procurasse. Quum peccatum hoc sit casus in nostra dioecesi reservatus, mihi que potestas ab eo absolvendi desit, dicta Titia tamen ob dolorem suum et promptitudinem graviozem etiam satisfactionem praestandi sacramentali absolutione sit digna: humillime peto, ut mihi facultas eam absolvendi benignissime concedatur una cum instructione de salutari poenitentia imponenda. Litterae clementissime dirigantur (ad diem... qua poenitens iterum confitebitur) ad me infrascriptum confessarium, qui etc. permaneo N. N. parochus (capellanus) N.

²⁾ l. c. pag. 62. e).

³⁾ ibid. cap. XVII. n. 2. 3. Instr. synod. p. 62. n. 4.

zpovědníkům dána nejsou, musí tito v každém jednotlivém případě o udělení sobě pravomocnosti žádati.

Jelikož biskupské zadržené pády mají platnost pro objem té oné diecése, bezprostředně se týkají zpovědníka, jehož pravomocnost obmezují, a teprv prostředně kajicníka, jemuž se rozhřešení odložením toliko ztěžuje, následuje odtud: že co do rozhřešení z rezervátů platí zákony místa a času, kde a kdy se někdo zpovídá. To jest důležité vzhledem na kajicníky, kteří se mimo svoji domácí diecési zpovídají. Zpovědník rozhřešuje příslušníky cizé diecése ve své domácí platně i ze zadržených v jejich diecési hříchů, když se zpovídají v dobré víře (*bona fide*) beze lsti, neb když nepřišli jak dí zákon „*in fraudem reservationis*“ ¹⁾, t. j. aby zákon svého biskupa obešli a snáze obdrželi rozhřešení. ²⁾ Naopak nemůže zpovědník rozhřešiti příslušníka cizé diecése, když se zpovídá z hříchu zadrženého zde, třeba nebyl zadržen tam. Dále bylo řečeno, že platí zákony času, kdy se někdo zpovídá, tedy nikoliv času, kdy hřích byl spáchán. Dopustil-li se kdo před nějakým časem hříchu, jenž tenkrát byl zadrženým, a zpovídá-li se později, kdežto mezi tím biskup nové rezerváty stanovil, v nichž se onen hřích více nenachází, obdrží rozhřešení od každého zpovědníka; neboť tito soudí dle pravomocnosti, kterou právě mají.

3. Na zvláštním zákonu církevním zakládá se *a)* pravomocnost biskupů, rozhřešovati ze zadržených pádů papežských, pokud jsou tajné, ³⁾ a ze všech jiných, když kajicník pro mravní neb fyzickou nemožnost nemůže se osobně dostaviti k papeži. ⁴⁾ To samé mohou dle nynější kázně biskupové na základě pětiletých plnomocenství. (Viz nahoře 2.)

b) Na tom samém zakládá se právo zpovědníků a všech kněží v případě (a nebezpečí) smrti rozhřešovati ze všech zadržených pádů, jak již řečeno bylo. ⁵⁾

¹⁾ Clemens X. „*Superna*“ 21. Junii 1670.

²⁾ Viz *Lig. Th. M. Lib. VI. n. 589.*

³⁾ *Trid. sess. XXIV. de refor. cap. 6.*

⁴⁾ *cfr. c. 6. 11. 13. 33. 58. de sent. excomm. X. (V. 39.)*

⁵⁾ Výminky, pod kterými se ze zadržených papežských neb biskupských pádů spojených s censurou *in articulo mortis* rozhřešuje, jsou: *a)* kajicník musí se zavázati, že učiní uraženému zadost; *b)* přísahati, že se příště toho skutku nedopustí; *c)* přísahati, že pro případ svého uzdravení dostaví se k papeži neb jinému představenému *ad mandatum suscipiendum*. Když to učiniti opomene, upadá z novu v zadrženou censuru. — (Ze zadržených *suspensí* (*ab ordine, officio et beneficio*) bez zvláštního plnomocenství nemůže obyčejný zpovědník ani v případě smrti rozhřešiti. Rozumí se *suspensio lata per sententiam iudicis*.)

4. V době milostivého léta mají zpovědníci rozsáhlá plnomocenství; objem jejich určuje papežská bulla.

§. 42.

Nepřímé rozhřešení ze zadržených hříchů.

1. Nepřímým rozhřešením (*absolutio indirecta*) vyrozumívá se ono, kde přímo odpouštějí se hříchové nezadržení, zadržení toliko prostředecně, mocí svátosti, poněvadž oni bez těchto odpustiti se nemohou. Kajicník tak rozhřešený jest povinen později ze zadrženého hřichu zpovídati se u kněze zplnomocněného, aby přímo rozhřešen byl. Není toho zapotřebí snad z té příčiny, jako by nepřímé rozhřešení bylo neúplné neb nedostatečné, nýbrž proto, aby se učinilo zadost zákonu reservačnímu, a biskup když se mu líbí, přiměřené pokání uložil.

2. Pády, kdy zpovědník nepřímého rozhřešení užiti může, jsou: když kajicník nutně musí se zpovídati neb přijímati (mši sloužiti) k. př. snoubenci před oddavkami, a bez pohoršení nelze to opomenouti, neb když kajicník bez vlastní viny nemohl by učiniti zadost zákonu o velikonočním přijímání, neb dlouho by postrádal milosti rozhřešení, a není po ruce zplnomocněného zpovědníka k rozhřešení ze zadrženého hřichu, a nemožno také ihned na biskupa se obrátiti. Učení to jest obecné mezi theology.¹⁾

Opačné mínění²⁾ tvrdí, že v takových pádech nelze bráti útočistě k nepřímému rozhřešení, a že kajicníkovi nezbyvá nic než vzbuditi dokonalou lítost, která jej dostatečně ku přijímání připravuje. Než Benger hájí učení sv. Alfonsa a dí, že papežské konstituce, o něž se toto mínění opírá, nejsou proti nepřímému rozhřešení, a dekretů Poenitencie, na které též se odvolávají, že sotva v autentickém znění stává.

Pozn. Strán rozhřešení ze zadržených pádů sluší ještě toto pamatovati: Kdo jednou rozhřešen jest z rezervátů od zplnomocněného zpovědníka neb samého biskupa, může později z nich od každého zpovědníka rozhřešen býti.

Kdo se zpovídá v dobré víře, nevěda, že jeho hřích jest zadržený, neb že kněz není zplnomocněn z něho rozhřešiti, obdrží platně rozhřešení, jest ale povinen později, když seznal pravý stav

¹⁾ Viz Lig. Th. M. Lib. VI. n. 585. et 265. Homo Ap. Tr. XVI. n. 133. Segner Unterweisung. pag. 30. ²⁾ Lorinser l. c. 412.

věci, opětně z toho hříchu se zpovídati. To samé platí, když zpovědník z nějakého rozumného důvodu má za to, že hřích není zadržén, ačkoliv skutečně zadržén jest.

Kdo se zpovídá u zplnomocněného neb majícího řádnou právomocnost a bez viny na zadržéný hřích zapomene, může z něho později od každého zpovědníka rozhřešen býti. Než sv. Alfons žádá, aby zplnomocněný neb představený měl vůli rozhřešiti z rezervátu a dalo se na ni z pozitivního důvodu uzavírati; neb aby kajicník chtěl od zplnomocněného zpovědníka býti rozhřešen ze všech rezervátů a tento úmysl mu vyjevil; neb konečně aby plnomocenství bylo dáno ku prospěchu kajicníka, jako jest v době milostivého léta.

Kdo úmyslně zadržéný hřích zamlčí, neb svatokrádežně se zpovídá a při tom bez viny na rezervát zapomene, nedosáhne rozhřešení z něho i když se u zplnomocněného zpovídá, poněvadž nelze předpokládati, že zpovědník v takové zpovědi má úmysl rozhřešiti ze zadržéného hříchu.¹⁾

Kdo v době milostivého léta svou vinou neplatně se zpovídá, není zproštěn zadržéného hříchu, poněvadž takto nemá úmysl získati plnomocné odpustky, jimž k vůli zpovědník má plnomocenství. Tak též když zpověď vykonána sice bona fide, ale neplatná jest pro nedostatek lítosti.

Kdo v milostivém létě ve zpovědi na zadržéné hříchy zapomene, může později od každého zpovědníka z nich rozhřešení obdržeti. Kdo v milostivém létě rozhřešen jest z rezervátu zpovídav se s úmyslem získati odpustky, zůstane rozhřešen, byť by i později opomenutím předepsaných skutků jich nezískal.²⁾

Článek třetí. o mlčlivosti zpovědní a o jejím významu. Zpovědník má povinnost zachováti přísné a věčné tajemství o všem, co se zpovědníkem sdělí, a to i tehdy, kdyby byl nucen vypověděti. Tato povinnost je nezlomná a nezávislá na vůli zpovědníka. Její porušení je trestné a vylučuje zpovědníka z výkonu jeho úřadu.

Mlčlivost zpovědní.

§. 43.

Výměr a důvody této povinnosti.

1. Mlčlivost zpovědní (sigillum sacramentale) jest neporušitelná povinnost zachováti přísné a věčné tajemství o všem, co se zpovědník ve svátostné zpovědi neb za příležitostí zpovědi byl dozvěděl.

¹⁾ Lig. Th. M. l. c. n. 596—599. ²⁾ ibid. n. 537.

2. Povinnost tato zakládá se:

a) na právu přirozeném, jež ukládá nám mlčení vzhledem na tajemství nám svěřené;

b) na pozitivním právu božském, jež ukládá věřícím za povinnost vyznávat se ze všech i nejtajnějších hříchů. V tom příkázání zavírá se nepřímou povinnost zpovědníka zachovati mlčení; toliko pod touto podmínkou zpovídají se věřící, a bez ní byla by zpověď netoliko velmi obtížnou ale i nemožnou;

c) na pozitivním právu církevním, jež mlčelivost zpovědní netoliko přísně ukládá, ale i porušení její přísně trestá. Konečně zpovědníka zavazuje k tomu

d) také láska k bližnímu, jež velí čest jeho šetřiti a jí se nedotýkati.

3. Povinnost tato plyne ze svátostné zpovědi, a v ní má svůj základ. Svátostná zpověď jest pak ono vyznání, jež kajcník koná, aby rozhřešení obdržel, tedy netoliko ono vyznání, kdy skutečně rozhřešen jest, nýbrž i to, kdy z jakých koli příčin svátostné rozhřešení neobdržel, buď že byla zpověď přerušena, buď že zpovědník byl povinen rozhřešení zadržeti, třeba v těchto případech vlastně svátostí posluhováno nebylo. Naopak není svátostné zpovědi, kdyby kajcník přistoupil do zpovědnice ne za tím úmyslem, aby obržel rozhřešení, nýbrž se zpovídal, aby tropil žerty se zpovědníkem, jej potupil, ošidil, okradl a p. Zde také nemůže býti řeč o mlčelivosti zpovědní, ale opatrnost velí i to zatajiti. Svěřil-li někdo mimo zpověď tajemství knězi, jest tento povinen mlčení o tom zachovati, ale pouze dle práva přirozeného, nikoliv z povinnosti zpovědní mlčelivosti.

4. Trest na porušení mlčelivosti zpovědní stanovený jest přísný: svržení z kněžské hodnosti (depositio), a ustavičné pokání v klášteře přísné řehole.¹⁾ Že snad nikdy tajemství zpovědní přímo zrušeno nebylo, jest spolu důkazem božského ustanovení svátosti pokání;

¹⁾ „Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat.“ (Gregor. M.) c. 2. Dist. VI. de Poenit. — „Caveat autem omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat. Quoniam, qui peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum.“ c. 12. X. (V. 38.)

Bůh sám bdí nad ústy sluhů svých, aby nebyla potupena svátost přemnohým k dosažení věčného spasení na nejvýš potřebná.

§. 44.

Podmět mlčelivosti zpovědní

1. Nejprvé jest povinnost tato uložena zpovědníkovi samému. Mimo to jsou k mlčelivosti zavázáni všickni, kdo způsobem buď dovoleným neb nedovoleným neb jen náhodně obsah zpovědi neb něco ze zpovědi se dozvěděli: vyšší představený zpovědníka, jenž dává plnomocenství k rozhřešení ze zadrženého hříchu náhodou osobu poznal; tlumočník, za jehož pomoci někdo se zpovídal; okolostojící, kteří něco ze zpovědi třetí osoby slyšeli, neb ze slov, posuňků a jiných znamení zpovědníka známost nějakého hříchu nabyli; každý, jemuž zpovědník svatokrádežně neb z neopatrnosti něco ze zpovědi sdělil, když se i domnívá, že ono sdělení na porušení zpovědního tajemství se zakládá; kdo vydává se za kněze zpověď byl slyšel; kdo jinému zpověď napsal, napsané vyznání našel a četl, pokud toto se zpovědí souvisí; jiný kněz, s nímž se zpovědník s dovolením kajicníka byl radil.

2. Kajicník k mlčelivosti zpovědní zavázán není s ohledem na své hříchy; ona povinnost toliko zpovědníku ku prospěchu kajicníků uložena jest. Má se však za to, že těžkého hříchu se dopustí, když mluví o tom, co mezi ním a zpovědníkem se jednalo, a to ku zlehčení buď zpovědníka neb svátosti se obrací.¹⁾ Zbytečné mluvení o záležitostech zpovědi prozrazuje vždy na nejméně lehkomyšlnost.

§. 45.

Předmět a dosah.

1. Mlčelivost zpovědní vztahuje se na vše, o čem zpovědník z vyznání hříšníka se dozvěděl: na všechny hříchy, nechť jsou smrtelné neb všední, a na všechny okolnosti jejich; na pouhé nedokonalosti kajicníka, třeba ani všedními hříchy nebyly. Na přirozené vady a nedostatky kajicníka, pokud zpovědníkovi jenom ze zpovědi známy jsou k. př. nemanželský původ, obmezenost, hloupost, úzkostlivé svědomí a p. Mlčelivost zpovědní vztahuje se také na způsob, jakým kdo se zpovídal, byli dobře neb špatně při-

¹⁾ Cfr. Lig. Th. M. Lib. VI. n. 647 (10.)

praven, na uložení pokání a okolnost, bylo-li rozhřešení dáno neb zadrženo. Předmětem mlčelivosti zpovědní jsou dále hříchy, vady a jména spoluvinných osob a vůbec hříchy jiných, o nichž se zpovědník náhodou ve zpovědi dozvěděl, též ctnosti a dobré vlastnosti kajicníka, pokud je jenom ze zpovědi zná. Též okolnost, byl-li kdo u zpovědi, jest předmětem mlčelivosti zvláště tehdy, když zpověď vykonána byla soukromí a svědkové toho nejsou.¹⁾

2. Mlčelivost zpovědní zavazuje na vždy, nechť jest kajicník na živu neb již mrtev, nechť se nachází na tom místě neb do krajin sebe vzdálenějších se odstěhoval.

3. Mlčelivost zpovědní zavazuje vzhledem na osoby na proti každému mimo zpověď:

a) na proti kajicníkovi samému, an zpovědník bez výslovného dovolení s ním nesmí o předmětu zpovědi mluvit; začne-li kajicník sám o tom mluvit, předpokládá se, že dává k tomu svolení, než dobře učiní zpovědník, když výslovně o povolení jej požádá. Však ve zpovědi může s ním o předešlých zpovědích mluvit, když jest to potřebné neb kajicníkovi prospěšné, na př. aby napravil pochybení v předešlé zpovědi učiněné, upozornil jej na jeho povinnosti, stav duše a t. d., což jednání s hříšníky ze zvyku častěji ukládá. Jest to dovoleno, poněvadž tato zpověď mravně s předešlou souvisí.

b) Zpovědník nesmí o obsahu zpovědi mluvit ani s jiným zpovědníkem tétéž osoby. Je-li třeba poradit se se zkušenějším knězem, smí se to státi se zatajením jména kajicníka a všech okolností, z nichž by na osobu uzavírali se dalo; proto jest zpovědník povinen vyhledati takového rádce, jemuž poměry tyto jsou neznámy. Zpovědník zavázán jest k mlčelivosti i ve své vlastní zpovědi, a kdyby bylo nebezpečí porušiti tajemství zpovědní a nemohl se zpovídati nyní u neznámého kněze, jest povinen z hříchu buď všeobecně se vyznati neb v tomto ohledu i neúplně se zpovídati, až by u jiného kněze úplně se zpovídati mohl.

c) Zpovědník musí zachovati mlčelivost vždy k rodičům, pěstounům, příbuzným, představeným kajicníka ve zpovědi i mimo zpověď, kdyby sebe žádoucnější bylo napomenutí, pokárání, přísnější dozor a t. d. Musí přísně střežiti mlčelivost ku kajicníkům, jichž stav svědomí s vyznáním třetího souvisí, na př. když zpovídá rodiče, manžele, příbuzné, spoluvinné, snoubence a p. Nemůže porušiti mlčení, když cizoložník vyznal se ze svého hříchu, cizoložná žena

¹⁾ S. P. P. Tit. IV. Cap. VIII. p. 149.

však nic o tom se nezmiňuje; když jeden snoubenec vyznal se z tělesného obcování, druhý však se nepřiznává.¹⁾

d) Zpovědník musí zachovati tajemství zpovědní naproti duchovní i světské vrchnosti. Kdyby měl býti od soudce tázán na něco, o čemž toliko ze zpovědi ví, odpoví, že neví, a může přísahati na to, že neví. „Potest jurare se nescire quod scit tantum ut Deus“ dí sv. Tomáš.²⁾ Ve státech, které zásady církve katolické šetří, zpovědník co takový na svědectví povolán nebude; kdyby přece od soudce přímo byl tázán, ví-li ze zpovědi o tom neb onom, musí s odvoláním na zákony své církve takovou otázku odmítnouti; na otázku, dal-li rozhřešení neb ne, odpoví, že učinil co jeho povinnost káže. Kdyby byl stran veřejného hříšníka tázán, zda-li se tento zpovídal ze spáchaných vražd, krádeží a t. d., neodpoví ani ano ani ne, poněvadž v posledním případě mohlo by se míti za to, že zpověď nebyla úplná; nýbrž všeobecně řekne, aby se ho sami tázali.³⁾ Zpovědník nemůže mluvit o hříchu kajicníka zjevně spáchaném a jinak obecně známém, pokud sám o něm pouze ze zpovědi ví. Může však o něm mluvit, když ještě z jiného pramene vědomost o tom čerpal. Sv. Tomáš Aquin praví: „Opinio est communior, quod illud, quod homo alias scit sive ante confessionem sive post, non tenetur celare quantum ad id, quod scit ut homo; potest enim dicere, scio illud, quia vidi. Tenetur tamen celare illud, in quantum scit ut Deus; non enim potest dicere: Ego audivi hoc in confessione. Tamen propter scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas.“⁴⁾

4. Povinnost, zachovati mlčelivost zpovědní, jest na prostá a nepřipouští žádné výjimky; porušení její nedá se zastávat a ospravedlniti ani z ohledu na duševní neb časné blaho kajicníka ani zpovědníka, ani z ohledu na blaho obce neb státu. Tajemství zpovědní musí se zachovati, a musí se připustiti i největší škoda jaká koliv a koho koliv, kdyby jinak než porušením mlčelivosti překaziti se mohla. Důvod toho jest, že střežení mlčelivosti zpovědní týká se blaha veškeré církve. Kdyby mlčelivost zpovědní i v jediném případě zrušiti se směla, uvedla by se svátost pokání v potupu a věčné blaho věřících v největší nebezpečí. Nikdo, jenž nějakého trestuhodného skutku se dopustil, nevyznal by se z něho ve zpovědi, an by se strachoval, že zpovědník světskému soudci to vyjeví.⁵⁾

¹⁾ Srov. doleji §. 53. f. ²⁾ Summae P. III. Suppl. quaest. VI.

³⁾ Instr. past. Eystt. p. 215. ⁴⁾ l. c. ⁵⁾ Zenner Instr. pract. ed. VI. p. 87.

Námítka, že zachování tajemství zpovědního škodlivé býti může veřejnému blahu státní společnosti, tím odpadá: blaho veškeré církve stojí výše. Zpovědník má bez porušení mlčelivosti dosti prostředků pohnouti kajicníka, aby, kdykoliv se to státi může bez velikých překážek neb bez velikého vlastního nebezpečí, sám povinným objevením odvrátil škodu neb nebezpečí od někoho třetího neb od státu; když se jedná o veřejné blaho; to docíliti může náležitým poučením, ano zadržením rozhřešení. Tím způsobem se společnosti lidské větší služba prokáže, než vyjevením zpovědního tajemství.

Pozn. Není to proti zpovědnímu tajemství, když se uloží kajicníku povinnost vyjeviti něco k odvrácení škody a t. d. onomu, jenž tomu předejiti může, a jiným způsobem duchovní neb. časnou škodu odvrátiti nelze. Tak povinen jest objeviti obmyšlenou velezrádu spiklenec a udati soudruhy; Pius VII. 13. Sept. 1821. Trest. Z. Díl I. §. 55. Nemusí však nikdo svůj přečin soudci udati, když by to nic jiného za následek nemělo, než jeho potrestání, a s odvrácením škody a t. d. nic činiti nemělo.

§. 46.

Dovolené upotřebení vědomosti čerpané ze zpovědi.

1. Již bylo podotknuto, že ve zpovědi může zpovědník s kajicníkem mluvíti o věcech sobě od něho v předešlých zpovědích vyjevených, pokud potřeba káže; taktéž i o přítomné zpovědi, třeba již byl rozhřešení udělil.

Mimo zpověď státi se to smí jen s dovolením kajicníka. Než dovolení to musí býti dáno úplně dobrovolně, beze všeho přemlouvání, nucení, a výslovně. Svatý Karel Borrom. dí: „Quodsi necessitate coactus cum ipsomet Poenitente de peccatis loqui contingat, id nonnisi praefata venia faciat, et ipsum colloquium obtinebit vim confessionis, quantum ad secreti silentium adtinet.“ ¹⁾ Netřeba zvláště podotýkati, že zpovědník ani nepřijme aniž bude žádati o to dovolení z jakékoliv, nýbrž z důležité příčiny.

Může se státi, že kajicník sám od sebe dává zpovědníku dovolení, upotřebiti vědomosti zpovědní, aby někoho napomenul. Eystettská instrukcí v tomto případě radí, aby zpovědník kajicníkovi, zvláště ženské tak snadno nevěřil, poněvadž by se státi mohlo, že by napomínal nevinného a způsobil pohoršení, a aby bez nej-

¹⁾ Instr. Confess. cap. 20.

nutnější potřeby dovolení nepřijímal, nýbrž napomenutí buď samému kajicníkovi uložil, neb ho odkázal k osobě, kteréž to přináleží. Kdyby tak zpovědník učiniti musil, přiměje kajicníka k tomu, aby mu věc mimo zpověď vyložil, — tak odstraní se vše podezření, že mluví ze zpovědi a může sobě volněji počínati; jedná-li se o věci důležité neb choulostivé, nechť kajicník vše doručí písemně.

I toto dovolení ve zpovědi dané musí býti dobrovolné, výslovné a neodvolané; máť kajicník právo v každém okamžení je odvolati.

2. Zpovědník smí upotřebiti vědomosti zpovědní pro sebe, pokud nikterak tajemství zpovědnímu nebezpečí nehrozí, kajicníkovi z toho žádné zahanbení neb nepříjemnost nenastává, a svátost sama v lehkost nepřichází. Může tudíž za kajicníky své se modliti, o případech, jež ve zpovědi slyšel, přemýšleti, v knihách k lepšímu poučení svému čísti, jednání své ve zpovědnici napravit, raditi se neb s jinými těžší případy sdíleti, však tím způsobem, aby tajemství zpovědní nikterak neporušil, může s touto podmínkou psáti o mravouce a kasuistice. Může vědomosti své ve zpovědnici čerpané upotřebiti při vyučování a kázání, ale s největší opatrností, aby nepovstalo podezření, že mluví o věcech ve zpovědi jemu sdělených; nikdy neřekne, že o tom neb onom ze zpovědi ví. Kdyby chtěl kázati o nějakém hříchu, z něhož se mu někdo před vystoupením na kazatelnu zpovídal, upozorní jej, aby nemyslel, že snad jeho zpověď dala mu příležitost k této řeči, nýbrž aby poděkoval Bohu, jenž ho ku poznání hříchu přivádí, a že mu může napsané kázání ukázati. Zpovědník může také škodu neb nebezpečí, jež mu hrozí a o němž se ve zpovědi dozvěděl, od sebe odvrátiti, jí předejiti vždy předpokládaje, že nikdo nepozoruje, že zpověď k tomu dala příležitost, a pokud na kajicníka nepadá žádné podezření, žádná škoda, žádné zahanbení mu nehrozí.

§. 47.

Porušení mlčelivosti zpovědní.

1. Mlčelivost zpovědní může se dvojím způsobem porušiti: přímo a nepřímou. Porušení jest přímé (*violatio directa*), když slovem neb skutkem zřejmým hřích jisté osoby toliko ve zpovědi poznany se vyjeví. Přímé porušení dále může býti úplné (*totalis*), když zejména neb beze jména určí se osoba, hřích, a že ve zpovědi vyznání se stalo; neúplné, částečné (*partialis*), když jedna z těchto tří věcí se zamlčí sice, ale velmi snadno se jí někdo domysleti může.

Porušení jest nepřímé, když zpovědník ze zpovědi ničeho nevyjeví, nicméně však tak mluví neb jedná, že se někdo na kajicníka něco dozví, co mu na dobré pověsti škodí neb nepříjemnosti působiti může.

2. Sv. Alfons dí: *In materia hujus sigilli certum est apud omnes, non dari parvitatem materiae.*¹⁾ Zpovědník porušil by tajemství zpovědní, kdyby řekl na př. a) první, jenž se mi dnes zpovídal, jest ohavný hříšník; dnes jsem uložil vesměs tuhé pokání, an z toho snadno lze uzavíрати na těžké hříchy; taktéž kdyby řekl: tomu onomu odepřel jsem rozhřešení: právě když jsem chtěl odcházeti ze zpovědnice, přišel jeden, jenž deset let u zpovědi nebyl a p. Z toho lze velmi snadno osobu uhodnouti. b) Jest porušením mlčelivosti zpovědní, kdyby kajicníka, jež nerozhřešil a jenž přijímati chce, odmrštil od přijímání, zdráhal se mu dáti vysvědčení o vykonané zpovědi, neb kdyby snoubence, kteří ve zpovědi teprv vyjevili zrušující překážku, pouze z této příčiny nepřipustil k uzavření sňatku. — Kdyby ve zpovědi kajicníka nerozhřešil a proto jej varoval před nehodným přijímáním, byl ale tázán od kostelníka, půjde-li onen ku přijímání, neodpoví ne, nýbrž řekne, aby sám kajicníka se optal, chce-li přijímati. Nemůže zpovědník kajicníka, jehož nebezpečný neb velmi nepořádný stav svědomí ze zpovědi zná, odmrštit od zpovědi řka na př.: Vás nebudu zpovídati, víte proč? c) Bylo by porušením tajemství zpovědního, kdyby ve zpovědi napomínal otce neb matku, aby bedlivěji dali pozor na syna, dceru stran hříchu, z něhož se jeden neb druhý zpovídal. Podobně, kdyby nerozváženě a dotíravě ptal se na okolnosti a t. d., které jenom ze zpovědi třetího ví. d) Zpovědník nesmí následkem zpovědi chování své změnit ku kajicníkovi, poněvadž by tím nepřímo tajemství zpovědní porušil. Tak na př. farář, byv požádán o vysvědčení dobrého chování od kajicníka, jenž v dobré pověsti stojí, o němž ale ve zpovědi opak poznal, nemůže mu dáti horší vysvědčení, nýbrž takové, které jeho dobrému jménu odpovídá. Farář nemůže své chování změnit k domácí čeledi, která se mu zpovídala z podvodů a t. d., když by změna chování byla následkem vědomosti ve zpovědi nabyté. Má se ale nechati dále podváděti, škodu trpěti? Nikoliv; svým domácím musí ve zpovědi jako jiným uložiti vystříhání se příležitosti, která je k hřešení svádí, s tím však rozdílem, že je přiměje ku svolení ku krokům, jež učiniti hodlá, aby odvrátil pode-

¹⁾ Hom. A. Tract. XVI. n. 152.

zření, že zneužívá vědomosti zpovědní. Představený žádný, biskup, generální vikář, řeholní představený a t. d. nemůže vyloučiti od vyznamenání, povýšení, úřadu, beneficia kněze, jenž veřejně za hodného jest uznán, jehož nehodnost však, ku př. svatokupectví, pouze ze zpovědi zná. Vše to zakládá se na výroku Klementa VIII. ze dne 26. května 1594: „*Tam superiores pro tempore existentes, quam confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.*“ Kongregací Inquisice vydala dekret od Innocence XI. 18. Nov. 1682. potvrzený, v němž zavrhuje tvrzení: „*Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione et gravamine poenitentis, nisi aliud multo majus ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur. Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, seclusa quacumque revelatione, atque in casu, quo multo majus gravamen ejusdem poenitentis ex non usu sequeretur.*“ Statutum est: „*dictam propositionem, quatenus admittit usum dictae scientiae cum gravamine poenitentis, omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione sive limitatione.*“ ¹⁾ e) Bylo by porušením mlčelivosti zpovědní nepřímým, kdyby zpovědník řekl: V tomto klášteře, domě, ústavu páchá se mnoho šeredných hříchů; taktéž, kdyby zpovídav v nevelmi zalidněné obci řekl: Dnes jsem slyšel samé těžké hříchy, krádeže, cizoložství; neb vyzpovídav málo osob řekl: Dnes jsem slyšel o utracení plodu. Z toho povstává zahanbení pro dotčenou společnost, obec, kajicníky. Není ale porušením tajemství zpovědního, když se u všeobecnosti řekne, že lidé páchají ty ony hříchy — tím nehrozí ani svátosti ani jednotlivým osobám žádné nebezpečí. f) Ani není dovoleno říci o někom, že se ze samých všedních hříchů zpovídal, ačkoliv to nezahanbuje. Přímé chválení někoho na základě vědomosti zpovědní může býti nepřímým zahanbením třetího, a zpovědník aniž by se nadál, může se octnouti v nemalé rozpačitosti.

Neméně bylo by naproti mlčelivosti, kdyby zpovědník za jisté hříchy všem kajicníkům určitě vyznamenané pokání ukládal, na př. cizoložným modlitbu na hřbitově. ²⁾

¹⁾ Denzinger Enchir. p. 332.

²⁾ Cfr. Instr. past. Eystt. p. 214. Zenner l. c. p. 91.

§. 48.

Opatrnost při ostřihání tajemství zpovědního.

1. Opatrnosti jest zapotřebí při samém přisluhování svátostí pokání. Zpovědník nebude mluvití povýšeným hlasem, aby okolostojící snad něco neslyšeli, nedá posuňkováním, rukama, vzdycháním a p. příležitost domnívati se o kajicnících, že se zpovídají z těžkých hříchů. Nedovolí, aby kajicníci bez potřeby těsně u zpovědnice stáli. Formu rozhřešení vysloví vždy pošeptmo, aby nikdo nepozoroval, když z povinnosti nedává rozhřešení. Dovolení kajicníka, upotřebiti obsahu zpovědního, zejména k napomenutí někoho, nepřijme leč v případě nejnutnější potřeby.

2. Tím více opatrnosti jest zapotřebí mimo zpovědnici. Dovoleno jest, jak již praveno, upotřebiti vědomosti ve zpovědi nabyté k vlastnímu poučení, i ku poučení jiných, potud, pokud tajemství zpovědní neubíhá v nebezpečí býti porušenu; proto když se s jinými zpovědníky radí, při pastýřských konferencích a p. musí se vystříhati všech podrobností a předloží případ co nejpovšechněji. Vždy třeba jest zdržeti se jakéhosi určování osob, stavu, místa, času; sebe nepatrnější okolnost může ostrovtipného přivést na stopu hříšníka.

Bez potřeby o věcech ve zpovědi slyšených nikdy se mluvití nemá, zvláště ne u přítomnosti světských osob, třeba nestávalo nebezpečí vyzraditi tajemství zpovědní. Méně slušné jest, zvláště před méně vzdělanými, vypravovati směšné povídačky o zpovědnících neb kajicnících, vyrážeti se o chybách neb nejapnostech kajicníků; nemusí se tím nic vyjevití ze zpovědi, ale může to jiné pohoršiti, an by se domnívati mohli, že kněži se zachováním tajemství zpovědního tak přísně to neberou.

Pozn. Povinnost mlčelivosti zpovědní liší se od zachování úředního tajemství tím, že povstává ze svátosti pokání a přímo na ni se vztahuje. Tajemství nějaké, které se knězi svěruje mimo zpověď pod mlčelivostí zpovědní, nemá přijímati tím způsobem; přijal-li je tak, jest povinen mlčeti, jakoby je byl ve zpovědi slyšel, ačkoliv zde o zpovědním tajemství řeč býti nemůže. ¹⁾ O svěře-

¹⁾ Aliquando aliquis dicit alicui aliquod secretum, et ille recipit sub sigillo confessionis. Dicendum, quod aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo; si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quamvis sub sigillo confessionis non habeat. Thom. Aquin. Summ. P. III. Suppl. quest. VI.

ných tajemstvích má se mlčeti (*secretum naturale*); tak velí zákon přirozený i mravouka. Úřední tajemství musí duchovní pastýř svatě šetřiti, od toho závisí důvěra osadníků k němu.

Co mu svěřeno bylo i mimo zpověď v záležitostech svědomí neb co duchovnímu pastýři — o všem tom pomlčí, a nemůže ani na soudu k svědectví vyzván býti; též světské zákony velí šetřiti úřední tajemství duchovního pastýře.

Hlava čtvrtá.

Úkon zpovědní.

Článek první.

Zpověď.

§. 49.

Místo zpovědi.

1. Místo ku zpovídání ustanovené jest kostel. Zákony církevní nařizují, aby bez důležité příčiny se v soukromých domech nezpovídalo, a to jenom na slušném a viditelném místě; ¹⁾ taková důležitá příčina jest ku př. zpovídání nemocných.

2. V kostele nemá kněz zpovídati než ve zpovědnici, která má státi na místě zrakům všech viditelném, a býti mřížkou opatřena. Žádoucí jest, aby v každém kostele bylo více zpovědnic, když se větší počet zpovědníků a kajících dostaví. Veliké zpovědnice zastupovati mohou také menší na způsob klekátek zdělané a mřížkou opatřené, které na každém místě v kostele snadno lze postaviti a opět odstraniti. Jest velmi dobře, když zpovědnice opatřena jest záslonou, aby zpovědníka nebylo viděti. Všeho povšimnutí zasluhují předpisy a rady Provincialní naší synody stran zpovědnic, alespoň při objednávání nových neměly by se zanedbati. ²⁾ Jest velmi obtížné po více hodin zpovídati v nepohodlné zpovědnici. V sakristii se pravidelně zpovídati nemá, může se ale ve větších jedna zpovědnice

¹⁾ Rit. Rom. Ordo ministr. Sacr. Poenit. pag. 67.

²⁾ l. c. Tit. V. cap. VI. pag. 184.

nacházeti k vůli zpovídání osob přihluchlých, starých neb neduživých. ¹⁾ Přísně se nařizuje, mimo pád potřeby nezpovídati ženské mimo kostel, a v kostele toliko ve zpovědnici. ²⁾ Káže-li potřeba zpovídati přede dnem neb do tmy, jest velmi rádno rozsvítiti svíčku neb lampu u zpovědnice. ³⁾

§. 50.

Příprava a chování se zpovědníka.

1. Zpovědník jest při posluhování svátostí pokání dle Římského Ritualu oblečen v superpelliceum a štolu fialové barvy, neb dle obyčeje má alespoň štolu na sobě. Může sobě také přikrýti hlavu biretem.

Jest slušné a vzdělávající, aby dříve než vstoupí do zpovědnice, v modlitbě k Bohu se obrátil a za osvícení prosil; neboť dílo, které před se bere, jest na nejvýš důležité a s mnohým nebezpečím spojené. ⁴⁾

2. Kajicníkovi, dříve než se začne zpovídati, udělí požehnání slovy: Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut digne et competenter confitearis peccata tua. In nomine P. et F. et Sp. S. Amen. Požehnání toto není sice v Ritualu předepsáno, jest ale u nás v obyčeji.

3. Zpovědník poslouchá vyznání hříšníkovo s pozorností a bez příčiny řeč jeho nikdy nepřerušuje. Mohlo by to kajicníka zaražiti neb pomásti. Když mluví příliš hlasitě, napomene jej, taktéž když mluví příliš pošeptmo, že mu není rozuměti. Nerozuměl-li něčemu zpovědník, otáže se, neuzná-li za dobré odložití to až po ukončení vyznání. Když se kajicník zajikne, napomene jej s otcovskou laskavostí, aby ve vyznání pokračoval a jest mu při tom nápo-

¹⁾ S. P. P. pag. 194.

²⁾ ibid. pag. 144. Podobně Vid. P. s. „Mulierum confessiones praeter infirmitatis casum aliter quam in ecclesia sive sacristia et in sede confessionali non excipiantur. pag. 97.

³⁾ Instr. past. Eystt. pag. 185.

⁴⁾ Quia in hujus sacramenti tractatione multa inveniuntur pericula, ne scilicet errent in variis quaestionibus et obligationibus decidendis, quae in illud forum veniunt, vel absolutionis gratiam re ipsa indignis impertiant, vel aliquo modo animam suam inquinant, dum multorum inquinamenta foeditatesque audire necessarium est: nunquam ad tantum hoc officium sese confessarius accingat, quin prius brevi aliqua oratione, prout res feret, lumen et gratiam a Deo petat.... simul etiam Deum orabit pro vera emendatione eorum, quorum confessiones auditurus est. S. Caroli Borr. Instr. ad Confess. Cap. V.

mocen. Dá také dobrý pozor na krajinomluvy a neobyčejné významy, a dá si je pak vysvětliti. Když kajicník vypravuje věci, které do zpovědi nepatří, žaluje na jiné a ne na sebe a t. d. jest povinen zpovědník řeč takovou přerušiti. Taktéž může přerušiti úzkostlivce, když byv poučen opětně o předešlých hříších mluví, poněvadž jest mu to škodlivé.

4. Zachová všecku trpělivost, a musí se vystříhati, aby nikterak své podivení, ošklivost nad hříchy a t. d. nedal na jevo. Tím by zastrašil také okolostojící. Nehledí kajicníkovi do očí, aniž pohlíží po okolostojících; proto když nesedí ve zpovědnici opatřené záslonou, dobře učiní, když zastře sobě tvář bílým šátkem.

5. Mluvě ku kajicníkovi, dává mu potřebná napomenutí, mluví pošeptmo, tak aby kajicník mu dobře rozuměl, okolostojící však ničeho neslyšeli. Při oslovení zdrží se všech zbytečných a nemístných titulů a zdvořilostí.

§. 51.

Jakost zpovědi.

Jak již připomenuto, zastává zpovědník úřad soudce, učitele a lékaře. Co soudce slyší nejprve vyznání čili obžalobu hříšníka. ¹⁾

Dle učení sněmu Tridentského jest úplné a podrobné vyznání k dosažení svátostného rozhřešení potřebné. ²⁾ Takové vyznání musí tudíž zpovědník slyšeti a v případě žádati. Vyznání jest úplné, když kajicník se zpovídá ze všech těžkých hříchů; podrobné, když je netoliko jednotlivě jmenuje, ale spolu udává způsob jejich, počet a okolnosti, které způsob přeměňují, hřích znamenitě ztěžují neb zveličují. Rozeznává se dvojí úplnost: materiální a formální.

1. Materiálně úplná jest zpověď, když se hříšník dle udaného způsobu vyznává ze všech smrtelných hříchů, kterých se po křtu dopustil, z nichž se buď ještě zpovídal, neb bez výsledku zpovídal, aby z nich rozhřešen byl. Taková zpověď jest sice na nejvýš žádoucí ale ne vždy možná; proto dí sněm Tridentský: „Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur; pro quibus fideliter cum propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.“ ³⁾

¹⁾ Cat. Rom. Pars II. Cap. V. Qu. 38.

²⁾ Sess. XIV. de Sacr. Poen. Cap. 5. et can. 7. ³⁾ l. c. cap. 5.

2. Formálně úplná jest zpověď, když se hříšník ze svých těžkých hříchů dle jejich počtu, způsobu a okolností vyznává, pokud se na ně po bedlivém zpytování svědomí pamatuje, a z nich ve svých okolnostech vyznati se může. O této úplnosti zpovědi mluví sněm Tridentský a její potřebnost k dosažení odpuštění hříchů učí. Proto chybuje velmi zpovědník, jenž z netrpělivosti, lehkomyšlnosti neb z té příčiny, aby dříve hotov byl, kajicníky přerušuje neb jim nedovoluje, aby celé srdce své otevřeli a úplné vyznání učinili. ¹⁾ Nechť každý odkryje rány srdce svého, aby mohl býti zhojen.

Řečeno jest: pokud se kajicník z vědomých hříchů ve svých okolnostech zpovídati může, neboť jsou překážky, které i tuto úplnost nemožnou činí. Překážky ty jsou:

a) fysické u němých; obecně však se má za to, že když umějí psáti, jsou povinni podati své vyznání zpovědníkovi napsané, pakli tomu nevadí nějaká mimořádná překážka neb nebezpečí porušiti tajemství zpovědní; při úplně hluchých, kteří nemohou vše vypověditi; u nemocných, kteří pozbyli nenadále řeči; když zpovědníkovi neb kajicníku hrozí nebezpečí smrti, tak že ani onen úplnou zpověď slyšeti, ani tento učiniti nemůže (k. př. před bitvou, při rozkotání lodi, při požáru, zemětřesení a p.); v čas moru a nakažlivých nemocí, poněvadž zpovědník neb duchovní pastýř se pro dobro jiných zachovati může. Chce-li však v takovém pádu zpovědník úplnou zpověď slyšeti, jest nemocný povinen ji vykonati, nebrání-li mu jiná překážka; když nemocný pro velikou slabost nemůže dlouho mluvit, a úplné zpovídání by jej ještě více seslabilo.

b) mravní; sem náležejí hříchy a okolnosti zapomenuté; když kajicník mluví jazykem zpovědníkovi nepovědomým neb nelze se mu jinak zpovídati než pomocí tlumočníka; není však povinen zpovídati se skrze tlumočníka, ani v nebezpečí smrti, jak se obecněji za to má; postačí zpovídati se z jednoho neb více všedních hříchů.²⁾ Dále osvobozuje od úplnosti zpovědi odůvodněná bázeň, aby zpovědník vyznání jistého hříchu nezneužil, neb aby zpovědníkovi neb kajicníku z úplné zpovědi nevzešla veliká škoda neb ztráta cti. Však takové nebezpečí nesmí sobě nikdo snadně domýšleti, a jak se za to má, neosvobozuje od úplné zpovědi povinnost o velikonoci

¹⁾ Leonhard a P. M. I. c. pag. 28.

²⁾ Koná-li se takto zpověď prostřednictvím tlumočníka, musí tento poučen býti o zachování zpovědního tajemství; také se dává rada, aby byl tvář obrácen ku kajicníkovi a ne k zpovědníku.

přijímati. Jistě však nežádá se úplná zpověď, kdyby kněz tím způsobem měl porušiti tajemství zpovědní, poněvadž zákon zachovává mlčelivost jest důležitější a přísněji váže, než povinnost úplně se zpovídati. ¹⁾

V takových okolnostech zpovídá se kajicník jak může, a postačí v mnohých, když se vyzná jen z některých hříchů a třeba jednoho všedního. Jest však zavázán úplně se zpovídati, jak mile překážka pominula.

Neosvobozuje od povinnosti úplné zpovědi a) vlastní zahánění kajicníka neb bázeň ztratiti úctu neb dobré mínění zpovědníkovo; neboť takové nepohodlí jest spojeno s podstatou zpovědi²⁾; b) nebezpečí prozraditi spoluvinníka; neboť netřeba ho jmenovati, aniž smí zpovědník na jméno spoluvinného se tázati, jak později řeč bude. Vyrozumívá se smrtelný hřích, z něhož kajicník ještě se nezpovídal, a jež jinak blíže určití nemůže leč udáním spoluvinníka. Kajicník jest však povinen jíti k jinému zpovědníku, jemuž spoluvinný není znám, pokud se to státi může bez velikého nepohodlí a bez dlouhého odkládání s přijetím svátosti pokání. Sv. Tomáš Aquin. dí: „Si (poenitens) speciem peccati exprimere non possit nisi exprimendo personam, cum qua peccavit, puta si cum sorore concubuit, necesse est, ut exprimendo peccati speciem exprimat personam. Sed si fieri potest, debet quaerere talem confessorum, qui personam sororis non cognoscat.“ A sv. Bernard: „De nullo sinistre loquaris, nisi in confessione, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.“ c) Neosvobozuje od povinnosti úplné zpovědi veliký nával kajicníků, jak vysvítá ze zavržené od Innocence XI. věty (60): „Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis, aut indulgentiae.“

3. Aby zpověď ve smyslu sněmu Tridentského byla úplná, jest zapotřebí udati také okolnosti způsob hříchu měnící. Římský katechismus praví, že mimo to třeba udati také okolnosti hříchů ztěžující, zveličující neb umenšující.³⁾ Mnozí znamenití bohoslovci, také sv. Alfons jsou toho názoru, že o sobě řečeno není kajicník povinen vyznávat se z okolností ztěžujících, když zároveň nemění způsob hříchu, sbor Tridentský že velí, zpovídati se toliko

¹⁾ Viz Lig. Th. M. Lib. VI. tr. 4. n. 479—488.

²⁾ Instr. p. Eystt. p. 155. Srov. výše §. 11. 7). ³⁾ P. II. cap. V. Q. 47.

z okolností způsob měnících, a Římský katechismus že nechtěl při mezi bohoslovci rozhodnouti, an by se byl musil zřetelněji vysloviti, pak že příklady tam uvedené mění pouze způsob hříchu. Připouští pak sv. Alfons, že třeba se zpovídati z okolností zveličujících: když okolnost činí hřích zadržným neb má za následek censuru neb irregularitu, když hřích o sobě všední stává se okolností smrtelným, když hřích skrze ni stává se mnohonásobným (multiplicatur) na př. když jedním skutkem bylo více lidí poraněno, zavražděno; když okolnost hřích neb počet jeho zveličuje (krádež), neb kajicníkovi ukládá jisté povinnosti, konečně když rozsáhlý zpovědník kajicníka se táže na okolnosti, aby lépe poznal jeho duševní stav, hodnost, zvyk neb příležitost, a poradil mu vhodné prostředky polepšení.¹⁾ Udání okolností ztěžujících na každý způsob lépe poučí zpovědníka o celém duševním stavu kajicníků, věřící v praxi se z nich zpovídají, a často zpovědník se na ně tázati musí. Které však okolnosti hřích ve svém způsobu znamenitě ztěžují neb zveličují (valde augentes, notabiliter aggravantes), nedá se určití pravidlem, jako více citem. Okolnosti, které šerednost hříchu značně nezveličují, nepotřebují se udati, jak Římský katechismus dí. Eystettská pastýřská instrukcí praví: „Circumstantiae peccatum notabiliter aggravantes haud facile sunt praetereundae, quum ad confessionis perspicuitatem et ad rectum iudicium de poenitentis conscientia et de injungenda poenitentia maxime faciant.“²⁾ Zde sluší také připomenouti 58. větu od Innocence XI. zavrženou: „Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.“

Z okolností hřích umenšujících neb ulehčujících nemusí se povšechně řečeno kajicník zpovídati, neboť zpověď je žaloba na sebe, nikoliv hájení sebe. Ale značně ulehčující, které hřích o sobě těžký činí všedním neb docela žádným, jest povinen vyjevit.

Dieu fait que l'homme pécheur finit par se convertir, mais il ne faut pas s'en vanter, car c'est la grâce de Dieu.
§. 52.

Zpověď z hříchů všedních, již odpuštěných a pochybných.

1. Dle přikázání Božího jest k dosažení milosti rozhřešení potřebné zpovídati se ze smrtelných hříchů (materia necessaria). Všední hříchové nezbavují posvěcující milosti, a odpuštění jich lze mnohými jinými prostředky dosíci (vzbuzením lítosti, hodným přijímáním, modlitbou, almužnou a vůbec nábožnými skutky); nicméně

¹⁾ Th. M. l. c. n. 467. 468. ²⁾ p. 158.

jest dovoleno z nich se zpovídati, jsou volnou sice ale dostatečnou hmotností svátostného rozhřešení (*materia libera et sufficiens*). Tak učí sněm Tridentský.¹⁾ Zkušenost učí, že nábožné osoby i z těchto hříchů se zpovídají, a že vyznání z nich jest hojným prostředkem křesťanské dokonalosti.

2. Totéž platí o hříších smrtelných již odpuštěných. Zpovídati se z nich opětně jest velmi užitečné pro nové pokoření se před Bohem, na novo vzbuzuje se lítost a předsevzetí, posvěcující milost se rozmnožuje. Ano, kdo ve zpovědi nemá z žádných smrtelných hříchů na sebe co žalovati, jest povinen vyznati se alespoň z jednoho všedního hříchu, neb ze smrtelného dříve spáchaného a již odpuštěného, jinak by nemohl obdržeti svátostné rozhřešení.

Než i v tom ohledu zapotřebí jest opatrnosti; tak nedovolí zpovědník úzkostlivým osobám opětně se zpovídati z hříchů již odpuštěných, poněvadž by jim to mohlo býti škodlivé, a nikdy by pokoje svědomí nenabyly; též není radno dovoliti to kajicníkům, kteří dříve vedli život velmi lehkomyšlný a tělesným rozkošem hověli, aby se jejich smyslnost nepobouřila a nenastalo jim nebezpečí v předešlých hříších se zalíbením se kochati.

3. O hříších pochybných sluší toto podotknouti. Kajicník může vězeti v pochybnosti, zdali hřích spáchal čili nic; zdali spáchaný hřích jest všední neb smrtelný; konečně zdali z jistě spáchaného hříchu již se zpovídal neb ne. Mají-li takové pochybnosti osoby úzkostlivé, které ustavičně se trápí ze svých činů a svých předešlých zpovědí, má zpovědník pravidelně jim uložiti, aby raději své vrtochy z mysli pustily, a jen tenkrát jim dovolí zpovídati se z hříchu, když s jistotou mohou udati, že se ho dopustily a ještě nikdy z něho se nezpovídaly. Mají-li takové pochybnosti kajicníci neúzkostliví, pak třeba na toto obrátiti zřetel. Kdo vede nábožný život a bedlivě se těžkých hříchů vystříhá, svědomí své s náležitou pilností zpytuje, své zpovědi vždy řádně vykonává a také již životní zpověď vykonal, o tom lze předpokládati, nestává-li žádného vážného důvodu naproti tomu, že v hřích nesvolil, a může všecku pochybnost mimo sebe pustiti. Ne tak lze předpoklá-

¹⁾ Sess. XIV. de Sacr. Poen. cap. 5 et can. 7. — „Declaratio synodi de peccatorum venialium confessione, quam optare se ait non tantopere frequentari, ne nimium contemptibiles reddantur ejusmodi confessiones: Temeraria, pernicioza, sanctorum ac piorum praxia S. conc. Trid. probatae contraria. Auct. Fid. XXXIX.

dati o tom, jenž často v hříchy svoluje, těžkých hříchů se dopouští, a ne velmi pečlivě své zpovědi vykonává. V pádech, kde ani jedno ani druhé nelze předpokládati, platí zásada: kdo z rozumných důvodů pochybuje, zdali se zpovídal z hříchu smrtelného jistě spáchaného, jest povinen zpovídati se z něho; neb příkázání, zpovídati se z hříchů smrtelných jest jisté, a neučiní se mu zadost pochybným vykonáváním povinnosti. Není však nikdo zavázán zpovídati se z pochybných hříchů, buď si, že se pochybuje, byl-li skutečně spáchán, neb je-li všední neb smrtelný; jest ale jistější zpovídati se, poněvadž kajicník nabude pokoje svědomí, když se podrobí úsudku zpovědníka. Zpovídá se ale z něho co pochybného, jak se praví, ut talis sit confessio, qualis et conscientia. Kdo později pochybnost odstraní a nabude jistoty o spáchaném hříchu, jest zavázán opět se z něho zpovídati.

§. 53.

Doplnění zpovědi. Otázky.

1. Kajicník jest povinen ze svých vědomých hříchů úplně se vyzpovídati. Než často se stává, že zpověď jest neúplná, a tudíž že hrozí nebezpečí vykonati neplatnou zpověď. Příčiny toho mohou býti rozličné: nevědomost, lehkomyšlnost a nedbalost u zpytování svědomí, falešný stud a bázeň, lhostejnost ku spasení, zoufalství, zatvrzelost, úmyslné zatajení a t. d. V takovém pádu zpovědník vhodnými pohnutkami a otcovskou přímluvou kajicníka buď k tomu přivede, aby vypověděl, čeho k úplnosti zpovědi ještě se nedostává, neb sám příhodnými otázkami vyznání jeho doplní. Římský Ritual dí: Si poenitens numerum, et species, et circumstantias peccatorum explicatu necessarias, non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget. ') Není tudíž zpovědník povinen vždy se otazovati; jen tenkrát, když vyznání neb účel zpovědi tak velí. Pak jest to jeho povinností, poněvadž úplná zpověď všech vědomých smrtelných hříchů dle počtu, způsobu a okolností jejich k dosažení rozhřešení jest potřebná, jinak by zpovědník úřadu svému co soudce, učitel a lékař nevyhověl.

2. Nezřídka musí zpovědník, zvláště méně vzdělaných a neznámých kajicníků, předběžně na některé věci se tázati, na př. kdy naposledy byl u sv. zpovědi, zdali vykonal uložené sobě po-

kání, jakého jest stavu, je-li svobodný neb ženatý, zdali pilně zpytoval své svědomí? Odpovědi na ty otázky mnoho mu vysvětlí, jiné učiní zbytečné, a dobře mu poslouží při následujících otázkách potřebných k doplnění vyznání. Hned se také může zpovědník zeptati na význam jistých krajinomluv, co jest to za hřích, jež kajicník tak neb jinak pojmenoval.

3. Předmět jiných otázek dává zpověď sama. Tato může býti neúplná v dvojím ohledu: kajicník vyznává se sice, z hříchů, ale nepovídá vše, co by říci měl, neb zatajuje hříchy, kterých se dopustil.

V prvním ohledu doplní zpovědník vyznání, když se ptá

a) na hříchy, kterých se kajicník nejspíše dopustil. K tomu má příčinu, když slyšel hřích, jenž jest pouze začátek neb příležitost k jiným; ku př. když kajicník se zpovídá z oplzlých myšlenek neb žádostí, z náklonnosti ku hře, z častého navštěvování hospod a t. d.

b) na pohnutky, účel a následky hříšného činu pro kajicníka samého i bližní.

c) na způsob hříchu, jenž se vždy určiti musí, a okolnosti, které způsob hříchu mění; na př. při krádeži, není-li to odcizení věci bohoslužbě zasvěcené, — svatokrádež; při smilstvu s kým hřích ten spáchán byl, — fornicatio, adulterium, incestus. Co se týká způsobu hříchu, třeba sobě připomenouti věty od Alexandra VII. r. 1665 zavržené: *Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimae, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem* (24). *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis praecepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam* (25). Co se jiných okolností týká, potřebné již výše §. 51. n. 3. řečeno bylo.

d) na počet těžkých hříchů. Ten co nejčastěji musí zpovědník vyšetřiti, poněvadž kajicníci buď žádný neudávají neb velmi všeobecně o něm se zmiňují, neb příliš veliký udávají. Každý čin, v sobě samém uzavřený, o sobě stojící, činí jeden skutek; kolik jich bylo spácháno, tolik se počítá hříchů. Vedlejší činy se zvláště nepočítají, když s hlavním skutkem přirozeně spojeny jsou a k němu směřují co příprava neb prostředky; kdo postavil k domu řebřík, vylámal okno, vstoupil do komnaty a teprv vykonal krádež, dopustil se jednoho hříšného skutku. Pakli takové činy k hlavnímu skutku přirozeně nesměřují, nejsou vedlejší činy, nýbrž zvláštní skutky a o sobě se počítají; kdo ku př. se opil, aby nepřítele svého

zabil, dopustil se dvou hříchů. Skutky jednoho způsobu počítají se dle mravního jich přerušení, když někdo samovolně neb mimovolně od hříchu se odvrátil, a pak zase s úplným vědomím a svolením se ho dopustil. Konečně roste počet hříchů dle počtu osob, na něž se tentýž hříšný skutek vztahuje; kdo jednou ranou poranil, zavraždil více osob, spáchal tolikrát hříchů.

Při vyšetřování počtu těžkých hříchů nemusí zpovědník býti přes příliš úzkostlivý neb kajicníka velmi obtěžovati. Dostačí počet, jenž se pravému přibližuje, a může si pak z něho úsudek o vnitřním stavu kajicníka utvořiti. Pakli by ani to nebylo možné, zeptá se zpovědník na čas, jak dlouho kajicník v tom neb onom hříchu setrval, a kolikrát asi za týden neb za měsíc hříchu se dopustil. Při pouze vnitřních hříších k. př. závisti, nedá se ani všeobecně počet jejich dle měsíců neb týdnů určit, zde dostačí udati dobu, jak dlouho takové nezřízené vnitřní smýšlení trvalo.¹⁾

e) na zvyk a příležitost k hříchu. Jedno i druhé jest velmi důležité, od toho závisí další jednání zpovědníka s kajicníkem. Též třeba vyšetřiti, není-li kajicník zpětivý (recidivus), a které jsou příčiny, že opět do svého hříchu upadá.

f) na hříchy, o nichž kajicník se nezmiňuje, zpovědník ale odjinud ví, aneb s důvodem se domýšlí, že kajicník se jich dopustil. Při tom však třeba s největší opatrností sobě počínati a ohled vzíti na pramen vědomosti. Zpovědník může mít vědomost o hříchu kajicníka buď z vypravování jiných, buď z vlastního názoru, buď konečně se zpovědi třetí osoby. V prvním případě musí zpovědník skoumati věrohodnost svého pramene, aby kajicníkovi neukřivdil, a tázati se s velikou opatrností. Když kajicník k hříchu se nepřiznává, obecně se má za to, že se mu má věřiti a rozhrěšení dáti; zpovědník může předpokládati, buď že onen na hřích zapomněl neb již jinému zpovědníku z něho se vyznal, neb že má spravedlivou příčinu o něm se nezmiňovati, neb konečně že svědkové se mýlili a zpovědníka špatně zpravili. Než výjimka se činí, když svědkové jsou věrohodní, zpovědníkovi mravní jistotu dávají, a u kajicníka žádnou z udaných okolností předpokládati nelze; v tom případě tvrdí sv. Alfons, že se nemá dáti rozhrěšení, an pravidlo, že se má kajicníkovi svědčícímu pro sebe i proti sobě věřiti, platí sice o věcech pochybných, nikoliv ale mravně jistých.

Má-li zpovědník vědomost o hříchu kajicníka z vlastního

¹⁾ Segneri l. c. pag. 15.

názoru neb vlastní zkušenosti, na př. když vidí, že svobodná osoba jest těhotná, neb viděl kajicníka před nějakým časem opilého, neb trestal ve škole chlapce pro krádež a t. d. může sobě volněji počínati, přímo se tázati neb spíše kajicníka napomenouti, aby ještě z tohoto hříchu se vyznal. Když tento nečiní tak, a zpovědník mravní jistotu má, nemá jej rozhřešiti, vyjma že by mohl rozumně předpokládati, že kajicník na hřích zapomenul, neb již se z něho vyzpovídal, neb spravedlivou příčinu má, jej zatajiti.

Větší jsou obtíže, když zpovědník o hřích ví ze zpovědi třetího. Jisté jest, že nesmí přímo se tázati bez výslovného dovození oné osoby, poněvadž tajemství zpovědní nikdy porušiti se nesmí. Jinak bude se tázati všeobecně a s největší opatrností, aby kajicník ani zdání neměl, že zpovědník ze zpovědi jiného snad o tom vědomost má, a také nebude nemírným v dávání otázek. Může však dle obecného učení volněji sobě počínati, když zpovídá osoby, u nichž jisté hříchy častěji se naskytují na př. snoubence. Pakli kajicník se nevyznává, mají mnozí za to, že nicméně rozhřešení se mu dáti může, ¹⁾ jiní však že nikoliv, a zpovědník má dělati kříž nějakou modlitbu nad ním říkati a tak odeprání rozhřešení zatajiti, „sic enim, dokládá Scavini, nec revelatur peccatum alterius, nec poenitenti injuria fit, nec sacramentum temere usurpatur, sed justa de causa ejus administratio tegitur.“ ²⁾ Což ale kdyby se kajicník tázal, je-li rozhřešen neb smí-li přijímati? Na první otázku může zpovědník vyhýbavě odpověděti, že kajicníkům říkává, když rozhřešení zadržuje; na druhou podobně, neb mohl by mu říci, že mu to ponechává na vůli, aby se skoumal, a je-li dobře připraven a svědomí mu nečiní výčitky, že může přistoupiti ku stolu Páně. ³⁾

V druhém ohledu doplní zpovědník danými otázkami vyznání kajicníka:

a) když sezná, že svědomí své povrchně a nedbale byl zpytoval.

b) když dlouho u zpovědi nebyl a nyní buď docela ze žádných hříchů se nevyznává, neb toliko ze všedních.

c) když při zpovědi se zajíkl, hříchy své omlouvá, neb široce vypravuje, čeho se nedopustil.

d) když se mechanicky zpovídá dle nějakého vzoru; tu více

¹⁾ Cfr. Zenner p. 92. 123.

²⁾ Lig. Lib. VI. n. 631; Scavini Tom. III. p. 339. ³⁾ Sika p. 166.

na sebe žaluje než se skutečně dopustil, a obyčejně skutečně spáchané hříchy zatajuje.

e) když vždy z těch samých hříchů se zpovídá. V těchto pádech musí zpovědník obyčejně s kajcníkem teprv svědomí zpytovat.

f) když nic nepraví o provinění proti povinnostem svého stavu a povolání, co dobrého učiniti opomenul.

Znamé jest, co vypravuje P. Segneri o císaři Karlu V., jenž náhodou zpovídal se u neznámého faráře vesnického. Když vykonal zpověď s obvyklou nábožností, doložil ku konci, že nic více neví. Jak pane! odvětil kněz, Vy jste již u konce? Pověděl jste hříchy Karla, povězte nyní také hříchy císaře! Tím ho chtěl zdvořile upozorniti, že muž, jenž řídí osudy velikého dílu světa, nemůže co soukromník své svědomí zpytovat. Přemnozí, dokládá Segneri, přicházejí ku zpovědi, a povídají hříchy Karla, ale nepovídají hříchy císaře. ¹⁾

Vyptávání se na hříchy takové jest tím důležitější, čím řidčeji kajcníci sami od sebe o nich se zmiňují, a čím menší váhu obyčejně lidé na ně kladou. A přece hříchy opomenutím spáchané mohou býti velmi těžké, a míti škodlivé následky i pro veřejné blaho. Kdo v soukromém životě jinak bez vady jest, může zasluhovati velikého pokárání co do plnění povinností svého úřadu neb povolání, jak nás učí Heli, jenž co nejvyšší kněz nezasluhoval výtky, ale byl slabý otec, a proto propadl i s rodinou svou trestu Božímu. Jest důležité, aby plnil každý povinnosti stavu, a za tou příčinou zpovědník k tomu přihlížeti musí u každého kajcníka vůbec, zvláště když zpovídá rodiče, kněze, osoby, jimž důležitý duchovní neb světský úřad jest svěřen. ²⁾

4. Mimo tyto otázky, směřující k doplnění zpovědi, může zpovědník dáti kajcníkovi ještě jiné, aby lépe poznal jeho mravní povahu, rozpoložení, zvyk a příležitost, jak použil prostředků k svému napravení, který jest hřích, do něhož nejčastěji upadá, z kterých příčin se toho neb onoho hříchu po delší dobu zdržel, zdali co učinil k napravení následků, škody svého hříšného jednání a t. d. Může se státi, že zpovědník, skoumaje mravní stav kajcníka a vyptává se ho, shledá, že z vlastní jeho viny předešlé zpovědi jsou neplatné; to bývá u kajcníků, kteří velmi nedbale svědomí své zpytují, kteří v přítomné zpovědi některý hřích

¹⁾ l. c. pag. 69. sequ. ²⁾ Viz Lig. Praxis Confess. cap. 2. et 3.

zatajili a teprv na otázky neb dolehání zpovědníka se z něho vyznali, kteří žijí v nepřátelství, v hříšných navyklostech a příležitostech, neb zanedbávají povinnost navrátiti cizí statek, čest a napraviti učiněné pohoršení. V takových pádech nemůže se zpovědník spokojiti s celostí přítomné zpovědi, nýbrž musí předešlé neplatné zpovědi jak jen může napravit, a kajicníka, aniž by to pozoroval, k generální zpovědi přivést neb mu ji uložit.

Ku konci dají se kajicníku ještě závěrečné otázky: zdali se ještě na některý hřích pamatuje? má-li ještě něco na svědomí? zdali z jeho předešlého života ho něco tíží neb bolí? zdali nyní se cítí docela pokojným? mohl-li by bez bázně umřít a se dostavit před soud Boží? Ty a podobné důtklivější otázky dá arcibí jen tenkrát, když se mu toho zdá býti zapotřebí, a když srdce kajicníka tak činiti velí. Často teprv nyní odloží tento falešný stud a bázeň, dá se oblomiti přístupující milostí Boží, a otevře upřímně raněné srdce své.

Jelikož od důkladnosti vykonaných zpovědí závisí naše věčnost, a zpovědník bude jednou ze zastávání svého úřadu přísný počít klásti, tudy již starší spisovatelé navedení pro zpovědníky věnovali úplnosti zpovědi a povinnosti v případě se otazovati bedlivý zřetel, aby zpovědníci na věc tak důležitou svědomitou péčí a pílí vynaložili. Tak dí sv. Leonhard a Porto Maurizio, že velmi neopatrně jedná zpovědník, jenž kajicníka pra nic nepodporuje, aby vyjevil hříchy, jež větší hanbu na něj vrhají. Praví, že slyšel horlivého zpovědníka tvrditi, že jedinou otázkou Bohu více duší získal, než má vlasů na hlavě. ¹⁾ P. Segneri dí, že otazovati se jest potřebné zvláště u dvou druhů hříšníků, které předpodobně vidíme na obou posedlých od Krista osvobozených. Někteří nevyjevují pravdu z nevědomosti, a jsou zároveň němí i slepí, ale z většího dílu dobrovolně slepí, poněvadž nevynakládají náležitou pilnost k vynalezení pravdy. Jiní skrývají pravdu ze zlé vůle, a jsou němí i hluchí, poněvadž nechtějí slyšeti předházky svědomí, které je k vyjevení pravdy pobádá. ²⁾ Dále podotýká, že by největší chyby se zpovědník dopustil, kdyby bez nutné příčiny některé kajicníky proto odmrštil, že mají opakovati zpovědi několika let a zapotřebí mají delšího zpytování svědomí. Obyčejně ti, kteří ze studu hříchy zatajují, jsou buď velmi nevědomí lidé, neb nepředložení a nezkušení mladíci. Život jejich jest tudíž velmi jednotvárný,

¹⁾ L. c. pag. 29. ²⁾ l. c. pag. 13.

a stav jejich svědomí ne mnoho zapletený. A kdyby i mnoho zpovědní opakovati se mělo, nebude to trpělivému a obratnému zpovědníku činiti obtíže, v krátkém čase se jich důkladněji vyptati, než by sami sebe zpytovali dovedli, i kdyby celý měsíc na to vynaložili. Také zkušenost učí, že osoby, které se pryč posílají, aby na novo se zpytovaly, málo kdy se navracují. Jak ale třeba se zachovati, když při neobyčejném návalu ku zpovědnici tyto dvě věci se sbíhají: u zpovědníka krátkost času a u kajicníků největší potřeba podporování býti otázkami? Nejprve nemá množství těch, jež takřka soudní stolicí obléhají, nikdy řádný průběh soudu rušiti. Co jest na tom, že mnoho kajicníků čeká? Lépe jest, menší počet uzdraviti, než mnohé léčiti a nikoho nevyhoyiti.

Poněvadž ale přece se státi může, že v některých nutných okolnostech množství kajicníků zpovědníkovi nedovoluje, takovým osobám tolik času jak by zapotřebí bylo věnovati; jesti třeba k tomu přihlížeti, je-li nevyhnutelně potřebné, aby kajicník v tu dobu přijímal, neb dá-li se to odložit. Dá-li se to odložit, řekne zpovědník přívětivě kajicníkovi, že stav jeho duše delšího času vyžaduje, aby jak se sluší s jistotou do pořádku uveden býti mohl. Nelze-li však přijímání bez pohoršení neb aniž by to bylo nápadné odložit, vyptá se ho zpovědník (když se mu nezdaří přivésti jej k dokonalé lítosti) na těžké hříchy jak jen obmezený čas dovoluje, a dá mu bez bázně rozhřešení. ¹⁾ Liguori přihlížeje k těmto slovům Segneriho dí, že má zpovědník kajicníků se na hříchy vyptávati, zvláště když jsou to osoby služebné, vozkové, vojáci, hospodští a jiní toho druhu, kteří vedou obyčejně život bezstarostný o věčné spasení, nalezájí se v nevědomosti o božských věcech, kázání a chrám nenavštěvují. ²⁾ Pražská Provinciální synoda uvádí slova Benedikta XIV. „Criminis reos se faciunt confessarii, qui nulla tacti sollicitudine poenitentes tantum audiunt, non monent, non interrogant; sed expleta criminum enumeratione, absolutionis formam illico proferunt. ³⁾

§. 54.

Předměty z oboru otázek vyloučené.

Vyptávání se kajicníka jest obtížné, netoliko pro zpovědníka ale i pro kajicníka. Obtíže ty by zpovědník ještě více rozmnožil, ano

¹⁾ l. c. pag. 21. ²⁾ Praxis Confess. cap. I. §. 4. ³⁾ Tit. IV. cap. VIII. pag. 147.

i svátost pokání v lehkost a opovržení uvedl, kdyby v otázkách překročil meze, které klade úplnost zpovědi a poznání vnitřního stavu kajicníka. Tím se právo a povinnost otazování ukončuje.

1. Předmětem otázek zpovědníkových nejsou věci, které se zpovědí nikterak nesouvisí, a vše co by prozrazovalo zvědavost; ku př. jméno, stáří, obydlí, rodinné záležitosti, manželský neb nemanželský původ kajicníka a podobné. Římský Ritual dí: *Caveat (sacerdos), ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat*. Leonhard a Porto Maurizio kárá velmi zpovědníky, kteří ve zpovědnici rozprádají řeči k podstatě zpovědi nepřináležející. ¹⁾ Může se však státi, že ve zvláštních pádech i na takové věci, které jinak nejsou předmětem otázek, se zeptá, k. př. na stáří, když by zadržení hříchu od něho záviselo, neb když by se jednalo o povinnost postiti se; na jmění, kde se jedná o restituci; na obydlí při příležitostech k hříchu; neb když kajicník sám se táže o radu a poučení. Pak takové otázky nejsou ani zbytečné ani všetečné.

2. Zpovědník musí se vystríhati všech podrobných otázek o hříších proti šestému přikázání Božímu, poněvadž by snadno mohl jiným i sobě uškoditi. Sv. Tomáš Aquinský dí: „*Ejusmodi delectabilia, quanto magis in specie considerantur, tanto magis concupiscentiam nata sunt movere, et ideo potest contingere, ut confessarius talia quaerens, et sibi et confitenti noceat.*“ Sv. Karel Borromejský učí: „*In peccatis luxuriae summam animi solertiam cum pari circumspectione verborum debet usurpare. Itaque cum in iis speciebus peccati et circumstantias, quae multum praegravant illud, satis intellexerit, ulterius nihil studeat inquirere...* Prae ceteris tamen providus cautusque sit oportet, ac modum congruentem sciat, quo pueri ac puellae interrogentur, ne forte, quae prius ignorabant, eos doceat.“ ²⁾ Liguori: „*Cautissime se gerat in interrogationibus de materia turpi, praesertim cum puellis puerisque, ne isti addiscant, quod ignorant. Et si ipse in hujusmodi materia tentationes patiatur, elevet saepius mentem ad Deum, et prius, quam incipiat confessiones audire, renovet semper rectitudinem intentionis.*“ ³⁾ Ano dobře učiní zpovědník, když napomene a přeruší kajicníka, jenž z nevědomosti neb nestydatosti široce o těchto věcech by mluvit chtěl.

¹⁾ l. c. pag. 29. ²⁾ Instr. Confess. cap. XII.

³⁾ Prax. Confess. cap. X. §. 1. Homo Apost. App. IV. §. 1.

3. Přísně jest zakázáno tázati se po jménu spoluvinníka, jeho bytu neb takových okolnostech, z nichž by se snadno poznati mohl. Tak zapověděl Benedikt XIV. ve dvou konstitucích „Suprema Omnium“ 7. Jul. 1745. a „Ubi Primum“ 2. Jun. 1746. Obě čelí proti praxi zpovědníků některých, nejprvé Portugalských, kteří se na jména a okolnosti spoluvinných tázali, a rozhřešení zadržovali těm kajicníkům, jenž to vyjeviti se zdráhali. Zpovědníci tak nenáležitě jednající ¹⁾ upadají ipso facto v suspensí od slyšení zpovědi, a kdoby tuto praxi zastával neb hájil, upadá v zadrženou papežské stolici exkommunikací. — Zákaz ten však nevádí, tázati se po takových okolnostech, které k úplnosti zpovědi a naznačení způsobu hříchu naprosto jsou potřebné, třeba při tom by se zpovědník náhodně jméno spoluvinného dověděl; toliko přímo se kajicníka nesmí tázati, a má mu to zapověditi, kdyby sám spoluvinníka jmenovati chtěl. Eystettská pastorální instrukcí ještě toto podotýká: „In casu autem impediendi gravis mali publici poenitens adigi quidem potest, ut complices, si malum adhuc averti possit, nec sola denuntiatio suppressis complicum nominibus sufficiat, alteri revelet, qui impedire malum vel scandalum valeat; minime vero confessarius sibi detegi faciat nomina, et si poenitens sponte sua confessarium roget, ut complicem corrigeret, non expedit, ut se propter periculum scandali et offensionis sacri ministerii et alia ejusmodi in rem immittat, et si non posset per alium fieri, a poenitente petat, ut extra confessionem de hoc sibi loquatur.“ ²⁾

4. Zpovědník také nepátrá po věcech, o nichž kajicník šířeji se vysloviti nemůže.

§. 55.

Vlastnosti otázek.

1. Zpovědník musí při důležitém ale obtížném úkolu tomto zachovati mírnost, trpělivost, otazovati se s právě otcovskou laskavostí, a vystříhati se vší nevole, mrzutosti neb hašteřivosti. Příležitost k tomu naskytuje se dost z husta ve zpovědnici; mnozí kajicníci přicházejí docela nepřipraveni, mají těžký jazyk a nemohou

¹⁾ Benedikt XIV. jmenuje tu praxi „scandalosam et perniciosam, ac tam famae proximorum, quam ipsi etiam Sacramento injuriosam, tendentemque ad sacrosancti sigilli sacramentalis violationem, atque ab ejusdem Poenitentiae Sacramenti tantopere proficuo et necessario usu fideles abalienantem.“

²⁾ l. c. pag. 153. Viz též Zenner l. c. §. 95.

vše vypovědíti neb hned na danou otázku odpovědíti; jiní jsou příliš stydliví a odpovídají teprv, když se otázka opakovala; jiní opět mají slabší nadání, odpovídají zmateně, neb pravý opak toho, nač se zpovědník tázal. Nevole, netrpělivost zpovědníka mohla by je zastrašiti, naopak trpělivost, laskavost získá důvěru a otevře srdce.

2. Jako vůbec ve zpovědi, musí také při otazování řeč zpovědníka býti vážná a cudná; třeba kajicník z nevědomosti, nevzdělanosti neb jiných příčin užíval hrubých necudných slov, nesmí nikdy zpovědník tak se snížiti. *aby, nebyl, že, po, otázkách, že, se, ne, sníží*

3. Otázky musí býti krátké a srozumitelné, přiměřené stáří, stavu a vzdělanosti kajicníka; zvláště musí se zpovědník vystríhati otázek rozpojných, a aby otázky nehromadil. Především musí hleděti k tomu, aby otázky byly určité, tak aby kajicník nemohl dáti vyhýbavou odpověď, nýbrž odpověděl buď ano neb ne. ¹⁾

4. Musí se tak tázati, aby kajicník se nedomníval, že na ten neb onen hřích velikou váhu klade. Proto nezačne nikdy řeč svou s otázkami po takových věcech, nýbrž si to na pozdější okamžik ponechá.

5. Při vyšetřování počtu těžkých hříchů udá zpovědník v otázce raději větší počet; velice sobě kajicník ulehčí a stane se důvěrnějším a otevřenějším, když pak mnohem menší počet udati může.

6. Při otazování třeba jest zachovávat jistý pořádek a přirozený postup. Nejlépe jest, když zpovědník dává doplňující otázky v tom pořádku, jak se kajicník zpovídal. Při generálních a delších zpovědích předcházejí otázky týkající se šestého a devátého přikázání. Když zapotřebí jest s kajicníkem teprv svědomí zpytovat, usnadní sobě zpovědník velmi svůj úkol, když dle jistého v paměť vštípeného vzoru se otazuje, dává nejprve všeobecné otázky, a pokračuje dále dle desatera přikázání Božích, patera přikázání církevních, sedmi hlavních hříchů, cizích hříchů a t. d. ²⁾ Zpovědník může takový vzor dle zvláštních potřeb sám si sestavit, ale musí častěji do něho nahlédnouti; pak tak snadno některou důležitou otázku nevynechá. Sv. Karel Borromejský dí: In his interrogationibus ordinem sequatur oportet, initio ducto a Prae-

¹⁾ Segneri l. c. pag. 20.

²⁾ Takové vzory mají: Liguori Homo Ap. Tract. ult. punct. III. n. 18; Hayker Pastoraltheologie; Sika Beichtstuhl p. 156. 163; Prucha Poučení o generální zpovědi a t. d.

ceptis Domini, ad quae tametsi omnia alia, de quibus interrogationes habentur, computari possint, nihilominus si cum personis, quae raro ad confitendum accedunt, agatur, utile erit etiam per septem peccata capitalia, quinque sensus exteriores, et opera misericordiae discurrere.

Dále zařídí otázky tak, aby postupoval od vnitřních hříchů (myšlenek, žádostí) k zevnitřním (slovům, rozmluvám, skutkům), od lehčích k těžším, od obyčejných k méně obyčejným a p.

7. Otázky musí se dávat také se vší šetrností a opatrností. Šetrnost záleží v tom, že se zpovědník táže toliko na takové hříchy, kterých se kající dle svého stáří, stavu a t. d. obyčejně dopouštějí. Dále, že i těžké hříchy nepřičítá zlé vůli, nýbrž spíše nezkušenosti a křehkosti lidské, aniž by tím spravedlnosti ublížil. — Opatrnost musí sejeviti v otázkách na hříchy, o nichž zpovědník odjinud ví, jak již řečeno bylo. Dále záleží v tom, aby zpovědník vyzvěděl hříchy, které kající z jakékoliv příčiny zatajiti chtěl. P. Segneri tvrdí, že mladíci častěji jistý hřích zapírající, na otázku: kolikrát jste to učinil, jak dlouho již v tom hříchu trváte, vy jste se z toho hříchu ještě nikdy nezpovídal? konečně upřímně ku všemu se přiznali. Zvláštní opatrnosti jest zapotřebí při otázkách na hříchy proti šestému přikázání a nezřídka i proti sedmému u dítek a mladších osob. Zde se zpovědník táže přímo, když k tomu zpověď podala příležitost, jinak mluví vždy krátce beze vší rozvláčnosti, ve výrazech více všeobecných, a začne z daleka. ¹⁾ Promluví něco o vysoké ceně a vznešenosti čistoty, a uznal-li toho potřebu, zeptá se kajícího, zdali vždy upřímně se zpovídal, měl-li kdy zlé myšlenky? Dle odpovědi řídí se další jednání. Zpovědník spokojí se, když zná druh hříchu (myšlenky, žádosti, řeči, skutky) a způsob, po ničem jiném nepátrá. Liguori dí: „Interrogationes in materia castitatis debent esse paucae et cautae, ne vel occasionem det investigandi aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat aut offendat, aut se vel illum periculo exponat. Ac si haec timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem, si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba et opera rogati fatentur: quod illas non aequè agnoscant aut advertant.“ ²⁾

Když dítky z nepočetných řečí neb skutků se vyznávají,

¹⁾ Segneri l. c. pag. 19. ²⁾ Th. Mor. lib. VI. n. 632.

nebývají to vždy hříchové proti šestému přikázání, třeba je z nevědomosti tak jmenovaly. Nejlépe pozná zpovědník pravý stav věci, když se vlídně otáže, co pak jsi učinil? pověz mi to. Pak často shledá, že takové věci ani neznají. Bez potřeby se jich také nezeptá, zdali doma neb jinde něco kradmo vzaly.

Článek druhý.

Poučení a napomenutí kajcníka.

§. 56.

Povinnost zpovědníkova poučiti a napomenouti.

Vyslyšení vyznání kajcníka přináleží k úřadu zpovědníka co soudce; co takový musí též rozhodnouti o hodnosti neb nehodnosti, a buď uděliti neb zadržeti rozhřešení. Však prvé než tento poslední soudcovský skutek vykoná, musí ještě jiným povinností úřadu svého zadost učiniti; neboť zpovědník jest spolu učitelem, rádcem a lékařem duší.

1. O povinnosti poučiti a napomenouti kajcníka mluví Ritual takto: „Audita confessione, perpendens peccatorum, quae ille admiſit, magnitudine ac multitudine, pro eorum gravitate ac poenitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna charitate adhibebit, et ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur.“ ¹⁾ Pražský provincialní koncil, uváděje slova Benedikta XIV., že těžce se provinují zpovědníci, kteří kajcníky hned rozhřešují, aniž by je napomínali neb se jich vyptávali, napomíná ano zapřísáhá je, aby následující příklad Samaritana všem raněným pomocí napomenutí a útěchy přispěli, a víno lásky a olej milosrdenství do jejich ran vlíti se nezdráhali. ²⁾

2. Poučování to má důležitou stránku. Kněz pozná ve zpovědníci podrobně celý stav kajcníka, má tudíž nejvítanější příležitost svou pastýřskou činnost tak zaříditi, aby poučení, napome-

¹⁾ Rit. Rom. pag. 68.

²⁾ l. c. pag. 147. — Maxime condemnanda est praxis illorum non tam confessoriorum, quam mercenariorum, qui vix peccatis obiter auditis tanquam nihil nisi latine loqui didicissent, omni manu absolvere festinant. Instr. past. Eytt. pag. 188.

nutí, výstrahy právě kajicníku byly přiměřené, což při obecném veřejném vyučování v takové míře učiniti nelze. Zpovědník může mu odkrýti všechny rány, a přivésti jej k tomu, že sebe vidí jako v zrcadle, a beze všeho klamání sebe spatřuje všechny vrásky a skvrny. Nad to bývá kajicník ve zpovědnici více nakloněn poučení přijmouti než jindy, a snese i trpkou pravdu, kterou mu zpovědník ve vší pokoře, mírnosti a otcovské pečlivosti o spasení jeho duše pověditi musí.

3. Povinnost tato není ale ku všem kajicníkům stejná; někdy může zpovědník i bez ní se obejít. Má-li ku př. činiti se vzdělanějším sebe, jenž své svědomí dobře zpytuje a řádně při zpovídání sobě počíná, nemusí mu žádné naučení dáti. Taktéž když má činiti s osobami, které křesťanský život vedou, pilně své svědomí zpytují a častěji svátost pokání přijímají; postačí, když k nim promluví, aby je posilnil, potěšil neb na nějaký poklesek upozornil. Samo sebou se vyrozumívá, že taková spasitelná napomínání a poučení nemusí býti dlouhá, aby zpovědník kajicníka a okolostojící neunavil; však i krátkost stane se užitečnou, když se dotýká právě stránky věci. Kde však stav svědomí důkladného poučení a napomenutí vyžaduje, ku př. když kajicník nejpotřebnější pravdy náboženské nezná, proti důležitým povinnostem křesťanským hřeší, svědomí jenom povrchně zpytuje a velikou lítost nejeví: tu nesmí zpovědník slov šetřiti, nýbrž všecku možnou péči mu věnuje.

§. 57.

Předmět poučování a napomínání.

Předměty poučení a napomenutí dají se takto roztržiti.

1. Zpovědník poučí kajicníka o mravním stavu, v němž se nalézá, o jeho zamilovaném hříchu, pramenech a následcích. Poučí jej, hřešil-li ze zlého zvyku neb z příležitosti, které jsou příčiny jeho zpětivosti. Jak dí Segneri, pijí lidé hříchy jako vodu, třeba jest tedy nezřídka upozorniti na ohavnost a těžkost hříchu, jehož si kajicník méně všímá, neb jejž za lehký má. Spáchané hříchy ukládají kajicníkovi nové povinnosti, a na ty musí zřetel jeho obrácen býti. Každý hřích čelí proti Bohu, sobě samému neb proti bližnímu; z toho plyne povinnost trojího zadostiučinění. Hříšník musí se smířiti s Bohem skrze opravdovou lítost, předsevzetí a snahu polepsiti se. Sobě uškoditi může hříchem na duši neb na těle: škoda na duši napraví se posloucháním slova Božího, skutky

pokání a pobožnosti a t. d. Škoda na těle napraví se mírností, střídmostí, pracovitostí, postem, zdrželivostí a sebezapřením. Bližnímu uškodí se hříchem na duši, na životu, na těle, cti neb na statku; z toho plynou povinnosti, napravit pohoršení, navrátiti uraženou čest, navrátiti cizí statek, nahraditi učiněnou škodu. Povinnosti ty musí se kajicníkovi uložit. Vůbec bývá třeba, přivést kajicníka ku poznání hříchu; neb bez něho není ani pravé lítosti aniž pevného předsevzetí polepšiti se.

2. Na nejvyšší důležitě, když toho potřeba káže, jest poučiti kajicníka *a)* o pravdách náboženských, které věřiti k dosažení života věčného nevyhnutelně potřebné jest. Vzдор školám a kázání slova Božího jsou takoví lidé, kteří ani nejpotřebnější pravdy náboženské neznají, a nalezájí se netoliko v třídě méně vzdělaných a zde snad řidčeji, nýbrž též mezi tak zvanými vzdělanci a osvícenci. Na takový stav kajicníka může zpovědník při otazování se přijíti, neb jej z celého jeho chování a způsobu zpovědi pozná. Bohoslovci činí rozdíl mezi pravdami, které věřiti se mají *necessitate medii* a *necessitate praecepti*; než nesrovnávají se, které pravdy se nevyhnutelně věřiti mají. Zpovědník nepochybí, když se přidrží učení obecného katechismu. Kdo tyto pravdy k dosažení věčného života nevyhnutelně potřebné nezná, není schopen rozhřešení. To vysvítá ze 64. od Innocence XI. zavržené věty: „*Absolutionis capax est homo, quamvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Ss. Trinitatis et Incarnationis D. N. J. Ch.*“ Postačí však, když křesťan tyto pravdy v podstatě zná. Ritual dí: *Si Confessarius pro personarum qualitate cognoverit, poenitentem ignorare christianae fidei rudimenta, si tempus suppetat, eum breviter instruat de articulis Fidei, et aliis ad salutem cognitu necessariis.*“ Za tou příčinou zpovědník takového kajicníka neodesle pryč, aby se sám cvičil, to by v mnohých pádech nebylo nic na plat; nýbrž alespoň v nejpotřebnějších pravdách jej vyučí a s ním lítost vzbudí, než mu rozhřešení udělí.¹⁾ Může to tak zařídit, že zpytuje s ním svědomí, projde desatero přikázání Božích a patero přikázání církevních; vzbuzuje s ním lítost, předloží mu učení o nejsvětější Trojici, vtělení a vykoupení; ukládaje pokání vyučí jej o podstatě této svátosti.

Články, které každý věděti má z přikázání Božího neb církve,

¹⁾ Homo Ap. Tr. XVI. n. 105. Segneri l. c. p. 65.

(*necessitate praecepti*), nejsou sice tak potřebné jako prvnější. Než sluší zde činiti rozdíl. Byl-li již kajicník od jiného zpovědníka na svoji nevědomost upozorněn, a neučinil-li nic k jejímu odstranění: pak jest to trestuhodná nedbalost, a nelze mu dáti rozhřešení, dokud se nepostaral o vyučení; arcit', stačí-li čas, zpovědník raději sám jej vyučí. Nebyl-li však ještě od nikoho upozorněn, a přislíbil-li, že bude hledati vyučení, může rozhřešení obdržeti.¹⁾

b) Mimo tyto jest nezřídka zapotřebí kajicníka poučiti ještě o jiných pravdách a povinnostech náboženských. Tak ku př. zneuctívání nedělních a svátečních dnů pochází z neznalosti pravého smyslu zákona božského a církevního; nešetření postů pochází z neznalosti původu a účelu postu a moci církve stanoviti jej a t. d. Zde především zapotřebí jest důkladného poučení a vyvrácení nepravých náhledů a předsudků; jinak by všecko napomínání bylo marné.

3. Kajicníci často se nalezají netoliko v nevědomosti o důležitých povinnostech, nýbrž jednají také v bludném svědomí (*conscientia erronea*). Potřebují tudíž poučení, než zpovědník musí uvážiti, zdali poučení vůbec by prospělo, a šetřiti více ohledů.

Nejprve sluší uvážiti nevědomost samu, je-li zaviněná a překonatelná (*ignorantia culpabilis et vincibilis*) neb nezaviněná a nepřekonatelná (*ignor. inculpabilis et invincibilis*); první spočívá na nedbalosti, druhou odstraniti brání buď mravní neb hmotné překážky. Kdo se nalezá v překonatelné nevědomosti, již by lehce mohl a měl odstraniti, musí poučen býti, třeba by to nepřinášelo žádného ovoce. Zde netřeba se obávati, že se stane z ma-

¹⁾ Sv. Karel Borr. dí: „Quandoquidem quilibet, qui jam ad rationis usum pervenit, sub peccati mortalis periculo articulos omnes fidei scire et intelligere (saltem generaliter) tenetur, nec non Decalogum et s. Matris Ecclesiae praecepta ad peccatum mortale obligantia, quae communiter in scholis cum Catechismo doceri solent; si Confessarius deprehendat, poenitentem ignorare ea, quae diximus, nec ad ea, quam citissime poterit, perdiscenda appositum, non debet eum absolvere: si vero ad ea mandandum memoriae paratum sese exhibeat, si tamen alias a Confessario (si ipsemet is sit, sive alius) vel speciatim a Pastore suo hac de re admonitus fuerit, neque tamen tantum studii adjunxerit, quantum debuit pro capacitate suae personae: eousque absolutionem differat, donec aliquo modo satisfaciat. Verum si hac de re admonitus a nullo fuerit, postquam eum in supradictis ita generaliter instruxerit, ut eo tempore reddatur absolutionis capax, poterit eum absolvere.“ Instr. Confess. c. 12. Druhé tyto články dle téhož světce jsou: devatero přikázání Božích, modlitba Páně, pozdravení andělské, přikázání církevní.

terialného hříšníka formálním; neb taková nevědomost jest hříšná kajicník nenalezá se v dobré víře, a zpovědník opomenutím poučen potvrdil by ho v hřešení. Kněz neb duchovní pastýř ku př., jenž by z nevědomosti hlásal bludy, musí poučen býti; u něho se nezáviněná nevědomost ani nepředpokládá.

Kdo se však nachází v nepřekonatelné a tudíž nezaviněné nevědomosti, a jehož svědomí následkem toho nezaviněně bludné jest, ovšem nehřeší. Zde nastává otázka, má-li býti poučen neb ne, poněvadž jinak nastává nebezpečí, aby se z materialného hříšníka nestal formální. Má se za to, že zpovědník v následujících pádech jest zavázán poučiti:

a) když se jedná o pravdy, jichž známost ku spasení jest nevyhnutelně potřebná.

b) když nevědomost by za následek měla velikou škodu pro duši kajicníka (ku př. když by měl za dovolené dlíti v nejbližší příležitosti k hříchu, a bylo by se obávati, že zhřeší; neb samo-przeň měl za dovolenou), neb velikou škodu pro obecné dobro. V tomto pádu více váží obecné dobro, než dobro jednotlivce, jenž ponaučení sobě k srdci nebéře. Na př. si maritus copulam indebito modo exerceret conceptionem impediendo.

c) když kajicník pochybuje neb se táže, je-li nějaká věc dovolená neb ne; zde nevědomost jeho přestává býti nepřemožitelnou. Zpovědník však musí sobě počínati opatrně, a neodpoví více, než nač byl tázán. Tak na př. když by někdo, jenž vázán jsa slibem čistoty vešel v manželství, se tázal je-li platné, a smí-li povinnost manželskou konati, odpoví zpovědník ano, a nic více a raději požádá o prominutí.

d) když sice nyní poučení nepřináší žádného prospěchu, lze ale doufati, že kajicník za nedlouho se úsudku zpovědníka podrobí.

V pádu, když nelze očekávati žádného ovoce z poučení, tak že kajicník stal by se z materialného hříšníka formálním, an by nechtěl změnití vůli a nad to ještě zápasiti by měl s velikými zevnitřními překážkami, ponechá se v nezaviněné nevědomosti. To především platí, když žije v neplatném manželství, a o zrušující překážce nemá ani zdání, a zpovědník předvídá, že by se nestaral o zrušení neplatného svazku a z toho by povstaly veliké pohoršení, zápletky a vůbec veliké zlé.¹⁾

Taktéž, kdyby kajicník v dobré víře byl zdědil nespravedlivý

¹⁾ Podrobněji o této záležitosti bude řeč na jiném místě.

statek, a zpovědník předvídá, že by nechtěl navrátiti, neb žeby tím upadl v chudobu.

Ostatně učí ethika, že co se týká přirozeného zákona a zásad z něho nejbližše plynoucích, nelze tak snadno předpokládati nezaviněnou nevědomost, jako spíše v zákonech pozitivních; a tudíž že zde snáze může se poučení odložit než tam.¹⁾

4. Jiný předmět poučení jest lítost. Lítost jest podstatnou částkou pokání, bez ní nestává ani pevného předsevzetí aniž rozhrěšení dané jest platné. Mnozí hříšníci, praví Segneri, mají zpověď za clo, které Kristus na hříchy ustanovil. Myslí, že jako se nikomu nezabráňuje, nové zboží do země přivážeti, jen když knížeť zaplatil ustanovené dávky: také na tom nezáleží, opět nových hříchů se dopouštěti, jenom když se stalo zadost předepsané dáve, totiž když je kajicník byl knězi pověděl. Na lítost při tom ani nepomýšlejí. Proto když zapotřebí jest, musí zpovědník kajicníka poučiti o potřebě lítosti a pohnouti ho k ní. Je-li nevědomost příčinou, že kajicník není rozpoložen, dostačí přiměřené poučení o podstatě svátosti pokání a způsobu, jak lze vzbuditi lítost. Větší obtíž nastává, když vůle a srdce kajicníka jest převrácené. Zde zpovědník obrátí zřetel jeho na pravdy náboženské, z kterých poznáváme přísnou spravedlnost Boží, ale též neskončenou lásku a milosrdenství, které se nad kajícím smilovává; upozorní jej na nebezpečí, v němž se nalézá, a na velikou slast spočívající ve smíření s Bohem. Může se mu důtklivě představit veliké uražení Boha skrze hřích, nevděk, jehož se hříšník proti Bohu dopouští, nevděk proti Vykupiteli, an na sobě vykoupění maří, velikost ztráty milosti a zalíbení Božího, šeredné a nehodné otročení hříchu, přísnost soudu Božího, velikost a věčnost budoucích trestů atd.

5. Důležité jest poučení o povinnostech stavu, když zpovědník byl seznal, že kajicník je zanedbává. Velmi zřídka se udá, aby kajicník vzhledem na ně nalezal se v nezaviněné nevědomosti. Proto důtklivě na povinnosti své upozorniti se mají děti, studující, jinochové a panny, rodičové a hospodáři, čeled, učitelové, úředníci, kněží a duchovní pastýřové, třeba u vysoké důstojnosti postaveni byli. Praví o tom sv. Alfons na základě slov Benedikta XIV.: „Omnino igitur a Confessario admonendi sunt principes, gubernatores, Praelati, parochi et confessarii, qui officio suo desunt, sive injuste ad-

¹⁾ Srov. Segneri l. c. pag. 73. Prax. Confess. n. 8. 9. Th. M. Lib. VI. n. 609—617.

ministrando justitiam, sive eligendo indignos ministros, sive conferendo officia aut beneficia indignis, sive in vana impendendo fructus suorum beneficiorum cum scandalo aliorum, aut indebite sacramenta ministrando; nam ignorantia istorum difficulter erit invincibilis, et licet esset invincibilis, semper damnum afferret communitati saltem ob scandalum, dum alii de facili putant esse licitum, quod vident factitari a Superioribus.¹⁾ Co však platí o těchto, platí též o jiných, jenž povinnosti své zanedbávají.

6. Zpovědník konečně odpoví na otázky a rozluští pochybnosti, které kajicník sám mu předkládá. V tom zapotřebí jest moudrosti a opatrnosti. Není všeobecně řečeno radno, aby se do takových věcí pouštěl při velikém návalu kajicníků, proto že by snadno mohl ztratiti mnoho času; není-li věc nutná, odkáže kajicníka na bližší a příhodnější dobu, nechce-li tento mimo zpověď záležitost svoji vyjeviti. Také musí zpovědník věc sobě dáti vyložiti, aby ji dobře pochopil a všestranně uvážil; pak rozhodne nikoliv dle svého osobního náhledu, nýbrž dle učení církve neb obecnějšího učení školy. Je-li pád zapletenější, jenž potřebuje zralejšího uvážení, musí se vystříhati vší přenáhlenosti; neboť chtěje rychle rozhodnouti, uložil by kajicníkovi buď břemeno, k němuž není zavázán, neb by ho zprostil jisté povinnosti. Zvláště musí se vystříhati, aby neodpověděl jen tak na zdař Bůh, tím by kajicníka neupokojil, nepotěšil, a pozbyl by u něho vážnosti a důvěry. Upřímně řekne, že pád jest důležitý a nelze ho okamžitě rozhodnouti; odkáže kajicníka ku zkušenějšímu zpovědníku, neb si vyžádá dobu, aby se mohl lépe o záhadné věci poučiti, neb s přivolením s učenějšími a zkušenějšími muži poraditi. Takové otázky a pochybnosti naskytují se ve zpovědnici, když se jedná o restituci, o slib učiněný, povinnost manželskou a p.

§. 58.

Obsah a způsob ponaučení a napomenutí.

1. Látku ku potřebnému ponaučení podá zpovědníku vyznání samo. Není třeba, aby ku každému hříchu zvláštní ponaučení neb napomenutí připojil, dosti na tom, když směřuje k hlavním hříchům a náklonnostem, ku celému vnitřnímu stavu kajicníka. Tak ku př. nevědomí a nevzdělaní se poučí, jak mají svědomí zpytovat a ne-

¹⁾ H. A. Tract. XVI. n. 116,

zřídka jak se mají ve zpovědi vyznávati; dítkám se vloží na srdce nábožnost, poslušnost, uctivost, pilnost; pannám se vyličí vznešenost a veliká cena čistoty; rodičům se vysvětlí péče o dobré vychování dítek, potřeba dobrého příkladu a odpovědnost před Bohem; manželé se poučí o vespolečné lásce, věrnosti a shovívavosti; hospodářům se vytkne povinná péče o dům; marnotratným se ukáže hříšnost a záhubné následky jejich jednání pro čas i věčnost; obchodníci, kupci se upozorní na spravedlnost; hříšníci z příležitosti poučí se o potřebě péče o spasení duše, ze zvyku hřešícím ukáže se přísnost trestu Božího na věčnosti, a t. d.

2. Naučení a napomínání zpovědníka musí přiměřena býti stáří, stavu, vzdělanosti a okolnostem kajicníka. Příležitost k tomu poskytne idea doby církevní neb svátku, jenž se právě slaví. ¹⁾ Promluvy nechť jsou krátké a jadrné, nejlépe se k tomu hodí průpovědi z písma svatého. „Živáť jest zajisté řeč Boží a mocná, a pronikavější nad všeliký meč na obě strany ostrý, a dosahuje až do rozdělení duše a ducha, kloubů, také i mozku v kostech, a rozeznává myšlení i mínění srdce.“ ²⁾ Řeč svou odůvodní zpovědník písmem svatým, učením církve, příklady a životy svatých; mocní zvláště jsou příkladové ze života Páně, nejblahoslavenější Panny Marie, světce neb světice, jichž jméno kajicník na křtu svatém byl obdržel; lze se také odvolati na zkušenost. Tím stane se řeč zpovědníka důstojnou, vážnou a přesvědčující.

3. Mluva zpovědníka musí dále býti šetrná, upřímná, mírná; z každého slova má prosvítati soustrast, láska a otcovská pečlivost o věčné blaho, i když jest zapotřebí přísnějších prostředků užívati. Proto zpovědník rozvíjí v kajicníku lásku k Bohu, víru a naději. Již sv. Řehoř praví: „Nonnulla prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cum delinquens et deprehendi se cognoscit et perpeti, has quas in se tacite tolerari considerat, augere culpas erubescat, seque se iudice puniat, quem sibi apud se Rectoris patientia clementer excusat Nonnulla sunt leniter arguenda: nam cum non malitia sed sola ignorantia vel infirmitate delinquitur, profecto necesse est, ut magno moderate ipsa delicti correptio temperetur. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab auctore non cognoscitur quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur.“ ³⁾ Jak se při tom třeba

¹⁾ R ö g g l Zusprüche im Beichtstuhle. K u p k a Rukovět. K ö h l e r a poučení v českém překladu p. 311.

²⁾ Žid. 4, 12. ³⁾ Reg. Past. P. II. cap. 10.

zachovati, vykládá se o něco výše: „In boni Rectoris pectore, si est virga districtiois, sit et manna dulcedinis Sit itaque amor, sed non emolliens; sit vigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate saeviens; sit pietas, sed non plus quam expediat parcens.“ ¹⁾ Segneri činí pozorna, že u trojího druhu osob není dobře, důtky dávat: nejprve ne malomyslným, aby bázeň nepřešla v zoufalství; ne velmi skroušeným, poněvadž by se činil útok na někoho, jenž klíče v ruce přináší, aby se vzdal na milost neb nemilost; ne vysoce postaveným, poněvadž tak žádá úcta jejich důstojnosti povinná.²⁾

Článek třetí.

Zpovědník co lékař.

§. 59.

Udání prostředků k polepšení a křesťanskému životu.

Co učitel dává zpovědník kajcníkovi potřebná naučení a napomenutí. Co lékař mimo to musí vzítí ohled na prameny hříchů, a poraditi vhodné prostředky, které buď opětňý pád zabráňují a ku polepšení napomáhají, neb dále na cestě křesťanské dokonalosti vedou. Ritual dí: (Confessarius) ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet. Při tom také uvážiti musí povahu osob, jejich náklonnosti, schopnosti, okolnosti a vůli.

1. Prameny hříchů jsou nevědomost, křehkost lidská, neb zlá převrácená vůle; první zapotřebí má poučení, druhý posílnění, třetí vyhojení opravdovým pokáním. K hříchům svádí vnitřní pokušení, neb zlý příklad, neb hříšná příležitost a hříšný zvyk.

2. Povšechné prostředky polepšení, hodící se všem kajcníkům jsou: *a)* modlitba, pozorné bdění nad vnitřním hnutím a náklonnostmi; *b)* láska k Bohu, doporučení se do ochrany Matky Páně, anděla strážného, neb zvláštního svatého; *c)* každodenní zpytování svědomí a sice všeobecné i podrobné; *d)* časté přijímání svatých svátostí a zpověď neodkladná po upadnutí v těžký hřích; *e)* živá upomínka na všudypřítomnost a vševědoucnost Boží, zvláště když těžké pokušení dolehá; *f)* rozjímání o věčných pravdách, zvláště o

¹⁾ ibid. cap. 6. ²⁾ l. c. p. 83. Viz: Prax. Confess. cap. X. §. 1. n. 183.

posledních věcech člověka; čtení kněh dávajících navedení k nábožnému životu, a životopisy svatých; g) světským osobám se odporučiti může vstoupení do některého nábožného bratrstva a t. d. ¹⁾)

Mimo to jsou ještě zvláštní prostředky, směřující k vykořenění hlavního hříchu neb převládající vášně kajicníka. Ku př. tomu, jenž bližního nenávidí, se poradí, aby každodenně za něho se modlil, a když jest znepokojován upomínkou na urážku sobě učiněnou, aby se rozpomenul, jak sám Boha uráží. Tomu, jenž hřešil hříchem nečistoty, se uloží, aby se varoval zahálčivosti, špatných soudruhů a zlých příležitostí. Tomu, jenž lál, se uloží, aby každodenně se pomodlil alespoň jednou modlitbu Páně a pozdravení andělské ku cti svatého, jež zlehčil, a aby ráno vstávaje obnovil předsevzetí, snášeti trpělivě všechny příležitosti ku hněvu. ²⁾)

Nezřídka k docílení napravení zapotřebí jest uložiti kajicníkovi, aby si vyvolil jednoho zpovědníka, jak zvláště potřebují hřešící z obvyklosti. Zamezení a odřeknutí se příležitosti k hříchu musí se přísně žádati, a když nic nespomůže, musí zpovědník útočiště vzíti k poslednímu prostředku, — odepření rozhřešení.

3. Zpovědník musí také kajicníkům udati prostředky ctnosti a dokonalejšího křesťanského života.

Tak zapotřebí mají nevinní, kteří z milosti Boží ještě do těžkých hříchů neupadli; nábožní kajicníci, vedoucí spořádaný život; kněží, kteří po vyšší dokonalosti bažiti mají; taktéž klerikové, na kněžství se připravující, řeholní osoby již slibem zavázané k dokonalejšímu životu. Zásady takového vedení později udáme; zpovědník ale sám musí znáti cesty duchovního života a na sobě zkusiti, chce-li s prospěchem jiné vésti. — Co opatrný a obratný lékař musí sobě také počínati při ukládání pokání, jak o tom hned v následujícím řeč bude.

Článek čtvrtý.

Uložení zadostiučinění (pokání).

§. 60.

Povinnost zpovědníka uložiti zadostiučinění.

1. Zpovědník vyslyšev žalobu kajicníka, a uděliv mu potřebné ponaučení a napomenutí, jakož i udav mu prostředky napravení, uloží

¹⁾ Prax. Confess. cap. 1. n. 15. ²⁾ ibid. n. 16.

mu před rozhřešením zadostiučinění čili pokání. Jansenisté sice učili, že se nemá rozhřešení dáti, dokud kajcník celé pokání neb větší jeho díl nevykoná; než učení to jest velmi škodlivé, a Alexandr VIII. zavrhl 7. Dec. 1690. mezi jinými tyto věty: 16. Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante; a 17: Per illam praxim mox absolvendi ordo est inversus. Rovněž zavrhl Klement XI. v Bulle „Unigenitus“ 8. Sept. 1713. Quesnelovu větu 87: Modus plenus sapientia, lumine et charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiae Dei, antequam reconcilientur. Církev z velevážných příčin od přísnosti dřívější kázně upustila; jinak může, ano v jistých pádech i musí zpovědník před rozhřešením žádati vykonání části uložených skutků, aniž by pochybil proti obecné praxi neb zapletl se v zavržené učení.

2. O potřebě a ovoci zadostiučinění mluví sněm Tridentský Sess. XIV. de sacr. Poenit. v hlavě osmé, a zavrhuje co kacířské učení, popírající potřebu, moc a platnost zadostiučinění v can. 12. 13. a 14. ¹⁾ V pastýřském ohledu o povinnosti zpovědníků uložiti pokání jakož i o způsobu kajících skutků tentýž sněm takto dí: „Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserint, pro qualitate criminum et poenitentium facultate salutare et convenientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem.“ Ritual praví: Postremo salutarem et convenientem satisfactionem injungat, habita ratione status, conditionis, sexus et aetatis, et item dispositionis poenitentium.

3. Zpovědník jest tudíž povinen kajcníkovi pokání uložiti; a sice zavazuje povinnost ta pod těžkým hříchem, když kajcník se ze smrtelných hříchů zpovídal, pod všedním, když se byl zpovídal ze všedních hříchů neb již odpuštěných smrtelných. Když po obdr-

¹⁾ Srov. výše §. 13.

žení rozhřešení kajicník se z nového hříchu vyznává, má se mu uložit také nové pokání. ¹⁾

§. 61.

Povaha zadostiučinění.

Uložené pokání má dle výše uvedených slov sněmu Tridentského a Římského Ritualu míti *A)* povahu trestu i léku; *B)* přiměřené býti povaze hříchu; *C)* povaze kajicníků.

A) Uložené pokání má 1.) povahu trestu, když obsahuje něco pro kajicníka nemilého, obtížného. Podotknouti sluší, že v nynějším stavu člověka, v němž po pádu praotce všickni se nalzáme, každý dobrý skutek jest jaksí obtížný, a proto dobře se hodí k zadostiučinění za předešlé hříchy. Tak dí sv. Tomáš Aquinský: „Quaelibet oratio habet rationem satisfactionis, quia quamvis habeat suavitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis, ut dicit Gregorius: dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur fortitudo carnis.“ Sv. František Saleský opět praví, že jeden trpí postem, druhý posluhováním nemocným, zpovídáním, kázáním, modlitbou a podobnými skutky. Tento trest (modlitba) lepší jest druhého; neboť modlitba netoliko drží tělo na uzdě, ale přináší žádoucnější ovoce. ²⁾ Tak ku př. když se světákům uloží na nějaký čas vzdáliti se veřejných jinak dovolených radovánek, opilcům navštěvování hostinců se zakáže, a lakomci udělování almužny se nařídí, jest to pro tyto kajicníky zajisté dosti obtížné.

2.) Pokání, jež se ukládá, má zároveň povahu léku, když tak jest uspořádané, že kajicníka na cestě ctnosti udržuje, a jemu k napravení a polepšení napomáhá. Neboť pokání má býti spasitelné. Nebyl by lék uložití lakomci půst, onanistovi samotu a p. Zkušený Segneri dí, že nejužitečnější jest, při ukládání pokání míti na zřeteli konečný cíl, a ukládati takové spasitelné skutky, které budoucím hříchům zabraňují, a tím větší léčivou moc mají, čím méně trpkosti obsahují. K tomu druhu pokání náleží na př. uložení povinnosti, čísti po určitou dobu v některé nábožné knize, tolikrát poslouchati kázání, neb navštívití kostel; po několik určité vyměřených měsíců přijímati; každého večera svědomí zpytovati; na hřbitově jisté modlitby vykonati; vystříhati se jistého společníka; vstoupiti do bratrstva. ³⁾ Sv. Alfons mimo jiné již výše (§. 59.)

¹⁾ Viz výše §. 8. ²⁾ Phil. 1. III. c. 23. ³⁾ 1. c. p. 28.

uvedené jmenuje ještě tyto druhy spasitelného pokání: každého večera po nějaký čas vzbuditi lítost nad hříchy, každého rána obnoviti dobré předsevzetí, říká se sv. Filippem Neriem: Pane, neodvrať dnes ruky své ode mne, abych se nestal tvým zrádcem; navštěvovati denně nejsvětější svátost a obraz Bohorodičky a prositi o milost setrvání; alespoň třetí díl růžence, a třikrát denně pozdravení andělské se modliti, říká: Matko Boží přispěj mi dnes ku pomoci, abych nezhřešil proti Bohu, (dokládá, že toto poslední pokání obyčejně ukládal neb radil těm, kteří tak nečinívali); večer před spaním říkati: přijde den, kdy na tomto lůžku budu musiti umřítí. ¹⁾

Velmi dobře jest, při ukládání pokání určiti spůsob jeho, na př. vykonávati pobožnost blíže určenou, na jistém místě, před jistým obrazem, kleče a t. d. Hřešícím ze zvyku, neb zpětivým vyměří se pokání vždy na delší dobu, aby tím snáze před opětným pádem se uchránili, a netoliko rána ale i jizva se zahojila. Takovým dle okolností a zralého uvážení uloží se pokání na několik dní, neděl neb měsíců, nikdy ale na léta, poněvadž by to bylo příliš obtížné a kajicníka odstrašilo.

Církev si přeje, aby uložené pokání bylo přiměřené. Přiměřené vůbec jest, když se nepřičí obyčeji nyní v církvi platnému, a praxi zkušených a nábožných zpovědníků. Nejlepším a nejspolehlivějším pravidlem při tom jest praxe Římské Poenitentiarie, nejvyššího to soudního dvoru pro obor svědomí. Ta neukládá za skryté i sebe větší hříchy jiné zadostiučinění než modlitbu, půst a almužny, pak častější přijetí svatých svátostí. ²⁾

B) Uložené pokání má býti přiměřené povaze hříchů. A sice nejprve a) vnitřní jejich povaze. Neboť jako hřichové sami rozdílní jsou druhem a způsobem, tak má každý svým zvláštním a to opačným způsobem trestán i hojen býti. Tak dí sv. Basilius: Zlořečil jsi? Dobrořečiž. Ošidil jsi bližního v obchodu? Navrať. Upadl jsi v opilství? Post se. Choval jsi se zpupně a pyšně? Pokoř se. Záviděl jsi? Modli se. Sv. Jan Zlatoústý: Kterak přineseme hodné ovoce pokání? Když činíme opak toho co dříve. Přivlastnil jsi sobě cizí statek? Dej ze svého Bližního slovem neb skutkem jsi urazil? Dobrořeč za pohanění, a tobě ubližující službami i dobrodiním usmířiti hled Oddal jsi se hodování a opilství? Oboje postem a pitím vody naprav. Pohlížel jsi oplzlým okem po cizí

¹⁾ Prax. Confess. n. 14. ²⁾ Ufr. Leonhard a P. M. I. c. p. 103.

kráse? Odvrát zrak svůj od ženských. Sv. Řehoř: Jako v umění lékařském teplé studeným se hojí a studené teplým: tak Pán náš dal hříchům protivné léky; jako smilným zdržlivost, lakomým štědrost, zlostným mírnost, a pyšným předeepsal pokoru. ¹⁾ Ritual dí: *Curet, quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias injungat, velut avaris eleemosynas, libidinosi jejunia vel alias carnis afflictationes, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia; rarius autem vel serius confitentibus vel in peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut saepe, puta semel in mense vel certis diebus solemnibus confiteantur, et si expediat communicent.*

2. velikosti a těžkosti hříchů. V jednotlivých pádech bývá velmi nesnadné určití těžkost hříchů: proto zpovědník nesmí ji měřiti pouze dle velikosti a ohavnosti zevně spáchaného skutku, nýbrž musí uvážiti vše, nač mravouka při tom ohled bere: totiž předmět činu, stupeň poznání a volnosti, úmysl. Tridentinum napomíná zpovědníky, aby za těžké hříchy lehké pokání neukládali, poněvadž by tak brali podíl na cizích hříších, an by kajicníci sami provinění svá za lehká měli. Tak by bylo k. př. lehké pokání a nestálo by v žádném poměru ku spáchaným hříchům, kdyby zpovědník za cizoložství několikrát spáchané neb řadu jiných necudností uložil jeden Otče náš a Zdravas, neb žalm Miserere tomu, jenž bližnímu na jmění neb dobré pověsti uškodil. ²⁾ Těžší zadostiučinění uloží se tomu, jenž křivě přísahal, než jinému, jenž se dopustil lži; těžší tomu, jenž hřešil ze zlomyslnosti, než onomu, jež svedla neopatrnost.

3. počtu hříchů, a době, v níž kajicník ve zlém zvyku, náruživosti, příležitosti byl setrval. Čím častěji se kajicník jednoho hříšného skutku dopustil, tím trestuhodnější jest. Těm uloží se pokání na delší dobu, zahrnující spolu vhodné prostředky polepsení. — Jinak není třeba, ukládati pokání zvláštní na každý hřích; dosti na tom, když zpovědník trest i lék proti hlavnímu hříchu, zdroji to všech ostatních udá. Tak praví Leonhard a Porto Maurizio, že lze kajicníkům, kteří mnohých a těžkých hříchů se dopustili, uložiti jedno neb druhé neb také více z následujících skutků dle okolností osob a zvláštních potřeb: aby se modlil po osm neb čtrnáct dní třetí díl růžence s kající myslí a vzýváním Panny Marie, by mu vyprosila odpuštění hříchů a milost setrvalivosti. Hřešil-li ze zlého zvyku, a vykonal-li z potřeby generální

¹⁾ Hom. Off. Comm. un. Martyr. ²⁾ Leonhard a P. M. I. c. p. 102.

zpověď, může se pokání to prodloužiti na dva neb tři měsíce, neb na kratší dobu, dle prudkosti zlého zvyku. Aby každého rána a večera třikrát se modlil Zdrávas Maria ku počtě nepoškvrněného početí, vzbuzuje při tom lítost a ráno obnovuje předsevzetí nehřešiti. Spasitelné pokání to odporučuje se všem, jenž hřešili ze zlé navyklosti, a Leonhard ze zkušenosti tvrdí, že přináší veliký užitek. Může se uložit po jistou dobu slyšení určitého počtu mší, když to ostatní okolnosti dovolují. Každého rána pobožnost obětování se Bohu, neb vzbuzení tří božských ctností, u večer zpytování svědomí po delší určité vyměřený čas. Neb denně modliti se pětkrát modlitbu Páně a pozdravení andělské ku cti pěti ran Krista Pána; navštívit vícekrát kostel, čísti v některé nábožné knize. ¹⁾

C) Uložené pokání má býti přiměřené povaze kajicníků. Při tom třeba především ohled vzíti

1. na vnitřní povahu, totiž na stupeň vzdělanosti a náboženského vědomí, na vůli, letoru a p.

Tak uloží zpovědník kajicníkům, kteří ze slabosti a křehkosti lidské těžce hřešili, lehčí pokání, než těm, kteří hřešili ze zlé vůle. Méně vzdělaným kajicníkům nemůže uložiti pokání, které předpokládá cvičenějšího ducha, ku př. rozjímání, nýbrž uloží jim kratší modlitby, jež znají. Kajicníkům umějícím čísti mohou se uložiti modlitby neb pobožnosti obsažené v modlitebních knihách, ku př. litanie, vzbuzení tří božských ctností, pobožnost křížové cesty. Leonhard a P. M. radí zpovědníkům, aby tuto pobožnost často za pokání ukládali, pro odpustky s ní spojené a pak z té příčiny, že pamatuje na utrpení Páně a nejlepší jest ochranou proti hříchům. Vzdělanějším lze uložiti rozjímání, duchovní čtení (Tomáše Kempenského, Bohumilu sv. Františka Saleského), neb čtení spisů určených k prospěchu náboženskému vzdělanějším čtenářů obojího pohlaví. Úzkostlivým osobám nesmí nikdy uložiti tuhé pokání, poněvadž by jim více škodil než prospěl.

Zvláštní ohled musí se vzíti na rozpoložení kajicníků, jejich horlivost, duševní sílu neb slabost. Segneri praví, že při ukládání pokání musí se vzíti ohled na hřích, na hříšníka a konečný cíl pokání; vždy ale že se musí vzíti větší ohled na hříšníka než na hřích, a když se pochybí, že dle slov sv. Jana Zlatoústého lépe jest počet klásti z milosrdenství než z ukrutnosti (přísnosti). ²⁾ Slabost kajicníka jest dostatečný důvod usnadniti pokání; neboť zpo-

¹⁾ l. c. pag. 106. ²⁾ l. c. p. 26.

vědník jest netoliko soudcem ale spolu lékařem, a co lékař často musí změnití přísnější výrok, jež by co soudce učinil. Neuloží tudíž takové pokání, o němž důvodně předpokládá, že ho kajicník při svém slabém rozpoložení nevykoná. Krásně dí sv. Tomáš Aquinský: „Jako lékař nedává tak účinný lék, aby pro slabost přirozenosti větší nepovstalo nebezpečí: taktéž kněz Bohem pobádán, ne vždy ukládá celý trest na hřích příslušný, aby nemocný nezoufal a v konání pokání docela neustál.“ Sv. Tomáš z Villanovy dí, že lépe jest raditi k tužšímu pokání, a konečně uložití lehčí, které kajicník snáze vykoná. Sv. Karel Borr. učí ve svém navedení, že může zpovědník upozorniti kajicníka, jak těžké pokání by zasluhoval, že se mu ukládá lehčí, ne snad proto, jako by hříchové jeho byli lehčí, nýbrž aby ho snáze vykonal, a sám nad to dle možnosti jiné dobré skutky činil. Sněm Tridentský učí sice, neukládati lehké pokání za velmi těžká provinění, ale spolu žádá, aby bylo spasitelné a přiměřené; spasitelné však a přiměřené není, které duševní síly kajicníka přesahuje. Ani okolnost, že kajicník proti uloženému pokání se nevzpírá, neopravňuje zpovědníka k uložení těžkého; musí vzíti ohled na celý duševní jeho stav a zevnější okolnosti, mnohý kajicník netroufá sobě odmlouvati a první horlivost přechásto později ochabne. Liguori velmi kárá zpovědníky, ukládající tuhé pokání síly kajicníků převyšující. Rozhřešují nerozpoložené, zpětivé a v nejbližší příležitosti k hříchu tonoucí, a chtějí jim pomoci uložením velmi přísného pokání, ačkoliv předvídají, že nebude vykonáno. A jaký jest toho následek? Kajicníci nerádi přijímají, co se jim ukládá, jen aby obdrželi rozhřešení, a později nic nečiní. A myslíce, že v nový hřích upadají, ano že zpověď jest neplatná, protože uložené zadostiučnění nevykonali, vracejí se k předešlému způsobu života, a strachující se velikého břemena pokání, vyhýbají se zpovědi a hynou ve svých hříších. ¹⁾

Také z jiných příčin může rozpoložení navésti zpovědníka k uložení lehčího pokání. Tak radí všickni uložití lehčí zadostiučnění velmi skroušeným a jevícím velikou horlivost v konání kajících skutků. Dějiny církve svědčí, že takovým velmi lehké pokání ukládáno bývalo, poněvadž čím dokonalejší lítost jest, tím více trestuhodnost před Bohem zmirňuje. Také v době plnomocných odpuštěnků ukládá se lehčí pokání, poněvadž poklad církve otevřen jest. Mimo to se osobám, které na pouhou radu generální zpověď

¹⁾ Prax. Confess. n. 11. 12.

vykonávají, též lehčí zadostiučinění uložití může. Naopak má se hříšníkům, kteří dlouho v hříšném stavu neb obvyklosti potrvají, uložití tužší pokání, aby tím spíše ku poznání hříchů přišli, jich se vystříhali, a uložením lehčího zadostiučinění nebyli snad potvrzeni v bludném mínění, že hříchové jejich nejsou tak těžcí, — třeba zpovědník předvídal, že pokání ve všem nevykonají.

2. Uložené pokání má býti přiměřené též zevnitřním poměrům kajicníka, jak výše uvedená slova Římského Ritualu učí. Zpovědník musí vzíti ohled: *a)* na stav kajicníka, je-li duchovní, úředník, osoba vdaná neb svobodná a t. d. Nemůže povšechně řečeno laikům uložití pokání, které se hodí duchovním neb osobám řeholním, úředníkům nemůže uložití pouť, služebným slyšení mše všedního dne, protože by zanedbali jiné povinnosti, manželkám přísnost tělesnou, která by byla nápadná neb budila podezření manželovo. *b)* na jeho postavení, síly, okolnosti, zdraví. Chudým nemůže se ukládati dávání almužny, osobám těžkou práci vykonávajícím, těhotným ženám, neduživým ne posty a jiné mrtvení těla; těm, kteří bez toho k vykonávání delších modliteb zavázáni jsou, ne jiné dlouhé; nemocným nelze uložití za pokání než co vykonati mohou k. př. modlitby, almužny; je-li třeba těžšího pokání, odloží se až do jejich uzdravení. - Uložití jim za pokání trpělivé snášení nemoci, není radno, poněvadž by to mohlo jejich svědomí poplésti, může se jim však doporučit trpělivost v nemoci co výborný prostředek zadostiučinění. *c)* na pohlaví, an vzhledem na vlohy, letoru a p. veliký rozdíl panuje mezi mužským a ženským pohlavím. Nemoudré bylo by k. př. uložití dívkám navštěvování kostela o samotě stojícího, neb dalekou pouť bez dohlídky. Konečně třeba vzíti ohled *d)* na stáří; dítkám, starcům neukládá se půst.

§. 62.

Jiné některé ohledy při ukládání pokání.

Mimo již uvedené má zpovědník při ukládání pokání ještě těchto zásad šetřiti:

1. Nesmí uložití pokání, z něhož by snadně na spáchaný hřích uzavírali se mohlo. Tak by se stalo, kdyby všem kajicníkům za jisté hříchy ukládal modlití se ku př. na hřbitově. Mladíkům neuloží půst na několik dní v týdnu, poněvadž by to snadně mohlo buditi podezření; nad půst tělesný předčí v tomto ohledu vnitřní

mrtvení, méně nápadné. Sluhovi, jenž pána svého ošidil, neuloží, aby sám a očividně navrátil.

2. Za skryté sebe těžší a hroznější hříchy nesmí se ukládati veřejné pokání.¹⁾ Může ale zpovědník za veřejně spáchané hříchy také veřejné zadostiučinění uložit, když způsobené pohoršení ku př. tiskem jinak nelze napravit. Než jest při tom vždy veliké opatrnosti zapotřebí, zpovědník nebude zdráhajícího se kajicníka nikdy k tomu donucovati, zvláště když jinými prostředky ku př. častějším přijímáním svátostí, navštěvováním služeb Božích, putováním lze zadostiučiniti.

3. Peněžitou pokutu ku svému prospěchu nesmí zpovědník nikdy uložit, aniž čeho jakožto odměnu za své namáhání žádati. Zlořád takový u nás nepanuje, prozrazuje vždy zisťnost a slouží k zneuctění a zlehčení svátosti. Když jest třeba uložit kajicníkovi, aby dal čísti mši ku př. za mrtvé, nikdy zpovědník neřekne, aby ji nechal od něho sloužit. Podávají-li kajicníci v dobrém úmyslu zpovědníku stipendium, nemusí to odmítnouti, než řekne, aby později po ukončeném zpovídání k němu přišli.

4. Ustavičné pokání nemá se ukládati; přesahovalo by buď síly kajicníka, neb by byl vydán v nebezpečí zapomenouti na ně, neb by ho hnalo v zoufalství.

Nesmí se také ukládati zadostiučinění, jež osobní volnost obmezuje, ku př. vstoupení do řehole, uzavření sňatku manželského, ustavičný slib čistoty. Pro mnohého vilného neb často pokušením podlehajícího může manželství býti žádoucím prostředkem věčného spasení, může zpovědník na to upozorniti, raditi k tomu, nikoliv ale to za pokání uložit. Vejítí v manželství závisí docela od dobré vůle, a kdyby se přece volba tohoto stavu nezdařila, činily by se zpovědníkovi výčitky. Naopak osobě schopné a mající povolání nebude zrazovati vstoupiti do řehole, ale nepřipustí tak snadno zvláště mladším osobám učiniti slib ustavičné čistoty, poněvadž první horlivost často ochabuje, a pohnutky k tomu se svědomitě skoumati musí.²⁾

5. Co se týká výminečného pokání, které se může uložit zvláště zpětivým, pro případ když opět upadnou v starý hřích, radí Leonhard a P. M. a Liguori, aby nebylo příliš obtížné a ne na dlouhý čas vyměřené, proto že by se mohlo od kajicníka docela opomenouti. Musil by také o významu a upotřebení jeho býti

¹⁾ Rit. Rom. p. 69. ²⁾ H. A. App. IV. §. 1. n. 8.

poučen, aby nemyslel, že takové pokání jest jakési clo, a že po vykonání jeho může dále hřešiti.

Vůbec když se pokání na delší čas vyměřuje (§. 61. B. 3.), radí Leonhard a P. M. ulehčiti je a upozorniti kajicníka, aby nemyslel, že hřeší, když některý den na ně zapomenul neb vykonati ho nemohl, že může jiného dne to vše vynahraditi.

6. Jakkoli někdy za těžké hříchy se uloží lehčí pokání, nicméně má se mimo pád těžké nemoci neb neobyčejné skroušenosti, přece vždy uložiti pod přísným závazkem.

7. Co se týká samého způsobu ukládání zadostiučinění, musí slova zpovědníkova býti jasná a určitá, prosta všech nemístných frází a p. Pozoruje-li slabost paměti neb roztržitost mysli, dobře učiní, když se zeptá, zdali kajicník uložené pokání sobě dobře pamatoval, neb když si ho nechá opakovati.

Není dobře, jak sv. František Saleský vystříhá, rozličné skutky zadostiučinění hromaditi, poněvadž se kajicník ulekne neb je zapomene. Pakli přece potřebné jest rozličné skutky pokání uložiti, může se to státi způsobem více stejnotvárným, ku př. pětkrát vykonati tu neb onu modlitbu, pětkrát dáti almužnu, a p. K snadnějšímu pamatování může zpovědník pokání dle času, místa, způsobu blíže určit, ku př. ráno po klekání a p. Nikdy nemá zadostiučinění libovůli kajicníka ponechat, řka ku př. vykonajte dle možnosti nějaký dobrý skutek za pokání.

8. Má-li kajicník jistým povinností zadost učiniti, navrátiti dobré jméno a t. d. musí ho zpovědník na to upozorniti. Takoví skutkové, k nimž kajicník již jinak zavázán jest, se pravidelně za pokání neukládají ku př. slyšení v neděli a ve svátek mši svatou; než ve zvláštních okolnostech mohlo by pro slabost kajicníka i takové pokání se uložiti.

§. 63.

Přijetí, změnění a vykonání pokání.

1. Kajicník jest ve svědomí zavázán, uložené sobě pokání přijmouti, a nesmí ho odmítnouti ze záminky, že za své hříchy učiní zadost v očistci, neb že později získá plnomocné odpustky. Je-li potřeba těžší pokání uložiti, musí zpovědník laskavým a otcovským způsobem kajicníka přesvědčiti, že nejedná dle libovůle, a má ho pohnouti, aby uložené pokání rád přijal a ochotně vykonal. Sv. Karel Borromejský radí zpovědníkům, aby obrátili zřetel kajic-

níků na mnohem přísnější kázeň staré církve, a tak je přiměli ku přijetí pokání mírné nynější kázně. ¹⁾ Tentýž světec mimo to při ukládání těžšího pokání radí, zeptati se kajicníka, je-li s to uložené zadosti učinění vykonati.

2. Svěří-li se kajicník, že uložené pokání jest příliš těžké a žádá-li o zmírnění neb přeměnění jeho v jiné, musí zpovědník věc náležitě a svědomitě vyšetřiti, a buďto pokání zmírní neb změní, aneb kdyby to nebylo možné, alespoň ve způsobu vykonání ulehčení povolí. Kajicník sám nemůže sobě uložené pokání změnit, ani ne v lepší skutek; změna může se toliko ve zpovědi státi, ne mimo zpověď. Zpovědník, jenž uložil pokání, může ho změnit po uděleném rozhrěšení bezprostředně, dokud kajicník se nevzdálil ze zpovědnice. Zpovědník nemá právo změnit pokání od vyššího představeného uložené pro změnění neb prominutí slibu; má se také za to, že mimo pád zvláštní potřeby nemá se změnit pokání uložené od příslušného představeného za hřích zadržný. Žaluje-li kajicník na sebe, že nevykoná pokání od jiného zpovědníka sobě uložené, poněvadž bylo obtížné, musí se to vyšetřiti, a v případě, že druhý zpovědník musil by ho zmírniti neb v jiné přeměnit, bude sobě opatrně počínati, aby vážnosti svého spolubratra neuškodil. Kajicník nemusí v tomto pádu sice předešlou zpověď opakovati, ale přece věc tak vyložiti, aby zpovědník seznal duševní stav jeho, a mohl sobě úsudek zralý utvořiti.

3. Kajicník není povinen uložené pokání před přijímáním vykonati, jak vysvítá z 22. od Alexandra VIII. zavržené věty: „*Sacri-legi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prae-tendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint.*“ Nemá však příliš dlouho s vykonáním pokání odkládati. Je-li určena doba neb den a kajicník ho nevykoná, není již proto sprostěn povinnosti vynahraditi zameškané. Hřeší, kdo nevykoná vlastní vinou uložené sobě pokání, a sice těžce, bylo-li uloženo pod těžkým závazkem za těžké hříchy, z nichž kajicník nikdy se dříve nezpo-vídal; lehce, když bylo uloženo na všední neb již dříve odpuštěné smrtelné hříchy. Kdo vykoná uložené pokání v stavu nemilosti, učiní sice povinnosti své zadost a nehřeší tím smrtelně, však jeho

¹⁾ Confessarius, etsi pro modo antiquo Canonum poenitentiam non habet sequi, tamen Poenitenti nonnunquam articulos in iis explicatos tractabit, ut sic ad majorem dolorem adducatur, poenitentiamque leviusculam, quam ipsi dedit, alacrius exequatur; et interim haec quoque perspicietur utilitas, quae proficiscitur ex benignitate, quam hodie sancta mater Ecclesia cum Poenitentibus observat, quando disciplinae ecclesiasticae rigorem eis tantopere moderatur. Instr. Confess. cap. 20.

skutek jak se samo sebou rozumí, není před Bohem záslužný. Kdo zapomenul, jaké pokání jemu bylo uloženo, arcíť ho vykonati nemůže; má se však za to, že jest povinen zeptati se, domnívá-li se, že se zpovědník ještě na ně pamatuje. Povinnost vykonati pokání uložené jest osobní; proto zavrhl Alexandr VII. tuto větu (15): „*Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.*“

§. 64.

Skutkové kající.

Z trojího hlavně pramene pocházejí hříchové, jak dí sv. Jan: „Všecko, což jest na světě, jest žádost těla, a žádost očí a pýcha života.“¹⁾ Trojí také jest způsob zadostiučinění, záležející v modlitbě, postu a almužně, o nichž již sv. Jeronym byl poznamenal, že jsou zbraně pokání.

1. Modlitba co protiva pýchy života, zahrnuje v sobě všechny způsoby modlitby a celou bohoslužbu. Sem náleží:

a) Modlitba v užším smyslu slova, velmi spasitelné pokání, které vždy i s jinými kajícími skutky spojeno býti má. Modlitba co pokání se v písmech svatých odporučuje slovy i skutky. Kajcník také na modlitbu odkázán jest, poněvadž z vlastní síly ani z hříchů povstati, aniž v nabyté spravedlnosti udržeti se nemůže. Nad to zanedbání modlitby často bývá příčinou hříchů.

Zpovědník blíže udá předmět, způsob, místo a čas modlitby. Uloží takovou modlitbu, která zvláště jest spasitelná vzhledem na stav kajcníka; ku př. tomu, jenž velmi starostliv jest u věcech týkajících se potřeb tělesných, aby se pozastavil v uvažování prosby: chléb náš vezdejší dejž nám dnes; jenž rád kleje, aby uvážil co se modlí: posvěť se jméno tvé; nesmiřitelnému mstivému, aby uvážil co obsahují slova: odpusť nám naše viny.

Spasitelné jest při modlitbě vzbuzovati lítost nad hříchy; prositi po nějaký čas o potřebnou ctnost mírnosti, trpělivosti, pokory a t. d. Může se uložiti, jak dlouho kajcník na modlitbách trvati má, když to jeho okolnosti a zaměstnání dovolují; pracujícím, jenž nemají pokdy dlouho na modlitbách dlíti, se poradí, aby práce své v duchu kajcním Bohu poroučeli, častěji mezi prací na Boha sobě zpomněli a o pomoc žádali. Též pamatování na přítomnost Boží, a

¹⁾ I. Joan. 2, 16.

spojené s ním plamenné modlitby (*preces jaculatoriae*) přináležejí k modlitbě v užším smyslu. Pěkný příklad prosby modlitby Páně upotřebiti a uložiti dle rozličných potřeb kajcníka má Zenner ve své *Instructio practica Confessarii*, jenž obšírně o skutcích zadosti-činění mluví.

b) Bohoslužba a sice navštěvování služeb Božích. Pokud jest povinností katolického křesťana, neopomene zpovědník na ni upozorniti, však ji též co spasitelný lék častěji uloží. Nevědomým, v náboženství méně vycvičeným uloží pilné poslouchání kázání a navštěvování křesťanských cvičení; vlažným slyšení mše svaté, a pokud to jejich okolnosti dovolují, též všedního dne.

c) V z ý v á n í Bohorodičky, již ctíme co útočiště hříšníků, častěji zpovědník za pokání uloží; úcta ta jest spasitelná všem kajcníkům bez rozdílu, zvláště dítkám, jinochům a pannám, osobám nábožným. Obeznámí je s pobožnostmi k úctě Panny Marie zavedenými i odpustky nadanými, s modlitbou růžence, a když potřeba káže, vyvrátí námitky proti tomuto způsobu modlitby činěné. Prospěšné jest, utíkati se pod ochranu anděla strážného, zvláště když pokušení dolehá. Dále co pokání lze uložiti úctu k svatým vůbec, zvláště k patronům zemským, chrámu, k patronu křesťnímu, také ku světcí, jenž vynikal ctností, kajcníkovi zvláště potřebnou.

d) Častější přijetí svátostí pokání a oltářní, které ustanoveny jsou, abychom v milosti Boží se udrželi a před opětným klesnutím se uchránili. Mnohým kajcníkům zvláště ze zvyku hřešícím a zpětivým jest častější zpověď na nejvyšší potřebná, jest nejvydatnějším lékem k jejich uzdravení. Ale velmi užitečná jest též nábožným, jenž na cestě ctnosti a dokonalosti křesťanské pokračovati chtějí. Zpovědník ukládaje častější zpověď za pokání, musí ohled vzíti na zevnější okolnosti kajcníka, zdali jeho zaměstnání, výživa neb povinnosti úřadu to připouštějí; pak také na vnitřní jeho povahu, je-li pro něho častější zpověď žádoucí a přináší-li žádoucího ovoce. Kde toho potřebu sezná, poradí k obrání sobě stálého zpovědníka, aniž by sebe nabízel neb vnucoval. Vždy ale kajcníkům, zvláště těm, kteří ze smrtelných hříchů se zpovídají, uloží, aby s pokáním neodkládali, nýbrž jakmile opět klesnou, co nejdříve se zpovídali. -- Mimo to uloží za spasitelné pokání zpytování svědomí a vzbuzení lítosti, velmi užitečné, když mají za předmět zvláštní hřích neb vadu.

Jak výborným prostředkem proti hříchům, k nabytí potřebných sil ku přemožení pokušení a šťastného povstání jest svaté přijímání,

netřeba dovoditi. Při ukládání však musí zpovědník šetřiti obecných pravidel co do častého přijímání. Spasitelné všem kajicníkům jest navštěvování nejsvětější Svátosti oltářní, při němž Ježíši Kristu se klaníme, o jeho umučení rozjímáme, za urážky učiněné jej odprošujeme, a potřebných milostí sobě vyprošujeme. Též duchovní přijímání při těchto návštěvách jakož i při mši svaté lze za pokání uložit.

e) Nábožné čtení a rozjímání uloží se za pokání dle vnitřní povahy kajicníků, a udá se jim též způsob čtení. Na prvním místě jest písmo svaté, pak životy svatých, postilly, a jiné vzdělatelné knihy. ¹⁾ Rozjímání v užším smyslu slova lze uložit toliko vzdělanějším kajicníkům, žádostivým dokonalejšího života křesťanského. Však dle návodu Římského Katechismu ²⁾ má se kajicníkům vůbec uložit, aby žádného dne neopomenuli rozjímati o některé době z utrpení Páně, an jest to výborným prostředkem proti pokušením, a příčinu častých hříchů hledati dlužno právě v zanedbávání rozjímání. I méně vzdělaným lze doporučiti výborná rozjímání P. Mikuláše Avancina.

f) Konečně k modlitbě přičísti sluší také vstoupení do některého nábožného bratrstva, duchovní cvičení, kteréž lze uložit ne toliko kněžím ale i laikům, pak missie pro věřící vůbec.

2. Půst, protiva žádosti těla. Půst co skutek zadostiučinění, lék proti hříchům a prostředek k ctnosti doporučuje se písmem svatým, a svatí Otcové výmluvnými slovy o něm se pronášejí. Přísné posty starých křesťanů a účinky jejich známy jsou z dějepisu církevního. K tomuto způsobu zadostiučinění přináležejí:

a) Půst v užším smyslu slova, totiž ujma v jídle a pití. Toto pokání tím častěji uložiti třeba, čím více náš věk mírné zajisté nyní kázní církevní na odpor se staví, a požívání i rozkoše za nejvyšší cíl sobě pokládá. Uloží se obzvláště takovým kajicníkům, jež nemírné požívání pokrmu a nápoje k těžkým hříchům a zlým navyklostem svádí, jako jsou: opilství, zlost a hněv, mstivost, smilství. Co prostředek ctnosti uloží neb poradí se také nábožným osobám, které po větší dokonalosti křesťanské baží. Však při ukládání tohoto kajícího skutku musí sobě zpovědník opatrně počínati a více ohledů šetřiti. Vezme ohled na zdraví a okolnosti kajicníků, a

¹⁾ Spisy vydané od dědictví Svato-Janského a Cyrillo-Methodějského, nalezájící se v rukou tisíců čtenářů, výborně v tomto ohledu poslouží.

²⁾ P. II. C. V. Q. 58.

proto osobám nemocným, neduživým, na těle slabým, těžkou práci vykonávajícím, dítkám, starcům toto pokání neuloží, jak již podotknuto bylo. Musí přihlížeti k tomu, aby kajicník snad přílišným postem přechvatu se nedopustil (*excessus*), tělo své neseslabil, a tím větší náklonnosti nenabyl k vášním a náruživostem, které právě postem zamezeny býti měly, jak již sv. Jeronym poznamenal, — neb nepřipravil se o potřebné síly tělesné pro celý život. Všeho uvážení hodné jest, co praví sv. František Saleský: „V dvojím stavu trpíme veliká pokušení, totiž když se tělu velmi dobře vede, a opět když jest velmi slabé. V prvním stavu jest bujné, v druhém ku všemu neschopné. A tak jak ho nemůžeme snést, když jest příliš silné, nemůže i ono nás snést, když jest příliš slabé. Nemírnost v postu a jiných přísnostech činí mnohé osoby již v nejlepším věku neschopné ku skutkům lásky k bližnímu, jak se i sv. Bernardovi přihodilo, jenž velmi litoval, že se svým tělem tuze přísně nakládal. A v pravdě ti, jenž dříve velmi přísně se svým tělem nakládali, musili později tím šetrněji k němu se chovati. Vůbec povšechně řečeno jest lépe, tělesných sil více než by potřeba kázala šetřiti, než je seslabiti, to učiniti můžeme kdykoliv chceme, ale ne vždy když chceme, jich nabyti.“¹⁾ Jiný přechmat může v tom záležeti, že někdo prostředek ctnosti může míti již za ctnost samu. Žádné zevnější mrtvení neprospívá, není-li s ním spojena změna vnitřního smýšlení a uspořádání; — pak rodí jenom zvláštnůstkářství, pýchu a pokrytství. Proto dále zpovědník, ukládaje posty, upozorní kajicníka, aby při společném stolování se svým postem se nevychloubal neb ho na odiv nestavěl; stačí, když mimo čas k jídlu ničeho nepožívá, po vybraných pokrmech nebaží, nezřízenou hltavost potlačí, a při více jídlech ujmu sobě učiní. Dle slov svatého Františka Saleského může se cvičiti v postu, když pamětliv slov Spasitele: „Jezte a pijte což u nich jest“ (Luk. 10, 7.) spokojí se s tím, což se mu předkládá, byťby i méně mu to chutnalo, vyjma pokrmy zdraví škodlivé. Ostatně dobře podotýká Síka²⁾, že vše to platí o postu soukromém, nikoliv pokud jest půst přikázáním církevním, poněvadž toto i zjevně vyplniti musí.

b) Vzdálení se společností a vyražení jinak dovolených. Toto pokání může se uložiti na krátký čas kajicníkům, aby se cvičili v zapírání sebe, a tím snáze zvítězili nad pokušením ku věcem nedovoleným; jest to spolu mírný trest, jímž mohou za-

¹⁾ Phil. III. cap. 23. ²⁾ Beichtstuhl pag. 325.

dostiučiniti za předešlá provinění při užívání věcí časných. Pokud společnost, divadlo, vyrazení jsou příležitostmi k hříchu, musí se jich kajicník z povinnosti vystříhati a zpovědník to také co pokání uložit může. Pak jsou, jak dí Zenner, pokáním potud, pokud je kajicník s myslí kající na se bere a vykonává, a pokud jsou prostředkem napravení, a jsouce spolu s obtížemi spojeny, mají povahu trestu.

c) Ujma v spánku. Může se častěji raditi ano za skutek zadostiučinění uložit; třeba však při tom, jako při ukládání postu, míti zřetel na zdraví a potřebu kajicníka. Netřeba dovozovati, že hřeší, kdo pro spaní povinnosti své zanedbává. Ujma v spánku se musí uložit zvláště těm, jež nemírné prodlužování spaní neb prodlévání zbytečné v posteli svádí k jistým hříchům. Uloží se jim, aby nešli dříve spat, dokud spaní nepřichází; a ráno hned aby vstali jak se probudí.¹⁾

d) Podniknutí obtížných prací a mrtvení, zapírání sebe. První mohou se uložit co pokání, aby smyslnost na uzdě držána a trestána byla. Tak ku př. procházka, návštěva vzdálenějšího kostela, pouť, vykonávání domácích prací, dozor nad hospodářstvím, nějaký skutek lásky k bližnímu, třeba k vyrazení sloužily, může co spasitelné pokání uloženo býti kajicníkům, kteří zvyklí jsou v nečinnosti život svůj trávit, a může to pro ně býti dosti obtížné, když na krátko zamilovaného pohodlí se vzdají. — Kdo však jinak za příčinou své živnosti a p. s nedostatkem a obtížemi zápasí, musí býti poučen, jak vše to v duchu pokory a kajicnosti snášeti má, a Bohu co zadostiučinění za své hříchy obětovati může.

Zapírání, mrtvení sebe jednomu každému křesťanu potřebné jest a tudíž i co kající skutek uloženo býti může. Každý má bojovati proti nezřízené žádostivosti, nezřízeným náklonnostem, proti samolásce a sobectví. K tomu cíli slouží skutkové mrtvení zevnitřního, krotící tělo, které pozůstává v postu, ujmě v spaní; v podnikání obtížných tělu nelibých věcí, a v jiných prostředcích rozumné askése, jež kajicník dobrovolně na se bere. Dále dobrovolné snášení starostí, prací, nehod, strastí, nemocí, opovržení, pronásledování, kterých kajicník zniknouti nemůže, a které jsou také prvnějších vzácnější, poněvadž nezávisí od naší vůle nebo libůstky. Zevnitřní mrtvení nemůže však obstáti bez vnitřního, kteréž nad ono předčí, a záleží v bdění nad smysly a každým hnutím nezří-

¹⁾ Viz Philothea l. c.

zeným, v potlačování nezřízených náklonností, náchylnosti k hněvu, netrpělivosti, nelibosti, nechuti k pracím a t. d.

Při ukládání skutků zevnitřního mrtvení musí zpovědník ohled vzíti na zdraví a okolnosti kajicníka, nebude ukládati nic neobyčejného, co by snad budilo podezření, nic směšného, co by vzdělané uráželo, a méně vzdělaným žádného prospěchu nepřinášelo. Je-li stálým zpovědníkem nábožných duší, po větší dokonalosti bažících, dle jejich vnitřního stavu a pokroku v ctnosti poradí neb uloží, co prospěšného jest. Nemoudré by bylo nutiti světské osoby beze všeho rozdílu k takovým skutkům, které dobře se uložití mohou osobám řeholním neb i jiným nábožným ve světě žijícím, ale v duchovním životu vycvičeným; ale zase nemoudré i neoprávněné by bylo zevnitřní mrtvení vůbec zavrhovatí, neb toliko na kláštery obmezovati. — Přeje-li si kajicník, aby mu uloženo bylo nějaké zevnitřní mrtvení, ku př. nošení žíně a p., musí sobě zpovědník opatrně počínati a všecky okolnosti uvážiti, zdali by to bylo žádoucí, vedlo k cíli a hodilo se pro kajicníka. Na každý způsob ale mu uloží, aby bez rady a svolení svého duchovního vůdce nic nepodnikal. Eystettská pastýřská instrukcí dí: *Nulla autem modo concedatur corporalis exercitatio, si negligatur interna mortificatio*. Svátý Alfons radí zpovědníkům, aby spíše byli na začátku nepovolnými, třeba kajicníci úsilovně o to prosili, a dovolili pouze lehčí skutky a zřídka kdy; vůbec aby skutky tělesného mrtvení nepovolovali, dokud nebyli žádáni, a vždy dovolili méně, než o co se prosí.¹⁾

3. Almužna třetí skutek kající a protiva žádosti očí zahrnuje v sobě skutky duchovního i tělesného milosrdenství, podporování dobročinných ústavů, chrámů, missií²⁾ a t. d.

Článek pátý.

Rozhřešení.

§. 65.

Úsudek o rozpoložení kajicníka.

1. Rozhřešení přináleží k soudcovskému úřadu zpovědníka, ano jest nejdůležitějším úkonem, kterýž na místě Božím a mocí sobě od Boha propůjčenou vykonává. Nemůže sobě počínati libo-

¹⁾ Prax. Confess. Cap. 9. §. 3.

²⁾ Cfr. Zenner l. c. p. 215—260. — Instr. p. Eystt. p. 192 seqq.

volně, aby snad dle osobní chuti neb náklonnosti rozhodoval: nýbrž budoucí odpovědnost před Bohem, úsudek o hodnosti neb nehodnosti a spojená s tím péče o věčné spasení kajcníka, jsou mu vodítkem při vynešení nálezu soudního. Rozhřešení nehodnému dané, jakýmkoliv způsobem vynucené neb lstí dosažené, není platné a kajcníkovi ani dost málo neprospívá, poněvadž Bůh, nejvyšší a vševědoucí soudce, ho potvrditi nemůže.

2. Ritual dí: „Videat autem diligenter sacerdos, quando et quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio, ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces etc. ¹⁾ Incapaces, neschopní obdržeti rozhřešení (jak ještě řeč bude), jsou, kdo bez vlastní viny rozhřešení obdržeti nemohou; neschopní jsou také nehodní, jen že vlastní vinou k obdržení rozhřešení nejsou přispůsobilí čili rozpoloženi, což zpovědník dle uvedených slov Ritualu vyšetřiti má. Leonhard a P. M. dí: Opatrný zpovědník co soudce a lékař duší musí, prvé než nález soudní vynese, učiniti sobě rozumný a pravděpodobný úsudek, že kajcník má pravé vnitřní rozpoložení, bez něhož rozhřešení nic neprospívá a svátost účelu svého nedosahuje. ²⁾

3. Rozpoložení (dispositio) kajcníka záleží v poznání hříšného stavu a vyznávání se z něho, v lítosti a ošklivosti nad spáchanými hříchy, v pevném úmyslu polepšiti se a učiniti zadost; toť jsou hlavní částky svátosti pokání, které sněm Tridentský Quasimateriam sacramenti poenitentiae jmenuje. ³⁾ Římský katechismus praví: „Předně na to budou kněži při kajcníku pilně hleděti: má-li pravou lítost nad hříchy svými, a spolu jistý a pevný úmysl, na příští od hříchů se zdržeti.“ ⁴⁾ Nejhlavněji záleží rozpoložení v pravé lítosti a pevném úmyslu, a o tom musí sobě zpovědník úsudek utvořiti, čili jistoty se dodělati.

4. Na otázku, jakou jistotu o rozpoložení kajcníka zpovědník před udělením rozhřešení míti má, odpovídá svatý Alfons takto: „Advertendum, confessarium certum fieri debere de poenitentis dispositione, ut possit eum absolvere, dum actus poenitentis (in quibus consistit dispositio) sunt materia Sacramenti Poenitentiae; sed sicut in ceteris Sacramentis, quia materia est physica, physica debet esse etiam certitudo: ita in hoc, quia materia est moralis (cum sit in-

¹⁾ l. c. pag. 69. ²⁾ l. c. pag. 34.

³⁾ Sess. XIV. de Sac. Poenit. can. 4. Viz Hlavu první §. 4 sled.

⁴⁾ l. c. P. II. Cap. V. Q. 58.

terna, adeoque parum sensibus perceptibilis), sufficit certitudo moralis, juxta regulam s. Thomae (2. 2. Q. 47. a. 9. ad 2.) qui dicit: Certitudo non est similiter quaerenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum: unde sufficit confessario pro absolutione impertienda, ut prudens iudicium probabile de poenitentis dispositione habeat, quin obstat aliqua prudens suspicio in contrarium de dispositione.“ ¹⁾ Není tedy zapotřebí jistoty jiné než mravní, jež na rozumných důvodech spočívá, tak že nestává rozumné pochybnosti o rozpoložení kajicníka. Také Římský katechismus dí: „Když (kněz) vyslyšev zpověď srozumí, že se ani při vypočítávání hříchů bedlivosti, ani při odřikání se jich bolesti kajícímu nedostávalo (omnino defuisse), tehdy může jej rozhřešiti.“ ²⁾ Z toho také následuje, že když zpovědník nemá mravní jistotu o rozpoložení kajicníka, rozhřešení udělit nemůže, jak vysvítá ze 60. od Innocence XI. zavržené věty: Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae, aut Ecclesiae etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, et proponere emendationem. Segneri dí k zpovědníkům: Na tomto soudu jste vy soudci, a vaší věcí jest posouditi, kdo hoden a schopen jest, aniž byste se v tom řídit musili dle výpovědi vinníka, jemuž arcíť všeobecně řečeno věriti můžete, poněvadž spolu jest svědkem; ale ne tehdy, když silnější na skutcích spočívající důvod naproti se staví ubezpečení pouze slovy danému. ³⁾ Aniž lze snad namítati, že kajicník vydán jest na milost neb nemilost zpovědníka, jenž se mýliti může; možnost mýlky netřeba popírati u člověka, ale nesmí se zapomenouti, že se nejedná o plnou neb metafysickou jistotu, která ani není možná, a že z uvážení celého stavu kajicníka není věcí přetěžkou neb nemožnou, utvořiti sobě úsudek na rozumných důvodech spočívající, dle něhož každý soudný a svědomitý muž jednání své řídí.

5. Poněvadž rozpoložení jest věc vnitřní, lítost pak nějakým zevnitřním způsobem ve svátosti pokání jeviti se musí, udávají se jisté známky, z nichž na rozpoložení i nerozpoložení kajicníka uzavíráti a tak mravní jistoty nabyti lze.

Co známky pravého rozpoložení udávají se tyto: a) když kajicník nebyv ještě nikdy na svůj nebezpečný stav upozorněn, nyní napomenut jsa upřímně slibuje napravení, má pevný úmysl polepšiti

¹⁾ H. A. tract. 16. cap. 6. n. 117. ²⁾ l. c. ³⁾ L. c. p. 33.

se, a rád od zpovědníka pokání co trest i lék přijímá; *b)* když jeví neobyčejnou lítost, prolévaje slzy upřímné, neb upřímnými slovy lítost svoji vyjevuje, což mnohdy jistějším znamením pravé lítosti jest než pláč a lkání; *c)* když již před zpovědí o své napravení dbal; tak když vykonal to, k čemu jinak zpovědník by jej byl musil zavázati, ku př. když sám od sebe navrátil odcizený statek neb alespoň dle možnosti a okolností svých značnou část navrátil, když se smířil se svým protivníkem, neb ubližujícím sobě od srdce odpustil; když z čistého úmyslu od hříchu svého upustil; když se cvičil v ctnostech hříchům svým opačných; *d)* když přichází znamenitě polepšen, což se pozná, pakli počet hříchů jest značně umenšen vlastní pilností a snahou a ne snad z nedostatku pokušení, neb že hřích síly tělesné zlomil; neb když po delší dobu vystříhaje se hříchů setrval v stavu milosti, když pilně a svědomitě uchopil se prostředků napravení od zpovědníka sobě uložených, sám od sebe odstranil nejbližší příležitost k hříchu a ne snad proto, že proti vůli musil příležitosti zanechat, že mu v tom bylo bráněno, neb že mysl a snaha byla na jiné věci a práce obrácena, tak že nemohl se zanáseti s oblíbeným hříchem; *e)* když v čas missie, neb posloucháním slova Božího obměkčen se zpovídá, tu předpokládati sluší, že skrze uvažování věčných pravd nebezpečný stav svůj poznal a s pravou lítostí a pevným úmyslem ku zpovědi přichází. Taktéž když ku zpovědi jest pohnut pro smrt mileného přítele, příbuzného neb pro veliké neštěstí, které jeho a rodinu potkalo, a poznává v tom ruku trestající spravedlnosti Boží. *f)* Když se zpovídá nikoliv ze zvyku neb pro čas velikonoční, nýbrž z vlastní vůle, aby milosti Boží účastným se stal, a to tím více, když to činí po velikém vnitřním boji, neb sám od sebe vyznává se ze zamlčených v předešlých zpovědích hříchů, — upřímně udává příležitosti k hříchům; když hned po spáchaném hříchu dojat byl velikou lítostí, a nyní tento den neb toto místo k zpovědi vyvolil, neb nastoupil dalekou a obtížnou cestu, aby se mohl zpovídati a z té příčiny zdržel se velikého zisku časného neb utrpěl škodu. *g)* Když kajicník jeví velikou hotovost podrobiti se všemu, k čemu jej zpovědník zavazuje a vykonati i tužší pokání, když prosí o udání prostředků svého napravení a slibuje vše učiniti. Než takovým slibům nelze vždy hned věriti, poněvadž mnozí kajicníci mnoho slibují, aby obdrželi rozhřešení, a potom na sliby své zapomínají.

Však mimo tyto známky pravého rozpoložení mohou býti ještě mnohé jiné; neb, jak dobře dí Eystettská instrukcí pastýřská, jest

obrácení hříšníka darem Božím, a Bůh dílo své jakýmkoliv způsobem započítí a dokonati může. Vůbec pravá lítost v celém jednání a slovech kajicníka se jeví a proto zpovědník i na to ohled vezme. Slzy mohou, ale nemusí býti známkou lítosti, nejsou každému dány, jakož zase citlivější kajicníci mají je v moci, proto, jak již podotknuto, musí zpovědník z jiných ještě známek o upřímnosti jejich se přesvědčiti. Také pouhému ubezpečování slovy o lítosti nelze hned věřiti, když jiné okolnosti v tom nepotvrzují.

6. Znamky nerozpoložení udávají se tyto: *a)* když hříšník po několika zpovědích vždy s těmi samými hříchy se vrací, ačkoliv byl napomenut, a žádných prostředků polepšení neužívá; *b)* když z těžkých i ohavných hříchů s chladností, lhostejností neb nestoudností se vyznává jako z maličkostí, tak že patrný u něho jest nedostatek vši lítosti; *c)* když hříchy své omlouvá, je vlastním jménem pojmenovati se vystříhá, vinu na jiného uvaliti se snaží. *d)* Když zúmyslně hříchy zatajuje, úplně se zpovídáti buď výslovně se zdráhá, neb na dané otázky vzdorovitě mlčí neb dává vyhýbavou odpověď; *e)* když se zpovědníkem se vadí, a místo co by měl přijmouti spasitelné napomenutí a poučení, sám chce poučovati; *f)* když nechce přijmouti pokání, které zpovědník mu ukládá, neb prostředky napravení, při čemž se předpokládá, že zpovědník jedná moudře a spravedlivě z péče o jeho spasení; *g)* když proti danému v předešlých zpovědích slovu v ničem se nepolepšil, cizí statek lehkomyšlně nenavracuje, nejbližší příležitost neopouští neb se jí nevzdaluje, nechce se smířiti neb odpustiti. Konečně *h)* když se zpovídá z hříchů, o veliké mravní zpustlosti a převrácenosti srdce svědčících.

§. 66.

Pravidlo a podmínky při udělení rozhřešení.

1. Co se týká udělení rozhřešení, platí pravidlo: rozhřešení dá se vždy schopným a hodným, nikdy neschopným a nehodným.

Neschopni (incapaces) obdržeti rozhřešení jsou, kdož třeba pokřtěni bez vlastní viny nemohou vykonati to, v čem podstata této svátosti záleží; k těm náležejí: *a)* mrtví, *b)* nepřítomní, *c)* kteří při užívání rozumu nikdy nebyli, a tudíž smrtelného hříchu se dopustiti nemohou; *d)* jenž bez vlastní viny nejsou ještě s to vzbuditi lítost a vykonati to, co k svátosti pokání naprosto jest potřebné, jako ku př. malé dítky; *e)* kdož třeba bez viny neznají pravdy k dosažení života věčného nevyhnu-

telně potřebné; konečně *f*) kdož rozhřešení nepotřebují (nemajíce žádný ani smrtelný ani všední hřích.)

Nehodni (indigni) jsou, kdo vlastní vinou milost svátostného rozhřešení obdržeti nemohou, poněvadž od ní jsou vyloučeni neb jí překážky v cestu staví; takoví jsou: *a*) nevěřící, formální kacířové a rozkolníci, z církve vyobcovaní pokud zatvrzele v tomto stavu trvají; *b*) kdož vlastní vinou neznají potřebné ku spasení pravdy náboženské; *c*) kdo nemají žádnou lítost a nechtějí se polepšiti. Takoví jsou, dle příkladů v Římském Ritualu uvedených, jenž nechtějí nenávisť a nepřátelství odložit, cizí statek když mohou navrátiti, nejbližší příležitost k hříchu opustiti, aneb jiným způsobem hříchů zanechat a život napravit: neb kteří veřejné pohoršení dali, prvé než veřejně učinili zadost, a pohoršení napravili. ¹⁾

2. Aby rozhřešení uděliti se mohlo, musí se strany zpovědníka i kajicníka jistých podmínek stáhati; a sice

a) se strany zpovědníka se žádá, aby byl oprávněn rozhřešiti, an dle výroku sněmu Tridentského jest neplatné rozhřešení kněze, jenž ani řádnou ani odkázanou pravomocnost nemá. O tom již výše byla řeč, jakož i kdy při zadrženém hříchu lze k nepřímému rozhřešení útočiště vzíti. Dále se žádá, aby zpovědník alespoň poněkud (*in confuso*) na vyznané hříchy se pamatoval. Pakli je úplně zapomenu, musí při otázkách neb jiným slušným způsobem kajicníka přiměti k tomu, aby je ještě jednou pověděl.

• *b*) Se strany kajicníka se žádá přítomnost. Nepřítomnému nikterak se rozhřešení uděliti nemůže; proto zavrhl Klement VIII. 20. června 1602. větu tvrdící, že jest dovoleno nepřítomnému zpovědníkovi listem svátostně se zpovídati a od něho listem rozhřešení obdržeti. ²⁾ Jest to však netoliko nedovolené, ale rozhřešení jest i neplatné, poněvadž svátost pro nedostatek potřebných částí, které přítomnost kajicníka vyžadují, k místu nepřichází. Papež Pavel V. r. 1605. vyložil, že dekret tento má platnost, když se zpověď i rozhřešení rozdělí, t. j. když by někdo dříve listem nepřítomnému se zpovídal, a pak od přítomného zpovědníka rozhřešen býti chtěl, neb

¹⁾ l. c. pag. 69.

²⁾ SS. D. N. etc. Re mature ac diligenter considerata hanc propositionem, scilicet licere per litteras aut internuntium confessario absentem peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit ac prohibuit. . . Denzinger Ench. p. 312.

naopak kdyby přítomnému zpovědníku se zpovídal, ale později od nepřítomného listem rozhřešen býti měl. Jest ale dovoleno přítomnému zpovědníku napsané vyznání hříchů podati a od něho arcibiskup přítomného rozhřešení obdržeti (tak zpovídati se mohou němí umějící psáti, neb se to státi může u osob, které byvše raněny mrtvicí ztratily řeč, neb následkem toho tak namáhavě mluví, že jim nelze vše vysloviti neb těžko jest jim rozuměti), neb zpovídati se přítomnému prostřednictvím tlumočníka.¹⁾ Kdyby kajicník před obdržením rozhřešení odešel, musil by jej zpovědník nazpět zavolati možné-li to; jinak dostačí mravní přítomnost, an moralisté učí, že platí rozhřešení dané kajicníkovi v takové vzdálenosti od zpovědníka se nalézajícímu, v níž lidé srozumitelně třeba hlasitě s sebou rozmlouvají.

Dále se žádá se strany kajicníka dostatečná hmotnost rozhřešení. To jsou hříchové všední i již odpustění smrtelní. Kdyby kajicník nemohl udati žádný ani všední hřích, musil by se alespoň z jednoho hřichu ze svého předešlého života zpovídati, aby mohl býti rozhřešen.

Konečně se žádá od kajicníka rozpoložení, o němž zpovědník musí míti mravní jistotu, jak již řečeno bylo.

§. 67.

Spůsoba a obřad rozhřešení.

1. Zpovědník, ukončiv úkon zpovědní a uloživ spasitelné pokání, dá schopnému a hodnému kajicníkovi rozhřešení. Nejprve dá obecné rozhřešení říká: „Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam aeternam. Amen. — Indulgentiam, absolutionem, et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen.“ Ritual předpisuje sice, aby kněz při slovech Indulgentiam pozdvihl pravou ruku proti kajicníkovi, a měl ji pozdvíženou, až dělá kříž; než dle platného u nás obyčeje tak se neděje.

Nyní následuje rozhřešení od trestů církevních, jimž kajicník snad nevědomky propadl (absolutio ad cautelam): „Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti, in quantum possum, et tu indiges.“ Posléze rozhřešení od hříchů: „Ego te ab-

¹⁾ Viz hořeji §. 11. 7. 8.

solvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.“ Při těchto slovech dělá pravou rukou kříž; slovo „suspensionis“ se vynechá při zpovědi laiků. K podstatě formy náležejí toliko slova „Ego te absolvo“, jak učí sněm Tridentský a Katechismus Římský. Po tom následuje závěrečná modlitba: „Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium sanctorum, et quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.“

Při velikém návalu kajicníků může se vynechat Misereatur, Indulgentiam, Passio, a postačí říci: Dominus noster Jesus Christus s následující formou absolucí. Při hrozícím nebezpečí smrti může se s vynecháním všeho říci: Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Samo sebou se rozumí, že bez potřeby kněz ani z předcházejících ani z následujících modliteb ničeho nevynechá, nýbrž ve všem předepsaný obřad Ritualu zachová. Též káže opatrnost, vždy říkati vše pošeptmo a nikoliv nahlas, aby okolostojící nepozorovali ničeho, když třeba jest propustiti kajicníka bez rozhřešení.

2. Nynější forma svátosti pokání jest indikativná, byla ale druhdy též v latinské církvi jako doposud v řecké deprekativná, nebyla však nikterak pouhou modlitbou za odpuštění hříchů, nýbrž jako skrze nynější formu udělovalo se odpuštění hříchů. Celý obřad, zahrnující v sobě kážeň staré církve, vykládá Amberger ¹⁾) takto. Dle starší kázně církve sluší rozeznávati rozhřešení z hříchů (absolutio) a smíření s církví (reconciliatio). Rozhřešení obdrželi, kdo se tajně zpovídali, a i ti, kdož veřejně pokání činiti musili, když ne v prvním, alespoň v následujícím některém stupni kajicníků. Teprv když vykonali uložené od církve pokání, následovala rekoniaci. Rozhřešením byl hříšník usmířen s Bohem, rekoniací s církví, a teprv nyní připuštěn k přijímání. Se změnou kázně církevní splynuly oba úkony v jeden, absolucí, v níž indikativná forma převládá. Před zpovědí dává kněz kajicníkovi požehnání slovy: Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis; jest to souhrn modliteb, které druhdy kněz nad kajicníkem se modlil. Modlitby Misereatur a Indulgentiam uvádějí na paměť starší deprekativnou formu rozhřešení. Ve slovech „Dominus noster Jesus Christus etc.“ obsaženo jest usmíření kajicníka s církví. Modlitba „Passio Domini nostri Jesu Christi etc.“, ukazuje na zadostiučnění, které druhdy kajicník ko-

¹⁾ Pastoralth. III. pag. 645.

nati musil, prvé než s církví smířen byl; modlitba ta jest základem odpustků, a obsahuje napomenutí, aby věřící odpustků získati hleděli.

3. Když po obdržení rozhřešení kajicník se z nového smrtelného hříchu zpovídá, na nějž prvé byl zapomněl, musí vzbuditi na novo lítost, zpovědník uloživ mu opět zadostiučinění, na novo jej rozhřeší. Taktéž se zachová, když onen hřích jest všední, třeba zpovídati se ze všedních hříchů není potřebné. Na novo musí býti rozhřešen, kdo dříve zpovídal se z pochybně smrtelného hříchu, jež nyní smrtelným býti na jisto poznal.

§. 68.

Zdvižení církevních trestů.

1. Pro zdvižení veliké exkommunikací, když se má díti veřejně, obsažena jest zvláštní forma v Římském Ritualu, neb se zvláštní předepíše.

2. Když se rozvazuje exkommunikací ve svátosti pokání (in foro interno), užívá se slov: „Dominus noster Jesus Christus te absolvat“; může se však přidati příčina, pro kterou kdo vyobcován byl a plnomocenství papežské neb biskupské. Pro rozhřešení ze suspensí neb interdiktů ve svátosti pokání neb mimo svátost udává Římský Ritual tuto formu: Auctoritate mihi ab N. tradita, ego absolvo te a vinculo suspensionis (interdicti), quam (quod) propter tale factum incurristi (incurrisse declaratus es). In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. Rozvázání z trestů církevních vždy musí se státi před rozhřešením z hříchů, poněvadž trestaný musí dříve smířen býti s církví a nabyti všech práv úda církve, než se mu rozhřešení udělí. — Prominutí (dispensatio) od irregularity, překážek manželství, a t. d. uděluje se ve svátosti pokání po rozhřešení před modlitbou Passio Domini n. J. Chr. Ritual dí: Postquam absolverit a peccatis, addat consequenter: Et eadem auctoritate dispenseo tecum super irregularitate vel irregularitatibus, in quam (quas) ob talem causam incurristi; et habilem reddo, et restituo te executioni ordinum et officiorum tuorum. In nomine Patris etc. Si nullum habeat ordinem, dicatur: Habilem reddo te ad omnes Ordines suscipiendos. Quod si necesse sit titulum beneficii restituere et fructus male perceptos condonare, subjungat: Et restituo tibi titulum beneficii, et condono tibi fructus male perceptos. In nomine

Patris etc. Pro udělení prominutí od překážek manželství ve svátosti pokání neobsahuje Ritual žádnou formuli, mohlo by se však užití formuly pro prominutí irregularity s patřičnými změnami, ku př. v překážce švakrovství z nedovoleného obcování: Et insuper auctoritate apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradus provenientis ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti (contrahere intendis), ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu, et prolem, si quam suscipies (suscepisti) legitimam declaro. In nomine Patris etc. Při prominutí slibu čistoty před uzavřením sňatku: Insuper votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere et illo uti, in opera quae tibi praescripsi, dispensando commuto, in nomine etc.; po uzavření sňatku: Item non obstante castitatis voto, quod emisisti, ut in matrimonio remanere et debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolica tecum dispenso; in nomine etc. ¹⁾

§. 69.

Podmíněné rozhřešení.

*conditio de presentia
An to non se futuro*

Forma svátosti pokání, z Římského Ritualu uvedená, jest prostá (absoluta); nelze však vyhnouti se otázce o podmíněné formě rozhřešení neb podmíněném rozhřešení (absolutio conditionata), sporné až podnes mezi theology; máť otázka ta zajisté své zastánce i odpůrce.

1. Kdo podmíněné rozhřešení nepřipouštějí, odvolávají se na šestnáctistyletou praxi církve, která o podmíněném rozhřešení ničeho neví. Nestává žádného dekretu sněmu některého církevního neb výpovědi některého svatého Otce, o podmíněném rozhřešení mluvících; v Ritualech latinských i řeckých nečiní se o tom žádná zmínka, ani ne v Římském Ritualu, jenž od papeže Pavla V. potvrzen a vydán byl, ačkoliv nenedostávalo se k tomu příležitosti, an tatáž obřadní kniha jedná o přísluhování svátostí křtu a posledního pomazání s podmínkou. Roku 1497. vydal Albert Castellanus z řádu kazatelského knihu „Sacerdotale Romanum“, již věnoval Leonovi X., později opět opraveně vydanou a schválenou od papeže Pia IV., v níž řečený bohoslovec poznamenal při pádech podmíněného křtu: Secus in Sacramento Poenitentiae, quod non licet. Svatý Karel Bor-

¹⁾ Homo Ap. tr. 18. cap. 2. n. 89.

romejský ve svém navedení pro zpovědníky otázku tu mlčením pomijí, a učený kardinal Cajetan, jenž sepsal důkladný kommentar na summu sv. Tomáše Aquinského, ve své summě proti podmíněnému rozhřešení dosti ostře se vyslovuje.

Zastavatelé podmíněného rozhřešení vše to nepopírají; než odvolávají se na to, že také žádný sněm, žádný kánon neb Ritual takové rozhřešení nezavrhl, okolnost, že v předešlých stoletích o podmíněném rozhřešení se neděje zmínka, vysvětlují z deprekativné formy druhdy užívané. Spisu Alberta Castellana upírají platnost zákona, i kdyby se dalo dokázati, že byl z rozkazu Pia IV. opraven; Dekret Gratianův byl častěji z rozkazu samých papežů opraven a vydán, a vzdor tomu nemá platnost zákona: cokoliv v něm obsaženo, má potud vážnost, pokud by ji mělo ze sebe, kdyby i nikdy tam se nenalézalo. Mimo to se odvolávají na znamenité bohoslovce, kteří učí dovolené užívání podmíněného rozhřešení. Jindřich z Gandavy žijící v 13. století první se připomíná; však z jeho slov ne dosti jasných nic se nedá vyvoditi. Ovšem ale učený Gerson častěji podmíněné rozhřešení připomíná; ¹⁾ dále učený kardinal Lugo, Morinus, kardinal Gotti, moralisté Suarez, Vasquez, učení karmelitů v Salamance, Laymann, Lacroix, Bonacina, Holzmann, Elbel a mnozí jiní, na nichž sv. Alfons Liguori své spisy založil. Spisovatelé z kongregací nejsv. Vykupitele (Hayker, Vogl, Haringer, Benger) přidržují se v tom horlivě učení zakladatele svého; nejnověji vyslovili se pro podmíněné rozhřešování Scavini, ve Francii, kdež tuhý boj veden byl proti učení sv. Alfonsa, kardinal Gousset, mezi novějšími pastoralisty mimo jiné Amberger, Kerschbaumer.

2. Tolik co se týká zevnější a historické stránky věci. Dříve než uvedeme důvody obou stran, třeba vyšetřiti případy a podmínky rozhřešení. Jest jisté, že svátost s podmínkou *de futuro* ku př. si restitues, uděluje se netoliko nedovoleně ale i neplatně; může řeč býti toliko o podmínce *de praeterito* neb *de praesenti*. Podmínka může slouti: *si vivis*, *si nondum absolutus es*, *si possum absolvere*, *si es moraliter praesens*; v těch případech nestává vlastně žádné obtíže a platí docela obdoba svátosti křtu. Obtíž záleží v tom, dovoleno-li rozhřešiti s podmínkou: „*si dignus vel dispositus es*“, an zpovědník o hodnosti neb rozpoložení kajcníka mravně přesvědčen býti má, zde ale v pochybnosti mravní jistoty nenabývá; pak dále jak se duchovní pastýř zachovati má, když by s touto podmínkou

¹⁾ Benedict. XIV. de synodo dioec. Lib. VII. c. 15. n. 1.—6.

rozhřešenému měl přísluhovati svátostí oltářní neb také svátost posledního pomazání.

3. Důvody mimo již výše uvedené udávají se pro dovolenost podmíněného rozhřešení ještě tyto:

a) Jest jisté, že se všechny svátosti s podmínkou udělovati neb opakovati mohou; tak výslovně nařizuje Římský Ritual stran křtu v jistých případech, a není pochybné, že se s podmínkou opětoval vždy v církvi křest, o jehož platnosti důvodně se pochybovalo, aniž lze se domýšleti, že církev zavrhuje blud na novo (prostě) křticích, toho samého bludu se dopouštěla, třeba před osmým stoletím nikde se nečinila výslovná zmínka o podmínce. Mimo křest vykládá Benedikt XIV., kdy svátosti, jež toliko jednou přijmouti lze v životě, s podmínkou opětovati se mohou; tak stran biřmování ve zvláštní konstituci, s ohledem na svěcení kněžstva de synod. dioec. Lib. VIII. c. 10. a L. XI. c. 2. I sama konsekrací těla a krve Páně může se podmíněčně opětovati, jak učí rubriky: De defectibus §. 5. Římský Rit. dále učí, že svátostí posledního pomazání lze přísluhovati s podmínkou: si vivis, i manželství lze podmíněčně uzavříti. Co však dovoleno jest při všech svátostech, nemůže nedovoleno býti při pokání.

b) Podmíněná forma pokání nic v sobě neobsahuje, co by důstojnosti svátosti na ujmu bylo; neboť přísluhovač nechce jí přísluhovati, stává-li nějaké překážky jejího přijetí; naopak jedná opatrněji, když na jedné straně pečliv jest o účtu svátosti příslušnou nechtěje neplatně jí přísluhovati, na druhé straně potřebnému pro spasení pomoc neupírá. ¹⁾

Případy však, kdy lze pokáním podmíněčně přísluhovati, dle Lacroix'a jsou: když jest potřeba neb povinnost rozhřešiti, ale jest nebezpečí neplatného rozhřešení, kdyby se prostě udělilo; neb jak Liguori dí, kdyby z odepření svátostného rozhřešení hrozilo velké nebezpečí duši kajicníka. Podrobněji udávají se tyto případy:

a) Když kněz důvodně pochybuje, dal-li rozhřešení neb ne, jakož je-li kajicník mravně přítomen, neb ještě na živu.

b) Když pochybuje o své pravomocnosti. Než praví sv. Alfons, že by kajicník na každý způsob poučen býti musil, aby opět se zpovídal, kdyby neoprávněnost kněze na jisto postavena byla.

c) Když by kajicník nutně musil přijímati; však dokládá světec, žeby kajicník tak rozhřešený přece nemohl přijímati, leč by byl náležitě rozpoložen, skoumaje sebe dle slov apoštola.

¹⁾ Haringer Bussacrament; Bened. XIV. l. c. n. 4.

d) Když se pochybuje o schopnosti kajcníka, jak se státi může při dítkách a poloblých, jenž se zpovídají z hříchů pochybně těžkých; neb když vůbec panuje pochybnost o tom, jsou-li dostatečně při rozumu, aby těžkost hřichu poznali a učinili, co v svátosti pokání nevyhnutelně jest potřebné. Liguori učí, že takoví netoliko v nebezpečí smrti a v době velikonoční, nýbrž i jindy podmíněčně rozhřešení obdržeti mohou.

Sem náleží též případ, když se pochybuje o dostatečné hmotnosti rozhřešení, jako když nábožný kajcník zpovídá se z poklesků, o nichž nelze nabyti jistoty, dosahují-li stupně všedního hřichu.

e) Když se pochybuje o rozpoložení neb hodnosti kajcníka, má-li pravou lítost a pevný úmysl, on však velmi zapotřebí má rozhřešení, neb z odepření jeho bylo by se co obávati veliké škody na duši, neb že by nikdy nepřišel ku zpovědi a v hříších prodléval.

Sem náleží také případ, když kajcník v nebezpečí smrti leže bez smyslů nedává buď docela žádné známky lítosti neb velmi pochybné a jeho toužebnost po svátosti nemůže nikdo dosvědčiti: a když do takového stavu upadl páchaje smrtelný hřích. Sv. Alfons se rozhoduje pro podmíněné rozhřešení. Vyjímá však hříšníky příležitostné a zpětivé, jimž v pochybnosti o hodnosti nelze ani podmíněného rozhřešení dáti, vyjma taktéž nebezpečí smrti.¹⁾

4. Důvody opačné, mimo jiné již výše podotknuté, jsou as tyto:

a) proti podmíněnému rozhřešování mluví již samo ustanovení svátosti pokání. Ve slovech Spasitelových: Kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou (Jan 20, 23.) obsažena jest prostá forma svátosti, tak že dle ustanovení Krista hříchové buď se odpouštějí neb zadržují.

b) Třeba dle výslovných ustanovení církve lze křtem podmíněně přísluhovati a též jinými svátostmi: přece z toho neplyne, že co platí o křtu, též má platnost u svátosti pokání. Tam jest pochybný skutek (*dubium facti*); ve svátosti pokání však, jedná-li se o hodnost, jest pochybné právo (*dubium juris*). Co však dovoleno jest při pochybném skutku, nemůže se potahovati na případy pochybného práva.

¹⁾ Viz: Th. M. Lib. VI. n. 431—432. a n. 480—483; Hom. A. tract. XVI. n. 6; Prax. Conf. cap. 11. §. IV. n. 264; H. A. Tract. ult. n. 38.

c) Co se zvláště týká rozhřešení při pochybné hodnosti, jest rozhřešení výnos soudní, jenž zní na odsouzení neb osvobození; však osvobození pod výminkou, že obžalovaný jest nevinný, nemá smyslu. ¹⁾

d) Případy, kdy k podmíněnému rozhřešení útočiště se bere, nejsou takové, aby když nelze rozhřešení odročiti, nemohlo se prostě dáti, aniž by povinné k svátosti účtě to na úkor bylo. Neboť v největší potřebě musí se hleděti způsobem všemožným pomoci (*in extremis extrema sunt tentanda*), a jelikož Kristus Pán ustanovil svátost ku spasení kajicníků, když jedno neb druhé v nebezpečí se nalézá, lze spíše svátost nebezpečí vydati než duši. ²⁾

Případy pak podmíněného rozhřešení mohou se takto posouditi. Co do případů pod a) jedná se o pochybný skutek, a podmíněné rozhřešení může se uděliti bez odporu s podmínkou: *si nondum absolvi, si es moraliter praesens, si vivis*. Tak vypravuje se o papeži Klementu VIII., že vida padati s výše chrámu svato-petrského zedníka rozhřešil jej: *si capax es, absolvo te a peccatis tuis*. ³⁾ Příklad pod b) ne tak snadno v praxi se udá; kněz nemaje pravomocnost nemůže rozhřešiti; jinak v případě nebezpečí smrti má každý kněz pravomocnost, a pak jsou případy, kde církev ji doplňuje. Co do případu pod c) vysvítá ze slov samého sv. Alfonsa, jimž i jiní přisvědčují, že nutnost přijímati neopravňuje k podmíněnému rozhřešení při pochybné hodnosti. V daných případech pod d) kde se jedná o schopnost a potřebné k pokání kusy, může zpovědník věc náležitě vyšetřiti a ku mravnímu přesvědčení dospěti, tak že buď prostě rozhřeší, když dítě neb poloblbec poznává pravdy ku spasení potřebné, dovede poznati těžkost hříchů a vzbuditi alespoň nedokonalou lítost, aneb nerozhřeší, když kajicník ani dost málo neběře účastenství na tom, co kněz k němu mluví. Z pochybně těžkých hříchů není nutno se zpovídati.

Při pochybování o dostatečnosti hmotnosti zdá se nejméně podmíněné rozhřešení býti potřebné; neboť kde není hříchu, není potřeba odpuštění. Praví sám sv. Alfons, že by to nečinil často, a že když kajicník nepřináší jistou (dostatečnou) látku, nemá právo na rozhřešení ani podmíněné. ⁴⁾ Může však a má kajicník takový, chce-li svátostně býti rozhřešen, z některého všedního neb smrtel-

¹⁾ Amberger III. p. 601. ²⁾ Zenner I. c. p. 296, 7.

³⁾ Bened. XIV. de Synod. dioec. Lib. 7. cap. 15. n. 10.

⁴⁾ Th. M. Lib. VI. n. 432.

ného již odpuštěného hříchu, jehož se v předešlém životě dopustil, na novo se zpovídati. Co se konečně případů týká uvedených pod e) nemůže se podmíněné rozhřešování hájiti, an jak již častěji řečeno, zpovědník má míti mravní jistotu o hodnosti kajicníka, neb alespoň žádného rozumného důvodu proti ní a z obecného pravidla má rozhřešiti schopné a hodné, nikoliv ale neschopné, a nehodné. Hřešící z příležitosti a zpětiví, s nimiž častěji zpovědníku jest činiti, jsou i z podmíněného rozhřešení vyjmuti, jiné zdravé s pomocí Boží k lítosti a zadostučinění buď pohne, a pak se jim prostě rozhřešení dá, neb se to nepodaří a třeba známky nehodnosti jistěji vystoupí, pak nelze rozhřešiti ani podmíněčně. ¹⁾ O nemocných smyslů zbavených bude řeč doleji na příslušném místě.

5. Důvody proti podmíněnému rozhřešení při pochybném právu jsou vážné. Otázka není nejvyšší autoritou církevní nikterak rozhodnuta, celá záležitost jako mnohé jiné sporné věci ponechávají se vědě. Benedikt XIV. jednaje o tom ve svém proslaveném spise *De synodo diócesana*, nic nerozhoduje a radí biskupům, aby v statutech synodálních taktéž činili. Schválení spisů sv. Alfonsa z Liguori za příležitostí jeho kanonisace náleží do řady podobných výroků slavných, jimiž se spisům nábožných a svatých Otců a spisovatelů dostalo uznání a schválení církve neb apoštolské stolice. ²⁾ Poenitentiarie 5. července 1831. rozhodla na zvláštní poptávku, že lze dle nauky sv. Alfonsa učiti, ale že nelze z toho vyvoditi, jakoby výtku zasluhovali, kdo se řídí dle jiných spolehlivých spisovatelů. Zastavatelé i odpůrci zajisté jsou rovnou měrou vedeni láskou k pravdě, ku spasení duší i k církvi. Kdo však pro vážnost sv. Alfonsa a ovšem i jiných učených a nábožných mužů při pochybné hodnosti, pomíjíce důvodů opačných, k podmíněnému rozhřešení lnou, velice by se mýlili domněnkou, že snad světec otvírá bránu laxismu, a že lehkovážně lze k rozhřešení s podmínkou se utíkat pro uvarování vlastního nepohodlí. Žádáť sv. Alfons spravedlivou příčinu: *dummodo justa adsit causa*. Eystettská instrukcí pastýřská dí: *Cum de absolute ejusmodi conditionata nihil Ecclesia statuerit, usum ejusmodi rarissimum arbitrio relinquimus*. ³⁾ Gousset, horlivý zastavatel nauky sv. Alfonsa praví: zpovědník nerozhřeší nikoho, o jehož nehodnosti přesvědčen jest: ale k vůli nepatrné

¹⁾ Viz obsírně Skočdopole „O rozhřešení podmíněném“, Časop. kat. duch. r. 1866. str. 8—34.

²⁾ Viz Schwetz: *Theol. Fundament*. Ed. IV. p. 544. 645. ³⁾ l. c. p. 208.

pochybnosti také nerozhřeší podmíněně, an nemusí míti plnou jistotu, aby prostě rozhřešil; při důvodné pochybnosti nerozhřeší, nestává-li nutných příčin. ¹⁾ Všickni pak se v tom srovnávají, že netřeba podmínku v slovech přidati, než pouze v myšlenkách.

§. 70.

Odepření rozhřešení.

1. Již výše bylo řečeno, že neschopným a nehodným se rozhřešení dáti nemůže. Těm se odepře, totiž vyloží se jim, že na tak dlouho svátostné rozhřešení obdržeti nemohou, pokud se nestanou spůsobilými a hodnými.

Zpovědník při vykonávání této důležité a spolu bolestné povinnosti ozbrojí se modlitbou, vědou a známostí srdce i života lidského, aby dle běžných známek nehodnost kajcníka poznal, spravedlivě rozhodl, a všeho přenáhlení se vystříhal. Nelze svátostné rozhřešení dáti těm, kteří ani nejpotřebnější pravdy náboženské neznají; kteří nejeví žádnou lítost a ani v srdci nejsou polepšeni: jenž nechtějí cizí statek navrátiti neb učiněnou škodu nahraditi, jenž nechtějí odpustiti ublížitelům a nechtějí se smířiti, jenž nechtějí nejbližší příležitost k hříchu opustiti a nepřijímají, co jim zpovědník k spasení, k odstranění příležitosti neb k odvarování hrozícího z příležitosti nebezpečí uložití musí (ku př. souložníci); jenž beze vší starosti o spasení v hříšných zvycích prodlévají (smilníci) a k starým hříchům se navracují, ani dost málo o své polepšení nedbajíce. Nehodni jsou svátostného rozhřešení manželé, kteří bez výroku církevního soudu o své ujmě žijí v odloučenosti, neb takoví, jenž s úplnou vědomostí žijí v neplatném manželství. Dále nehodní jsou rozhřešení, kdo veřejné pohoršení dávají neb jiným příležitost k hřešení poskytují ku př. nevěstky, ačli ku zpovědi přicházejí, kdo za provozováním hříšné živnosti takové osoby přechovávají, hříšné schůzky u sebe dovolují neb trpí; kdo spisují a rozšiřují knihy čelící proti víře a mravům, zhotovují a rozšiřují necudné obrazy a sochy, propůjčují se ku provozování necudných divadelních her a t. d. Svatý Karel Borromejský ²⁾ napomíná zpovědníky, aby přísně nakládali s rodičemi a hospodáři, kteří nedbají o své dítky neb podřízenou čeleď, této u vykonávání povinností náboženských brání a p.

2. Třeba zpovědník hned na začátku zpovědi nehodnost kajic-

¹⁾ Haringer l. c. p. 219. ²⁾ Instruct. cap. 13.

níka shledal a předvídal, že mu nebude moci rozhřešení dáti: nesmí přece povinnosti své co učitel, lékař a rádce zanedbat. Nesmí sám na mysli klesnouti, nýbrž dle příkladu dobrého pastýře, jenž ztracenou ovci hledal až ji našel, dle příkladu svatých Otců a nesčíslných jiných horlivých pastýřů duší, musí se vynasnažiti, kajicníka přivést ku poznání smutného jeho stavu, vzbuditi v něm toužebnost po smíření s Bohem, pohnouti jej k lítosti a pevnému úmyslu napravit sebe. Za tou příčinou nesmí šetřiti namáhání a výmluvnosti, napomínání, proseb i hrozeb, a užije všech prostředků a vhodných pohnutek, jak mu je Duch svatý na mysl uvede, aby kajicníkem pohnul. Co by zpovědník asi říci mohl, podotknuto výše §. 57, n. 4.

Pakli by vše to nepomohlo, oznámí mu ku konci, že nemůže rozhřešení obdržeti. Oznámení to musí se státi s právě otcovskou laskavostí, zpovědník kajicníka přesvědčí, že svátostné rozvázání neb svázání nezávisí od osobní choutky neb náklonnosti, že musí jednati dle vůle Kristovy a církve a vydávati jednou přísný počet, — tak jednati, že upřímná péče o spasení jeho duše ukládá, an by mu rozhřešení netoliko neprospělo, nýbrž tím více uškodilo. Nezavírá však kajicníka vší naděje, než uloží mu, aby lépe sebe skoumal, slova, která k němu mluvil, uvažoval, prostředků napravení se uchopil, k Bohu v modlitbě se obrátil, a co nejdříve opět ku zpovědi přišel. Slíbí mu, že sám za něj se bude modliti. Čas kdy přijíti má, určí mu dle okolností, těžkosti hříchu, prudkosti vášně a t. d.; doba ta nesmí býti příliš dlouhá: as týden, čtrnáct dní, měsíc na nejdéle.

3. Oznámení, že se rozhřešení odepírá, má býti pravidelně neodvolatelné; zpovědník nesmí si dáti rozhřešení vynutiti, ani uprošením, ani vzdorovitostí, ani vyhrožováním. Řekne-li kajicník, že najde zpovědníka, jenž mu dá rozhřešení, musí býti upozorněn, že jest povinen i jinému zpovědníkovi vyjeviti, že nebyl rozhřešen, a že rozhřešení podloudně obdržené jest neplatné. Než může se státi, že kajicník pochopí svůj nebezpečný stav, jde do sebe, a uchvácen lítostí slibuje polepšení. Co zde činiti? Zpovědník vyjeví mu nad tím srdečnou radost, a poděkuje s ním Bohu za prokázanou milost. Rozhřešení nyní nic nepřekáží; než přece jest lépe uložiti kajicníkovi, aby v čase co nejkratším opět se zpovídal a mezi tím na svém napravení pracoval.

Vrátí-li se v určenou dobu, ukazuje-li opravdovou lítost, a polepšil-li se alespoň poněkud, dá se mu rozhřešení; neboť dalším odkládáním mohl by zmalomyslněti a o možnosti svého polepšení

docela pochybovati, ne-li nad sebou zoufati. Máť zajisté takový co nejvíce zapotřebí milosti Boží, od níž napravení úplné závisí. Proto mu zpovědník uloží častější přijímání svatých svátostí.

Vrátí-li se v předešlém stavu, nezbyvá než opět rozhřešení odložit.

§. 71.

. Odročení rozhřešení.

1. Odročení rozhřešení jest odložení tohoto na jistý čas v případě, když zpovědník z vážných důvodů o rozpoložení kajicníka pochybuje a tento hned nemá rozhřešení zapotřebí. Děje se to za tou příčinou, aby zpovědník jistoty nabyl, kajicník svoji kající mysl osvědčil a jistější známky podal. Odročí se rozhřešení těm, kdož proti danému slovu trvají ve zlém zvyku, kdo mimo vůli nalezají se v nejbližší příležitosti k hříchu, až by užitím předepsaných prostředků alespoň poněkud se polepšili; jenž mnoho odcizeného jmění mohouce mají navrátiti, dokud alespoň s navrácením opravdový začátek byli neučinili. Třeba odročiti rozhřešení těm, jenž mají navrátiti cizí čest, se smířiti neb odpustiti, kteří to vše přislíbili ale neučinili a t. d. Též se musí odročiti rozhřešení kajicníkům zpovídajícím se ze zadržených hříchů, dokud sobě zpovědník nezjednal plnomocenství; jiná příčina může býti, když kajicník žádá rozluštění nějakého zapleteného těžce rozluštitelného pádu a zpovědník neví sobě hned rady ani pomoci, když okolnosti odročení připouštějí.

Odložiti rozhřešení jest mnohým kajicníkům potřebné (zpětivým, příležitostným a p.), jest to ale také prostředek velmi spasitelný. „Neboť,“ praví Segneri, „působí co řeřavý uhel, jenž v pravý čas upotřeben s podivuhodným účinkem z duše onu ospalost vyhání, jež hrozila proměnit se v spánek smrti: působí, že kajicník zahanben a zaražen poznává velikost svého hříchu, má se na pozoru, přemýšlí o svém stavu. A když již to bolestně se ho tkne, rozmnožuje nevýslovně jeho lítost: tak že pocit lítosti, jenž dříve nestálý a slabý velmi snadno jednoduchým vábením přítomného předmětu by se byl poddal, nyní stává se silným a mocným, a také hrubé střelbě odporuje. A proto učitelové posvátné vědy obyčejně tento spasitelný prostředek na ruku dávají, a obezřetní zpovědníci

ho užívají s velikým užitkem, jmenovitě v případech, kde jiné mírnější prostředky neměly účinku.“¹⁾

2. Zpovědník odkládaje rozhřešení bez mála tak se zachová, jak v předchozím §. 70. řečeno bylo. Poučí kajicníka o jeho stavu a přivede jej ku přesvědčení, že nejedná o své vůli, nýbrž že jest to potřebné a pro něho spasitelné. Řekne mu, že by mu rád hned dal rozhřešení, že musí však posečkat; mezi tím aby užíval svědomitě prostředků, které se mu na ruku dávají, pak že bude rozhřešen. Oznámení, že mu zpovědník na čas rozhřešení odročuje, stane se ku konci rozpravy. — Prostředky předepíše zpovědník takové, které se stavu kajicníka, zlému zvyku, příležitosti hodí a před opětným pádem vystříhají: modlitbu, půst, navštěvování služeb Božích, boj proti zlé navyklosti, vystříhání se příležitosti neb odstranění této, alespoň začátek vykonání toho, k čemu kajicník zavázán jest a t. d.

Určí mu dobu, kdy opět ku zpovědi přijíti má. Doba tato nebude u všech kajicníků stejná, při jejím vyměření vezme se ohled: na horlivost kajicníka, těm, kteří pilnější jsou svého napravení, větší hotovost na jevo dávají vykonati vše, co jest potřebné, dříve se svátostné rozhřešení udělí; na povahu hříchu, zvyku, prudkost vášně, an některé hříchy s větší obtíží se odkládají a hojí než jiné; na jakost příležitosti, je-li častější neb řidčí. Vůbec může se říci, že zpovědník na tak dlouho rozhřešení odloží, až dle vnitřní povahy hříchů a okolností kajicníka s pravděpodobností účinek prostředků udaných a ovoce odložení lze očekávati. Než odloží se rozhřešení vždy na kratší dobu: na čtyřadvacet hodin, týden, na čtrnáct dní, nejdéle na měsíc, aby kajicník neklesl na mysl a příliš dlouho svátostné milosti nepostrádal. Tak na př. nemohl by se zpovědník přesvědčiti o dobrém účinku odročení a prospěšnosti prostředků, kdyby někomu, jenž pouze v neděli a ve svátek má příležitost navštívit hostinec, při tom ale vždy se opije, odročil rozhřešení na týden, an tento by sotva jednou měl příležitost osvědčiti svoji upřímnou vůli. Zase osvědčil dostatečně snahu polepsiti se, kdo byv zvyklý každodenně klíti a to mnohokrát, zdržel se týden, čtrnáct dní, an v té době nad mnohými pokušeními zvítězil. — Těm, kteří z preveliké křehkosti hřeší a prudce bývají pokoušeni, odloží se rozhřešení na čas co možná nejkratší, an více potřebují svátostného posílnění.

¹⁾ l. c. p. 35.

3. Odročení rozhřešení má býti též pravidelně neodvolatelné. Než může se státi, že právě tím kajicník k neobyčejné lítosti pohnut, jest hotov všemu se podrobiti, co zpovědník s ohledem na jeho spasení žádá. Třeba také jiné okolnosti mohou raditi, aby se s rozhřešením neodkládalo. V takové případnosti může arcibz zpovědník výrok svůj změnit, uloží však kajicníkovi pro nejbližší příští dobu opětne přijetí svátosti co spasitelné pokání. — Kdyby ale kajicník předstíraje nutnost přijímati, neb zahánění, jehož by se mu z odložení rozhřešení dostalo, žádnou zvláštní lítost nejevil, a spolehaje se na takové okolnosti rozhřešení vynutiti chtěl: nemohl by zpovědník jej rozhřešiti, poněvadž by zmizela pochybnost o jeho hodnosti, a na její místo nastoupila jistota o nehodnosti.

Kdykoliv třeba rozhřešení odložit, uloží zpovědník kajicníkovi, aby k němu se navrátil a jiného bez příčiny nevyhledával. Kdyby to však bylo nemožné, na př. pro dalekou cestu neb jiné nepohodlí, milerád mu v tom ulehčí, spolu ale uloží, aby jak povinen jest vše v budoucí zpovědi svědomitě vyjevil. Poučí jej, že bude nad ním říkati modlitbu a dá mu požehnání, aby to však neměl za rozhřešení a též k svatému přijímání nepřistupoval.

4. Vrátil-li se kajicník v určitý čas k svému zpovědníkovi, může jej za to pochváliti, ohledá jeho stav a když upotřebil svědomitě všech prostředků a alespoň poněkud na svém polepšení pracoval, nelze více pochybovati o jeho hodnosti a dá se mu rozhřešení. Jinak, když přichází v předešlém stavu, opět se na krátký čas odloží a účinnější prostředky se mu předepíše. Přijde-li kajicník později, musí se příčina opozdění vyšetřiti a třeba-li také nedbanlivost pokárati. Přijde-li kajicník v určitý čas neb později k jinému zpovědníku, vyšetří tento příčiny, proč se ku předešlému knězi nedostavil, ostatně ve všem zachová se tak, jak právě řečeno bylo.

Odejde-li kajicník od zpovědnice a vyhledá-li hned jiného zpovědníka, sotva se tomuto svěří, že před chvílí byl bez rozhřešení propuštěn. Z toho ale také vysvítá, jak žádoucí věci jest; aby všickni zpovědníci dle jednotejných zásad jednali. Třeba se však kajicník přece svěří, neb zpovědník na to přijde při otázce na čas poslední zpovědi, neb pozná to z rozdrážděnosti, nejistoty neb celého jednání kajicníka. Shledá-li, že důvody, pro které kajicníkovi rozhřešení bylo zadržáno, jsou spravedlivé, zachová se tak

jako předešlý zpovědník; pakli ale shledá, že se tento přenáhli, musí jej omluviti, a udělí rozhřešení. ¹⁾

§. 72.

Rigorismus a laxismus. Potřeba svorného jednání.

1. Záhubný jest rigorismus, jenž nad míru úzkostlivý a přísný jest v úsudku o hodnosti kajicníka, žádá věci bez mála nemožné, vždy jenom tuhé pokání ukládá, prvé chce úplné polepšení, nebéře ohled na schopnosti, okolnosti a křehkost kajicníků, vždy předpokládá zlou vůli, hned hotov jest rozhřešení zadržeti. Jednání takové zapomíná na účel ustanovení svátosti a na slova Spasitele, že mdlí potřebují lékaře, stává se kajicníkům proti vůli církve velmi obtížným, činí je malomyslnými, odstrašuje a odvrací od přijetí svátosti, navádí buď k úzkostlivosti, stavu to svědomí politování hodnému a nebezpečnému, neb k vlažnosti a lhostejnosti ku spasení, pocházející z nedůvěry v sebe a z beznadějnosti ku polepšení života.

Záhubný jest laxismus, jenž vše bere na lehkou váhu, spokojí se s povrchním vyznáním, nevyptává se, nevyšetřuje stav duše, nebéře ohled na příležitost a zvyk hříšný, ukládá lehké toliko skutky pokání i za těžké hříchy, nepamatuje kajicníka na jeho povinnosti a lehkomylně každého rozhřešuje. Takové jednání zlehčuje svátost, ukonejšuje svědomí, které by nezřídka potřebovalo probuzení, škodí horlivým a svědomitým zpovědníkům, jichž lidé se vystříhají, brání ctnosti, a uvaluje velikou odpovědnost na sebe. ²⁾

Těžko rozhodnouti, které jednání jest škodlivější, ale v druhém ohledu snad více se chybuje než v prvním. Jednoho i druhého třeba se pilně strážiti a voliti prostřední cestu. Papež Leo XII. praví: ³⁾ „Si ulla in re servanda est mediocritas, in hoc potissimum servetur necesse est, ne vel nimia facilitas absolvendi facilitatem offerat peccandi, vel nimia difficultas alienet animas a confessione, et in desperationem salutis adducat.“ Prov. Synoda Pražská ⁴⁾ napomíná zpovědníky: „Non possumus autem non monere confessarios, ut in dirigendis animabus minime fluctuantibus opinionibus innitantur, sed constantem omnino Ecclesiae catholicae traditionem,

¹⁾ Instr. past. Eytt. p. 209. Zenner l. c. p. 308.

²⁾ Cfr. Gaume Handbuch o rigorismu a laxismu p. 150—184.

³⁾ Encycl. 8. Cal. Jan. 1826. ⁴⁾ Tit. IV. cap. VIII. p. 149.

et piam ab auctoribus probatissimis commendatam praxin sequantur. Cavenda est enim „conscientia nimis larga et nimis stricta, quatenus prima generat praesumptionem, altera desperationem,“ ¹⁾ utraque autem spiritualem deviationem provocare solet, adeo ut animae misere perire possent.“

2. Při tom cítí se potřeba svorného jednání mezi zpovědníky dle jistých pevných zásad, jak to žádá vznešenost svátosti, spasení věřících, úmysl církve, důstojnost úřadu zpovědnického, aby jeden nestavěl a druhý nebořil a tak proti sobě nepracovali. Slyšme dva nábožné zkušené muže. Segneri praví: Tolik pravidel, tolik obmezení, tolik navedení k opatrnosti! a kdo z přemnohých je upotřebuje? Nejvýtečnější bohoslovci namáhají se, by ona pravidla sestavili a učili, a na soudu tak svatém výroky soudců správně řídili; a přece přemnozí den co den bez skoumání, bez rozvažování, bez otázek, beze všeho rozdílu rozhřešují, při nejbližší i vzdálené příležitosti, souložníky i zdržlivé, nevěstky i panny, ctnostné i pohoršení dávající, a svazky svědomí polní kosou roztínají. — Snadnost, s níž tak mnozí zpovědníci každého rozhřešují, aniž by potřebné opatrnosti šetřili, jest to, která hráze naproti zapáchající povodni protrhuje, aby se bez překážek na všechny strany rozlila. Odešlete-li kajicníka (bez rozhřešení), nebude mu těžko jiného zpovědníka najíti, jenž náleží k těm, kteří docela jinak než druhdy slavný patriarcha, s těmi samými slovy požehnání dávají vyvolenému Jakobovi a zavrženému Esauovi. Než jaký užitek může to přinášeti? Co prospívá vinnému příznivý výrok, skrze nějž zároveň s ním i soudce se odsuzuje, jenž ho byl vynesl? Oni budou žehnati; dobře, ale co to prospívá, když Bůh bude zlořečiti? ²⁾ Leonhard a Porto Maurizio promluviv obšírně v tomž smyslu dokládá: „Co budeme činiti? To jest nejdůležitější otázka pro nás všechny. Musíme vejíti v svatou jednotu, abychom všickni při rozdávání tak veliké svátosti jednotejně sobě počínali. Od toho závisí celé ovoce missií a blaho všeho lidu. Abychom o tom nabyli pravého ponětí a poznali důležitost toho, pozorujme případ, jenž se udál na jednom místě, kde jméno Boží a svatých jako bláto šlapáno bylo. Několik horlivých missiionářů pozvalo k sobě všechny zpovědníky, a priměli je k uzavření jednoty, aby takovému zlu se odpomohlo. Usnesli se pak na tom: přijde-li některý z oněch rouhačů, aniž by jevil zvláštní známky

¹⁾ S. Bonav. Comp. theol. verit. lib. 2. cap. 52. ²⁾ l. c. p. 49.

lítosti, odročiti mu rozhřešení na osm dní a uložiti mu spasitelné a ochranné pokání s upřímným napomenutím o velikosti onoho hříchu. A hle, na jeden svátek blahoslavené Panny přišli ku zpovědi, vyznávali se ze svých rouhání a žádali o rozhřešení. Dobře, synu, řekl zpovědník, z lásky k blahoslavené Panně zdrž se po osm neb deset dní onoho rouhání, vykonej to neb ono pokání, a přijď zase: rozhřeším tě, nepochybuji, potěším tě, nebudu se s tebou vaditi, se vši láskou tě přijmu a t. d. — Jak, vy mne nerozhřešujete? — Nikoliv, nyní ne. — Ale dnes jest svátek Panny Marie, já chci jíti ku přijímání. — Vím to, ale buď nyní trpělivý; po osmi dnech obdržíš rozhřešení a budeš moci ku přijímání jíti. — Jest mi to divné, půjdu k jinému. Šel k jinému, a ten zrovna tak si počínal. Tak se stalo mnohým jiným, a všickni dojatí lítostí pravili sobě vespolek: jak veliký hřích jest to! nikdo z něho nerozhřešuje. Za měsíc vymizelo vše rouhání.“¹⁾ Dříve již sv. Karel Borr. na potřebu jednosvorné praxe poukázal; pravíť ve svém nařízení: „Confessarii omnes, praecipue si qui in nostra dioecesi eo munere funguntur, curare debent, ut inter eos, et Parochos locorum, ubi confessiones audiunt, bene convenient, sive cum illorum ibi sint monasteria in propinquo, sive cum ob habitas conciones, sive ob aliam quamcunque causam confessiones audiunt.“ (cap. VI.) Svorné jednání ve zpovědnici docíliti lze častým rozjímáním o povolání zpovědníka, pilným študováním katolické mravouky, přidržením se spolehlivých zásad, vzájemným sdělováním obtížných případů (bez porušení mlčelivosti zpovědní), usjednocením se na pastýřských poradách vzhledem na jednání s panujícími hříchy, neřestmi a p. Pravdať, že kající se z toho samého hříchu nenalezají se v tom samém stavu svědomí: rozmanitý jest život lidský, rozmanité srdce a svědomí lidské. To však upotřebení uznaných a bezpečných zásad v jednotlivých skutečných případech nikterak nevadí, a třeba vzhledem na rozličné podmínky jednání zdálo se býti snad rozličné, však v podstatě bude právě a svorné.

§. 73.

Napravení chyb učiněných ve zpovědi.

Pochybení takové může se dotýkati podstatné částky svátosti, tak že rozhřešení jest neplatné, neb důležité sice, nikoliv ale pod-

¹⁾ l. c. p. 49.

statné stránky, která rozhřešení neplatným nečiní, neb povinnosti náhrady; vše to může se státi buď vinou neb bez viny zpovědníka.

1. Týká-li se pochybení podstaty svátosti, ku př. když nedal rozhřešení, a stalo-li se to bez jeho viny (k př. z veliké roztržitosti následkem mnoha unavujícího zpovídání), není zavázán s velikou vlastní obtíží upozorniti kajicníka na to, vyjma že by se tento nalezal v nebezpečí smrti, kde láska velí i s velikým nepohodlím tak učiniti. Zavínil-li však zpovědník takové pochybení (zanechav na př. kajicníka v nejbližší příležitosti), jest vždy povinen i s vlastním nepohodlím chybu napravit; mimo zpověď ale nesmí bez dovolení s kajicníkem o tom vyjednávati.

2. Týká-li se pochybení stránky důležité, nikoliv však podstatné (že se nevyptával na způsob neb počet hříchů a p.), není zavázán, i když se to jeho vinou stalo, mimo zpověď na to upozorniti, an by to kajicníka vždy zahanbovalo.

3. Týká-li se pochybení povinnosti náhrady, tak že vlastní vinou kajicníka od ní osvobodil, jest zavázán buď v nejbližší příští zpovědi, neb s povolením kajicníka mimo zpověď chybu napravit; jinak jest sám povinen nahraditi. Stalo-li se to bez viny, není povinen s velikou obtíží kajicníka poučiti, ovšem ale může-li se to státi bez vlastního velikého nepohodlí, poněvadž se jedná o právo třetího; mnozí i v tomto případě ukládají zpovědníkovi povinnost náhrady, když by byl mohl snadno věc napravit ale neučinil toho. — Pakli konečně zpovědník opomenul ať s vinou neb bez viny kajicníka na povinnost náhrady upozorniti, aniž by se z toho uzavíralo na osvobození od ní, není sám zavázán k náhradě, poněvadž ku škodě třetího celé jednání pouze záporně se má. Arciť ale jest zavázán, zvláště když to zavínil, v nejbližší příští zpovědi chybu napravit.¹⁾

Článek šestý.

O generální zpovědi.

§. 74.

Výměr a ovoce generální zpovědi.

1. Generální, všeobecná zpověď v širším smyslu slova jest vyznání ze všech alespoň těžkých třeba již v předešlých zpovědích

¹⁾ Prax. Confess. n. 116. Hom. Ap. tract. XV. n. 125—123.

vyznanych hříchů, zahrnující v sobě delší dobu než tu, která od poslední zpovědi uplynula. V užším smyslu jest to vyznání, zahrnující v sobě alespoň smrtelné hříchy celého života, odkud též životní zpověď slove.

2. Generální zpověď odporučuje se výroky apoštolské stolice,¹⁾ a svědectvím svatých a bohomyslných mužů jako sv. Ignáce, Karla Borromejského, Františka Saleského, Alfonsa Liguori, Segneriho, Leonharda a P. M. a t. d. Byla v církvi vždy v obyčeji, ovšem působením missionářů větší obliby a rozšíření došla. Ovoce její jest spásonosné: skrze ni přivádějí se do pořádku předešlé zpovědi, které buď byly neplatné, neb alespoň nedokonalé a nedostatečné; všeobecná zpověď bývá základem nového života. Leonhard a P. M. praví: „Kdo generální zpověď vykoná, podobá se tomu, jenž krásný nový oděv obleče: dlouho bedlivěji dává pozor, aby se nepošpinil. Podobně i duše, oděna skrze generální zpověď šatem milosti Boží, jest mnohem opatrnější, aby do starého kalu hříchu zpět neupadla.“ Generální zpověď přináší veliký pokoj srdci a jest nejlepší přípravou k blažené hodině smrti.²⁾

Rovněž spasitelný jest obyčej nábožných křesťanů vykonávati náležitě delší roční zpověď.

§. 75.

Povinnost k generální zpovědi.

O generální zpovědi pamatovati sluší, že mnohým kajicníkům jest na prosto potřebná, třeba ne potřebná avšak bez mála každému jednou v životě velmi užitečná a radná, konečně že některým může se státi také škodlivou.

1. Na prosto potřebná jest všeobecná zpověď všem těm, jejichž předešlé zpovědi jsou neplatné. Zpovědi mohou býti neplatné buď se strany zpovědníka samého, neb kajicníka.

a) Se strany zpovědníka jsou zpovědi neplatné, když neměl pravomocnost zpovědní, neb maje ji, neudělil rozhřešení. Však může se tvrditi, že z této příčiny snad nikdy platnost zpovědi kajicníka u potaz bráti se nebude, leč by na jisto postaveno bylo, že ten zpovědník neměl žádnou pravomocnost ani řádnou ani odkázanou,

¹⁾ Bened. XIV. Apostolica Constitutio 26. Junii 1749.

²⁾ Viz Leonhard a P. M. Anleitung zur Generalbeicht. Rgbg. 1856. Průcha: Poučení o generální zpovědi. V Praze 1857.

neb že kajicník zpovídal se u někoho, jenž ani knězem nebyl. Častěji jsou zpovědi neplatné se strany kajicníků, a sice:

b) Když z vlastní viny, na př. z falešného studu, z trestuhodné nedbanlivosti neb zlé vůle smrtelný hřích zatajili, neb vědomě zamlčeli důležitou okolnost.

c) Když svědomí před zpovědí buď docela nezpytovali neb tak povrchně a nedbale, že vydali se v nebezpečí, zpovídati se neúplně.

d) Když neplatně byli rozhřešeni, an se nalezali v trestuhodné nevědomosti o podstatných pravdách náboženských.

e) Když vědomě a zúmyslně zamlčovali počet a způsob těžkých hříchů.

f) Když se zpovídali bez náležité lítosti a úmyslu polepšiti se. To platí o všech, kteří zpovídavše se z pouhé navyklosti lítost nevzbuzovali, neb proti nimž svědčí známky nehodnosti: kteří setrvali v nejbližší příležitosti k hříchu dobrovolně; setrvali v nepřátelství a nesmiřlivosti; kteří mohouce nenahradili učiněnou škodu na duši, na těle, cti neb statku bližního; jenž nepečliví o své napravení a spasení život v starých hříších a navyklostech tráví neb k předešlým hříchům se navracují. Co do platnosti zpovědi příležitostných a zpětivých udává sv. Alfons ¹⁾ toto měřítko: o tom, kdo po zpovědi alespoň po nějaký čas svého obvyklého hříchu se zdržel, neb před opětným upadnutím v něj alespoň poněkud statečně odporoval, může se vždy souditi, že jeho zpovědi byly platné; pakli však po zpovědi brzy a tímž způsobem, aniž by odporoval neb násilí sobě činil, do bývalého hříchu upadl, může se o něm souditi, že byly zpovědi jeho neplatné: neměť zajisté buď žádnou neb pramalou lítost. — Neplatné jsou pro nedostatek lítosti zpovědi těch, jenž zúmyslně vyhledávali hluché, nevědomé neb méně svědomité zpovědníky, aby nebyli na své hříchy upozorněni, a podloudně rozhřešení obdrželi.

Ve všech těchto případech jest generální zpověď na prosto potřebnou, a zpovědník jest povinen kajicníkovi ji uložiti, neb v mnohých okolnostech, aniž by tento to pozoroval, může jej ve zpovědnici otázkami k generální zpovědi přivést a tak všecky předešlé zpovědi napravit. Kdyby se kajicník nechtěl k generální zpovědi odhodlati, nemohl by v této zpovědi rozhřešení obdržeti, an bez napravení předešlých neplatných tato též by byla neplatná.

¹⁾ Th. M. Lib. VI. n. 505.

Jedná-li se o potřebu generální zpovědi, předpokládá se, že neplatnost předešlých zpovědí z té neb oné příčiny jest jistá. Sv. Alfons učí: „Oportet animadvertere, quod, licet confessiones generales sint utilissimae, nihilominus non debet confessarius esse valde rigorosus ad efficiendum, ut confessiones jam factae repetantur. ¹⁾ Sedulo advertendum, non esse cogendos poenitentes ad repetendas confessiones, nisi moraliter certo constet, eas fuisse invalidas.“ ²⁾ Je-li platnost předešlých zpovědí pouze pochybná, nemůže se opakování jich za přísnou povinnost uložit, an dle pravidla: in dubio standum est pro valore actus, se platnost jejich předpokládá. ³⁾

2. Generální zpověď jest bez mála jednomu každému jednou v životě velmi užitečná, jak to vysvítá z ovoce výše stručně naznačeného. Třeba nebyla tudíž potřebná, může ji zpovědník vřele doporučiti a k ní raditi:

a) takovým kajicníkům, jenž o platnosti svých předešlých zpovědí pochybují, neb v svědomí vzhledem na svůj předešlý život nepokoj cítí, aniž by příčinu toho sobě dovedli vyložiti. Těm stane se generální zpověď velmi užitečnou, neboť skrze ni všechny pochybnosti důkladně se odstraní, a také svědomí žádoucího pokoje nabude.

b) Kajicníkům, jenž obrátivše se horlivě na spasení svém pracovati, neb v duchovním životě větší prospěch činiti chtějí, jakož i těm, kteří nový stav neb důležitý úřad nastupují, jako jsou snoubenci před uzavřením sňatku manželského, jinoši vstupující do stavu duchovního neb řeholního a t. d. Ti netoliko poznají slabé síly a povinnosti, ale také s čistým svědomím a novou milostí Boží do nového stavu vstupují.

c) Všem, jenž nebezpečně se roznemohli, pakli stav jejich nemoci delší zpověď dovoluje, a kdož třeba ve vzdáleném nebezpečí smrti se nalézají, jako: vojínové před válkou, kdo dalekou nebezpečnou cestu nastupují, ženy před prvním porodem, v době moru neb nakažlivých nemocí. Nepřipravíme se zajisté lépe na důležitou hodinu smrti, jako vykonáním životní zpovědi.

3. Škodlivou může se státi generální zpověď osobám úzkostlivého svědomí. Však jednou ji vykonati může se jim dovoliti, an v ní mohou naleznouti prostředek k vyhojení své bezdů-

¹⁾ Prax. Confess. n. 20, 5. ²⁾ Thom. M. Lib. VI. n. 505.

³⁾ Cfr. Segneri l. c. p. n. 16.

vodné bázně a úzkostlivosti; škodlivým bylo by opětování generální zpovědi, které se jim pravidelně nedovolí, an by ve svém svědomí tím více se pobouřily, bázně vzhledem na úplnost předešlých zpovědí nikdy se nezřavily, a v úzkostlivosti tím více posilněny byly. Mnozí mají za to, že by byla generální zpověď škodlivou těm, jenž dlouhý čas zhýralý a rozpustilý život vedli, a ještě nečistými myšlenkami, obrazy, představami pokoušeni bývají, an by opětným vypravováním mohli v nebezpečí upadnouti, svoliti v ty hříchy. To lze připustiti o opětování generální zpovědi; když však takoví kajicníci opravdu míní se napravit a předešlý život opustiti, stane se i jim tato zpověď, když ji jednou vykonají, velmi užitečnou. Leonhard a P. M. má za to, že právě k vůli hříchům nečistoty nejčastěji nastává potřeba generální zpovědi. Neboť, táže se, kdo jsou pravidelně oni, jenž ze studu hříchy zamlčují, aneb bez lítosti a pravého úmyslu se zpovídají, anť nezřídka již v samý den zpovědi k hříchům se navracují? Nejsou to hříšníci toto druhu? Ostatně jest opatrnosti zapotřebí; zpovědník spokojí se, když pozná způsob a počet hříchů, zbytečně při tom předmětu se nezdrží, ano nebezpečí není tak veliké, an obžaloba pokořuje více a ošklivost budí, než aby k zalíbení vábila.

§. 76.

Uložení generální zpovědi; prosba o ni.

Při důležitosti generální zpovědi, buď že se vztahuje na celý život neb větší jeho oddíl, třeba šetřiti některých ohledů, an se státi může, že kajicníci sami od sebe k ní se odhodlají a o ni žádají, neb tak nečiní, ačkoliv jim na prosto potřebnou jest.

1. Žádá-li kajicník sám, aby mohl generální zpověď vykonati, otáže se ho zpovědník

a) zdali již jednou takovou zpověď vykonal, a když ještě ne, proč nyní se k ní odhodlal. Z odpovědi pozná příčinu, buď touhu jednou úplně se vyzpovídati, neb vnitřní nepokoj, neb pochybnost o platnosti předešlých zpovědí. Zpovědník může se také přímo kajicníka otázati, zdali vždy ve zpovědi upřímně ze všeho se vyznal, zdali někdy neb častěji nějaký hřích zamlčel, a t. d., z čehož pak i nevyhnutelná potřeba generální zpovědi na jevo přijde. Je-li kajicník připraven, neb doufá-li zpovědník, že mu bude snadno na vše se jej vyptati, může i hned jeho zpověď slyšeti, vyjma že by tomu bránil veliký nával kajicníků neb jiná překážka; tu se odloží gene-

rální zpověď na příležitější dobu. Pakli zvláštní okolnosti nenutí, jest vždy lépe věc odložit, aby kajcník důkladněji se připravil. Chce-li přijímati, a je-li generální zpověď, o niž prosil, s ohledem na jeho stav žádoucí sice, nikoliv ale na prosto potřebnou, může vykonati obyčejnou zpověď a býti rozhřešen; je-li však generální zpověď potřebnou, a nemohl-li by zpovědník nyní jemu tolik času věnovati, jak by potřeboval, musil by pro tentokrát odejít bez rozhřešení. U méně známých kajcníků musí zpovědník dříve ohledati vnitřní stav, nestává-li totiž nějaké překážky rozhřešiti je, na př. nejbližší příležitost k hříchu; v níž se nalézají, hříšný zvyk, svévolné odkládání povinné náhrady; když něco takového shledá (vyslyšev vyznání jejich od poslední zpovědi) poučí je, že dříve musí učiniti zadost svým povinnostem, an nyní by jim generální zpověď nic neprospívala.

b) Pakli kajcník již generální zpověď vykonal, otázke se ho zpovědník jak dávno tomu jest, a proč opět se k ní odhodlal.

Odpoví-li, že jej k tomu vede vnitřní nepokoj, vyšetří zpovědník příčinu toho, zeptá se, zdali při předešlé generální zpovědi ze všeho se vyznal, co mu na paměť přišlo, zdali zpovědník se ho vyptával, zdali se zpovídal s lítostí a pevným předsevzetím, zdali také se polepšil a t. d. Shledá-li se, že i ona zpověď byla neúplná neb jinak v podstatě nedokonalá, jest arcíť nové generální zpovědi zapotřebí. Je-li však onen nepokoj lichý a neodůvodněný, an se kajcník domnívá, že snad přece ze všeho se nevyznal, snad přece na něco zapomenul, musí býti poučen, že proto nesmí o platnosti své zpovědi pochybovati, zapomenuté hříchy že jsou mu odpuštěny, nové generální zpovědi že není zapotřebí, an když se později na zapomenutý hřích upamatuje, postačuje, se z něho v následující zpovědi vyznati; aby jenom upřímnou lítost nad hříchy vzbuzoval, a v každé zpovědi všechny hříchy u všeobecnosti zahrnoval.

Je-li vzdor vykonané generální zpovědi příčina vnitřního nepokoje úzkostlivé svědomí, platí obecně přijaté pravidlo, takovému kajcníkovi novou životní neb delší zpověď nedovolovati. Tím více musí býti poučen o účinnosti lítosti; na nejvýš může se mu dovoliti, vyjeviti hřích, jenž ho nejvíce tíží, ale nic více — a to ještě když to zpovědník za dobré uzná, aby jej potěšil a úlevy mu poskytl.

Přeje-li sobě kajcník nové generální zpovědi, že od předešlé již dlouhý čas uplynul a on opět četných hříchů se dopustil, povolí zpovědník jeho prosbě. Je-li život kajcníka více jednotvárný

(na př. u venkovského lidu, jenž z oboru obvyklého života, zaměstnání nevykročuje), může se doba až do první životní zpovědi krátce projít, důkladně pak život po generální zpovědi následující. U kajicníků, jichž život pro obchod, živnost, povolání, rozmanité neb rozličné příhody více jest zapletený, jest třeba celý život tedy i dobu před první generální zpovědí důkladně proskoumati, dílem že předchozí život následující objasňuje a zpovědník lépe jej pozná, dílem že kajicník má snad ještě povinnosti, jimž doposud nedostál, také proto že většího pokoje a většího užitku z této zpovědi nabude. To platí obzvláště o zpovědích na smrtelném lůžku a těch, jenž nový stav nastupují.

Jsou-li příčiny, z kterých kajicník o novou životní zpověď prosí, pouze ascetické, tu kněz, je-li jeho stálým zpovědníkem, bude vědět, jak by měl se rozhodnouti. Je-li to neznámá osoba, odkáže ji k jejímu obyčejnému zpovědníkovi; nemá-li žádného, poradí se jí, takového si vyvoliti, aniž by zpovědník sebe nabízel. Přichází-li však kajicník s tímto úmyslem, tu zpovědník hned jeho prosbě nevyhoví, nýbrž bude hledět dříve z obyčejné zpovědi jeho vnitřní stav vyzpytovat a seznati; pak, když by opakování generální zpovědi bylo škodlivé, vyplnění prosby odepře, neb na pozdější dobu ho odkáže, když by prospěch duchovní tak žádal.¹⁾

2. Pakli kajicník (jak bez mála obyčejně se stává) sám o generální zpověď nežádal, zpovědník však potřebu její byl shledal, musí mu ji uložit. Přesvědčí kajicníka o nutnosti její, a je-li povolný, určí mu čas kdy opět ku zpovědi dostaviti se má. Zhrozí-li se kajicník životní zpovědi, maje ji se své strany za nemožnou a t. d., tuť přesvědčování neb odkazování na jinou dobu sotva mnoho prospěje: v tom případě učiní zpovědník nejlépe, když ihned chutě do práce se dá, jak jen možno úplně na hříchy jeho předešlého života se vyptá, s ním dokonalou lítost vzbudí a jej rozhřeší. Nyní teprv může se mu říci, že generální zpověď vykonal, a může se vybídnouti k díkučinění. S kajicníkem, jenž potřebu generální zpovědi nahlíží a přece ji vykonati nechce, musí se jednati co s nehodným svátostného rozhřešení.

3. Je-li platnost předešlých zpovědí pouze pochybná, a tudíž vykonání generální zpovědi velmi žádoucí, poučí zpovědník kajicníka o ovoci této zpovědi a o pokoji duše z ní pocházejícím, a poradí mu ji; jeví-li kajicník velikou nechuť, nebude ho donuco-

¹⁾ Cfr. O generální zpovědi. Časp. kat. duch. r. 1863. p. 532.

vati, nýbrž ponechá to času: nicméně v této zpovědi přiměje ho k dokonalé lítosti nade všemi hříchy, jichž se kdy dopustil.

4. Jelikož životní zpověď každému jednou jest na nejvýš užitečná, upozorní horlivý zpovědník na tento prostředek křesťanské dokonalosti též takové kajicníky, kteří o ni ani nežádali, aniž dle svých zpovědí jí zapotřebí mají. Nábožné duše rády se k tomu odhodlají, a tu vyjeví zpovědník ochotnost, je vyslyšeti.

5. Jest obecným pravidlem, že kdo jednou řádně životní zpověď vykonal a se polepšil, ji bez potřeby opakovati nemá. Takoví mají navedení býti ku vzbuzování dokonalé lítosti a mohou vždy roční zpověď vykonati, neb ve zvláštních potřebách učiniti úplné vyznání z hříchů od doby generální zpovědi, při čemž se předpokládá, že úzkostlivé svědomí tomu nebrání. Však opakování životní zpovědi co mimořádného prostředku kajicnosti nemůže se zavrhovati, an víme, že svatí mužové jako Karel Borromejský a jiní opětně ji vykonávali.

Nelze zapírat, že generální zpověď může býti pro kajicníka i zpovědníka dosti obtížnou; však může zpovědník sobě i kajicníkovi věc velmi usnadniti. To platí zvláště o takových kajicnících, jimž životní zpověď jest nutnou, kteří však vedou život jednotvárný. Při těch vyptá se zpovědník na počet, druh a způsob hříchů jednoho roku, a dle toho vyšetří dále jejich předešlý život. Leonhard a Porto Maurizio, jenž co missionář slyšel mnoho životních zpovědí a v té věci nemalou zkušenost má, tvrdí, že za půl hodiny ano ještě v kratší době lze takovým způsobem životní zpověď slyšeti a předešlé zpovědi napravit. Tak bude také zpovědník jednati, když z rozličných příčin třeba jest hned generální zpověď slyšeti, na př. že kajicník potřebuje rozhrěšení jsa nyní hotov se zpovídati a také dostatečně rozpoložen, a nemohl by pro rozličné překážky brzy zase ku zpovědi přijíti; neb že by odkazování na jinou dobu nic nepomáhalo, an kajicníkovi při nejlepší vůli nebylo by možné důkladně svědomí zpytovat, jak nyní zpovědník, bez jehož pomoci obejít se nemůže, učiniti s to jest.¹⁾

Obtížnější věc jest, když z těch neb podobných příčin mají se předešlé zpovědi hned napravit, však život kajicníka jest více rozmanitý a zapletený. Zde dává se rada, aby jak čas dovoluje zpovědník vyšetřil počet, druh a způsob hříchů, jakož i hříchy proti

¹⁾ Viz výše §. 53. n. 4.

povinnostem stavu dle nejhlavnějších dob života, důkladnější však a podrobnější zpověď aby na příležitější chvíli odložil.

§. 77.

Příprava k generální zpovědi.

Vždy jest lépe životní zpověď, necht' jest potřebnou neb užitečnou a žádoucí, na krátko odložití k vůli důkladnější přípravě kajicníka i zpovědníka samého. O přípravě té zpovědník náležitě poučí kajicníka, když u něho neb jiného ji vykonati chce, a bude mu u vykonání důležitého úkonu všemožně nápomocným.¹⁾

1. Kajicník připraví se nejlépe k životní zpovědi upřímnou toužebností po smíření se s Bohem, pevným úmyslem napravití se, nábožnou důvěrnou modlitbou, a vzýváním Ducha svatého o pomoc a osvícení. Dobře učiní, když v době přípravy vykoná zvláštní pobožnost k Panně Marii, matce dobré rady a útočišti hříšníků, a bude horlivým v navštěvování služeb Božích a konání dobrých skutků dle možnosti a okolností. Tím se horlivost přípravy zvýší, a milost lítosti snáze dosáhne.

2. Zpytování svědomí rozdělí sobě nejprospěšněji na několik dní (což u všech kajicníků nebude stejné — mnozí potřebují delšího času, jiní u zpytování svědomí jsoucvi cvičenější a vykonavše vždy řádné zpovědi méně), a každého dne věnuje dílu tomu hodinu neb půl hodiny. Zpytování děje se nejlépe dle desatera přikázání Božích, patera přikázání církevních, hlavních hříchů; předchází všeobecné zpytování, vztahující se na jakost předešlých zpovědí, lítosti, předsevzetí a t. d. Všeobecné to zpytování objeví kajicníkovi samému nezřídka potřebu životní zpovědi. Při každém přikázání vezme se ohled na věk dětinství, mládenectví, mužství, stáří, též na stav svobodný, manželský, vdovský; není sice třeba svědomí zpytovat dle rozličného věku, an by se tentýž hřích častěji opakovati musil, než ohled na to vzíti se musí, kajicník lépe pozná počet hříchů a proměna stavu mění také způsob některých hříchů.

Při vyšetřování počtu hříchů se mu dá na ruku, aby s určováním jeho mnoho se netrápil, aby udal ten, jenž se nejvíce přibližuje, neb vůbec délku doby, v níž v tom neb onom hříchu setrval a jak asi často za týden neb za měsíc do něho upadl. Zpytování, zvláště při nutných životních zpovědích, necht' má za předmět

¹⁾ Prucha: Poučení atd.

smrtelné hříchy, vyznání ze všedních se nežádá a často není ani možné. Výjimku činí takové všední hříchy, které ku smrtelným velmi snadno přivádějí.

3. Jako při každé zpovědi, také při životní jest nejdůležitější věcí lítost; tu má kajicník v čase přípravy a při zpytování svědomí častěji vzbuzovati. — Ku snadnějšímu zpytování svědomí může se kajicníkovi také odporučiti dobré zrcadlo zpovědní, na př. spisek Dra. Pruchy, v němž mimo to také jiné potřebné ponaučení najde. Ku větší podpoře paměti může si hlavnější věci poznamenati. Konečně povzbudí zpovědník kajicníka k důvěře, odporučí se jeho nábožné modlitbě, a přislíbí, že také sám v modlitbách jeho bude pamětliv. Kdyby kajicník vyjevil obavu, že snad mu nebude možné na všechny hříchy se upamatovati, potěší jej, že se ho bude vyptávati, a že se postará, aby nic důležitého se nepřešlo.

§. 78.

Slyšení generální zpovědi.

1. Zpovědník sám připraví se ku slyšení generální zpovědi modlitbou, a též projde zrcadlo zpovědní, dle kterého se řídívá neb kteréž kajicníkovi odporučil, aby dle něho otázky zařídil. Uděliv obvyklé požehnání, může ku kajicníkovi promluvití několik slov o důležitosti generální zpovědi, o veliké milosti, které se mu dostává, a vybídnouti jej k upřímnému díkučinění.

2. Je-li to méně známý kajicník, může se ho zeptati na stáří, stav, povolání. Na to vybídne jej, zpovídati se nejprve z hříchů od poslední zpovědi spáchaných, a přikročí ku slyšení životní zpovědi. Nejlépe učiní se začátek s vyznáním hříchů proti šestému a devátému přikázání Božímu a vůbec s těmi hříchy, které svědomí kajicníka nejvíce tíží. Nezřídka bývá z té příčiny generální zpověď nutnou, a kajicníkovi spadne těžký kámen se srdce. Jinak je-li dobře připraven, slyší zpovědník jeho vyznání v tom pořádku jak se zpovídá. Na to doplní vyznání danými otázkami; při generálních zpovědích z potřeby, kdy napravití se mají neplatné a neúplné zpovědi, s největší obezřelostí a důkladností sobě musí počínati; při jiných netřeba velmi přísně vyšetřovati počet; postačí, když stav kajicníka všeobecně pozná, aby mu potřebné naučení dal a na prostředky ctnosti ho upozornil. Zbytečných, nemístných otázek bude se vystříhati, vynasnaží se však, aby svědomí kajicníka ulehčil, a k žádoucímu

ovoci životní zpovědi dopomohl; proto na vše ho upozorní, co jest důležité a čeho se kajicník s pravděpodobností dopustiti mohl.

3. Shledá-li se teprv při slyšení životní zpovědi okolnost nějaká, pro kterou třeba rozhrěšení odročiti, že kajicník nalezá se v nejbližší příležitosti k hříchu, že jest povinen k náhradě na jmění neb na cti a t. d., musí býti o tom poučen, a zpovědník ihned v dalším zpovídání ustane, není-li kajicník náležitě rozpoložen. Je-li však dostatečně rozpoložen, an jeví známky opravdové lítosti, povinnosti své uznává a jim dostáti slibuje, a o jeho dobré vůli pochybovati nelze, zpovědník dokoná úkon; upozorní ho však, že by tato zpověď nebyla nic platná a hřích jeho tím větší, kdyby obmeškal učiniti, co jest povinen a nyní slibuje. Zpovídá-li se ze zadržených hříchů, z nichž dříve byl rozhrěšen od zpovědníka zplnomocněného, obdrží také nyní rozhrěšení. ¹⁾

4. Úřad učitele, rádce a lékaře vykoná zpovědník při této příležitosti v rozsáhlejší míře; uzná-li za dobré, může již mezi zpovědi při jednotlivých hříších spasitelná naučení dáti. Obzvláště upozorní na ovoce, které životní zpověď přinéstí má. Pokání uloží přiměřené: kajicníkům, kteří na pouhou radu životní zpověď konají, lehčí, těm jenž z potřeby, tužší; vezme ohled na lítost, okolnosti a křehkost jednotlivců; ²⁾ — vyměří je na delší čas, ku př. na měsíc, neb na déle, nezapomene při tom na almužny, skutky nábožnosti, navštěvování služeb Božích, pro budoucnost na časté a hodné přijetí svatých svátostí.

Ku konci zeptá se kajicníka, zdali mu ještě něco na srdci leží, jak mu nyní po vykonání životní zpovědi jest? Napomene ho, aby do zpovědi zahrnul všecky své vědomé i nevědomé hříchy, vzbudí s ním dokonalou lítost, upozorní jej na poděkování za obdrženou milost, a uděliv mu rozhrěšení, propustí jej s požehnáním.

¹⁾ Viz hořeji §. 42. ²⁾ Výše §. 61. C. 1.

H l a v a p á t á.

Jednání s rozličnými kajicníky ve zpovědi.

Č l á n e k p r v n í.

Kajicníci dle rozličného vnitr- ního uspořádání.

§. 79.

Vzdělání kajicníci.

1. Zjevení neodporuje rozumu lidskému, a víra i nábožnost velmi dobře srovnají se s pravou vzdělaností. Proto uprostřed nevěry, pochybovačství a lhostejnosti přece nalezájí se praví vzdělanci, kteří s vděčností víru ostríhají, za své přesvědčení a církve se nestydí, a povinností náboženským zadost činiti neváhají. K těm zpovědník tak se chovati musí, jak jejich vzdělanost, povolání neb stav vyžadují; aniž by bez potřeby slov šířil, neb v dlouhé poučování se pouštěl, potvrdí je v přesvědčení náboženském, a vybídne je k horlivému plnění povinností stavu a povinností náboženských, an jejich dobrý příklad mocně působí na jiné. Zvláště, když příčinu k tomu shledá, poukáže na potřebu, vznešenost a záslužnost božské víry, jež za pohnutku má vážnost Boha, kterýž se zjevil, aby vzdělaný kajicník víru nezakládal na vlastním studium, namáhání neb náhledu. Věda a bádání napomáhá sice víře, ji však nezplozuje, víra jest dar Boží, kteréhož se dostává pokorným. Pakli by kajicník měl nějaké pochybnosti, zpovědník ho důkladně poučí; zpovídá-li se, že bývá někdy pochybnostmi trápen, dá se mu na ruku, aby zbytečně o zjevených pravdách nehloubil, sám nikdy pochybnosti nevyhledával, maně připadajících sobě nevšímal a vzbuzením víry naproti nim se ozbrojil, a posloucháním slova Božího jakož i čtením náboženských vzdělanosti jeho přiměřených spisů u víře a přesvědčení svém se utvrdil.

2. Častěji však se stává, že lidé jinak vysoce vzdělání ve vědách světských, vírou opovrhují, majíce ji za nedůstojnou sebe a hodící se toliko pro sprostý lid, an osvěta našeho věku, hovíc směru

materialistickému, opovrhování náboženstvím a vírou za hlavní známku vzdělanosti vyhlašuje. Proto lidé takoví u věcech náboženství vězí buď v bludech, aneb při vší vzdělanosti právě u vědě nejpotřebnější a nejdůležitější mají nejnedostatečnější vědomosti, rovnajíce se sotva začátečníkům. Většina jich arcíť pomoci zpovědníkovy nevyhledává; než mnozí přicházejí ku zpovědi z příčin rozličných, buď že rodinné svazky tak vyžadují, buď že postavení, úřad neb jiné poměry velí. Jednání zpovědníka s těmito kajicníky jest velmi obtížné; než milerád uchopí se této příležitosti, aby dřímající jiskru víry rozdmychl. Obvyčejně jest vyznání takových lidí velmi povrchné a neúplné, zpovědník nesmí se tudíž ani dost málo ostýchat, a doplní čeho se nedostává danými otázkami, a nezapomene na povinnosti stavu a hříchy spáchané opomenutím. Upozorní je na vznešenost zjevení a víry, kteráž jest základem vší pravé vzdělanosti, všechny záhadné otázky týkající se našeho cíle nadpřirozeného rozřešuje, a v sobě poklad a pramen útěchy a pokoje chová. Poukáže na úzký svazek víry a ctnosti, na suchopárnost a nedostatečnost ctnosti a pohnutek pouze přirozených, které v rozhodných dobách života potřebnou člověku sílu nikdy neposkytují. Neopomene poukázati na velebnou budovu církve, jakožto božského ústavu k naší spáse založeného a všechny prostředky spasení obsahujícího. Vzbudí s nimi ctnosti víry, naděje, lásky a lítost, aby alespoň víru ve vše, co Bůh zjevil a čemu církev učí, ouhrně vzbudili. Větší působnost mají slova písma a víry než důvody rozumové. K obšírnému vyučování v pravdách náboženských arcíť ve zpovědnici čas nestačí, jejich důkladnou známost při dobré vůli kajicník sobě zjednati musí jinou cestou; také šetrnost žádá, aby zpovědník při vyučování v nich volil způsob nepřímý, dle něhož známost jisté pravdy předpokládá, aby tím důrazněji na srdce ji vložil. Dle toho může zaříditi také ukládání pokání; na př. modlitbu k uctění nejsvětější Trojice uložiti, což kajicníku poskytuje příležitost, tyto články víry sobě na paměť uvéstí a je uvážiti; neb modlitbu k Vykupiteli, jenž smrtí svou za nás zadosť učinil a t. d.

3. Jsou vzdělanci, kteří dávno víře výhost dali a jen tak pro jméno, pro zachování zevnější slušnosti někdy ve zpovědnici se vynajdou. Jejich vnitřní stav zpovědník snadno pozná, neb sami vyloží mu příčinu, proč přicházejí, aby neměl nižádné pochybnosti. Rozumí se, že takovým rozhřešení dáti se nemůže; zpovědník však, svědom svých povinností a budoucí odpovědnosti nezapomene prostými slovy pravdy upozorniti je na hříšnost a tresty nevěry. —

S těmi, jenž ani v podstatných pravdách náboženství křesťanského nejsou vycvičeni, musí se nakládati tak, jak již na příslušném místě vyloženo bylo.¹⁾ — Kajicníci, kteří majíce příležitost poučiti se, zúmyslně v pochybnostech u víře vězí aneb je vyhledávají, nejsou hodni rozhrěšení: jednání takové pochodí buď z naduté pýchy, neb z nenávisti ku pravdě. — Shledá-li zpovědník, že kajicník jest vrtkavý u víře, ne ze zlé vůle, nýbrž z nedostatečného vychování náboženského neb nevědomosti, musí mu uložit, aby se důkladně v pravdách náboženských vzdělal. Nezřídka bývají to převrácené náhledy, nedorozumění, jakéž zvláště u mladších lidí z hltavého čtení rozličných kněh se nalézají. Mírné napomenutí, poučení, napravení křivých náhledů opět přivede kajicníka na dobrou cestu. Zpovědník upozorní takové na vysokou cenu víry, jež vši vzdělanosti pravý propůjčuje základ, a dá jim upřímnou výstrahu před čtením spisů, navštěvováním společností a p., které by jejich víře nebezpečí připravit mohly.

§. 80.

Kajicníci méně vzdělání a blbci.

1. Mluvíce o méně vzdělaných kajicnících vyrozumíváme ty, jenžto nejsou dost zběhlí v zpytování svědomí a ve zpovědi sobě pomoci nemohouce, na pomoc zpovědníka jsou odkázáni. S těmito lidmi, jichž vyznání jest velmi neúplné, často se setkává, a na něm jest, jich se vyptávati; neboť kdyby je chtěl propustiti za tou příčinou, aby lépe se připravili, ničeho by nezískal, an by nejspíše opět v tomtéž stavu se vrátili. Zeptá se jich tudíž na čas poslední zpovědi, jak vykonali uložené sobě pokání, a nezná-li je, zeptá se na jejich stav, zaměstnání, živnost. Pak projde s nimi desatero přikázání Božích, přikázání církevní a t. d. vždy zřetel obraceje k hříchům, kterých se dle svých okolností a stavu dopustiti mohli, a dle možnosti vyšetří způsob i počet hříchů. Taktéž vyšetří, jsou-li v základních pravdách náboženství vycvičeni, a když shledá nedostatek, v krátkosti je vyučí. Napomenutí zařídí dle jejich potřeb, stavu a schopností, a udav přiměřené pohnutky lítosti, také s nimi tuto nad hříchy vzbudí. Kdyby se nalezali v nějakém bludu, majíce na př. za hřích, co hříchem není, se vši opatrností je poučí. Ku konci může se jich zpovědník zeptati, zdali ještě něco ve svědomí je tíží.

¹⁾ Výše §. 57. n. 1.

Kdyby vyptávání se nevedlo k cíli, poněvadž nedávno byvše u zpovědi nemohou se na žádný hřích rozpomenouti, mohou obdržeti rozhřešení, když již z odpuštěných smrtelných hříchů opět se zpo-
vídají a jich litují, aneb když alespoň z některých všedních hříchů se vyznají.

2. Poloblbí a blbí zasluhují zvláštní péče zpovědníka. Musí však znáti pramen tohoto jejich stavu, a pak dle toho další své jednání zaříditi.

Pochází-li tato slabost ducha z nějaké náruživosti, na př. z opilství neb hříchu smilství, nemůže obdržeti rozhřešení; nýbrž musí dříve k tomu přiveden býti, aby hříšného zvyku zanechal, poněvadž lze očekávati, že síla ducha opět oživne. Také vždy dá se předpokládati, že tento stav v nějakém hříchu původ má, když kajcník ve světských věcech jinak opatrně a obezřetně si počíná.

Je-li slabost ducha přirozená, musí zpovědník vyšetřiti, zdali kajcník jinak spořádaný život vede, a v základních pravdách svatého náboženství alespoň poněkud vyučen jest. Poznává to z celého chování jeho a z pozornosti, s jakou slovům zpovědníkovým naslouchá; pak s ním vzbudí božské cnosti, lítost a předsevzetí a dá mu rozhřešení. Pakli by však blbý nikdy při užívání rozumu nebyl, neuměl se na př. ani modliti, a nemohl ani nejpodstatnější pravdy náboženské poznati, není schopen rozhřešení, poněvadž není schopen hříchu.

Nezřídka bývá slabost duševní následkem pokročilého stáří. Takový kajcník vždy může obdržeti rozhřešení a přijímati, když dříve pravdy křesťanské znal, třeba nyní by jich sobě dost jasně vědom nebyl. Jinak, zvláště když dříve nevedl dosti křesťanský život, přičiní se zpovědník, aby jak jen možno přivedl jej ku poznání nejpotřebnějších pravd a k lítosti, aby s přibýváním stáří neubývalo vždy více schopnosti.

§. 81.

Příležitostní hříšníci.

Nejvíce musí zpovědník pečovati o to, aby dobře jednal s těmi, jenž se nalézají v nejbližší příležitosti k hříchu, neb kteří ze zvyku hřeší, neb do hříchů zpět upadají. To jsou dvě veliká skaliska, o něž větší díl zpovědníků naráží a chybje, praví sv. Alfons.¹⁾

¹⁾ Prax. Confess. n. 63.

1. Příležitostí k hříchu nazývá se souhrn zevnějších ale také vnitřních okolností, které uvádějí člověka v nebezpečí hřešiti. Nebezpečí hřešiti a příležitost k hříchu není to samé; náklonnost, křehkost přivádí nebezpečí hříchu, však okolnost zevnitřní místa neb osoby usnadňuje hřích, dává k němu příležitost. Dle toho je-li nebezpečí hřešiti více neb méně pravděpodobné, rozeznává se příležitost v nejbližší a vzdálenější.

a) Nejbližší příležitost (*occasio proxima*) jest ta, v níž lidé se nalézající dle své křehkosti neb nabyté zkušenosti obyčejně hřeší. Hlavní známka nejbližší příležitosti záleží v tom, že nebezpečí hřešiti jest skutečně pravděpodobné. Netřeba, aby kdo nalézaje se v příležitosti nejbližší vždy neb skoro vždy hřešil, dostačí, když často v hříchu upadá, neb když důvodně dle jeho slabosti lze se obávati, že hřeší.

b) Vzdálenější příležitost (*occ. remota*) jest ta, která sice k hříchu svéstí může, v níž však člověk dle všech okolností obyčejně nehřeší.

c) Nejbližší příležitost jest dále o sobě nejbližší (*proxima in se, absolute proxima*), která dle povahy své neb povahy lidské obyčejně lidi v nebezpečí hříchu uvádí; neb poměrně nejbližší (*relative, per accidens proxima*), která jistou osobu v nebezpečí jistého hříchu přivádí.

Dle toho musí se při určování nejbližší příležitosti ohled vzíti na poměry, náklonnosti, křehkost a zkušenosti osoby. Co jednomu jest vzdálenější příležitostí, jest pro druhého nejbližší a naopak. Muž nábožný, rozumný, střídmy na př. v hostinci neb při hostině, třeba onen častěji navštěvoval a k této zván byl, se neopije, ačkoliv navštěvování hostince neb hostiny o sobě jest (vzdálenější) příležitostí; jinému však, jenž jest náchylný k nestřídmosti, stává se jedno i druhé nejbližší příležitostí. Služka, kterou pán k cizoložství svéstí chce, jí za tou příčinou lichotí neb dary nabízí, nalézá se o sobě v nejbližší příležitosti k hříchu; než je-li nábožná, vyhýbá-li se setkání s ním, když odporuje, darů nepřijímá, není pravděpodobné, že klesne, a příležitost ona jest pro ni vzdálenou.

d) Nejbližší příležitost jest dobrovolná (*voluntaria, evitabilis*), když odstraniti ji neb vystříhati se jí, závisí od dobré vůle člověka; neb nutná (*involuntaria, necessaria, inevitabilis*). Nutná příležitost jest buď fysicky nutná, když odstraniti ji neb vyváznouti z ní člověku jest nemožné pro hmotné překážky, jež překonati nemůže; ku př. když vězeň nalézá se ve společném žaláři se

soudruhy, kteří oplzlé řeči vedou. Neb jest mravně nutná, skoro nepřekonatelná, když nelze ji odstraniti neb opustiti leč s velikou obtíží, se ztrátou cti, jmění, života, neb s porušením jiné vyšší povinnosti. V takové příležitosti nalezájí se na př. vojínové, když od soudruhů k hříchům lákání jsou, manželka, kterou manžel k hřešení svádí, údové rodiny, kteří otcovský dům opustiti nemohou a t. d.

e) Svatý Karel Borromejský dělí nejbližší dobrovolnou příležitost ještě na nehledanou (*occ. in esse*) a na hledanou (*occ. non in esse, in fieri*); první jest nejnebezpečnější, poněvadž ustavičná, a v ní nachází se na př., kdo souložníci u sebe chová; druhá záleží na př. v navštěvování lehké osoby, nebezpečných společností, hospod a t. d.

2. Nejdůležitější jest, aby zpovědník nejbližší příležitost, v níž se kajicník nalezá, poznal. Všecky příležitosti, které k hříchům dávají příčinu, nelze vyčísti: jsou tak rozmanité jako lidský život sám. Jeden nalezá příležitost k hříchu v okolnosti místa, druhý v okolnosti osoby neb společnosti; ten při vyražení, onen opět při hře, jiný ve svém řemesle, obchodu, plnění povinností svého povolání, úřadu a t. d. Netřeba také připomínati, že se nejedná pouze o nebezpečí hříchu zevnitřního jakéhokoliv, nýbrž také vnitřního — myšlének, žádostí. Kdo ku př. navštěvuje divadlo neb taneční zábavy a p. a za tou příčinou v nečistých myšlénkách se kochá neb v nečisté žádosti svoluje, jest příležitostným hříšníkem. Neméně jest příležitostným hříšníkem, kdo z té příčiny své povinnosti konati opomíjí.

3. Při jednání s příležitostnými hříšníky ve zpovědnici třeba následujících zásad šetřiti:

a) Kdo se nalezá v nejbližší dobrovolné příležitosti, kterou opustiti nechce (vše jedno je-li to vzhledem na něho o sobě neb poměrně nejbližší příležitost), nemůže obdržeti rozhřešení, poněvadž jeho nehoden jest, an se nechce odřici hříšné vůle a nechce učiniti, co k napravení nezbytně potřebné jest. Pak vydati se v nebezpečí hříchu, již jest hříchem. Proto zavrhl Innocenc XI. větu: *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non vult omittere, quin imo directe, et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.* (61.)

b) Kdo se nalezá v dobrovolné nejbližší nehledané příležitosti (*in esse, in re ipsa*), nemá obdržeti rozhřešení, dokud příležitost neodstraní, třeba by slíbil, že tak učiní. Odstranění příleži-

tosti má právě býti důkazem jeho lítosti a pevného předsevzetí, a proto mu zpovědník rozhřešení odročí. V takové příležitosti nachází se na př., kdo v domě přechovává souložnici, s níž často hřeší, a již hned propustiti může; neb kdo má v pokoji obraz, který ho k hříchům láká, a který hned odstraniti může; neb služka, které hospodář nástrahy činí, jimž často se poddá, třeba sama nečinila prvního kroku, mohouc bez obtíže jinou nenebezpečnou službu sobě vyhledati. ¹⁾

Příčina, proč vzdor slibům, zapotřebí jest odložití rozhřešení, ta jest hlavně, že taková příležitost provozuje nad člověkem velikou moc, a odstranění její žádá vynaložení veškeré mravní síly člověka. Zajisté není věcí snadnou, rozžehnatí se pojednou na př. s osobou, která se stala někomu velmi milou, s níž po delší čas v hříšném poměru bydlí. Kdyby se takovému dalo rozhřešení prvé než příležitosti dal výhost, mohlo by se státi, že na daný slib zapomene, ve svém předsevzetí se zviklá, bude se míti za dosti silného, a co nevidět k starému hříchu se vrátí. Takový kajicník má zapotřebí silného pobídnutí, a to se mu podává odročením rozhřešení. ²⁾ Podobně jednati se musí se služkou, která velmi náchylna jsouc ku smilství od hospodáře často ku hříchu lákána bývá, třeba ještě nikdy neklesla; nesmí zůstatí v této příležitosti, když odstraniti ji od dobré její vůle závisí. ³⁾ To samé platí o provozování hříšné živnosti, již kdo opustiti může.

Zpovědník však také připraven býti musí na vyvrácení námitek neb výmluv, které kajicník nalezající se v dobrovolné nehledané příležitosti snad pohotově má. Kajicník může předstíratí nemožnost, velikou škodu, ztrátu cti, mohl by poukázati na povyk, jaký by z toho povstal, kdyby osobu z domu propustil a t. d. Takovým výmluvám nesmí se hned věřiti. Buďto jest věc známá působící pohoršení, pak z přerušení takového poměru čest netoliko ničeho neutrpí, nýbrž získá; neb jest docela neznámá, pak o ztrátě cti, o povyku, pohoršení nemůže býti řeči. Velmi dobře praví Segneri, že když se jedná o odstranění těchto příležitostí, docela jinak by kajicníci mluvili, kdyby padl na váhu časný zisk. ⁴⁾ Zpovědník kajicníka přesvědčí o potřebě odstraniti příležitost; připomene mu výrok písma: „Kdož miluje nebezpečenství, zahyne v něm.“ ⁵⁾ Upozorní ho na ustavičné nebezpečí, v němž se nalézá,

¹⁾ Leonhard a P. M. I. c. p. 75. ²⁾ Prax. Confess. n. 66. ³⁾ ibid. n. 64.

⁴⁾ Segneri I. c. p. 42. 44. ⁵⁾ Sir. 3, 27.

jak dí písmo: „Může-liž člověk skryti oheň do klína svého, aby roucho jeho nehořelo? Aneb může-li choditi po řěřavém uhlí, aby nohy jeho se neopálily?“ ¹⁾ Uvede mu na mysl, že žádný časný zisk není s to nahraditi ztrátu věčného spasení: „Co jest platno člověku, byť všecken svět získal, a na své duši škodu trpěl?“ ²⁾ „Království nebeské trpí násilí,“ a „jestliže tě ruka tvá neb noha tvá pohoršuje, utni ji a t. d.“ ³⁾ Zde sluší ještě připomenouti zavrženou od Alexandra VII. 18. března 1666. větu: „Non est obligandus concubiniarius ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinae, dum deficiente illa, nimis aegre ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent; et alia famula nimis difficile inveniretur;“ a od Innocence XI. zavržené tyto dvě: (62.) „Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. (63.) Licitum est, quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporalis nostri, vel proximi.“

Od tohoto pravidla se při jednání s kajicíky, kteří sealezají v dobrovolné nehledané příležitosti, odstupovati nemá. Dle sv. Alfonsa lze učiniti výjimku a dáti rozhřešení před odstraněním příležitosti v těchto případech: když kajcíník dává na jevo neobvyčejnou lítost, tak že na základě toho lze bezpečně odstranění příležitosti od něho doufati; však radí přece rozhřešení odložit, kdykoliv bez obtíže se to státi může. Pak když by kajcíník nutně potřeboval rozhřešení (na př. při nebezpečí smrti, snoubenci), neb nemohl než po dlouhém čase ku zpovědi přijíti. Však se zde předpokládá, že kajcíník má opravdovou lítost a pevný úmysl příležitost odstraniti, a v poslednějším případě, že ještě nebyl od žádného zpovědníka napomenut, jinak by nemohl býti rozhřešen. Důvod toho jest, že příležitost zde stává se jaksí nutnou, a nebezpečí, použitím náležitých prostředků, vzdáleným.⁴⁾

Že zpovědník, žádaje odstranění dobrovolné příležitosti, sobě při vši horlivosti mírně a laskavě počínati smí, aniž by se provinil proti své povinnosti aneb zbytečně kajcíníka v podezření uvrhl, ukazuje Leonhard a P. M. v případě, jenž nejspíš jemu samému se udál, kde zpovědník v čas missie dal rozhřešení muži, neobvyčejnou lítost jevícímu a odhodlanému propustiti služku, jež mu byla nej-

¹⁾ Přísl. 6, 27. 28. ²⁾ Mt. 16, 26. ³⁾ ibid. 11, 12; 18, 8. 9.

⁴⁾ Prax. Confess. n. 67. Instr. past. Eystt. p. 228. Zenner §. 230. Nota.

blížejší příležitosti, při čemž se však bylo obávati, že okamžité propuštění její vzbudí podezření, že tak se děje ne z dobré vůle nýbrž z povinnosti svědomí, an muž i služka stáli v nejlepší pověsti. Však bylo mu uloženo, aby ve čtrnácti dnech pod vhodnou záminkou osobu propustil, mezi tím časem bez potřeby s ní nemluvil a to jen krátce, a dvakrát se zpovídal. Dokládá však Leonhard, že s každým kajicníkem a v každém případě tak se jednati nesmí, a že zůstává pravidlem při dobrovolných příležitostech *in esse* upotřebiti ohně a meče t. j. žádati dříve odstranění dobrovolné příležitosti,¹⁾ a sv. Alfons, jak již poznamenáno, posečkati s rozhřešením, když bez velikých obtíží se tak státi může. Co jenom v řídkých výjimkách státi se smí, nesmí býti obecným pravidlem jednání.

c) Při jednání s kajicníky, kteří se nalézají v dobrovolné hledané příležitosti nejbližší (*non in esse, non in re ipsa*), platí taktéž zásada, že nemohou obdržeti rozhřešení, dokud příležitost neopustí. Než sv. Karel Borromejský a s ním jiní učí, že takový kajicník může po prvé (po druhé ano i po třetí) rozhřešení obdržeti, když má opravdovou lítost a pevné předsevzetí, příležitosti se vystříhati, zvláště když nebyl dříve napomenut. Rozumí se, že po druhé neb i po třetí může býti rozhřešen, když byv v příležitosti buď neklesl, neb ne tak často jako dříve, když tedy se byl polepšil alespoň poněkud; neboť kdyby po prvním napomenutí nevynaložil nižádnou péči na své polepšení, musilo by se s ním jednati co s formálně zpětivým, a rozhřešení se odročiti na tak dlouho, až by příležitosti se vystříhal. Za důvod, že s těmito příležitostnými hříšníky mírněji nakládati se může, se uvádí, že mnohem snadněji jest příležitost nevyhledati, než jí se vzdáliti, an kajicník nemusí než záporně k ní se chovati, kdežto při předešlé zapotřebí jest kladného činu, vymáhajícího nevšední síly.

V takové příležitosti nalézá se, kdo navštěvuje třeba jednou za rok nějaký dům neb nějakou osobu a pokaždé tam hřeší; kdo navštěvuje hostince pokaždé neb často se opijí; kdo vyhledav milé sobě společnosti, oplzlé mluví řeči; kdo při hře v karty dopouští se podvodů, klení. Taneční zábavy, divadla bývají přemnohým lidem nejbližší příležitostí k hříchům. Zvláště nebezpečné jsou mladým lidem, ovšem ne vždy a všem, známosti a milostné pletky, a k tomu zpovědník bedlivě přihlížeti musí. „Soudíme-li poměrně a dle toho co obyčejně se děje, jest nepopíratelné, že takové známosti za

¹⁾ I. c. p. 77. seq.

okolnostmi našich dnů ponejvíce jsou nejbližší příležitostí k hříchu.“¹⁾ „Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis, qui invicem se adamant, quippe non sunt isti omnes indistincte de gravi culpa damnandi, sed ordinarie puto, ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimia experientia patet; nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in occasione a mortalibus inveniuntur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes prius conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio; postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit.“ — A k tomu dokládá sv. Alfons, že kde se jedná o nebezpečí formálního hříchu, zvláště nečistoty, zpovědník tím více postará se o blaho kajicníka, čím jest přísnější: a naopak tím více mu uškodí, čím jest shovívavější dopustiti, aby onen v příležitosti zůstal.²⁾

Se vši přísností musí se také nakládati s těmi, kteří sice odstranili příležitost *in esse*, ale zůstávají v příležitosti *non in esse*, kteří davše výhost osobě spoluvinné, přece vyhledávají setkati se s ní a. p. Kajicník, jenž dobrovolnou příležitost nepřestává vyhledávati, nemůže obdržeti rozhřešení.

d) Jinak věc se má, nalezá-li se kajicník v nutné příležitosti. Zde zevnitřní okolnost buď nemůže odstraniti, neb to vyžaduje velikých obětí. Může tudíž kajicník býti rozhřešen, aniž by příležitost odstranil, má-li opravdovou lítost a pevné předsevzetí, užitím všech prostředků z nejbližší příležitosti učiniti vzdálenou. Nebezpečí samo, v němž se kdo proti své vůli nalezá, není hříchem; proto nepraví písmo, že kdo jest v nebezpečí zahyne, nýbrž že zahyne, kdo miluje nebezpečí. Nejbližší příležitost dvojí věcí jest podmíněna: vnitřní náklonností a zevnitřní okolností; tuto odstraniti neb jí se zbaviti není možné (manželka ku př. nemůže opustiti manžela, řeholní osoba nemůže se vzdáliti z kláštera, vojín nesmí opustiti prapor, údové rodiny, jsouce sobě nejbližší příležitostí k hříchu, nemohou se bez pohoršení, bez hanby odděliti); proto všecka péče musí se obrátiti ku vnitřní zlé náklonnosti, aby se s pomocí Boží stala neškodnou. K tomu směřují zvláště při příležitostech k hříchům smilství dle Leonharda a Porto Maurizio tyto prostředky: kajicníkovi uloží se, aby s osobou, jež jest příčinou jeho hříchů,

¹⁾ Leonh. a. P. M. p. 82. ²⁾ Prax. Confess. n. 65.

nikdy nebyl sám, též vystříhal se pevně jí do očí hleděti, a bez potřeby s ní nemluvil zvláště ne na odlehlých místech; uloží se mu modlitba, časté obnovení pevného předsevzetí nehřešiti, vstípi se mu veliká ošklivost hříchu, dále časté přijetí svátostí u tohotěz zpovědníka, vzývání svatého patrona křestního, navštěvování kostelů a vykonávání podobných pobožností; uloží se mu nějaký vhodný kající skutek, ujma v spánku, v jídle. Upotřebením těchto prostředků jest nezbytné, a Bůh posilní toho, jenž spasení své upřímně vyhledává. Pakli by vzdor tomu všemu kajicník se nepolepšil, to jest příležitost neučinil vzdálenou, musilo by se mu rozhřešení odročiti na tak dlouho, až by svědomitě všech prostředků užil. Zpovědník však proukáže takovému kajicníkovi všecku lásku a soustrast, aby neklesl na mysli, an polepšení takových velmi zvolna pokračuje.

Podobně se zachází s kajicníky, kteří zevnitřní příležitost, v níž se proti své vůli nalezají, nemohou odstraniti neb opustiti leč s velikou ztrátou cti, časnou škodou a p. Těm též uložiti se musí, aby učinili příležitost tu vzdálenou užitím všech prostředků. Nemusí služka, jež se nalezá v nejbližším nebezpečí hřešiti a jen s velikou obtíží by stejně dobrou službu nalezla, se nutiti, aby opustila dům, je-li volna a hotova užiti všech prostředků k ubránění se hříchu. Velmi těžké jest opustiti úřad, řemeslo, živnost, umění, které se stává nejbližší příležitostí k hříchu, (na př. lékař, jenž za příležitostí léčení často svoluje v zlé žádosti, hospodský, jenž za příčinou živnosti se opíjí). Taktéž může míti své obtíže, najednou opustiti příležitost, na př. vystříhati se navštěvování jistého domu, neb jisté společnosti. Nejtěžší úlohou zpovědníka jest, vyšetřiti a poznati obtíže a překážky, které mravní nutnost v sobě uzavírají, an jisté jest, že ne každá překážka, ne každá škoda hned za takovou nutnost jmína býti může, kdežto zase kajicníci nevyčerpatelní bývají v uvádění těžkostí, které se při nich nalezají. Leonhard a Porto Maurizio dává zpovědníkům tato pokynutí: je-li v praxi s větší těžkostí spojeno, odstraniti příležitost než při ní vystříhati se hříchu, pak stává pravé nemožnosti; mimo to hrozilo by větší nebezpečí, těmi samými prostředky hřích rozmnožiti, které ku zahlazení jeho směřují.¹⁾ Ta sama slova čtou se u Segneri-ho, jenž dokládá, že v takových rozpacích nejlépe jest Boha prositi o osvícení, aby zpovědník nepochybil ani přílišnou přísností ani přílišnou mírností. V pochybnosti však lépe jest přidržeti se přísnějších prostředků, poně-

¹⁾ l. c. p. 73.

vadž to jest pro kajicníka nejprospěšnější.¹⁾ Může tudíž takový kajicník, když jest náležitě rozpoložen a slíbí z blízké příležitosti učiniti vzdálenou, býti rozhřešen; když svědomitě užívá prostředků a na polepšení svém bedlivě pracuje, může opětně rozhřešení obdržeti, třeba někdy ze slabosti klesl; než tu bude užitečnější někdy rozhřešení odročiti, aby tím pilněji dával na sebe pozor, a horlivěji na svém polepšení pracoval.²⁾ Pakli při užívání všech prostředků polepšení se nedaří, tu třeba rozhřešení zadržeti, až by kajicník se vykázal s polepšením, a nelze-li v daných okolnostech ho doufati, nezbyvá nic než z ohledu na věčné spasení se škodou sebe větší příležitost opustiti.

e) Vzdálené příležitosti, které přivádějí toliko možnost hříchu, není nikdo povinen odstraniti; také se nedají všechny odstraniti, jinak bychom musili z tohoto světa odejít, jak dí sv. Pavel.³⁾ Nicméně někdy z jiné příčiny, na př. pro uvarování pohoršení může býti povinností, též vzdálené příležitosti se vystříhati.

§. 82.

Hříšníci ze zvyku (Consuetudinarii).

1. Hříšný zvyk neb obyčej jest snadnost nabytá, častějším opětováním skutku jistého druhu, toho samého skutku se dopouštěti. Hříšníkem ze zvyku jest, kdo opětováním skutku jistého druhu velmi snadno při dané příležitosti neb při pokušení tohotéž skutku hříšného se dopouští.

Opětování hříšného skutku padá sice při vyšetření zlého zvyku na váhu, ale ne samojediné; musí se také vzíti ohled na vnitřní náklonnost k hříchu, a na snadnost, s jakou hříšník, aniž by mnoho odpíral neb sebe přemáhal, při dané příležitosti v hřích upadá. Má se za to, že při zevnitřních hříších nalezá se ve zlém zvyku, kdo pětkrát za měsíc s přestávkami toho samého hříchu se dopouští; při hříších smilstva dostačí mnohem menší počet: tak má sv. Alfons za to, že hřeší ze zvyku, kdo přes celý rok každého měsíce jednou cizoloží.

Hříšný zvyk jest tím těžší a zarytější, čím častěji se kdo toho samého hříchu dopouští a čím kratší jsou přestávky mezi hříchy; čím déle kdo v něm setrvává, aniž by lítostí hříšnou vůli odvolal; a s čím prudčí náklonností hříchy páše. Z té příčiny při vyšetřování

¹⁾ p. 40. ²⁾ Prax. Confess. n. 69. ³⁾ I. Kor. 5, 10.

hříšného zvyku vezme se ohled na počet spáchaných hříchů a na vnitřní stav kajicníka před spácháním skutku i po něm: zdali totiž odporoval, se bránil proti pokušení, neb beze všeho odporu hřešil; zdali po spáchaném skutku mu svědomí činilo výčitky, hříchu litoval, neb se zalíbením lhostejně o hříchu svém přemýšlel. Zlý zvyk může se zakořeniti při hříších dopuštění (commissionis) i opuštění (omissionis).

2. Obrácení hříšníka ze zvyku hřešícího bývá velmi obtížné a zdoluhavé, a zřídka kdy brzy neb jedním okamžením se podaří. Příčina toho jest, že jak již přísloví praví zvyk stává se druhou přirozeností, a člověka otrockými okovy poutá. Zpovědník musí tudíž s takovým kajicníkem míti velikou trpělivost, musí mu býti k dosažení napravení všemožně nápomocen a přesvědčiti jej, že s velikou a neunavenou péčí na obrácení svém pracovati musí, an není věci snadnou, jak na mnoze se za to má, pravé pokání činiti. Svatí Otcové mnohé důvody udávají, proč polepšení takových hříšníků zvolna a pracně pokračuje, a sice: aby hříšník milosti, kterou obdržeti má, více sobě vážil, an větší cenu má, čeho jsme sobě s velikým namáháním vydobyli, a po čem dlouho jsme toužili; aby nabyté zdraví lépe opatroval a šetřil; obrácení své nepřičítal svému namáhání, nýbrž milosti Boží; aby toužebností na napravení lépe se připravil, a poznal tresty, kterými Bůh stíhá hříšníky, jenž se obrátiti nechtějí, když s tak velikými obtížemi zápasiti musí, kteří cestu napravení nastoupili.¹⁾

3. Při jednání s hříšníky zvyklými platí následující pravidla:

a) Žádný takový hříšník nemůže obdržeti rozhřešení, dokud svou hříšnou vůli nezměnil a vnitřní náklonnost nepřemáhá. Kde není lítosti a předsevzetí polepšiti se, tam nedostává se podmínek rozhřešení. Proto zavrhl Innocenc XI. větu (60.): „Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut ecclesiæ, etsi emendationis nulla spes adpareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere et proponere emendationem.“

b) Hříšník, jenž přivlastniv sobě od nedávna zvyk zlý, ponejprv se zpovídá, může býti rozhřešen, když jest náležitě rozpoložen, totiž když má upřímnou lítost a hotov jest, užiti všech prostředků ku přemožení hříšné navyklosti směřujících. Třeba nepoznal ještě dost jasně svůj nebezpečný stav, a nyní byv poučen od zpovědníka,

¹⁾ Cfr. Zenner l. c. p. 350. §. 235.

má hřích svůj v ošklivosti a vůli z něho se vyprostiti. — Podobně může se rozhřešení dáti kajicníkovi, jenž od doby, kdy sobě zlý zvyk přivlastnil, ještě nikdy nebyl ve zpovědi napomenut, aniž mu nějaké prostředky polepšení byly předepsány, když jest rozpoložen, a pevné má předsevzetí k napravení svému použití prostředků, které mu nyní zpovědník na ruku dává. V obojím případě uloží se kajicníkovi, aby co nejdříve opět se zpovídal, a vydal počet ze svého jednání. Zpovědník však není nikterak nucen rozhřešení dáti; když to za prospěšné uzná, může ho na několik dní odročiti, aby se o horlivosti a pevné vůli kajicníka přesvědčil.

c) Kdo takto po prvé rozhřešení byli, mohou opět rozhřešení obdržeti, když se po zpovědi polepšili, prostředků od zpovědníka uložených svědomitě užili, a počet pádů dle okolností svých umenšili. Zpovědník jim uloží, aby ještě více dávali na sebe pozor, a opět co nejdříve se zpovíдали.

d) Kajicníci, kteří ve zlém zvyku ode dávna trvají, mnohých a těžkých hříchů se dopouštějí, a o své polepšení nedbají, nemají pravidelně ani po prvé rozhřešení obdržeti; těm prospěje velmi na několik dní ho odložití, až použitím uložených prostředků na spasení svém pracovati začnou. Tím méně lze dáti rozhřešení kajicníkovi, jenž vzdor častému zpovídaní nikdy neupotřebil prostředků od zpovědníka sobě uložených.

Vrátí-li se takový kajicník alespoň poněkud polepšen, tak že o jeho lítosti a pevné vůli odložití zlý zvyk, nelze pochybovati, jest schopen obdržeti rozhřešení. Takovým kajicníkům jest generální zpověď velmi potřebná, a z ohledu na ni, zvláště když kajicník jest srozuměn, mohlo by se s rozhřešením posečkat. Než kdyby toto odložení mělo snad u kajicníka povážlivé následky, malomyslnost, ochablost a t. d. tuť velí pastýřská opatrnost, hned jej rozhřešiti, an v daném případě jest rozpoložen.

Kajicníci, kteří v ničem se nepolepšili, nemohou na tak dlouho rozhřešení obdržeti, dokud nečiní hodné ovoce pokání.¹⁾

e) Výjimkou může kajicník, jenž ve zlém zvyku trvá a o polepšení své nedbal, býti ještě před zkouškou rozhřešen, když se zpovídá za mimořádnou příležitostí a jeví známky neobyčejné lítosti; na př. když se zpovídá v čas missie, neb když nějakou mimořádnou událostí pohnut byl ku zpovědi, tak že může se důvodně doufati, že od tohoto okamžení chce se obrátiti k Bohu. Sv. Alfons

¹⁾ Cfr. Instr. past. Eystt. p. 233.

praví v tomto ohledu: „Dictum est, confessarium posse absolutionem impertiri consuetudinario et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet: sed non dicitur teneri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire... An autem expediat ordinarie uti hoc remedio aut non sine consensu poenitentis? Dicendum, quod in hoc puncto nequit certa statui regula, sed confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet. Deo se commendet, et secundum quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo: si poenitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, quod raro expedit differre absolutionem recidivo, cum ille est dispositus. Aliter agendum cum eo, qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam..., quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda.“¹⁾ Z e n n e r napomíná také zpovědníky k opatrnosti, aby ne tak snadno slibům a slovům uvěřili.

Mimo to může se zastaralým ve zlých zvycích kajicníkům, kteří prostředků polepšení vzdor napomínání nepoužili, vždy předpokládaje, že mají upřímnou litost, dáti rozhřešení, když se nalézají v nebezpečí smrti, neb když v okolnostech svých rozhřešení velmi potřebují, nastupující na př. námořní cestu, před bitvou, před těžkým porodem, neb v okolnostech, kde nebezpečí smrti jest pravděpodobné.²⁾

4. Prostředky, které se všem takovým kajicníkům k odložení hříšného zvyku uložiti musí, jsou: modlitba, živá upomínka na přítomnost Boží, bdění nad smysly vnitřními i zevnitřními, bdění nad náklonnostmi, časté obnovení pevného předsevzetí, rozjímání o pravdách náboženských, které nejvíce k odložení hříšné navyklosti pobádají, vystříhání se příležitosti k hříchu, konání opačných ctností, zvláště časté přijetí svátosti pokání a svátosti oltářní. Napomínání a vůbec celé jednání zpovědníka musí se řídit dle letory kajicníka, jeho stáří, okolností, prudkosti vášně a pokušení, a dle toho, jak hluboce již hříšný zvyk u něho se zakořenil. Zastaralým ve zlých zvycích přivede na pamět důstojnost člověka, vyličí nevděk, kterého se proti Bohu dopouštějí, an spasení, pro které Pán Ježíš tolik byl trpěl, na sobě maří; upozorní na nejistou hodinu smrti, a potřebu obrátiti se k Bohu a činiti pokání, an Bůh milosrdný a shovívavý jest, ale nekající hříšníky přísně trestá.

¹⁾ Prax. Confess. n. 76. 77. ²⁾ Instr. past. Eystt. p. 234.

§. 83.

Zpětiví (recidivi).

1. Zpětivými nazývají se kajcníci, kteří byvše ve zpovědi náležitě poučeni a slibivše polepšení, do starých hříchů opět upadají. Rozdíl mezi zpětivými a hříšníky ze zvyku záleží v tom, že každý zvyklý hříšník, jenž do hříchu, z něhož se byl zpovídal, opět upadá, jest zpětivý; ne ale každý zpětivý jest hříšníkem ze zvyku, an ne snadno hříchu se dopouští. Zpětivost může pocházeti z hříšného zvyku, nemusí ale s ním býti spojena; může však také v zevnitřní příležitosti příčinu míti.

Dle toho jest důležitý rozdíl, jenž se činí mezi formálně, a materialně zpětivými. Formálně zpětiví jsou, kteří do předešlého hříchu na ten samý způsob, neb bez mála na ten samý způsob zpět upadají, v ničem se nepolepšivše neb docela nepatrně. Materialně zpětiví jsou, kteří naproti zlé navyklosti bojují, prostředků od zpovědníka uložených pilně a svědomitě užívají, patrné důkazy opravdového polepšení podávají, však ze slabosti, křehkosti lidské opět klesli.

2. Formálně zpětivým, poněvadž jsou praví hříšníci zvyklí, v souhlasu s tím, co v předchozím §. d) řečeno bylo, se rozhřešení na tak dlouho odročí, až na obrácení svém upřímně pracovati začnou. Neboť jejich nedbalost svědčí proti nim, třeba ústy osvědčovali lítost a předsevzetí polepšiti se. Též se rozumí, že když zpětivost souvisí se zevnitřní příležitostí, jsou povinni tuto dříve odstraniti, opustiti, neb po případu vzdálenější učiniti. Výjimku lze učiniti, když kajcník dává na jevo neobyčejnou lítost.

Na jak dlouho by se jim rozhřešení mělo odročiti, to všeobecným pravidlem určití se nedá; na každý způsob musí se vzíti ohled na okolnosti kajcníka, na stáří, letoru, prudkost pokušení, hříšného zvyku, povahu příležitosti a t. d. Obecné mínění srovnává se v tom, že na příliš dlouho, neb dokonce na léta rozhřešení se odkládati nemá; postačí úplně osm, čtrnáct dní, na nejdéle měsíc. Čas ten postačí ku zkoušce, mezi tím může zpovědník ještě účinnější prostředky kajcníkovi na ruku dáti; nemusí mu říci, že odkládá rozhřešení na měsíc, tím by ho zastrašil, pozve ho, aby přišel za týden, za čtrnáct dní a mírným způsobem může ho až ku konci měsíce vésti, aby ho rozpoložil a rozhřešil. ¹⁾

¹⁾ Prax. Confess. n. 72.

Zpovědník také nezadrží dále rozhřešení, když kajicník dává důkazy polepšení svého, alespoň poněkud, když uložených prostředků pilně a svědomitě užívá, příležitosti se vystříhá, počet hříchů v témž čase u přirovnání ku předešlému ztenčil. Nedati rozhřešení dříve, až zpětivý po dlouhý čas dává důkazy svého polepšení, a není se obávati s pravděpodobností, že klesne, toť jest přísnost směřující naproti podstatě svátosti pokání a proti duchu církve. „Tato stálost není předchozí potřebné rozpoložení k svátosti pokání, nýbrž ovoce jeho. Stálé toto polepšení musí hříšník sobě předsevzíti, a s milostí Boží a svým spolupůsobením doufati, přede vším za pomocí podpory, kterou Bůh mu v pravý čas dá, a sice mocí této svátosti, jež co duchovní hojídlo pramenem jejím jest. Považuje svátost co soud, nedávej rozhřešení tomu, jenž se v ničem nepolepšil. Považuje ji co prostředek ochranný pro budoucnost, nežádej nyní již ovoce, t. j. stálost v dobré vůli, dokonalé polepšení zlé navyklosti a vítězství nade vším pokušením. Měj snahu po ovoci tom, dada kajicníkovi rozhřešení, z něhož ono pojde.“ ¹⁾

3. Materialně zpětivým vždy může se dáti rozhřešení, když prostředků polepšení svědomitě užívají, když mají upřímnou lítost a pevné předsevzetí napravit se. Sv. Alfons také zde činí rozdíl a učí, že když příčina zpětivosti jest v zevnitřní příležitosti, vždy radno jest rozhřešení odložit, poněvadž to jest pro kajicníka užitečnější a více ho pobádá; pakli však zpětivost příčinu má pouze ve vnitřní slabosti, křehkosti lidské, že pravidelně jest prospěšnější dáti rozhřešení (tak na př. při hříších onanie, nečistých myšlení, nenávisti, klení). Těmto kajicníkům jest odložení rozhřešení méně prospěšné, a při jejich dobré vůli a upřímné snaze lze více očekávati od svátostné milosti, které na nejvýš mají zapotřebí. ²⁾ Proto také dí Římský Ritual: *In peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut saepius confiteantur, et si expediat communicent.* ³⁾

Méně známé kajicníky pozná zpovědník co materialně zpětivé, když se jich zeptá, kolikrát od poslední zpovědi v obvyklý dříve hřích upadli, a jak často se ho dříve v stejném čase dopouštěli? jak dlouho se po zpovědi hříchu zdrželi? jak mnohá a prudká byla pokušení? zdali hned pokušení se poddal, neb se bránil a teprv po delším odporu klesl? Zdali snad sám příležitost vyhledal, aneb

¹⁾ Heiligung des Priesters. Regsb. 1856. Viz Gaume Handbuch p. 434. 435.

²⁾ Prax. Confess. n. 77. ³⁾ l. c. p. 69.

od zlé žádosti překvapen a téměř stržen byl? jak mu bylo po spáchaném skutku, zdali ho hned litoval a učinil předsevzetí lépe se míti na pozoru? jak horlivě a vytrvale upotřebil prostředků od zpovědníka sobě uložených? co jej pohnulo, že dnes ku zpovědi přichází? Dobré znamení jest, když kajicník nemění zpovědníky, a volí sobě tohotéž za stálého vůdce.

Kajicníci, kteří upřímně na obrácení svém pracují, častou zpětivostí upadají v malomyslnost, majíce polepšení své za nemožné. Proti tomu musí zpovědník všemožně pracovati, kajicníka posilniti, a odvahy i zmužilosti mu dodati. Musí k němu mluvit co nejlaskavěji a nejmírněji. Poučí jej, že z té příčiny, že někdy klesne, nesmí oddávati se beznadějně truchlivosti, an Bůh to dopouští, aby kajicník více se pokořil, na své slabé síly příliš se nespolehal, nýbrž s větší důvěrou a toužebností pomoc u Něho vyhledával. Uloží mu, aby co nejvroucněji Boha o pomoc prosil, pilnost a namáhání své zdvojnásobil, přísně bděl nad svými náklonnostmi a smysly, každodenně svědomí zpytoval a pevné předsevzetí nehřešiti obnovoval. Potřebné jest, aby se cvičil v opačných ctnostech, a často přistupoval ku svatým svátostem. ¹⁾

§. 84.

Kajicníci zatvrzelého srdce.

1. Nezřídka jest činiti ve zpovědnici s kajicníky, kteří na hlas svědomí nedbajíce těžkých hříchů s rozvahou se dopouštějí, a z nich jako z nepatrných věcí a poklesků se zpovídají. Tento stav svědomí jest na nejvýš nebezpečný a chová v sobě zárodek duševní smrti. Segneri, jednaje o těchto kajicnících praví, že zjev onen má kořen svůj ve vůli, zároveň ale v rozumu, a že tudíž zpovědník musí působiti na rozum, aby hříšník ošklivost hříchu a nebezpečný svůj stav poznal, a na vůli, aby se odhodlal hříšné cesty zanechat a k Bohu z celého srdce se obrátiti. ²⁾

2. Pohnutky, kterých zpovědník při obtížné práci své upotřebiti může, naznačeny jsou již výše §. 57. n. 4. Jest to důtklivé představení pravd náboženských, které mocně srdcem otrásají; zpovědník, poukázav na přísnou spravedlnost Boží, vylicí též neskonale milosrdenství, které nechce smrt hříšníka, nýbrž aby se obrátil a živ byl; vylicí ošklivost hříchu, nevděk proti Bohu a Spasiteli,

¹⁾ Instr. past. Eystt. p. 231. — Zenner l. c. p. 358. ²⁾ l. c. p. 76.

nebezpečí s odkládáním pokání spojené a nejistou hodinu smrti, roznítí též lásku k Bohu, ku spasení a ctnosti. K obměkčení hříšníka velmi dobře poslouží mimo to podobenství o marnotratném synu a o dobrém pastýři, jenž ztracenou ovci hledal až ji našel. Vhodně mohou se uvést příklady obrácených hříšníků: Marie Magd., sv. Pavla, sv. Augustina, Marie Egyptské a t. d.

3. Pouhému ubezpečování takových kajicníků, že mají lítost, neuvěří zpovědník tak snadno, an předešlý život jejich tomu nenasvědčuje. Proto bude často zapotřebí rozhřešení odročiti, až by š pomocí Boží byli rozpoloženi. To bude dílem spasitelná zkouška a trest, dílem také nezřídka bude míti kajicník jiné povinnosti, kterým dříve zadost učiniti musí. Než také bude moci zpovědník hned dáti rozhřešení, když kajicníka k nadpřirozené lítosti pohnul. Zkušený Segneri praví, že k obrácení těchto hříšníků často jediná rána nepostačuje, že třeba opakovati ji, an vzdor napomínání a domluvám nejeví potřebnou k dosažení rozhřešení lítost, zdráhají se přijmouti uložené pokání, činí obtíže stran povinného navrácení a náhrady, plní jsou výmluv a omlouvání, dočkati se nemohou až by zpovědníci opustili a t. d. V tom případě třeba zvýšiti a zdvojnásobiti péči a pilnost, utéci se k pokorné modlitbě, a kajicníka též k ní vyzvati. ¹⁾

§. 85.

Pyšní, hrdí kajicníci.

1. Dle svědectví písma svatého jest pýcha pramenem všech hříchů; každý hřích co více méně vědomá vzpoura proti Bohu zakládá se na pýše. Pyšný pohrdá Bohem, an přičítá sobě, co od Boha obdržel a náležitou poctu a díkučinění jemu nevzdává; pyšný, vypínaje se nad jiné, pohrdá bližním svým buď vyšším neb nižším. Z pýchy pochází ctižádost, nezřízené bažení po cti a důstojenství, neb po uznání skutečných neb domnělých zásluh; ješitnost, marnivost, malicherná to radost ze skutečných neb domnělých vlastností a zevnější pocty jim vzdávané; chlubitivost (*jactantia*), jež na odiv staví své zásluhy, vlastnosti; přeceňování sebe, které nezřízeně a příliš spolehá se na své síly a schopnosti. V pýše na mnoze zakládá se také pokrytství. Hřích pýchy může býti lehký, pokud někdo o sobě nad slušnost více se domnívá,

¹⁾ l. c. p. 85.

aniž by Bohem, svým bližním, neb představeným formálně pohrdal; než velmi snadno mohou se při takové liché domněnce vyšší povinnosti porušiti, a tu již přestává býti všedním hříchem.

2. Zpovědník, maje činiti s pyšným, hrdým,

a) poučí jej jak veliký hřích to jest, a to nejlépe ráznými výroky z písma svatého, na př.: „Pýše nikdy nedopouštěj, aby panovala v tvé mysli, aneb v tvém slovu: nebtě v ní počátek vzalo všeliké zahynutí.“¹⁾ — „Ohavností jest Hospodinu každý hrdý: byť ruka k ruce byla, není nevinný.“²⁾ — „V nenávisti jest před Bohem i lidmi pýcha.“³⁾ — „Kdo se chlubí, v Pánu se chlub: Nebo ne, kdo sám se chválí, zkušený jest, ale koho Bůh chválí.“⁴⁾ — „Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost“⁵⁾ a t. d.

b) Upozorní jej, že Bůh hrdost trestá, a to netoliko časným pokořením, ale i věčnými tresty. „Kdež bude pýcha, tu bude i pohanění;“ „Dům pyšných zboří Hospodin;“ „Hospodin odplatí hojně těm, kteříž pýchu provádějí;“ „Každý, kdo se povyšuje, bude ponížen; a kdo se poníží, bude povýšen.“⁶⁾ Poukáže na příklady trestu Božího za pýchu, na př. na pyšné anděly, Goliáše, Nabuchodonosora, Antiocha, Herodesa a j. v.

c) Poučí jej o potřebě pokory, an žádný člověk sám ze sebe ničeho nemá, nýbrž vše od Boha obdržel a proto k díkům zavázán jest. Přivede mu na pamět výrok sv. Pavla: „Co máš, čeho bys nebyl vzal? Pakli jsi vzal, proč se chlubíš, jakobys byl nevzal?“⁷⁾ Že to dobré, které konal a na němž přílišně sobě zakládá, možné mu bylo toliko za pomocí Boží. Upamatuje ho na množství hříchů, poklesků, nedostatků vědomých, na ještě větší množství nevědomých, na závislost naši od Boha v každém okamžení života, což vše ku potlačení hrdosti a vysokomyslnosti a ku pokornému smýšlení pobádá. Bližním, nad něhož se vypíná, aby nepohrdal, poněvadž tento může míti ctnosti a přednosti vznešenější nad jeho, které nezná neb zneuznává; Bůh že nehledí na rod, na stav a p., to vše rozdává dle své vůle, před ním jsme všickni sobě rovni, přednost dává toliko čisté lásce, ctnosti, pokoře.

3. Co spasitelné pokání uloží se takovým kajicníkům, aby častěji živě sobě představili pokorný život Pána Ježíše, zvláště když opět pokušení ku pýše se dostaví; důvěrná modlitba o po-

¹⁾ Tob. 4, 14. ²⁾ Přísl. 16, 5. ³⁾ Sirach 10, 7. ⁴⁾ II. Kor. 10, 17. 18.

⁵⁾ Jak. 4, 6. ⁶⁾ Přísl. 11, 2; 15, 25; Žalm. 30, 24; Luk. 14, 11.

⁷⁾ I. Kor. 4, 7.

třebnou pokoru, o niž zvláště při mši svaté prositi mají; v pokušení plamenné modlitby a p.

Ctižádostivým, marnivým mimo to na srdce se vloží, jak pomíjejícím jest vše to, po čem se pachtí, a jak jest to nebezpečné, an hledajíce časné odměny a vyznamenání maří zásluhy své před Bohem, a dobrým skutkům, jež pouze z ohledu na chválu světskou a odplatu světa konají, všecku mravní cenu odnímají.

§. 86.

Lakomci.

1. Písmo svaté lakomství přísnými slovy kárá: „Nad lakomce nic není nešlechetnějšího;“¹⁾ sv. Pavel jmenuje lakomství modloslužbou, a vyhrožuje lakomým, že královstvím Božím vládnouti nebudou.²⁾ Lakomství jest nezřízená láska neb žádost po časném jmění a statku, a mívá v zápětí skrblost, utiskování bližního, nemilosrdnost, lichvu, podvod, jakož neštítí se žádného prostředku k nabytí neb rozmnožení statku. Od lakomství rozeznává se však moudrá šetrnost.

a) Lakomého přivede zpovědník ku poznání šeredného tohoto hříchu uvedením na paměť některého výroku písma svatého. Je-li lakomec chudý (neb nešlechetnost ta chytá se chudých i bohatých), připomene se mu příklad Spasitele, jenž dobrovolně volil chudobu, taktéž matky Páně, svatých apoštolů a jiných světců, kteří z lásky k Bohu odřekli se bohatství a pohodlí a v chudobě našli pokoj a štěstí. Vloží se mu na srdce, jaká zásluha jest spokojiti se s tím, co Bůh každému dává a nebažiti po více; že člověk, jenž jest poutníkem na zemi, k zachování života mnoho nepotřebuje, a že nad každým zvláště spravedlivým a bohobojným bdí prozřetelnost Boží, která zahynouti nedopustí a vlastní poklady že máme vyhledávati u Boha. Ta a podobná slova potvrdí výroky písma svatého, na příklad: „Lepšíť jest maličko spravedlivému, nad bohatství hříšníků mnohá“; — „Co prospěje člověku, by všecken svět získal, na duši pak své škodu trpěl;“ — „Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všecko bude vám přidáno,“ a p.³⁾ — Zpovědník dále upozorní, že bohatství jest velikým břemenem, působí starosti a člověka svádí, jak dí sv. Pavel: „Kteříž chtějí zbohatnouti,

¹⁾ Sirach 10, 9. ²⁾ Kolos. 3, 6; I. Kor. 6, 9. 10.

³⁾ Žalm 36, 16; Mr. 8, 36; Mt. 6, 33.

upadávají v pokušení, a v osidlo ďáblů, a v žádosti mnohé neuzitečné a škodlivé, kteréž pohřžují lidi v zahynutí a zatracení,¹⁾ a ukáže na tresty, jaké lakomce stihly ku př. Giezi, Jidáše.

b) Lakomství dusí touhu po vyšších věcech, proto mimo nanačaná poučení může zpovědník bohaté lakomce ještě upozorniti, že časný statek nenasycuje, nýbrž chtivost po ještě větším dráždí, a tak na místo pokoje jenom soužení a trápení přináší; že bohatství jest nestálé a pomíjející, a člověk vše konečně při smrti opustiti musí, kdež pak jiní snad s posměchem o nahromaděné zboží se rozdělí, a je k své záhubě zneužijí. Vzbudí v něm touhu po věcech vyšších, neporušitelných, nebeských a ukáže, jak právě bohatství časné dává příležitost uložiti sobě poklady v nebi.

2. Pokání, které se zámožným lakomcům uloží, jest almužna, a to ne najednou neb na dvakrát mnoho, nýbrž v menších částkách k stálému podělování, aby tak poznenáhla přivykli dobročinnosti. Mimo to může se jim uložiti podporování dobročinných ústavů, missií, chudých studujících a t. d. Lakomci mívají mnoho výmluv, předstírají péči o budoucnost, o rodinu, aby se ospravedlnili z nedávání almužen; námitky takové zpovědník vyvrátí, starost o budoucnost přivede na pravou míru, vyloží povinnost sdíleti se s chudým, a poukáže na záslužnost almužny a vůbec skutků tělesného milosrdenství. — Kdykoliv zapotřebí jest, pokárá lakomce z neslušné skrblosti, a vyloží mu, jak jest jeho povinností domácnosti, rodině, čeládce dáti vše slušné a potřebné. — Lakomcům, kteří jmění své nabyli z lichvy, podvodů, utiskování chudiny neb dělníků, vyloží velikost a těžkost hříšného jejich jednání, představí jim pláč a mozole chudých, z nichž obohatiti se usilují a poukáže na budoucí tresty, které je očekávají. Lichva jest šeredný hřích, výroky církve řadí ji mezi veřejné hříchy, utiskování chudých a dělníků jest hřích do nebe volající; rozumí se, že v takových případech nedá zpovědník rozhřešení, když lakomec, nabyv nespravedlivě statku, nechce slyšeti o povinné náhradě.

§. 87.

Chlípni.

Smilství jest nejprudší vášně, která někdy velmi těžko dá se odložití a vyhojiti, rozvázaný pud pohlavní svádí člověka k velikým

¹⁾ I. Tim. 6, 9.

a těžkým poblouzením. Hřích ten nebývá řídkým ve zpovědnici, a zasluhuje, aby zpovědník se vši soustrastí, opatrností ale také pevností sobě počínal, usiluje prudkost jeho zlomiti, jej vykořeniti, a hned v prvních počátcích utlumiti; úloha to těžká pro zpovědníka i kajcníka, která však s pomocí Boží se zdaří. Zpovědník máje činiti s takovým kajcníkem

1. promluví k němu o cnosti čistoty, a ukáže její vznešenost, krásu, ctihodnost a zaslíbení, aby toužebnost po ní a lásku k ní vzbudil. „Blahoslavení čistého srdce, nebo oni Boha viděti budou.“ — „Jak krásné jest čisté splození s jasností: nesmrtelná zajisté jest památka jeho; neboť i u Boha známé jest, i u lidí.“ — „Neporušitelnost působí, aby byl člověk blízko Boha.“ — „Prosím vás bratří skrze milosrdenství Boží, abyste vydávali těla svá v obět živou, svatou, Bohu libou.“¹⁾

2. Ukáže ošklivost, hanebnost, opovrženost smilství, a jak nedůstojné jest křesťana, jehož tělo chrám jest Ducha svatého;²⁾ že smilství Bůh má v ošklivosti a jest to hřích, o němž písmo svaté dí, že by ani jmenováno nemělo býti mezi křesťany,³⁾ že každá nevinná duše při pouhém pojmenování jeho studem se zardí.

Ukáže, že smilník vydav se v otroctví tak nešlechtné a bezectné, pro ustavičná pokušení, jimž konečně ani sebe slabší odpor klásti nedovede, zbavuje se pokoje vnitřního, a svědomí jednou trpkými výčitkami ze spánku jej probudí. Upozorní, že hřích tento delším jemu hovéním nestává se slabším, nýbrž mocnějším, až člověka docela sobě podmaní; že čím častěji do něho upadá, s tím větší těžkostí povstává, tak že napravení a zároveň dosažení spasení stává se velmi obtížným, a také množství hříchů nečistoty vinu před Bohem zveličuje. Tvrdý křišťál, — praví Segneri, co byl dříve? Jemná pára. A pára ta srazila se v oblak, jenž zhustnul v sních, tento zmrzl v led, který přeměnil se konečně v tvrdý kámen. — Pokušení, které na začátku jako lehká pára několika paprsky slunečními se rozplývá, stává se vícekrát opakovanými skutky pevným jako křišťál, a vzdoruje železu. Na pohled následuje myšlénka, na myšlénku zalíbení, na zalíbení svolení, na svolení skutek; na skutek zvyk, na zvyk potřeba, na potřebu zoufalost a na zoufalost ztracení.⁴⁾

Zpovědník může dále upozorniti, jaké zlé následky pro tělo i

¹⁾ Mt. 5, 8; Moudr. 4, 1; ibid. 6, 20; Řím. 12, 1.

²⁾ I. Tess. 4, 7. 8. ³⁾ Efes. 5, 3. ⁴⁾ Unterweisung p. 134.

duši smilství přináší. Podkopává zdraví, působí mnohé i ošklivé nemoce, seslabuje paměť, hubí krásu těla, činí mladíka před časem starcem; przní čest, nejlepší to dobro časné, an vydává mladíky i starce v opovržení a posměch, odnímá všecku chuť ku práci a činí neschopným k vyššímu zaměstnání ducha; hubí spokojenost a štěstí rodin, šíří nákazu mravů, zatvrzuje srdce, bere víru a vrhá u věčný trest.

3. Tyto pravdy, které ku poučení a obměkčení smilníků vesměs se hodí, upotřebí zpovědník obracuje zřetel ku způsobům tohoto hříchu. Tak na př.

a) svobodným, kteří se svobodnými volně obcují (*simpliter fornicariis*) vloží na srdce, jak těžkého hříchu se dopouštějí proti pořádku od Boha ustanovenému, an k ukojení tělesných chtíčů zneužívají a snižují bližního, jenž jest k obrazu Božímu stvořen, a sebe i jeho olupují o čest, vydávající jej v hanbu, opovrženost a nešťastné následky s tím hříchem spojené, jen s tíží napravitelné. Vloží velikou odpovědnost ze špatného příkladu, a trest, jenž očekává svědce a podvodníka. Připomene, že Bůh již v starém Zákoně měl hřích ten v takové ošklivosti, že jeho jménem nazval odpadnutí vyvoleného lidu k modloslužbě; že jest největším trestem, když Bůh dopustí upadnouti v tento hřích.

b) Cizoložným vysvětlí hanebnost skutku. „S manželkou bližního svého nesejdeš se, ani semene smíšením s ní poškrtníš sebe.“ — „Synové cizoložníků hynouti budou, a símě z nepravého lože bude vyhlazeno.“ — „Manželství (buď) ve všem poctivé a lože nepoškrtněné.“ — „Cizoložníci, což nevíte, že přátelství s tímto světem jest nepřátelství s Bohem?“ ¹⁾ — Bezpráví, kterého se dopouštějí proti druhému manželci, jež převyšuje krádež a loupež, smutné následky jeho pro manžely i rodinu. Vloží na srdce, že Bůh velel již v starém Zákoně pro ohavnost tohoto hříchu oba cizoložníky usmrtiti, a že v novém Zákoně, kde manželství na důstojnost svátosti povýšeno jest, cizoložství jest těžší a trestuhodnější, pročez také sv. Pavel cizoložníky z podílu na království Božím vylučuje.

c) Páchajícím onanii ukáže zpovědník těžkość tohoto hříchu proti přirozenosti, a trestuhodnost z osudu, jenž stihl původce jeho (Gen. 38, 10.); zahození důstojnosti lidské, která v něm se jeví, jak napsal svatý Pavel; ²⁾ záhubné následky pro tělo i pro duši, obtíž

¹⁾ Levit. 18, 20; Moudr. 3, 16; Žid. 13, 4; Jak. 4, 4.

²⁾ Řím. 1, 24.

odložití hřích ten, když záhy se vši silou a opravdivostí nezačne se bojovati proti němu. ¹⁾)

4. Zpovědník dále musí znáti prameny hříchu nečistoty, a předeepsati vhodné i účinné prostředky proti ní. „Dvojím způsobem, dí Segneri, může se palčivost horečky uhasiti; první způsob záleží v tom, že se odstraní nebezpečné šťávy, které palčivost podporují; druhý, aby palčivost silnými ochlazujícími prostředky se přemohla.“ Prameny chlípnosti mohou býti bydlení pospolité, společnost a návštěvy neb také rozmluvy s osobami druhého pohlaví neb téhož; nemírné požívání pokrmu, zvláště rozpalujících nápojů; zahálčivý život.

a) Jsou-li pospolité bydlení, návštěvy, rozmluvy oplzlé pramenem smilství, tuť jedná se o nejbližší příležitost, kterou kajcník, chce-li s Bohem smířen a z hříchu svého vyhojen býti, buď musí docela opustiti, neb užitím vhodných prostředků alespoň ve vzdálenější obrátiti. S takovým kajcníkem nakládá se docela jako s příležitostnými hříšníky (occasionarii), o nichž již výše řeč byla.

b) Je-li nestřídmost v jídle a pití pramenem chlípnosti, musí se kajcníkovi uložiti střídmost, a spolu vystříhání se takových příležitostí, které jej svádějí: navštěvování hostinců, pijáckých společností, hodování nemírného. Může se mu též uložiti, aby mimo čas buď ničeho nepil, neb jen tolik, co slouží k zahnání žízně. Nemírné požívání nápoje, třeba nemělo za následek opilství, jest vždy smrtelným hříchem, když uvádí v nebezpečí jiného smrtelného hříchu.

c) Je-li příčinou smilství život zahálčivý, neb choulostivost a rozmarlivost, uloží se kajcníkovi zaměstnání jeho stavu přiměřené, aby mysl jeho od hříšných myšlének odvrácena byla. Tak na př. hospodářům uloží se pilné dohlížení na domácnost a čeleď; studujícím pilné studium, úředníkům přísné vykonávání povinností a t. d. Naproti choulostivosti třeba uložiti otužení těla, aby nabylo sil, na př. mírnou práci tělesnou, tělocvik, cestování, procházky.

5. Mimo tyto předeíše zpovědník ještě jiné prostředky, chránící i hojící, napomáhající k ctnosti čistoty a utvrzující v ní. Takové prostředky jsou:

a) bdění, ostříhání zevnitřních smyslů: zraku, sluchu, čichu, jazyka, citu. Spasitel napomíná: „Bděte a modlete se.“ Písmo

¹⁾ Segneri l. c. p. 135.

dí: „Oči tvé hleděti budou na cizí ženy, a srdce tvé mluvití bude převrácené řeči.“ — „Nevzhlédej na pannu, abys snad nepohoršil se na kráse její.“ „Neohlédej se po placích města, aniž se toulej po ulicích jeho. Odvrát tvář svou od ženy vystrojené a neohlédej se na krásu cizí.“ ¹⁾ Ostříhati oči jest zapotřebí kajicníku, jenž všetečným pohlížením pokoušín neb ku hříchu sveden bývá. Měl-li by doma necudné obrazy, které smyslnost jeho dráždí, musil by je odstraniti. Třeba straniti se mu společnosti soudruhů, u nichž oplzlé řeči se vedou, jež k nečistým myšlénkám, žádostem a t. d. podněcují; z té příčiny nutno také ostříhati vlastního jazyka.

b) Bdění nad vnitřními smysly, nad myšlénkami, upomínkami, představami; zvláště třeba na uzdě držeti obrazotvornost, a vystříhati se všeho, co ji dráždí, necudnými představami a obrazy naplňuje. Nebezpečné v tom ohledu obrazotvornosti jsou: necudné řeči, písně, obrazy, navštěvování divadelních představení, která necudnost oslavují, čtení oplzlých spisů, románů; mnohá nevinná duše v těchto nalezla záhubu.

c) Mírná přísnost k tělu: ujma v jídle a pití, ujma v spánku, vykonávání práce tělesné.

d) Ostříhání přirozené stydlivosti, výborné to podpory a záštity čistoty. Vůbec a zvláště mladším kajicníkům uloží zpovědník, ničeho se nedopouštěti ani naproti sobě, ani naproti jiným, co by přirozenému studu se jakkoliv přičilo.

e) Nejvydatnější proti hříchu nečistoty a k nabytí i zachování ctnosti čistoty jsou prostředky náboženské. Nejprvnější jest modlitba pokorná o pomoc Boží; pak rozjímání o těch místech písma svatého, v kterých všeliká nečistota se zapovídá, a cudnost i čistota se doporučuje; rozjímání o bolestném utrpení Páně a posledních věcech člověka. Opakování některé dojímající pravdy na př. přijde den, kdy budu souzen, kdy budu musit umřít, krátká jest rozkoš, věčný trest a p. častěji za dne neb před spaním co velmi spasitelné pokání a prostředek ctnosti může se uložit. Dále časté upamatování na vševedoucnost a všudypřítomnost Boží, zvláště když pokušení na novo se dostavuje, a vzývání svatého anděla strážného. Velmi účinná jest úcta nejblahoslavenější Panny Marie, královny panen, matky nejčistotnější, která všem kajicníkům, zvláště jinochům a pannám prospěje. Konečně třeba uložit časté přijetí svátostí pokání a oltářní, odkud kajicník

¹⁾ Přísl. 23, 33; Sirach 9, 5. 7. 8.

nabude potřebného posílnění naproti pokušením a stálosti ve snaze polepšiti se, an mimo vlastní opravdové přičinění od milosti Boží všecko polepšení závisí. Jmenovitě svatá zpověď dle okolností uloží se na každý týden, na čtrnáct dní, na měsíc, kajicníkovi se poradí, aby sobě vyvolil stálého zpovědníka, a ve všem se mu podrobil, co za potřebné ku spasení uzná. —

6. S takovými kajicníky musí se jednati se vší laskavostí a útrpností, aby neklesli na mysli, a majíce polepšení své za nemožné, neupadli v zoufalost a u větší ještě prohlubeň nepravosti. Proto zapotřebí jest upozorniti je, že pokušení hned nepřestanou, že vyhojení jejich bude vyžadovati delšího času, proto však že v užívání prostředků, které se jim na ruku dávají, nesmějí ustáti. — U kajicníků, kteří se necudně svého těla dotýkají, bude zpovědník přihlížeti k tomu, zdali jen několikrát a snad neznajíce těžkost neřesti hříchu se dopustili, neb zdali hřích u nich ve zvyk vešel, v tomto případě musí se s nimi jednati co s hříšníky zvyklými. Mimo náboženské prostředky, o nichž výše řeč byla, třeba jim zapověditi čtení spisů, jež smyslnost a obrazotvornost dráždí a rozpalují, jakož i zbytečné prodlévání v posteli bez spánku, a uložiti ustavičné zaměstnání, ostříhání smyslů, varování se samoty, takovým osobám velmi nebezpečné, otužení těla.

§. 88.

Nenávistiví a závistiví.

1. Nenávist, závist, smýšlení nepřátelské často ve zpovědnici se objeví. Nenávidějícím vysvětlí zpovědník a) těžkost hříchu z výroků písma svatého. Na př. „Pravím vám, že každý, kdož se hněvá na bratra, hoden bude soudu.“ — „Kdo praví, že jest v světle, a bratra svého nenávidí, v temnosti jest až posavád.“ — „Řekl-li by kdo, že miluje Boha, a nenáviděl by bratra svého, lhář jest.“ ¹⁾ — Vysvětlí zákon lásky a potřebu její. „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“ — „Příkázání nové dávám vám: Abyste se milovali vespolek, jakož já miloval jsem vás, tak abyste i vy milovali se vespolek. Po tomť poznají všickni, že jste moji učenníci, budete-li míti lásku jedni k druhým.“ — „Především pak společnou mezi sebou lásku ustavičnou mějte: nebo láska přikrývá množství hříchů.“ ²⁾

¹⁾ Mt. 5, 22; I Jan. 2, 9; 4, 20. ²⁾ Mt. 22, 39; Jan 13, 34. 35. I. Petr. 4, 8.

b) Napomene kajicníka, aby častěji vzpomenul sobě na ukřižovaného Spasitele, jenž za nepřátely a pronásledovníky své se modlil; udá jiné důvody ještě, které křesťana pobádají odložit nenávist a milovati nepřátely, jako: že jsme dítky jednoho Otce nebeského, jenž všecky ku blahoslavenství volá, že všickni vykoupeni jsme krví Spasitele, bratři mezi sebou a t. d.

2. Závistníkům ukáže zpovědník a) jak nedůstojna a nehodna jest křesťana závist, a jak se prohřešuje proti Bohu, an mu činí výčitky, proč lepší dary duše neb časné bližnímu udělil.

b) Ukáže, že závist jest pro závistníka největším trestem a připravuje mu ustavičné muky, an závistí bližnímu to, co mu nepřeje, neodejme a sobě nezjedná. Jak závist působí škodlivě na duši a zdraví samého těla, an bere vnitřní pokoj a spokojenost, nepopřeje člověku ani tichého spánku, naplňuje zármutkem hříšným, činí tvář člověka ubledlou a zapadlou.

c) Poukáže na následky závisti, an bratrovražda Kainova, nešlechetné a nemilosrdné jednání bratří s Josefem a p. povstaly ze závisti, která ještě mnohé jiné zlé, jako nepřátelství, pomluvy, křivé podezřívání plodí.

3. Za pokání uloží se oběma, nenávistivým, i závistivým takové skutky, které vášeň dusí a k milování bližního přivádějí: uvažování vznešeného příkladu Spasitele a prvomučeníka sv. Štěpána, modlitba za obdržení lásky jakož i za ty, k nimž kajicník nenávist neb závist v srdci chová; hájení jejich, když jiní jim ubližují. Třeba dále kajicníkovi uložiti, aby vždy o protivníku svém dobře smýšlel a mluvil, jemu se nevyhýbal a náklonnost k němu prokazováním rozličných služeb na jevo dával. Pochází-li nenávist z nepřátelství neb učiněného uražení, musí jak se samo sebou rozumí zpovědník uložiti odpuštění a smíření, jak hned v následujícím o tom řeč bude.

§. 89.

Podezříváči. Pomlouvači. Utrhači. Potupa.

Hříchové tyto s nenávistí a závistí souvisí co s kořeny svými.

1. Zpovídá-li se kajicník z podezřívání a křivého posuzování bližních, ohledá zpovědník blíže prameny takového jednání. Ty mohou býti: vlastní špatnost, an člověk lidi za takové má, jakým sám jest; nenávist a závist v srdci ukrytá, která o bližním nedobře smýšlí a vždy ho v nepříznivém světle vidí; zkuš-

nost z častého oklamání; lehkověrnost, která každé i nepodstatné pověsti víru přikládá; hrdost, druhým opovrhující a křivě jej posuzující; nevědomost, zvláště u méně vzdělaných přicházející, kteří se domnívají, že chování takových myšlenek není hříšné, alespoň ne smrtelným hříchem; mylný úsudek, an někdo z pouhého zevnějšku bližního křivě posuzuje.

Dle toho lze snadno udati prostředky naproti podezřívání a křivému posuzování. A sice: je-li příčinou vlastní kajicníka špatnost neb zlá vůle, bude zpovědník přihlížeti k polepšení srdce a napravení; je-li příčinou nenávisť neb závist, udá prostředky naproti těmto hříchům čelící; pakli zkušenost z častého oklamání, upozorní zpovědník, jak snadno lze v úsudku se zmýliti, a jak často naopak kajicník dobré vlastnosti na lidech shledal; zvláště staří lidé bývají velmi k podezřívání nakloněni; když příčinou jest lehkověrnost, upozorní, jak potřeba jest dříve se přesvědčiti a ne každé nepodstatné pověsti přikládati víru; když hrdost, udají se prostředky naproti ní směřující. Pakli pramenem podezřívání a křivého posuzování třeba uvnitř chovaného jest nevědomost, poučí se kajicník, že i to jest těžkým hříchem, když z rozvahy bližnímu veliká křivda se děje; když konečně mylný úsudek na zevnějšku se zakládající, ukáže se bezpodstatnost a škodlivost takového jednání. Všem na paměť se uvedou slova Spasitele: Nesuďte (neposuzujte) a nebudete souzeni, a uloží se jim, aby častěji vlastních hříchů, vad, nedostatků pamětlivi byli, a sami sebe raději přísně soudili.

2. Pomluva (calumnia) podkládá bližnímu smyšlené a nepravdivé vady a chyby neb opravdové ctnosti a přednosti jeho upírá: na cti utrhaní (detractio) buď skutečné vady a chyby nepřítomného bližního, které posud byly skryty, nespravedlivým způsobem odkrývá, neb je smyšlenými okolnostmi zveličuje, neb dobrému jednání bližního špatný úmysl podkládá. Když čest přítomného bližního slovy neb skutky zlehčujícími se uráží, slove hřích ten potupení (contumelia). Zvláštní způsob na cti utrhaní jest nadýmání (susurratio), snaha rozdvojiti důvěrné přátely. Hříchové tito čelí proti cti bližního, a mohou býti dle okolností lehčí i smrtelní.

a) Zpovědník ukáže nepravost i škodlivost pomluvy, na cti utrhaní, neb potupy, kterážto zřídka kdy všedním hříchem jest. „Kdo utrhá tajně bližnímu svému, tomu se chci protiviti.“ — „Ohavnost u lidu jest utrhač.“ — „Had uštkne-li tajně, nic méně nemá nežli ten, kdo tajně utrhá.“ — „Neutrhejtež jeden druhému bratři. Kdo utrhá bratru, aneb kdo soudí bratra svého, utrhá zá-

konu, a soudí zákon.“ ¹⁾ Dobře také poukázati na neblahé následky pomlouvačství; jako jsou nepřátelství, sváry, nedůvěra a mnohé jiné.

b) Dle rozličných pramenů předepíše se prostředky. Pomlouvačství i utrhačnost mohou pocházeti z tajné nenávisti, záští, závisti i pýchy, pak třeba naproti těm působiti. Je-li pramenem lehkomyšlnost neb žvavost, nutno upozorniti, jak třeba míti jazyk na uzdě dle napomenutí sv. Jakoba, a jak nezřídka těžko bývá napravit, v čem se bližnímu na cti a dobrém jménu ublížilo. — Dále prospěje uložiti kajicníkovi, aby se modlil za ty, jimž ublížil, a Boha prosil o milost míti v moci jazyk svůj.

Když jest toho potřeba, uloží zpovědník povinnou náhradu: odprošení uraženého, odvolání, navrácení cti.

§. 90.

Obžerci.

Obžerství (gula) jest protiva střídmosti, a smrtelným hříchem vždy, když z nemírného požívání pokrmu neb nápoje veliká škoda duši neb tělu nastává, neb v tom těžké přestoupení zákona božského neb církevního se zavírá. Obžerství převracuje přirozený účel požívání pokrmu neb nápoje. Požívání pokrmu a nápoje, třeba meze střídmosti se nepřekročily, jest alespoň všedním hříchem, když pouhé požívání, pouhé ukonejšení smyslného chtíče beze všeho vyššího účelu za cíl má. To vysvítá ze zavržené od Innocence XI. věty (8): „Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.“ Tak zajisté převracuje se přirozený pořádek, an to co má býti prostředkem, stává se cílem. — Požívání nápoje v té nemíře, že člověk pozbývá užívání rozumu, slove zvláště opilství (ebrietas).

1. Zpovědník maje činiti s kajicníky tomuto hříchu oddanými, a) upozorní na šerednost obžerství, o níž písmo svaté na mnoha místech se vyslovuje; na př. „Vino mnoho pité činí popuzení, i hněv, i pády mnohé. Hořkost duše jest vino mnoho pité. Smělost z opilství jest nemoudrého ouraz, umenšuje síly a dělá rány.“ — „Běda, kteří vstávají ráno, abyste chodili po opilství, a pili až do večera, tak že vínem hoříte. Běda, kteří mocní jste k pití vína, a muži silní k smíšení opilství.“ — „Hledte, aby snad

¹⁾ Žalm. 100, 5. — Přisl. 24, 9. — Kaz. 10, 11. — Jak. 4, 11.

nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím a pečováním tohoto života.“ — „Neopíjejte se vínem, v němž jest chlípnost.“ — „Ani opilci, ani zlolajci..... nebudou královstvím Božím vládnouti.“ ¹⁾ b) Upozorní dále jak nehodné jest obžerství křesťana, an tím důstojnost svoji potupuje, a ukáže na neblahé následky této naruživosti. Velmi snadno přechází ve zlý zvyk, jemuž těžko pak odvyknouti; kde to zpovědník shledá, musí s takovými kajicníky nakládati co s hříšníky zvyklými. Dle zkušenosti přivádí obžerství k chlípnosti, jest pramenem mnohých nemocí těla, činí člověka neschopným k vykonávání prací ducha, an jeho síly též maří, přivádí člověka v posměch a opovržení; působí pohoršení, ruší domáci poklid a podrývá blahobyť, vydává v chudobu, kopá předčasný hrob, a vrhá u věčný trest.

2. Co spasitelné pokání uloží se takovým kajicníkům, aby častěji na paměť uvedli sobě ony výroky písma svatého, jež obžerství a opilství zavrhuje, a živě představili sobě následky svého hříšného jednání; aby vzbuzující lítost zlý návyk zatracovali, každého rána i večera pevně předsevzetí obnovili, což zvláště zapotřebí jest, když by opět pokušení se dostavilo. Uloží jim, aby častěji pohlédli na ukřižovaného Spasitele, jenž pro nás žízeň trpěl, žlučí a octem napojen byl, — aby z lásky k němu krotili náklonnost k svému hříchu.

3. Půst, jehož jim uložiti třeba, spolu prostředkem jest k pozvolnému navrácení se ku ctnosti střídmosti. Svádí-li příležitost k hříchu obžerství, nezbytné jest uložiti vystříhání se jí: jako navštěvování hostinců, pijáckých společností, vzdalování se hodů a t. d. Třeba jim uložiti ujmu v jídle, aby mimo čas k jídlu ustanovený ničeho nepožívali, zdrželi se některých pokrmů a nevyhledávali žádných lahůdek; taktéž opíjejícím se musí se uložiti, aby na čas požívání opojného nápoje se zdrželi, vůbec uvykli mimo čas ku stolu ustanovený nepít, neb pili tolik, co stačí k zahnání žízně, požívali slabšího nápoje a v míře skrovnější.

Napravení opilců jest velmi obtížné, a pozvolna toliko dá se docíliti: neřesti té neradi lidé odvykají. Nebude tudíž zpovědník žádati, aby kajicník ihned všeho pití zanechal: mnohému bylo by to nemožné, a mělo by i pro síly tělesné povážlivé následky. Pozvolným činěním ujmy konečně přijde se ku pravé míře, jako nikdo

¹⁾ Sir. 31, 38—40; — Jes. 5, 11. 22; — Luk. 21, 34; — Efes. 5, 18; — I. Kor. 6, 10.

jedním rázem nestal se opilcem. Zpovědník nesmí také vzíti kajcníkovi naději na polepšení, nýbrž vyzve ho k vytrvalé snaze, kdyby počal klesati na mysli, a poskytne mu mocné podpory, uloživ mu také za pokání častější přijetí svatých svátostí.

§. 91.

Hněvivci.

Hněv jest protivou tichosti. Jest spravedlivý hněv, nevole pocházející z čistého úmyslu a ctnostného srdce, jež zavrhuje hřích a meze rozumem přikázané nepřekročuje; ten hněv není hříchem, naopak nedostatek jeho stává se hříchem. Hněv, jenž se počítá mezi hlavní hříchy, jest přílišné pohnutí mysli spojené s hořkostí k bližnímu a snahou ublížiti jemu, berouc nezřídka užívání rozumu.

1. Hněvivci ukáže zpovědník vznešenost mírnosti z výroků písma svatého, na př. „Tiší děditi budou zemi, a kochati se budou v množství pokoje.“ ¹⁾ „Blahoslavení tiší, nebo oni zemi vládnouti budou.“ ²⁾ — „Vezměte jho mé na sebe, a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem: a naleznete odpočinutí duším svým.“ ³⁾ Naopak poučí jej, že hněv, prchlivost, zlost se zapovídají. „Blázen hned ukazuje hněv svůj: ale kdo tají křivdu, jest chytrý.“ ⁴⁾ — „Nebudť kvapný k rozhněvání: neboť hněv v lůnu blázna odpočívá.“ ⁵⁾ — „Já pravím vám, že každý, kdož se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu.“ ⁶⁾ — „Hněvejte se a nehřešte: slunce nezapadej na hněvivost vaši“ . . . „Všeliká hořkost a hněv, i rozzlobení se, i křik, i rouhání buď odjato od vás, se vší zlostí.“ ⁷⁾

Dobře ukáže dále na následky hněvu; hněvivec škodí sobě na zdraví, popouzí jiné naproti sobě, připravuje se o vážnost, lásku, příchyllost; působí sváry, rŕznice, nepřátelství, může snadno sveden býti k výstřednostem a velikou škodu na duši neb na těle učiniti bližnímu.

2. Zpovědník dá hněvivci na ruku prostředky, jimiž by zvítězil nad sebou a cvičil se v ctnosti mírnosti, tichosti a trpělivosti. Prostředky ty jsou:

a) přemáhání sebe, podporováno jsouc uvažováním vlastních chyb, vad, nedostatků, kterými proti Bohu se provinil a

¹⁾ Žalm. 36, 11. ²⁾ Mat. 5, 4. ³⁾ ibid. 11, 29. ⁴⁾ Přísl. 12, 16.

⁵⁾ Kaz. 7, 10. ⁶⁾ Mat. 5, 22. ⁷⁾ Efes. 4, 26. 31.

mnohem více zasloužil než nyní trpí. Pobádán k hněvu pro zažité bezpráví, učiněné sobě neb jinému, nechť všecko hnutí ku pomstě udusí, a soud i potrestání Bohu ostaví.

b) Uvažování výroků písma svatého, které hněv zavrhuje a mírnost doporučují, zvláště rozjímání o příkladu mírného Spasitele, jenž pronásledování, křivdy, urážky, potupu netoliko v tichosti a trpělivosti snášel, ale za nepřátely své se modlil. — K tomu vzoru nechť pohlédne, když pokušení ku hněvu se dostaví; tenkrát nechť bdí nad myslí svou a sebere všechny síly, aby pohnutí vnitřní nedal na jevo slovy neb znameními a ničeho v tom stavu nejednal; pak s pomocí Boží obdrží moc nad náklonností a dospěje k mírnosti.

c) Varování se příležitosti k hněvu, vystříhání se osob ku hněvu popouzejících, a když by to možné nebylo, třeba je uchladit mírnými slovy neb zachováním mlčení.

d) Modlitba o dar mírnosti, z rána a večera a častěji za dne, obnovení předsevzetí nehněvati se, plamenné modlitby, vzývání Panny Marie.

Dále se hněvivci uloží, aby se modlil za ty, jež hněvem urazil, a napravil proukazováním služeb a dobrodiní to, v čem jim ublížil.

§. 92.

Proklínací.

S hněvem pojí se často zlozvyk klení, zlořečení, zapřísahání se, může však také pocházeti z jiných pramenů, jako z opilství, tovaryšství zlého a p. Z nedopatření, nepozornosti, přenáhlení může to býti všední hřích, než kde zlořečení vešlo ve zvyk, n snadno nemluvíti o těžkém hříchu, zvláště když to působí pohoršení, bližní velmi se uráží a opravdu veliké zlo se mu přeje.

1. Zpovědník poučí kajicníka o šerednosti hříchu, uvede mu na paměť slova sv. Jakoba: „Jazykem dobrořečíme Bohu a Otcí, a jím zlořečíme lidem, jenž ku podobenství Božímu učinění jsou. Z jedněch úst pochází dobrořečení i zlořečení. Nemá to tak býti bratří moji.“ ¹⁾ Upozorní ho, že to jeví nelaskavost k bližnímu, vnitřní neuspořádanost a lehkomyšlnost, a vždy uvádí v nebezpečí, rouhati se Bohu, zlehčovati jeho svaté jméno, neb posvátných slov a věcí zneužívatí.

¹⁾ Jak. 3, 9. 10.

2. Zpovědník poradí a uloží prostředky k odstranění pramenů zlého zvyku. Pochází-li z hněvu, uloží to, co slouží k jeho potlačení; pakli příčina jest opilství, zamezí toto; když ku klení svádí společnost neb vášnivá hra, uloží vystříhati se příležitostí; je-li příčinou bažení po časném zisku (prodavači a t. d.) napomene, aby pro časný zisk nevydával se kajicník v nebezpečí ztratiti blaho věčné, a neužíval prostředku pro člověka potupného, an zlořečení jest v opovržení u Boha i u lidí; je-li pramenem navyklost, upozorní na tresty Boží.

3. Mimo to uloží se takovým kajicníkům ještě za pokání, aby s předsevzetím vzbuzovali častěji lítost nad svým hříchem, bděli nad jazykem svým, se postili, dali almužny, a sami sobě uložili pokání, když by opět klesli. Velmi vydatná jest modlitba, litanie o nejsvětějším Jménu Pána Ježíše, litanie Lauretánská, modlitba růžence, časté opakování doxologie: Sláva Otci i Synu i Duchu svatému.

§. 93.

Nesmiřliví nepřátelé.

1. Nenávist, hněv, uražení neb škoda, kterou kdo utrpěl, vedou nezřídka ku zjevnému nepřátelství a nesmiřlivosti dlouho trvající, z čehož opět pohoršení povstává. Tento stav duše nesmí se ve zpovědnici přehlédnouti, neb menší váha na něj klásti, an pochází ze zatvrzelého srdce neb k němu vede, a vůbec nesmiřlivost se klade mezi těžké hříchy. Ubezpečování kajicníka, že odpustil od srdce ubližiteli, nesmí se hned věřiti; neboť skoumá-li zpovědník celé chování, shledá, že nepřátelství ještě v srdci chová, an kajicník ubližiteli svému se vyhýbá, s ním nemluví, jej nepozdravuje, neb na pozdravení neděkuje.

2. Zpovědník musí nesmiřlivého kajicníka přesvědčiti o potřebě odpuštění, an bez něho nelze obdržeti odpuštění hříchů. „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům.“ Musí také připraven býti na vyvrácení námitek, které kajicník činí; zde dobře jedná, když si arcíť ve vši krátkosti dá celou událost vypravovati, a dá na jevo svoji soustrast, když kajicníkovi opravdu bylo ublíženo, věc v čerstvé paměti jest, a ubližitel nad to jest člověk, jenž v nedobré pověsti stojí a každého špatného skutku schopen. Zpovědník dá kajicníkovi za pravdu, v čem pravdu má, omluví ubližitele, jak možno, však opatrně, aby kajicníka ještě více

snad nepopudil; ukáže ale nicméně na potřebu odpuštění, an nevyrovnaně větší jest urážka, která se Bohu činí skrze hříchy než to, čím lidé nám ubližují, a Bůh přece litostivým odpouští. Uvede příklad Spasitele, prvomučenníka sv. Štěpána, Jana Gualberta, a upozorní na přísné tresty Boží stanovené na nesmiřlivé, o nichž nás poučil Pán Ježíš v podobenství o služebníkově, jemuž odpuštěno deset tisíc hřiven, který ale nechtěl spolusluhovi odpustiti sto peněz.¹⁾

3. Pakli by kajicník nedal se nakloniti k odpuštění, není schopen obdržeti rozhřešení; kdyby chtěl věc svou vyhledávati před světským soudem, tak že by to nemělo jiný následek a jinou výhodu než potrestání ubližitele a vykonání pomsty, byla by to známka nerozpoložení. Řekne-li kajicník, že již odpustil, vyjeví mu zpovědník nad tím radost a podotkne, že o tom nepochybuje, spolu ale ukáže, jak zapotřebí jest odpuštění též zevnitřními skutky osvědčiti, a dokonalé smíření usnadniti. Proto se mu uloží, aby se choval ku svému protivníkovi vlídně, jemu se nevyhýbal, též dobrodiní neb nějakou službu, když příležitost se mu nahodí, proukázati neopomenul, za něho se modlil, nic zlého o něm nevypravoval, — prostředky to hořkost srdce odstraniti. Ubližitel jest povinen odprositi a první krok ku smíření učiniti; zpovědník jej o tom poučí, a když potřeba káže, také mu to uloží. Uražený jest zase povinen odpustiti a smíření se neprotivovati. Zpovědník může jednomu i druhému poraditi, jak lze sblížení docíliti, může též odporučiti prostředkování některého dobrého přítele. Sám se nebude nabízet, byl-li by o to požádán, dá si celou záležitost mimo zpověď vypověditi a vysvětliti. Kajicníkům, kteří dlouho v nepřátelství setrvali, jest generální zpověď velmi potřebná.

§. 94.

Lenivci.

Lenost jest nechuť ku konání dobrého, nechuť ku věcem duchovním. Zanedbávání modlitby, povinné návštěvy služeb Božích, odkládání s přijetím svatých svátostí, lhostejnost ku věcem spasení — mají kořen svůj v duchovní lenivosti. Zpovědník zpozorovav tento stav u kajicníka 1. s otcovskou laskavostí a pravou horlivostí vyličí mu nebezpečí, v němž se nalézá. Představí mu,

¹⁾ Mt. 18, 23.

jak lenivost vyprázdní srdce od touhy po věcech nebeských, a zbavuje křesťana potěšení z nebe přicházejícího; jak křesťan následkem toho sám v sobě schne a chřadne; ukáže mu, že plodí mnoho nepravostí a hříchů, a sprovázena jest smutnými následky pro čas i věčnost. Neboť již v starém Zákoně horlí Bůh skrze ústa proroka: „Zlořečený, kdož dělá dílo Hospodinovo lživě.“ ¹⁾ Nebezpečí duchovní lenivosti vylíčil Kristus v podobenství o koukoli a pšenici, ²⁾ v podobenství o pannách nemoudrých; ³⁾ trest její pak ukázal na stromu fíkovém; ⁴⁾ „Neužitečného služebníka uvrzte do temnosti zevnitřní: tamť bude pláč a skřípění zubů.“ ⁵⁾ A ku vlažnému praví se: „Ale že jsi vlažný a nejsi ani studený, ani horký, počnu tebe vyvrhovati z úst svých.“ ⁶⁾ Zpovědník předsvědčí kajícího lenivosti duchovní oddaného, že nic více nezahanbuje křesťana jako tato netečnost, a odkáže ho na příklad Spasitele, jenž celý život svůj věnoval rozmnožení cti a slávy Boží a věcem našeho spasení. Proto napomíná svatý Pavel: „V pečování jsouce neleniví, duchem vroucím Pánu služte.“ ⁷⁾

Námítce, jakoby nebylo ještě tak zle, předejde zpovědník, když vysvětlí, jak mnohých milostí lenivec se zbavuje, jak mnohých příležitostí k dobrému si nevšímá a tím Boha hněvá, že neprospívá v dobrém již samo v sobě jest kráčet nazpět, a poukáže na výpověď Páně: „Každý strom, kterýž nenese ovoce dobrého, vyřat a na oheň uvržen bude.“ ⁸⁾

2. Pokání uloží se lenivci takové, jež ho přivede k horlivosti duchovní a udrží v ní. Sem náleží:

a) nábožné rozjímání o vznešeném cíli člověka a těch dokonalostech Božích, které rozněcují lásku k Bohu, jako: o jeho lásce k nám, jevící se ve vykoupení člověčenstva, o jeho nevyčerpatelné dobrotivosti a věčné kráse; rozjímání o nebi a radosti věčné, kterouž nábožní již zde na zemi ve všech záležitostech a proměnách života napřed okoušejí.

b) Horlivá, nábožná modlitba každodenní ráno i u večer, večer spojená se zpytováním svědomí; časté plamenné modlitby za dne; úcta Bohorodičky, svatého patrona křesťního.

c) Pilné poslouchání slova Božího, a navštěvování služeb Božích na neděle a svátky, a když to okolnosti kajícího dovolují, též častěji v týdnu, jakož i častější přijetí svátostí pokání a oltární.

¹⁾ Jer. 48, 10. ²⁾ Mat. 13, 25. ³⁾ ibid. 25, 1. ⁴⁾ ibid. 21, 19.

⁵⁾ ibid. 25, 30. ⁶⁾ Apoc. 3, 16. ⁷⁾ Řím. 12, 11. ⁸⁾ Mat. 3, 10.

K zvýšení a upevnění horlivosti může se mu poraditi vstoupení do některého nábožného bratrstva neb spolku.

Mimo to bude nezřídka zapotřebí takovému kajicníku uložiti nějaké zaměstnání jeho stavu přiměřené, neb uložiti mu bedlivé a svědomité vykonávání povinností jeho stavu, úřadu, povolání, a poučí se při tom, jak každodenní práce své v duchu nábožnosti a k svému duchovnímu prospěchu vykonávati může.

§. 95.

Vlažní kajicníci.

1. Velmi opatrně a soustrastně musí zpovědník jednati s kajicníky, u nichž zpozoruje ochablost, vlažnost. Tento stav duše jest velmi nebezpečný, a otvírá snadno bránu všelikým nepravostem a hříchům. Znamky jeho jsou, když kajicník obvyklou modlitbu, nábožné rozjímání, zpytování svědomí, navštěvování bohoslužby zanedbává, neb jen velmi povrchně vykonává, když se příliš obrací ku světským věcem a radovánkám, když se ho zmocňuje jakási lehkomyšlnost, když ochabuje ostražitost jeho nad smysly vnitřními i zevnitřními, když nedbá dosti o čistotu srdce, nedá sobě záležitosti na pokroku v dobrém, když se spokojí s tím, že svědomí těžkými hříchy obtíženo není, a když není ku zpovědníkovi tak upřímný a otevřený jako býval.

2. Zpovědník se vši mírností a laskavostí se takového kajicníka ujme, vyličí mu slast a prospěch nábožného života, ale nezatají mu nebezpečí, v němž se nalézá, vyjeví mu též starost svou o něho. Pobídne ho, aby se ku předešlému nábožnému a horlivému životu navrátil a se vystříhal roztržitosti a světáctví. Co pokání třeba uložiti takové skutky, které nábožnost podporují: modlitbu, rozjímání, čtení nábožných spisů, horlivé navštěvování služeb Božích a jiných pobožností, časté přijetí svatých svátostí. Duchovním osobám může k oživení předešlé horlivosti uložiti soukromé neb společné duchovní cvičení, světským vstoupení do nábožného bratrstva, neb také navštívení blízké missie. Tím také zacpe prameny vlažnosti, které bývají volnější život, čtení kněh světáctvím nadchlých, obcování s vlažnými.¹⁾

¹⁾ Viz výše §. 94. Lenivost.

§. 96.

Kajicníci, kteří po prvé těžkého hříchu se dopustili.

Kajicníci ti nalézají se na rozcestí na nejvýš důležitém: buďto navrátiti se pokáním ku předešlé bohabojnosti, aneb pokračovati dále na kluzké cestě ku větší záhubě. Zpovědník musí přihlížeti k tomu, aby kajicníka z osidel, do nichž upadl, vyprostil a pomohl mu ku povstání z pádu; uváží druh hříchu, zvláště obezřetně sobě počínati bude při hříších proti čistotě, dále vyšetří lítost kajicníka, jakou má nad svým prvním pádem, také zhřešil-li více z křehkosti lidské neb ze zlé vůle a s úplnou rozvahou. Dle toho buď již mírněji neb přísněji vždy ale otcovsky s kajicníkem jednati bude. Snáze jest povstati, dokud hřích nevešel ve zvyk. Zpovědník vyloží kajicníkovi, jak rychlý jest přechod od nevinnosti a cnosti k hříchu, jak záhubný jest hřích sám v sobě a následcích svých, jak člověka zaslepuje a láká, a jak velmi těžko jest polepšiti se a povstati, když někdo hřích sobě zamiluje a jemu přivykne. Při hříších proti čistotě dá sobě učiniti slavný slib, že kajicník nebude navštěvovati místo, které ho přivedlo k pádu, že zruší nebezpečnou známost, vystříhati se bude nebezpečné sobě samoty, a uloží mu takové kající skutky, které ho v dobrém předsevzetí posilní a na dobré cestě udrží. Takoví kajicníci, kteří jeví upřímnou vůli a lítost, mívají hřích, do něhož po prvé upadli, u veliké ošklivosti, a byvše napomenuti a řádně poučení, mají sebe více na pozoru než před tím; z té příčiny musí zpovědník těmto kajicníkům veškerou péči věnovati.

§. 97.

Kajicníci, nalézající se na cestě obrácení.

1. Aby kajicník očištěn od hříchu a posilněn svátostnou milostí na spasení svém pracoval, toť účel svátosti pokání. Těm tedy, kteří poznávše celý hříšný stav, v němž prvé dleli, a vybavivše se z okovů předešlých hříchů, nyní s opravdovou horlivostí k Bohu se obracejí a dráhu ctnosti a křesťanského života nastupují, zpovědník zvláštní pozornost věnovati musí. Nesmí dopustiti, aby se pro svůj předešlý život příliš velké truchlivosti oddali, jak mnozí činí, an by to pokroku v ctnosti vaditi mohlo; ty vyzve spíše, aby Bohu za prokázanou milost děkovali, ukáže jim nesmírné milo-

srdenství Boží, a dá jim na ruku prostředky, jak by s radostí Bohu sloužiti měli. U jiných musí opět počátečnou přílišnou horlivost mírniti, aby neochábla napnutím sil; pochválí je a potvrdí v dobrém předsevzetí, než vyzve je, aby se ve všem jeho radě a vedení podrobili, a tak pozvolna raději ku předu kráčeli.

2. Zpovědník nezapomene, že u většiny těchto kajicníků nalézá se ještě slabost, pocházející z předešlé nemoci, že rány třeba již zahojené přece zanechávají jizvy, že mají zapotřebí pečlivého ošetřování, aby k předešlým hříchům se nenavrátili. Napomínáť apoštol: „Kdo se domnívá, že stojí, hleď, aby nepadl;“ ¹⁾ „S bázni a třesením spasení své konejte,“ ²⁾ v pracích, v bdění, v postech, v čistotě.“ ³⁾ Těm vstípi zpovědník velikou ošklivost ku předešlým hříchům, vylicí jim vznešenost a slast bohabojného života, nevděk, kterého by se dopustili navrácením se ku starým hříchům, nebezpečí s tím spojené, an dle výroku Spasitele poslední věci takového člověka jsou horší prvních, a Bůh sice dlouho shovívá ale konečně přísně tresce a odjímá milost, kterou často poskytoval, hříšník ji ale odmítal. Častá zpověď a přijímání, cvičení se ve skutcích pobožnosti, jsou kajicníkům těmto velmi potřebné a prospěšné.

§. 98.

Nábožní kajenici.

1. Nábožnými kajicníky jmenujeme ty, kteří vyšší dokonalosti žádostivi jsouce smrtelných hříchů se vystříhají, ovšem ale všedních z křehkosti lidské se dopouštějí. Jest učení víry, že žádný člověk v tomto životě bez zvláštní výsadné milosti Boží všech i všedních hříchů prost býti nemůže. ⁴⁾ Nicméně máme se vystříhati, dobrovolně těchto hříchů se dopouštěti, neb dobrovolnou náklonnost či přichylnost (affectum) k nim v srdci chovati. Sv. František Saleský dí: „Jiné jest na lži ze zvyku zalíbení míti, a opět jiné jednou neb dvakrát z nepředložení neb ze žertu selhati.“ ⁵⁾ Platí sice zásada: peccata venialia utcunque multiplicentur, non efficiunt peccatum grave, všední hříchové nezbavují nás posvěcující milosti Boží; nicméně když se jich s rozvahou dopouštíme, neb dobrovolně náklonnost k nim chováme, posvěcující milost ztenčují, veliký nelad v duši způsobují, zalíbení na duchovních a nebeských věcech umen-

¹⁾ I. Kor. 10, 12. ²⁾ Filipp. 2, 12. ³⁾ II. Kor. 6, 6.

⁴⁾ Trid. sess. VI. de Justif. can. 23. ⁵⁾ Philoth. I. cap. 22.

šují, a k smrtelným hříchům přispůsobují. A poněvadž člověk si jich co všedních méně všímá a je za nepatrné považuje, napomínají svatí Otcové, že se máme před nimi více na pozoru míti, než před těžkými, kteřížto již velikostí svou bázní nás naplňují. Dle těchto zásad řídí se zpovědník, když zpovídá nábožné kajicníky; musí je vystříhati, aby s rozvahou se jich nedopouštěli, a napomenouti, aby proti přichylnosti k nim bojovali.

2. Kajicníky, kteří ze slabosti všedních hříchů se dopouštějí, navede zpovědník k díkučinění za hojné milosti od Boha jim propůjčené, spolu také ku pokoře, dílem pro všední hříchy, z nichž se zpovídají, dílem aby v nich vzbudil bázeň před nimi. Takovýmto vždy dá se rozhřešení. Kdyby zpovědník pochyboval, zdali hřích dosahuje stupně všední viny, musil by kajicníka k tomu přivést, aby se vyznal z některého buď smrtelného neb všedního hříchu, v předešlých zpovědích již odpuštěného. Taktéž se dá rozhřešení nábožným kajicníkům, jenž se zpovídají ze všedních hříchů, kterých se dobrovolně dopustili, aniž by nezřízenou náklonnost k nim chovali, když jich litují a mají předsevzetí všemožně jich se vystříhati. Těm se poradí vhodné prostředky ku zvýšení bdění a opatrnosti.

Naopak kajicníkům, kteří se vyznávají z dobrovolně spáchaných všedních hříchů, pocházejících z nezřízené k nim přichylnosti, neb zvyku ne úplně odloženého, prospěšné jest někdy rozhřešení odročiti, ažby náklonnost potlačili. Důvod toho jest, že takový vnitřní stav duše nesvědčí o lítosti a pevném předsevzetí, an pravé pokání nesrovnává se s dobrovolnou přichylností k hříchu, že kdo často upadá z této příčiny u všední hříchy, sobě překážky klade v snaze po ctnosti a větší dokonalosti, a snadno k smrtelnému hříchu přejíti může. ¹⁾ Tyto kajicníky musí zpovědník vždy k náležité lítosti rozpoložiti. Ostatně okolnost, že kajicník často z těch samých všedních hříchů se zpovídá, není známkou nedostatku jeho lítosti a pevného předsevzetí. Neboť když se zpovídá z netrpělivosti, z roztržitosti v povinnostech, modlitbách a podobných, třeba přihlížeti k tomu, zdali sobě někdy násilí činil; pak tyto viny a poklesky pocházejí více z křehkosti lidské než z nedostatku lítosti a pevného předsevzetí. ²⁾ Vždy ale může se jim raditi a uložit, aby jeden neb druhý hřích do budoucí zpovědi odložiti hleděli.

¹⁾ Instr. past. Eystt. p. 222. — Zenner p. 319. §. 218.

²⁾ Prax. Confess. n. 99.

§. 99.

Vedení nábožných kajicníků.

1. Vedení nábožných kajicníků, bažících po větší dokonalosti, jest pro zpovědníka na nejvýš důležité; závisí od toho jeho vlastní i prospěch oněch. Jest k tomu také zapotřebí veliké trpělivosti, moudrosti i opatrnosti; hlavní mimo to věcí jest, aby zpovědník sám se v duchovním životě pilně cvičil a byl v něm zkušený: neboť jen tenkrát stane se dobrým vůdcem jiných a práce jeho přinese hojného požehnání. Pamětliv toho, že všickni křesťané povoláni jsou k dokonalosti, že Bůh dle dobré vůle své člověka milostmi rozličně obdařuje, že žádný stav, žádné stáří a povolání není překážkou křesťanské dokonalosti, a v církvi hojný poklad prostředků k dosažení jejímu se nalézá, mezi nimiž svátosti pokání a oltářní první místo zaujímají: chyboval by velmi zpovědník a každý duchovní pastýř, kdyby nechaje se svésti snad křivými náhledy, nábožné duše od sebe odstrkoval; jich méně sobě vážil, od cesty křesťanského pokroku je zrazoval. Takové jednání nebylo by v duchu církve.

Svatý Alfons ¹⁾ dává zpovědníkům jakožto vůdcům duchovním tato pokynutí: aby všecken čas, práci a péči těmto kajicníkům výhradně nevěnovali. Může se státi, že jednotlivci potřebují pilnějšího ošetřování a vedení; než zpovědník, duchovní pastýř, nesmí zanedbati jiné kajicníky, kteří na jeho pomoc mají stejné právo, a snad jí více potřebují. Proto jest dobře, oněm ustanoviti zvláštní čas, tak aby jiní žádné nepohodlí neutrpěli, neb na zanedbání sobě nestýskali. Dále nemá se zpovědník někomu nabízet i neb docela vnučovati za duchovního vůdce; jestiž to věc důvěry. Nemá také převzítí vedení něko, jenž svého předešlého vůdce opustiti chce, leč z důležité příčiny, jak učí sv. Filip Neri, František Sales., Karel Borrom.²⁾ Naopak svým duchovním synům i dcerám má rád dovoliti, aby se čas od času jinde zpovídali, vyjma že by to byly úzkostlivé osoby, jimž by nejednostejné vedení škodilo. Před čím se zpovědník nejvíce vystříhati má, jest všeliké zbytečné důvěrnější se chování ku

¹⁾ Prax. Confess. n. 100. 120.

²⁾ Advertat, ad mutandum confessarium non satis esse, quod poenitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidei amplius non habere. Ceterum dicit s. Theresia, justam esse posse causam mutandi confessarium defectum bonitatis. Poterit esse justa causa defectus doctrinae; de hoc tamen certam oportet habere praesumptionem l. c. n. 100.

kajicníkovi, zvláště ženským. „Et hoc praesertim currit, si sint personae spirituales, quibuscum est periculum majoris adhaesionis. Dicebat venerabilis P. Sertorius Capotus, diabolum ad conjungendas inter se personas spirituales ab initio uti praetextu virtutis, ut deinde affectus a virtute transeat ad personam: unde ait s. Augustinus apud s. Thomam: „Sermo brevis et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen, quia sanctiores, ideo minus cavendae: quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt.“ Et idem Angelicus Doctor addit: „Licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona, quae spiritualis videtur; nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quae quidem familiaritas, quanto plus crescit, infirmatur principale motivum et puritas maculatur.“ Et subjungit, quod tales personae hoc non statim advertant; quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tamtummodo, quae aliquantulum feriunt et augent effectum etc. ¹⁾

2. Při vedení nábožných kajicníků musí zpovědník šetřiti pravidel, která zkušení duchovní vůdčové dávají. Zlatou cestu naznačil Tomáš Kempenský ve svých knihách o následování Ježíše Krista a sv. František Salesský ve svém líbezném spisu Bohumila a sebraných listech. Mimo spisy sv. Teresie a ascetické spisy Rodriguez, Surina, Pinamonti director spiritualis, Grou'a a t. d. dává sv. Alfons mladším zpovědníkům v tomto ohledu navedení a pokynutí ve své morálce, a sice v Praxis Confessarii Cap. IX. a Homo Apostolicus Tom. IV. Appendix I. Čeho šetřiti třeba, pozůstává as v těchto kusech:

a) Zpovědník co vůdce duchovní musí v těchto nábožných duších vzbuditi a udržeti stálou touhu po větší vždy dokonalosti dle výpovědi písma: „Kdo jest spravedlivý, ospravedlniž se ještě.“²⁾

b) Hlavní věcí jest, aby vedení k větší dokonalosti dalo se v přirozeném pořádku a postupu, začínaje od menšího k většímu, od lehčího k těžšímu, na př. od modlitby k rozjímání. Kajicník nesmí mysliti, že ctnost a dokonalost, po níž baží, záleží v neobyčejných a docela mimořádných skutcích a cvičeních, nýbrž musí věděti, jak poměry, v nichž žije, snášeti a z nich k zdokonalení svému těžiti má. První, k čemuž přidržen býti musí, jest svědomité

¹⁾ Prax. Confess. n. 119.

²⁾ Zjev. 22, 11.

plnění povinností stavu a povolání, to jest začátek nábožného života a podmínka jeho. ¹⁾

c) K ostatním cvičením přidružití se musí jakés mrtvení sebe všem potřebné. Než v povolování toho má býti zpovědník co nejvíce opatrný, a musí od kajicníka žádati poslušnost, aby nic nečinil proti vůli jeho. ²⁾ Musí se vzíti ohled na stáří, okolnost, zdraví, letoru; sv. Alfons radí, aby se vždy povolilo méně toho, oč se žádá, a dí, že takoví kajicníci dříve utvrzeni býti mají v duchovním životu, než se přikročí k zevnitřnímu mrtvení. Odporučuje zevnitřní mrtvení vzhledem na požívání pokrmu a nápoje, poněvadž jest velmi obtížné ale prospěšné pro duši i pro tělo. Méně se má povolovati ujma v spánku, protože to působí bolení hlavy a vadí u vykonávání pobožností a jiných povinných prací. Samo sebou se rozumí, že všeliké zevnitřní mrtvení musí býti spojeno s vnitřním, an ono bez tohoto pozbývá vší ceny. Nechtě zpovědník jakékoliv skutky mrtvení povolí, musí kajicníka povzbuditi ku pokoře, a předejiti tak pokušením ku pýše; poukáže, že vše to, čemu se kajicník podvoluje, nedá se porovnat s tím, co trpěl Spasitel a co konali svatí. Lepší, užitečnější a méně nebezpečná jsou záporná mrtvení, jako: zdržeti se poslouchání zbytečných řečí, málo mluvit, spokojiti se s méně chutnými pokrmy, vybrati pro sebe věci méně skvostné, radovati se v nedostatku věcí i potřebných, nestýskati sobě na opovržení, pronásledování, neduhy tělesné.

d) Nábožným duším propůjčuje Bůh nezřídka obzvláštní vnitřní potěšení, které duši nevýslovnou slastí naplňuje, tak že

¹⁾ Neque concedat foeminis juvenibus, ut vagent ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur plus quam est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat, ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Prax. C. n. 101. Co o těchto, platí též o jiných, o manželkách a t. d.

²⁾ Quando animae vitam spiritualem incipiunt, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis et similibus exercitiis afflictivis. Oportet, ut director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis; nam alias superveniente inde tempore ariditatis, ut ordinarie solet accidere, facile anima, destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes... Aliquando accidit, ut se dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia, non sine ingenti periculo amplius ea non reassumendi... Dantur aliqui directores adeo imprudentes, qui omnem animae progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis et his similibus. Alii vero omnes omnino mortificationes externas videntur reprobare... Sed absolute asserere mortificationes externas nihil aut parum prodesse, maximus error est. Ibid. n. 145. Viz §. 64. Skutkové kající.

by ustavičně jí požívati sobě přála, jako druhdy sv. Petr u vytržení přál sobě přebývati na hoře proměnění Páně. Než k vůli zkoušce odjímá Bůh potěšení, a dopustí, že v srdci uhostí se jakýsi nelad, prázdnota a suchopárnost, která znepokojuje a trápí, a u vykonávání obvyklých pobožností vadí. O tomto stavu musí kajicník býti poučen, že nábožnost a ctnost nikterak nepozůstává v takovém citelném potěšení, a že když je Bůh někdy propůjčuje, má za ně v pokoře děkovati a ku většímu milování Boha se povznést. Také musí býti povzbuzen, aby pro nedostatek vnitřního potěšení neoddal se truchlivosti neb ochablosti, aby nebyl vydán nebezpečí, milovati Boha pro tato potěšení, a tudíž více je milovati než Boha samého. Veliké opatrnosti jest třeba při vnitřní prázdnotě a suchopárnosti, kde přechází chuť a smysl k nábožnosti a duchovním cvičením; zde musí nábožný kajicník posilněn býti, aby dobu tu považoval co spasitelnou zkoušku, tím více před Bohem se pokořil, u větší důvěře k němu lnul, cvičil se v trpělivosti, sebezapření, a obvyklé pobožnosti neopomíjel, nýbrž mužně a stále v nich setrval. Pakli by kajicník v malomyslnosti své namítal, že snad Bůh od něho se vzdálil, že vše, co v takovém stavu duše koná, jest neužitečné a neplatné, poučí jej vůdce, že tak každé vyvolené duši se dalo, a že zásluha před Bohem jest tím větší, čím více konání dobrého namáhání stálo.¹⁾ — K rozeznání pramenů vnitřního potěšení udává sv. František Sales. toto pravidlo: pakli vnitřní potěšení nás činí pokornějšími, trpělivějšími, dobročinnějšími, útrpnějšími k trpícím lidem, vytrvalejšími v pobožnostech, poslušnějšími, jsou od Boha. Jsou-li ale sladká pro nás, a činí-li nás zvědavými, trpkými, svéhlavými, netrpělivými — pak jsou nepravá a záhubná. Dobrý strom nese jenom dobré ovoce.

e) Zpovědník co vůdce musí tyto kajicníky navést k poslušnosti, aby nezpyšněli, majíce sebe za dostatečně dokonalé a neopovrhli vedením. Zjev tento byl by velmi nebezpečným. Mají také udržeti býti v spasitelné bázni, neb ta nejlépe chrání před uhnutím se na kluzkou cestu. Kdyby takový kajicník upadl v smrtelný hřích, zpovědník ani nad tím se nepodiví, aniž přísněji s ním nakládati bude; nýbrž veškerou pomoc mu poskytne, aby opět povstal. Upozorní jej, jak křehký jest člověk, jak málo smí v sebe důvěřovati, jak nyní má více k Bohu se utíkat, proti pokušením bojovati, a

¹⁾ Phil. II. c. 9. IV. c. 13. 14. Lig. I. c. n. 125.

příležitostí se vystříhati. Vybídne ho k dokonalé lítosti, stálosti a trpělivosti, k ostrážitějšímu bdění a horlivějšímu konání pobožností.

4. Potřeba káže, aby se těmto kajicníkům předepsal jistý řád života a pořádek denní.

a) Začátek se učiní s životní zpovědí, kteráž všem těmto jest velmi užitečná a základem bohabojného života.

b) Uloží se jim cvičení v ctnostech křesťanských, a sice nejprvé v těch, kterými by své chyby, nedostatky a poklesky odložili a napravili. Dá jim navedení, jak mají z čistého úmyslu vše konati, a v něm obyčejné práce své Bohu obětovati. Ku každodenním cvičením náleží modlitba, nábožné rozjímání ¹⁾, vzbuzování božských ctností, zpytování svědomí a t. d.

c) Určí se jim, kdy a kolikrát přijímati mají svátosti pokání a oltární. Co do zpovědi praví sv. Alfons takto: *Quaedam animae delicatioris conscientiae consueverunt quotidie confiteri; sed generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus confiteri semel aut ad summum bis in hebdomada.* ²⁾ — *Personis devotioni deditis, quae frequenter accedunt ad communionem, ordinarie loquendo insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutio-*
nem suscipiant. ³⁾

5. K závěrku třeba učiniti ještě tyto poznámky. K započetí a setrvání v nábožném životu jest přede vším zapotřebí pevného úmyslu. Láska k Bohu, v níž všechna dokonalost záleží, jákou v tomto tělesném životě dosáhnouti lze, připouští rozličné stupně. Na prvním stupni nalézají se začátečníci, kteří z milosti Boží těžkých hříchů se nedopouštějí, ale ještě mnohé boje se svými nezřízenými náklonnostmi podnikati musí. Jest to cesta očistění, jak se v ascési nazývá. Tento stav milosti jest začátek a základ dokonalosti křesťanské. Na druhém stupni se nalézají pokračující, kteří snadně se smrtelných hříchů zdržují, nezřízené žádosti a náklonnosti potlačují, v ctnostech křesťanských se cvičí, přece ale časté i namáhavé boje mají s náklonnostmi ku všedním hříchům. To jest cesta osvětlení. Na třetím stupni nalézají se dokonalí, kteří v ctnostech křesťanských veliké hotovosti nabyli, všech hříchů bez obtíže se vystříhají, a s velikou radostí Bohu slouží. Toť jest cesta sjednocení. K těmto stupňům musí vůdce duchovní zřetel obracet. Dále musí ohled vzíti na zdraví nábožného kajicníka, le-

¹⁾ Prax. Confess. n. 123. Brevis praxis orationis mentalis. ibid. n. 217—226.

²⁾ ibid. n. 148. ³⁾ l. c. n. 99.

toru a duševní schopnosti. Méně vzdělaným, kteří ve vnitřním životě nejsou dost obratní, jest prospěšnější uložiti ústní modlitby a pobožnosti, než vnitřní modlitbu čili rozjímání. Hlavní však věcí jest, aby ani vůdce ani kajicník nespustil z mysli podstatu nábožného života, a ani jeden ani druhý neměl za dokonalost, co jest toliko prostředkem k ní. Dokonale nábožný život záleží v lásce k Bohu, v poslušném ostříhání a plnění jeho svaté vůle, v dokonalém plnění všech povinností stavu; vše ostatní napomáhá k tomuto cíli. Zvláštnůstkářství, podivínství, jmenovitě zanedbávání povinností povolání a stavu bývá příčinou, že opravdová snaha po dokonalejším životě křesťanském přichází v lehkost a posměch, a nezřídka kněze připravuje o vážnost a důvěru.

§. 100.

Zdánlivě nábožní.

1. Od osob nábožných, které opravdu mají snahu po větší vždy dokonalosti a vedení zpovědníka v poslušnosti se podrobují, rozeznávají se zdánlivě nábožní, kteří o podstatu pravé dokonalosti se nestarajíce, pouze v zevnitřních skutcích nábožnosti sobě libují. Osoby takové buďto samy sebe oklamávají, neb což ještě horšího jest, celá jejich nábožnost jest pokrytství. Jest zpovědníku zapotřebí veliké opatrnosti, aby se nemýlil. Přicházejí často ku zpovědi a přijímání, zdají se býti nad jiné horlivější v navštěvování služeb Božích a jiných veřejných a soukromých pobožností, ale srdce jejich naplněné jest hrdostí, ošemetností, všetečností a žádostí po věcech světských a chvále lidské; neštítí se pomluv, křivého posuzování a osočování bližního; ponaučení neb přísnější domluvu těžce nesou, jsou plny sobectví. — S těmito musí zpovědník jednati přísně a odhodlaně; přesvědčí je, že zevnitřní skutkové pobožnosti nejsou ničím bez vnitřního obrácení a vnitřní nábožnosti, a vybídne je, aby vyčistěním srdce nejprve ducha pravé nábožnosti sobě vyprosily. Pokrytcům ukáže nešlechtnost jednání jejich, jak. Bohu se nanejvýš přičí život, jenž zevně jinak se ukazuje než jakým skutečně jest u vnitř, a neopomene poukázati na přísné tresty, jimiž Spasitel pokrytcům vyhrožoval.

2. Zvláště na pozor se míti musí zpovědník před jistým druhem tak zvaných nábožných osob, které k osobě jeho lnou, rády s ním mluví, bojí se, aby neztratily jeho přízeň a p. ¹⁾ Sem náleží také

¹⁾ Viz Zenner. §. 223. p. 333.

výstraha sv. Alfonsa, v předešlém §. uvedená. V takových okolnostech nezbyvá nic, než k uvarování možných následků odhodlaným a rázným způsobem takovému poměru učiniti konec. — V stejné ne-li u větší míře platí to o hysterických osobách, jejichž tělesná nemoc a rozdrážděnost vždy po něčem mimořádném a neobyčejném touží. Velmi mnoho povídají o svých bolestech a pokušeních, a dovedou snadno získati sobě velikou soustrast. Nejsou řídcí případové, že ve své rozčilenosti a nábožné přepjatosti stav svůj připisují působnosti zlého ducha, a vyhledávají pomoci u kněze, aniž by hned a všudy ve zlém úmyslu se to dalo. V jeho přítomnosti cítí se býti volnějšími a pokojnějšími, a proto jsou žádostivy jeho modliteb, útěchy, pomoci. Však zkušenost podává dosti smutných příkladů, že vše to jest konečně mam a klam, a že mnoho nezkušených a podvedených kněží padlo za obět. Jsou-li kdy slova sv. Augustina: *sermo brevis et rigidus cum mulieribus est habendus* na místě, zajisté zde. Bylo by to zpozdilé a na nejvýš nebezpečné, tuto nemoc, jak mile se o ní kněz přesvědčil, chtíti zhojiti modlitbami aneb rozplýtvanými slovy útěchy; duchovní odkáže je na moudrého a zkušeného lékaře, a dá jim na srozuměnou, že nejlepším lékem pro ně jest přemáhání sebe, stydlivost a vystříhání se choulostivého života. Všeho zbytečného navštěvování a citlivůstkářství sám se musí vystříhati.

3. Podvod, úskočnost a přetvářenost u mnohých osob tak daleko jdou, že ve své zchytrale nalíčené nábožnosti vychloubají se zvláštními dary a milostmi Božími, předstírají zjevení od Boha, vidění a vytržení, jichž se jim dostává a t. d. — Mýlil by se velmi každý kněz, kdyby v předpojatosti rozumářské za to měl, že takový zvláštní stav milosti jest nemožný; nalézal by se tak v odporu s církví a s dějinami církevními, které o tom platné vydávají svědectví. Byli svatí, které Bůh touto mimořádnou cestou k sobě vedl; než byly to obzvláště vyvolené duše, čisté, horoucí láskou k Bohu planoucí. Zjevy takové, mající všechny známky pravosti, jsou velmi řídké, a tudíž zpovědník, pakli kdy se mu udá, že něco takového slyší aneb se mu aby věřil vtírá, musí se míti velmi na pozoru, aby nebyl podveden a lehkověrnosti své později nepykal, jak dosti smutných příkladů jest. Mystikové učí, že takové mimořádné zjevy mohou také pocházeti od působnosti zlého ducha; častěji předstírá je sprostý podvod, však dobře promyšlený a v podrobnostech již napřed vypočítaný; na tuto svůdnou cestu může přivéstí nerozumné vychování, libující sobě v zdánlivé zevnitřní nábožnosti, rozdrážděná obrazo-

tvornost souvisící s tělesnými neduhy, zádumčivá a přepjatá mysl, čtení spisů o těchto věcech jednajících a pochodící z toho přání a touha po něčem podobném. Zpovědník nesmí se dáti ošáliti zdánlivou pokorou a poslušností takových osob, tím více by pochybil, kdyby s pozorností a zvědavostí vyptával se na okolnosti a podrobnosti vidění, zjevení a t. d.; tím by ukázal svoji slabost a lehkověrnost, a stal by se za nedlouho hříčkou hanebného kejklřství. Všickni, kdož o těch věcech psali a byli duchovními vůdci osob od Boha vyvolených a zvláštními milostmi obdařených, srovnávají se v tom, že tyto vyznamenávají se velikou láskou k Bohu, nelícenou pokorou a poslušností ku svým vůdcům, že mimořádné milosti a zjevy před jinými pečlivě skrývají, a následkem tohoto mimořádného vedení stávají se vždy pokornějšími a v ctnosti stálejšími. Zase naopak snadno může sobě zpovědník utvořiti úsudek o věci, když má co činiti s osobami marnivými, pyšnými, které nedají sobě nic říci, které vedou život nepořádný a hříšný; patrné jsou známky šalby, když osoby napřed vědí, kdy tento stav se dostaví, když ho mohou samy přivolati, když při tom křečovitě se svíjí a pitvoří, když vypravují o věcech, které jsou proti víře, proti učení mravů a stydlivosti, nemluvě ani o tom, když zjevně jiné dobromyslné, neb lehkověrné a sprostné lidi podvádějí a peněz na nich vydírají.¹⁾ Netřeba připomínati, že užívání magnetismu k somnambulismu a výjevům s ním spojeným jest docela nedovolené a nemravné, nazvané kacírským a pohoršlivým, jak se vyjádřila kongregací s. Officii dekrety 28. Julii 1847. a 4. Aug. 1856.

§. 101.

Úzkostliví.

1. Úzkostlivými v pravém smyslu slova nazývají se ti kacířníci, kteří shledávají hřích tam, kde ho skutečně není, a při všem jednání bez rozumného důvodu se bojí, že hřeší. Od tohoto úzkostlivého sluší dobře rozeznávati útlé svědomí (*conscientia tenera*), jež se každého hříchu bojí, ale to s rozvahou a beze všeho nepokoje a pomatenosti; také není úzkostlivým, kdo u věcech zevnější kázně neb u věcech méně důležitých úzkostlivě si počíná, při tom však beze vší bázně častých a těžkých hříchů s rozvahou se dopouští

¹⁾ Cfr. Prax. Confess. n. 135. seqq. Viz též uvážení hodná slova v Bengra Pastoralth. III. p. 655. sled.

(farisejská úzkostlivost); také ti nejsou úzkostlivci, kteří z nevědomosti při patrných hříších ještě pochybují, zdali snad nehřešili; také ti ne, kdož bez obalu smrtelné hříchy páchají, pak všecku péči a starost na to vynakládají, aby ve zpovědi žádný nevynechali, jinak ale o lítost a napravení života se nestarají. S úzkostlivostí, o níž zde řeč jest, spojena jest nábožnost, snaha sloužiti Bohu, a bázeň před hříchem; však úzkostlivý takovou naplněn jest bázní, že v jednotlivých případech mylně soudí o dovolenosti neb nedovolenosti nějakého činu, ježž předsevzítí má neb předsevzal, vidí povinnosti neb hříchy, kde nejsou, že má za přísnou povinnost, co jest pouhou radou, a následkem toho jest ustavičně znepokojován a se trápí.

2. Tato úzkostlivost jest politování hodná, ale spolu na nejvýš nebezpečná duševní nemoc, jest největší překážkou ctnosti a dokonalosti křesťanské, zbavuje člověka vší radosti a potěšení, může jej také, jak zkušenost svědčí, připravit o rozum, přivést k zoufalství a sebevraždě, neb jej uvrhnouti v propast bezbožného prostopášného života. Příčiny úzkostlivosti mohou býti rozličné: někdy ji dopouští Bůh, aby duši sobě oddanou zkoušel a cvičil v trpělivosti, pokoře a poslušnosti; mnohdy může úzkostlivost býti následkem působnosti zlého ducha, jenž takovým znepokojováním chce duši odvrátiti od nábožného života; nejčastější příčina jest v člověku samém, jako v zádumčivé povaze, v tělesné chorobě, přirozené bázlivosti. Často příčinu k ní dáti může obcování s osobami úzkostlivými, čtení spisů ascetických, předešlý hříšný život, neústupná svěhlavost a p. Co známky úzkostlivosti udávají se tyto: když kajicník žádným rozumným důvodem nedá se upokojiti, a následkem toho ve svém jednání zmateně sobě počíná; když velmi nápadné chování jeví; když s ohledem na tutéž věc často úsudek mění, ji za dovolenou, hned zase za nedovolenou má; když v ustavičných pochybnostech vězí o tom, co činiti má; když dává se na útěk, aniž by věděl před čím;¹⁾ když často na tutéž věc se táže, často na své předešlé zpovědi přichází, myslí, že ve zpovědi ještě všecko nevy-pověděl, že mu zpovědník dobře neporozuměl, když pochybuje, smí-li dle rady zpovědníkovy jednati a t. d.

3. Co do jednání s osobami úzkostlivými, musí míti zpovědník neunavenou trpělivost, a mírně i laskavě s nimi nakládati, aby získal jejich důvěru a tím snáze je vésti a uzdraviti mohl. V

¹⁾ Segneri l. c. p. 152.

jednání svém, v udílení rady a v úsudcích i rozhodnutích musí býti pevný a rozhodný, an všeliká kolísavost a nerozhodnost by úzkostlivce tím více pomátla a v úzkostlivosti potvrdila. Samo sebou se rozumí, že úzkostlivý zpovědník se za vůdce takových kajicníků docela nehodí. Co prostředky k vyléčení úzkostlivosti udává Segneri modlitbu a bezvýminečnou poslušnost: modlitbu, aby kajicník neklesl více ještě na mysli, neupadl v zoufalost, a potřebnou pomoc Boží sobě vyprosil; a poněvadž takoví kajicníci zřídka kdy dlouho na modlitbách setrvati mohou, mají k častým plamenným modlitbám navedeni býti; poslušnost, poněvadž bez ní by vyléčení nemožné bylo. Zvláště jest přísné poslušnosti tam zapotřebí, kde úzkostlivost pochází ze svéhlavosti, jež nerada cizímu úsudku se podrobuje, neb všude makavou jistotu míti chce. Proto zpovědník úzkostlivce přesvědčí o potřebě poslušnosti, přesvědčí jej, jak příjemná jest Bohu, jak mnohem bezpečněji člověk jedná, jenž náhled a vůli svou raději cizímu zkušenému úsudku podrobuje, že by velikou odpovědnost na sebe uvalil, kdyby poslušnost zpovědníkovi odepřel, a že nic ho tak trápití nesmí, jako neposlušnost. Mimo to mu ještě jinými prostředky ku pomoci přispěje; uloží mu neobcovati s úzkostlivci, nečísti spisy stavu jeho duše škodlivé, nenavštěvovati příliš přísná kázání, když odtud úzkostlivost pochází. Zakáže mu o předmětu úzkostlivosti své přemýšleti neb o něm hloubati, a přičiní se všemožně, aby předsudky jeho vyvrátil a jej k volnému jednání přiměl. Poradí mu nějaké stavu přiměřené zaměstnání, vyražení, cestu, obveselující čtení a p. V jednotlivých případech zpovědník dle zvláštních potřeb úzkostlivce jednání své zařídí. Trápí-li se tento na př. bázní, zdali ve zlé myšlenky neb žádosti svolil, vysvětlí mu zpovědník, že mezi představou a svolením, mezi pokušením a hříchem jest veliký rozdíl, a je-li tento kajicník opravdu nábožný a ctnostný, může míti zpovědník za to, že opravdu nesvolil, a jej potěšiti poukázáním na to, že ani možné není, aby ctnostná duše svolila v hříchy, jež v takové ošklivosti má. Z té příčiny radí bez mála všickni, aby se úzkostlivci zapovědělo vyznávati se z takových pochybných hříchů, leč by jistě věděl (a třeba přísahati mohl), že se jich dopustil. — Je-li kajicník proto znepokojován, že se strachuje, zdali mu Bůh hříchy předešlého života odpustil, poněvadž se úplně ještě nepolepšil, ačkoliv do nich zpět nepadá, musí býti ubezpečen o velikosti milosrdenství Božího a vzbuzena důvěra jeho v zásluhy Ježíše Krista a v přímluvu matky Páně; zpovědník jej poučí o podstatě pokání a ukáže

mu, že napravení života a ošklivost nad předešlými hříchy jsou známkami upřímného pokání; zakáže mu, zpomínati sobě na předešlé hříchy, zvláště proti šestému přikázání. — Trápí-li se kajicník pro své předešlé zpovědi, zdali ze všeho se vyznal, může zpovědník věc zrale uvážiti, a když bázeň důvodnou býti shledal, poradí neb uloží mu generální zpověď. Pakli však úzkostlivec již jednou neb snad vícekrát generální zpověď vykonal, a o platnosti její rozumně pochybovati nelze, uloží mu mlčení o hříších a zpovědích předešlého života, leč by jistě věděl a přísahou potvrditi chtěl, že smrtelně hřešil, a z těchto hříchů ještě nikdy se nezpovídal. Úzkostlivcům, kteří již jednou životní zpověď vykonali a vždy řádně se zpovídají, pravidelně nová generální zpověď se dovoliti nemá, an jest se obávati, že by ve svědomí ještě více znepokojováni byli. — Pakli se úzkostlivost vztahuje na přítomnou zpověď, a kajicník se strachuje, zdali svědomí náležitě zpytoval, všecky okolnosti vyložil, a proto vyznání již učiněné opakuje, uloží mu zpovědník s mírnou přísností, aby krátce se vyslovil, nyní již slova zpovědníkova pozorně poslouchal, a po obdržení rozhřešení o platnosti zpovědi přesvědčen byl. Když na vzdor tomu do zpovědnice se vrátí, propustí jej bez nového rozhřešení a uloží mu, aby ku přijímání přistoupil. — Bojí-li se úzkostlivec, že při všem, co činí, hřeší, navede jej zpovědník, aby si svých vrtochů nevšímal a rozhodně jednal, ano jednal i naproti svým nápadům. Jest sice každý povinen dle hlasu svědomí (*dictamen conscientiae*), třeba bylo nepřemožitelně bludné, jednati; však svědomí úzkostlivce, jakmile o svém stavu ví neb od zpovědníka upozorněn jest, není nepřemožitelně bludné, a bázlivost jeho brání utvořiti sobě samostatný a jistý úsudek (*dictamen certum*), proto smí dle rady neb rozkazu zpovědníka jednání své zaříditi (vyjma že by tento k něčemu radil, co jest patrně hříšné), an se nemůže na svůj úsudek spolehnouti.

4. Úzkostlivci v pravdě takoví mají pohnuti býti, aby sobě stálého zpovědníka vyvolili; neb přecházení od jednoho k druhému jest jim na nejvýš škodlivé, a mají-li se vyhoviti, potřebují stejného a důsledného s sebou nakládání. Také se jim nemá nikdy dlouhé a těžké pokání ukládati. ¹⁾

¹⁾ Cfr. Segneri l. c. p. 149—158. Liguori Prax. Confess. n. 95—98.

§. 102.

Zarmoucení kajicníci.

1. Nezřídka zpovědník jednati musí s kajicníky, kteří velmi zármutku oddáni jsou, a u něho pomoci a útěchy vyhledávají. K těmto vždy laskavě, mírně a soustrastně se chovati musí, ovšem také znáti příčiny zármutku, aby dle toho jednání své zaříditi mohl. Sv. František Saleský píše uváděje slova sv. Pavla 2. Kor. 7, 10: Zármutek, kterýž jest podle Boha, působí stálé pokání k spasení: ale zármutek světa způsobuje smrt. Truchlivost tudíž může býti dobrá neb zlá dle rozličných účinků, jaké v nás má; však má více zlých než dobrých. Jenom dva jsou dobré: milosrdenství a pokání; zlých jest šest, totiž: ouzkost, nevole, žárlivost, závist, netrpělivost a smrt. Proto dí mudrc: Mnohé zármutek zahubil a není užitku v něm (Sir. 30, 25). ¹⁾ A dále uvádí prostředky proti zármutku a truchlivosti vůbec, a sice dle rady sv. Jakoba modlitbu, pak duchovní písně, zaměstnání prací k zahánění chmur duši obklopujících a oživení tělesných sil, časté přijímání, upřímnost ku zpovědníkovi, obcování s nábožnými lidmi, trpělivé snášení zármutku s odevzdáním do vůle Boží. ²⁾

2. Je-li kajicník zarmoucen pro chudobu, nedostatek neb ztrátu vezdejšího statku, potěší jej zpovědník poukázáním na laskavého a dobrotivého Boha, jenž se o každého stará a žádnému nedá zahynouti; připomene mu příklad chudého Pána Ježíše; upozorní jej na nebezpečí s bohatstvím a statkem časným spojené, jak již písmo svaté připomíná; učiní ho pozorna, že pravý křesťan dle napomenutí Spasitele hledí sobě věcí nebeských a věčných, a že pravé bohatství záleží v spravedlnosti, čistotě srdce, ctnosti, zásluhách pro království nebeské a p. — Je-li příčina zármutku ztráta cti neb dobrého jména, upozorní jej zpovědník, že více na tom záleží, jak kdo zapsán jest u Boha, než co lidé o něm smýšlejí; že apoštolové se radovali, když pro Ježíše trpěli, a že spravedlnost a nevinnost Bohu známá jednou před celým světem se objeví. — Má-li zármutek příčinu v rozličných utrpeních, neštěstí rodinném, nešťastně vyvoleném stavu a t. d., a nedá-li se příčina odstraniti, musí kajicník poučen býti, že nikdo na světě není bez bolesti a že Bůh sesílaje na nás rozličná utrpení a zkoušky

¹⁾ Philoth. IV, 12. ²⁾ ibid.

má nejlepší úmysly, a milujícím Boha že všechny věci slouží k dobru; zpovědník oživí důvěru kajicníka v Boha, zvláště doporučí mu cvičení se v ctnosti trpělivosti, kteráž všechny kříže a bolesti činí lehčími a snášení jich záslužným. — Je-li kajicník zarmoucen pro chorobu tělesnou, již zavinil pro svůj předešlý nepořádný neb prostopášný život, kteréhož se nyní odřekl, má býti poučen, aby chorobu a p. nyní již co pouhý následek hříchu snášel v duchu kajicnosti, aby Bohu za staré urážky zadost učinil. — V přímluvách svých často ukáže zpovědník na vznešený příklad Spasitele, matky Páně, a trpících svatých, a slova svá nejlépe potvrdí vhodnými místy a průpověďmi svatého písma.

§. 103.

Kajicníci v pokušeních postavení.

1. Jiná příčina zármutku a truchlivosti bývají pokušení rozličná, jež často na kajicníka doléhají. Prameny pokušení jsou známé, totiž žádostivost čili tělo, svět, jenž nás obklopuje, někdy také mohou pokušení pocházeti od zlého ducha. Jim se nevyhne bez mála žádný člověk, zvláště ti, jenž se službě Boží oddávají, často prudce pokoušeni bývají. Kajicník musí býti poučen dílem o jejich potřebě, dílem o účelu, totiž že je Bůh dopouští, aby naši ctnost a lásku zkoušel, nás v dobrém utvrdil, přivedl nás ku poznání vlastní nedostatečnosti a skrze pokoru a vyhledávání potřebné pomoci u něho nás více k sobě poutal. Zvláště zpovědník kajicníka upozorní, že pokušení samo v sobě není hříchem, nýbrž že k hříchu přivádí, když člověk v něm má zalíbení a v ně svolí, jak dobře vykládá sv. František Saleský: „Kdyby pokušení třeba po celý život trvalo, přece by nás o zalíbení Boží neoloupilo, když v něm nemáme zalíbení a v ně nesvolíme. Neboť v pokušení nejednáme, nýbrž trpíme; a když v něm sobě nelibujeme, nemůže nižádným způsobem nám za vinu počteno býti. Svatý Pavel dlouho trpěl pokušení těla; a netoliko neztratil zalíbení Boží, nýbrž Bůh v něm skrze to ještě více oslaven byl.“¹⁾

2. Prostředky ku přemožení pokušení jsou všeobecné a zvláštní. Všeobecné jsou: pokora, modlitba a síla. Pokora odstraňuje překážky milosti: neboť Bůh pyšným se protiví, pokorným dává milost. Modlitba vyprošuje potřebné od Boha milosti, neboť

¹⁾ Phil. IV., 3.

jest psáno: prostě a obdržíte. Síla však užívá těchto milostí, odstraňujíc malomyslnost a vyhýbajíc se nebezpečí.¹⁾

Nalézá-li se tudíž někdo v pokušení, nechť dle návodu sv. Františka Saleského vezme útočiště k pokorné důvěrné modlitbě, jako dítky utíkají se k otci neb matce, když nebezpečí jim hrozí. Když pokušení neustane neb prudčím se stává, třeba v duchu utéci se ku kříži a přivinouti se k němu se slavným slibem, že nechceme v pokušení svoliti. Dobrý prostředek jest, odvrátiti se od pokušení, a zabývati se s jinými dovolenými věcmi, a upřímně zpovědníkovi vyjeviti všecka pokušení; neboť mlčení může býti velmi nebezpečné. Kdyby pokušení přece nepřestalo soužiti a trápiti, netřeba nic jiného činiti, než nezvratně odpírati a nijak nesvoliti. Nikdo neuzavře svazek manželský, dokud říká: ne; taktéž pokušení nemůže zvítěziti nad duší, dokud tato pevně stojí na svém „nikoliv.“ Kdo pokoušín jest, nesmí se nikterak s pokušením pustiti v hádku, poněvadž tak by jenom rostlo. Není-li však pokušení veliké, jest nejlépe nevšímati si ho, a vzbuditi lásku k Bohu, neb také konati ctnost, na proti níž pokušení čelí.²⁾

Mimo to napomíná tentýž světec, že malými pokušeními nemáme pohrdati, nýbrž tak dobře ano snad ještě více před nimi na pozoru se míti máme, než před velikými. Neboť tato bývají řidší, ona však častá; a nezřídka kdo veliká pokušení přemohl, v malých klesl.

Zvláštní prostředky řídí se pak dle druhu pokušení. A sice když předmět pokušení působí nelibost, obtíž a ošklivost, jako ku př. při pokušení k netrpělivosti, hněvu a p., zapotřebí jest přímo se opřiti. Pakli však předmět pokušení lichotí smyslnosti, jako při pokušení k hříchům proti čistotě, nezbývá než spásu hledati v útěku. Zde prospěje modlitba, rozjímání o bolestné smrti Páně, pamatování na smrt, soud nastávající a věčnost, vzývání nejčistotnější Panny, svatého anděla strážného. Nemoudré však a nebezpečné by bylo pustiti se v uvažování pokušení, aneb chtíti naproti tomuto pokušení přímo bojovati.

3. V pokušení postavený buď zvítězí neb klesne. Kdo zvítězil, nechť pokorně poděkuje Bohu, jenž mu k vítězství dopomohl; nesmí se však míti pro budoucnost za bezpečna, a snad uleviti v ostražitosti, nýbrž vždy připraviti se na obnovení boje, poněvadž

¹⁾ Instr. past Eystt. p. 238.

²⁾ Philoth. IV. c. 7, 9.

bojování jest život člověka na zemi. Kdo však klesl, má neodkladným pokáním z pádu svého povstati, neztráceti mysl, učiti se větší opatrnosti a lépe vystříhati se příležitosti.

Článek druhý.

Kajníci dle rozličných zevnějších poměrů.

§. 104.

Dítky.

1. Vele důležitá jest zpověď dítek, zvláště když poprvé svátost svatého pokání přijímají. Zde platí, že jak v útlém mládí zpovídati se naučily, obyčejně pak po celý život se zpovídají. V kterém roku stáří by dítky po prvé ku zpovědi připuštěny býti měly, nedá se všeobecně určit; nezávisí to tak ani od let, jako více od vyvinutí rozumu, od schopností a nabytých vědomostí náboženských. O tom platně rozhodnou duchovní pastýřové a učitelové náboženství, kteří dítky vychovávají a znají, je k přijetí svátosti pokání náležitě připravují, a také nepřipustí ku zpovědi takové, ježto svátostného rozřešení by schopny ještě nebyly. Vůbec není radno se zpovědí dítek, jak mile, platně tuto svátost přijmouti mohou, na příliš pozdní dobu odkládati. Dle našich provinciálních a diecesanských zákonů mají školní dítky čtyřikrát za rok přijmouti svátost pokání, a ony, které již přijímají, tolikrát též přistoupiti ku stolu Páně.

2. Zpovědník musí se k dítkám chovati co pravý otec, laskavě, mírně a s velikou trpělivostí, aby je neodstrašil a neodňal jim chuť ku zpovídání pro budoucnost, an zakřiknutí neb nelaskavé jednání mohlo by míti za následek, že nyní i později z bázně by hříchy zatajovaly a neupřímně sobě počínaly; též sobě počínati musí důstojně a s největší pečlivostí, aby měly velikou úctu k této svátosti, a z ní co možná největší prospěch. Jak mají zpytovati svědomí, chovati se před zpovědí, přistoupiti a přikleknouti ku zpovědníci, pak kdy zase mohou odstoupiti — o všem tom již dříve poučeny býti musí: zpovědník sám od toho neupustí a bude žádati, aby o požehnání prosily, před vyznáním obecnou zpověď říkaly a též dle návodu katechismu zpověď ukončily. Pakli by některé v tom pochybilo, musí mírně na to býti upozorněno. U vyznání z hříchů

nesmí je přetrhovati, nýbrž nechá je pokračovati až ukončí; kdyžby dítě se zajiklo, laskavě ho vybídne, aby jen pokračovalo, se nebálo, rozpomenulo se, a bude mu v tom nápomocen. Lépe jest, když dívky se zpovídají z paměti, než když si hříchy na list píší. Vyznání doplní otázkami, méně zběhlých musí se více vyptávati. Při otázkách musí se obmeziti na takové hříchy a okolnosti, kterých se dívky dle svého stáří a poměru dopouštějí neb dopustiti mohou, a sice s ohledem na vykonávání modliteb, navštěvování chrámu Páně a chování se tam, na chování se ve škole i mimo školu, k učitelům, rodičům, bratrům a sestrám, spolužákům a starým lidem a t. d. Zvláště opatrným musí býti při vyptávání se na hříchy proti šestému a sedmému přikázání, aby neopatrným slovem nepozornil je na něco, co ještě nevědí. Zpovídají-li se z nějakého zlého skutku proti čistotě a stydlivosti, učiní zpovědník nejlépe, když je přiměje k tomu, aby samy pověděly, co učinily; často pojmenují smilstvem docela jiný hřích, neb něco, co ani hříchem není. Vyznávají-li se samy z krádeží doma neb jinde spáchaných, zpovědník to nepřehledne, třeba to byly maličkosti: od malých věcí pokračuje se poznenáhla ku velikým. Mají-li ještě věc neb peníze u sebe, uloží jim, vše na své místo položit; pakli snad od rodičů někdy něco darem obdrží, poučí je, jak mohou odcizené navrátiti, aniž by to rodičové zpozorovali.

3. Zpovědník dá také dítkám přiměřené naučení a napomenutí. Povšechně je napomene, aby se vystříhaly každého smrtelného hříchu, jakožto největšího zlého, jež Boha uráží a hněvá, člověka věčně nešťastným činí, a nezřídka i časné tresty na něho uvaluje. Napomene je ku ctnostnému bohabojnému životu, vyličí jim ctnost ve vši kráse a velebnosti, a ukáže zaslíbení i odplatu její. Zvláště vybídne je ku konání ctností, stáří a poměrům jejich přiměřených: k nábožnosti doma i v chrámu Páně, k pilnosti, mravopoctnosti a stydlivosti, ku poslušnosti k rodičům a k uctivosti k učitelům, k šetrnosti, pravdomluvnosti, snášlivosti. Poučí je, jak se mají chovati k starým lidem, čeládce, jak mají se zvířaty zacházeti. Odporučí jim především nábožnou modlitbu, úctu k svatému andělu strážnému, k svatému patronu křestnímu a k Panně Marii. Příklady jim předloží ze života mladišvého Pána Ježíše.

Zpovědník také k tomu přihlížeti bude, aby dívky měly pravou lítost, neosvědčovaly ji pouze ústy ale cítily v srdci. Nejlépe učiní zpovědník; když lítost s nimi vzbudí, užívaje za pohnutku lásku k Bohu jakožto Otci lásky nejhodnějšímu a nejdobrotivějšímu.

4. Pokání ukládá se dítkám vždy lehké s napomenutím, aby je hned po zpovědi vykonaly. Taktéž se jim dá rozhrěšení, třeba ještě ku svatému přijímání nepřistupovaly. O schopnosti jejich předsvědčí se ve škole, neb ve zpovědnici z celého jejich chování, poznávají-li hříchy, jak odpovídají na otázky sobě dané, chápají-li důvody lítosti a mají-li předsevzetí polepsiti se. Když by se nezdály zpovědníkovi býti schopné, vynasnaží se, aby je přispůsobil; když by pak ještě o jejich poznání a dostatečné lítosti rozumně pochyboval, uloží jim nějakou krátkou modlitbu a propustí je pro tentokrát uděliv jim požehnání; když jest jejich učitelem náboženství, bude je míti bedlivě na zřeteli, aby rozšířením vědomostí náboženských budoucně s sebou přinesly, čeho se jim nyní nedostávalo.

§. 105.

Odrůstající mládež.

1. Velmi svědomitě musí sobě počínati zpovědník slyše zpovědi odrůstající mládeže. Téť již v životě s rozličnými pokušeními, nebezpečím a příležitostmi k hříchu nezřídka zápasiti jest, vidívá zlé příklady, nestálá a nezkušená mladistvá mysl nepozná hned zlé se všemi následky, snadno sebe přemluví a dá se přemluvití a svěsti. Všecka péče zpovědníkova při vedení dospělejší mládeže obojího pohlaví v tom záleží, aby s pomocí Boží ji na cestě ctnosti udržel, neb když ji shledá býti ve zlých navyklostech, příležitostech a hříších, skrze pokání opět k milování Boha a ku ctnosti přivedl. Práci a vynasnažení jeho Bůh požehná, neboť srdce mladých lidí, třeba se vyznávali z těžkých hříchů, nebývá docela zkažené, vášně a náruživosti obyčejně hluboce ještě se nezakořenily, mírné otcovské napomenutí a ponaučení v pravý čas dané na jinou cestu je obrátiti a mnoho dobrého působiti může.

2. Látku ku poučení a napomenutí poskytne zpovědníkovi vyznání. Zvláště napomene je ku konání ctností stáří a stavu jejich přiměřených a tyto jsou: láska, poslušnost a uctivost k rodičům; připomene jim povinnou vděčnost, a způsob, jak ji prokazovati mohou a mají, totiž dobrým a mravným chováním, posloučáním moudrých rad a napomenutí, snášením křehkostí a vad jejich, ochotným a radostným posloužením v nemoci, podporováním v nemoci, stáří, chudobě a neštěstí; vybídne je také k modlitbám za živé i zemřelé rodiče. Pro krádeže třeba malé na rodičích spáchané je pokárá, hříšnost takového jednání vyloží, a při větších věcech

povinné navrácení neb odškození rodičů jiným způsobem jim uloží. — Studující mládeži vloží na srdce uctivost ku představeným a učitelům, svědomité použití času ku sebevzdělání, potřebu důkladných vědomostí náboženských jakožto základu všelike pravé vzdělanosti; neopomene, když příčina k tomu se naskytla, varovati před čtením spisů nebezpečných víře a mravům, vystříhati před zlými tovaryši; odporučí skromnost, mírnost a šetrnost, pokárá je, když peníze od rodičů obdržené promarní, aneb když pod lichými záminkami příspěvky od nich vyluzují a zbytečná břemena na ně uvalují.

3. Druhá ctnost, kterou mládeži obojího pohlaví opět a opět odporučí, jest čistota, cudnost a stráž její stydlivost. Vylíčí čistotu v plné kráse, její zásluhu a odplatu, a ukáže šerednost hříchu jí na odpor stojícího. Napomene ku bdění nad touto andělskou ctností a odporučí častou upomínku na všudypřítomnost Boží, mocný to štít naproti pokušením.

Zvláště musí zpovědník vystříhati před zlými příležitostmi, potulováním nočním, před místy a zábavami, které nesčíslněkrát mladý lid do záhuby uvrhly. Sem především přináležejí taneční zábavy a předčasné známosti. S ohledem na taneční zábavy upozorní na nebezpečí s nimi spojené, poučí mládež, s jakou opatrností při nich se chovati má, když okolnosti takřka nutí v nich podíl bráti, musí vystříhati před častým vyhledáváním těchto zábav a žádati, aby prodlévání při nich netrvalo dlouho do noci, ne proti vůli rodičů, a aby rodičové co možná sami dozor měli. Vůbec musí zpovědník kajicníka zrážeti od účastenství na nich, a když by za té příležitosti hříchů se dopouštěl, nakládati s ním co s příležitostným hříšníkem. Dobře zajisté klade biskup Wittmann otázku, zdali ten, jenž často navštěvovav tyto společnosti není sobě vědom, že by byl při nich hřešil, beze hříchu dále v nich podíl bráti může? Odpovídá, že se tu vyrozumívá zdržení se od zevnitřních hříchů nečistoty, opilství, vády, nikoliv však od vnitřních ubýváním víry, naděje, lásky. ¹⁾ Opravdu „nic nedráždí tak smyslnost, nevábí ku nečistým myšlénkám, žádostem, nezpůsobným rozmluvám a nepočetným žertům jako tance, které se drží za noční doby, v šeru, jež dostatečně osvětliti se nedá, tak že velmi snadno mnohé nebezpečné věci vlouditi se mohou v společnost, která o sobě zlé lehce vnímá.“ ²⁾

¹⁾ Confess. pro aetate juven. Salisb. 1832. p. 23.

²⁾ Philoth. III., 33. cfr. c. 34.

O známostech již výše pověděno bylo,¹⁾ že bývají nejbližší příležitostí k hříchu, a proto bude zpovědník mladé lidi varovati před uzavíráním předčasných známostí, které zřídka kdy beze všeho nebezpečí jsou, zvláště před známostmi bez vědomí neb proti vůli rodičů, pěstounů, poručníků, před tajnými schůzkami, upozorní na nebezpečí takových pletek, bude vystříhati před sliby, které bývají klamné a p.²⁾ Jak mile shledá zpovědník zlý zvyk neb hrozící nebezpečí nevinnosti, napomenuv jednou neb dvakrát nepostará se lépe o blaho těchto kajicníků než zadržením rozhřešení.

4. Velmi pečlivě počínati sobě musí zpovědník, když mladí lidé se zpovídají z oplzlých myšlének a žádostí, z nečistých řečí, písní a nestoudných žertů, které sami vedli neb slyšeli, z podezřelého škádlení a t. d. Zde pozvedne napomínajícího a varujícího hlasu, a bude pátrati dále.

Někdy jest zapotřebí, mladých lidí, když se sami nezmiňují, na tyto věci se tázati, an z bázně neb falešného studu je zamlčují, arcit s největší opatrností a obezřetností, jak již na příslušném místě řečeno bylo. Kde to zpovědník uznává za zbytečné, opomene to, aby stydlivost neb útlý cit neurazil; obdrží-li zápornou odpověď, a nemá-li zvláštní příčiny dále se tázati, spokojí se s tím. Vůbec napomene mladé lidi, aby vždy upřímně se zpovídali a každé nezřízené hnutí hned v prvních počátcích jemu vyjevili, aby léku jim podati mohl.

Mladým lidem se odporučí, aby sobě stálého zpovědníka vyvolili, jest jim to nejprospěšnější; jinak nedá zpovědník na sobě znáti žádnou nelibost, když někdy také u jiného se zpovídají. Odporučí jim častou zpověď a přijímání, stálou upomínku na všudypřítomnost Boží, uctění Panny Marie, Matky nejčistotnější, úctu ku svatému patronu křestnímu a andělu strážnému; jinochům odporučí vstoupení do některého nábožného bratrstva, tovaryšům spolek tovaryšský, pannám spolek panen.

5. Někdy bývá zpovědník tázán o radu v rozličných důležitých věcech, tak na př. má-li jinoch neb panna složiti slib ustavičné čistoty. V té věci musí sobě velmi opatrně počínati, aby se nepřehnal: musí skoumati poměry, celý život a čistotu úmyslu; neb někdy může pocházeti žádost tato z nepředloženosti a velmi nestálého úmyslu. Proto když svolí, dovolí učiniti slib jen na krátký

¹⁾ §. 81. 3. c.

²⁾ Viz Philoth. III., c. 17, 18, 21, 22. I. R. Schmitz: Die Moralität der Bekanntschaften beleuchtet an dem Charakter der Ehe.

určitě vyměřený čas, a slib ustavičné čistoty po mnohém skoumání toliko osobám již zralejšího věku, když nelze se obávati nebezpečí nezdrželivosti.

S nemenší opatrností a svědomitostí třeba se chovati, když se jedná o vstoupení do řehole. Sv. Alfons dí dle nauky sv. Tomáše Aquinského, že nelze omluviti ze smrtelného hříchu zrazování od vstoupení do řehole z lidských ohledů, když někdo má pravé povolání.¹⁾ Jest však k tomu zapotřebí povolání a pevného úmyslu; nepovolaným jest řeholní život největší obtíží a nezřídka také největší překážkou dosažení věčného spasení. Zpovědník byv v té věci o radu tázán, musí nejprve skoumati čistotu úmyslu a jak pevná jest vůle. Nejčistší úmysl jest, dosáti vyšší dokonalosti, káti se za hříchy předešlého života, sloužiti Bohu u vzdálenosti nebezpečí světa. Tak čistý úmysl třeba zřídka kdy se nalezne, nicméně třeba byl nedokonalý, přece by nesvědčil o nedostatku povolání, jen když jest dobrá vůle pokračovati a šťastně dokončiti. Aby zpovědník vyskoumal, jak pevná jest vůle, neopomene upozorniti na veliké obtíže řeholního života, na oběti a povinnosti, které se řeholním osobám ukládají, že se mají odříci světa, podrobiti vůli svou vůli představeného, cvičiti se v zapírání sebe, a po větší vždy dokonalosti bažiti. Tomu, jenž nepředloživ si to, zhrozil by se, a nemínil se k tomu zavázati, poradí zpovědník, aby raději ani nevstupoval. Znamka nedostatku povolání jest, když někdo chce do řehole vstoupiti pouze proto, že ho rodičové neb příbuzní k tomu nutí, neb že by to rádi viděli, neb aby vedl pohodlný bezstarostný život, zbavil se nemilých poměrů a p.; tomu nebude nikdy zpovědník raditi, aby volil řeholní život. Aby se přesvědčil o pevné vůli, může dle rady sv. Alfonsa kajicníka o radu se tázajícího po nějakou dobu skoumati, zvláště když by zpozoroval, že jest nestálé mysli, aneb rozhodnul se vstoupiti do řehole v době missií neb duchovních cvičení, poněvadž snadno se státi může, že za touto příležitostí mladíci horlivostí byvše unešení něco sobě umíní, od čehož pak, když horlivost ochábla a chladněji sobě věc rozvážili, odstupují. Zpovědník když o povolání nepochybuje, musí dále skoumati, má-li kajicník také dostatečné duševní a tělesné schopnosti, jaké od řeholních osob vůbec se požadují, a nebrání-li tomu nějaké závažné překážky, na př. chudí rodičové neb bratři, jenžto na jeho podporu odkázáni jsou, dluhy, povinnost skládati účty. Dle učení všech moralistů nemá zpovědník raditi

¹⁾ Monita ad Confess. X.

vstoupení do řehole, v níž kázeň úplně klesla; ptá-li se kdo, do kterého řádu by vstoupiti měl, poradí mu nejlépe zpovědník, aby se obrátil k Bohu v modlitbách a pak se rozhodnul. Když byl shledal povolání a pevnou vůli, napomene kajicníka, aby dlouho neodkládal úmysl svůj uskutečniti, a když by to hned státi se nemohlo, hleděl povolání své zachovati. Zvláště opatrně musí sobě zpovědník počínati, když panny se tážou o radu, mají-li voliti řeholní život.

Častěji bývají zpovědníci o radu tázáni od jinochů, kteří chtějí voliti duchovní stav. V tom bez mála toho samého šetřiti dlužno, co právě o vstoupení do řehole pověděno; světští kněží mají ty samé povinnosti co řeholníci, ba ještě větší a při tom s větším nebezpečím zápasiti jim jest. Zde také musí předcházeti povolání, jehož známky jsou záhy jevící se náklonnost k duchovnímu stavu, čistotný život, nábožnost, vzdalování se světských vyrazení a p.

Táže-li se kdo o radu, měl-li by uzavříti sňatek manželský, bude se v té věci zpovědník chovati více záporně. K uzavření sňatku poradí, když by pro kajicníka byl to jediný prostředek vyhnouti se hříchům, jimž pro nezdrželivost často podléhá. Jinak všeobecně odpoví, že kdo nemíní život ztráviti v bezženství, nýbrž pomýšlí jednou vstoupiti v stav manželský, může použiti příležitost k uzavření sňatku, když jest s to uživiti rodinu, a nalezne osobu, s kterou sporádané a šťastné manželství očekávati lze. — Mladým osobám vůbec dá moudrou radu, na sňatek manželský příliš záhy nepomýšleti, nýbrž raději věc odložit k době, až by skutečně v manželství vstoupiti chtěly neb mohly; zvláště jim dá výstrahu před rozprádáním dlouho trvajících známostí, ježto dle zkušenosti nešťastně končívají, naposledy k nešťastnému manželství vedou, a uzavření prospěšnějšího a šťastnějšího sňatku překážejí. Napomene je, nevcházeti v známosti proti vědomí a vůli rodičů, a když se jedná o volbu budoucího manžela neb manželky, šetřiti v tom moudré rady a spravedlivých i slušných přání jejich. Kdyby synové naproti vůli rodičů chtěli uzavříti sňatek s osobou stářím, rodem a t. d. příliš jim nerovnou, tak že by z toho bylo lze obávati se pohoršení, nepřátelství, rodinných roztržek neb zahanbení rodiny, musí zpovědník je upřímně od takového kroku zrazovati. — Táže-li se někdo máje úplnou volnost, měl-li by jistou osobu za manželku pojmouti, zachová se zpovědník docela nestranně, odkáže kajicníka k modlitbě a k uvážení všech okolností; poučí jej u všeobecnosti, že nikoliv časné ohledy, tělesná krása, bohatství neb pouhá náklonnost nejsou

základem požehnaného manželství, nýbrž nábožnost, ctnost, pilnost a opravdová vzájemná láska. — Zvláště dívkám odporučí, aby se dle rady svých rodičů řídily, a vzdalovaly se mužů, kteří by pod jakoukoli záminkou něco neslušného od nich žádali, an s takovými manželství nic dobrého nepřislubuje.

§. 106.

Snoubenci.

1. Církev žádá, aby snoubenci před uzavřením sňatku manželského svátosti pokání a oltářní přijali, od hříchů se očistili a ve stavu posvěcující milosti v manželství, jež v Novém Zákoně na důstojnost svátosti povýšeno jest, vešli. Duchovní pastýř co zpovědník postará se všemožně, aby přijetí svátosti pokání snoubencům stalo se spasitelným, napomene je k upřímnosti a upozorní důtklivě, že nehodné přijetí pokání v tomto veledůležitém okamžení netoliko jest svatokrádežné, než příčinou bývá nešťastných manželství. Velmi dobré a spasitelné jest, když snoubenci svědomí své očistí generální zpovědí, proto jim ji zpovědník vřele odporučí aneb dle okolností také uloží. Bylo by žádoucí, aby snoubenci vykonali již dříve svatou zpověď, než jeden neb druhý den před oddavkami, dílem k vůli překážkám manželství, které se objeviti mohou, a dílem k lepšímu napravení a většímu posvěcení sebe; před oddavkami pak opět se zpovídati mohou.

2. Zpovědník poučí snoubence o úmyslu, s jakým v stav manželský vstoupiti mají, ne snad aby chtěli hověti smyslným chťičům, nýbrž ab dosáhli účelu, pro nějž Bůh svazek manželský ustanovil, vzájemně se posvěcovali a podporovali, v nábožnosti dítky své vychovávali. Ctnosti jim odporučí, jimiž křesťanští manželé vynikati mají: nábožnost, vzájemnou lásku, ochotné podporování na vzájem, povolnost ve všech slušných věcech, snášení křehkostí a nedostatků spolumanžela, pilnost a pracovitost, smířlivost, věrnost manželskou a vystříhání se všeho, co by svornost rušiti mohlo; odporučí jim pilné navštěvování služeb Božích a časté přijetí svatých svátostí. Napomene je, aby před uzavřením sňatku ničeho nedovoleného mezi sebou se nedopouštěli. Snoubence, kteří dříve nedovoleně spolu obcovali, pohne k lítosti nad spáchaným skutkem, aby nemněli, že pouhým uzavřením sňatku již vše napraveno jest. Všeobecně se učí, že shledá-li snoubence ve zlých zvycích, snáze je rozhřešiti může, však pod tou výminkou, že mají opravdovou lítost a opět co

nejdříve ku svaté zpovědi přijdou; zpovídají-li se však beze vší lítosti, a nedbají-li na napomínání zpovědníkovo, tu jim co nehodným ani s ohledem na nastávající sňatek rozhřešení dáti nemůže. O povinnosti manželské promluví zpovědník jenom všeobecně, krátce a opatrně, poučí je, aby dovolených věcí jenom vždy řádně a v mezích mírnosti užívali, a vloží jim na srdce, aby když by o dovolenosti neb nedovolenosti něčeho pochybovali, nezůstávali v pochybnosti, nýbrž zpovědníka se svěřili a jeho o radu se tázali.

3. Největší lásku a horlivost dá na jevo zpovědník snoubenci katolickému, jenž ve smíšené manželství vstoupiti chce. Církev uzavírání smíšených sňatků nikdy neschvalovala, pro veliké nebezpečí s nimi spojené údy své vždy před nimi vystříhá, smíšené náboženství co záповěď stanovila a toliko pod jistými výminkami uzavírání smíšených sňatků připouští. Dle těchto názorů spravovati se jest duchovnímu pastýři ve zpovědnici i mimo ni. Byl-li by ve zpovědi tázán od někoho o radu, co činiti má, an se mu nabízí příležitost k uzavření smíšeného manželství, musí kajcníka důtklivě od tohoto kroku zrazovati, vysvětliti mu, v jaký odpor se staví ku víře, k církvi, a jak neblahé následky pro spokojenost a časné štěstí, zvláště pak pro věčné blaho to míti může. Pakli kajcník nedá se odvrátiti, vloží mu na srdce, aby alespoň učinil zadost výminkám, pod nimiž církev tato manželství dovoluje, a napřed upozorní, že kdyby v manželství vejíti chtěl, aniž by oněm výminkám vyhověl, nemohl by obdržeti svátostné rozhřešení. Jinak snoubenci, jenž vcházeje ve smíšené manželství podmínkám vyhověl, ještě jednou na srdce vloží potřebu pevně státi u víře a horlivosti křesťanské, povinnost všecy dítky řádně vychovávat v náboženství katolickém, a doporučí mu zvláště časté přijetí svatých svátostí. Snoubenec, jenž nepodvolujíc se výminkám od církve stanoveným ve smíšené manželství vchází, nemůže, jak již dříve na to připraven byl, ve zpovědi býti rozhřešen; není zajisté rozpoložen, an odvažuje se ku kroku, jež církev zavrhuje a zapovídá, sebe vydává v nebezpečí odvrácenu býti od víry, a svoluje, aby budoucí dítky v jiném než katolickém náboženství vychovány byly. — Když později ku poznání přijde, svého kroku lituje a dle možnosti se stará o napravení zlého, může svátostné rozhřešení obdržeti.¹⁾

¹⁾ S. P. P. Tit. IV. cap. XII. de matrimoniis mixtis p. 164.

§. 107.

Manželé.

1. Stav manželský jest na důstojnost svátosti od Ježíše Krista povýšen, jest základem křesťanské rodiny, církevní i občanské společnosti. Zpovědník dle toho všecku pozornost věnovati musí zpovídajícím se manželům, aby povinnosti svého stavu řádně plnili, v čem pochybili, se napravili a k dosažení časného i věčného blaha dle vůle Boží sobě napomáhali. Vůbec manželům na srdce vloží: nábožnost, kteráž dle slov svatého Pavla užitečná jest ku všem věcem a potřebná manželům, an manželství s mnohými také obtížemi a nesnázemi spojeno bývá, a manželé ve všech potřebách svých především k Bohu o pomoc utíkati se mají; vzájemnou lásku a svornost, ježto jsou základem spokojenosti mezi manžely, a požehnání Boží přivádějí; smířlivost, trpělivost s nedostatky a vadami spolumanžela a shovívavost; zvláště sdílnost, vzájemnou pomoc a nerozlučnou pospolitost v štěstí i neštěstí, radosti i žalosti, a neporušitelnou věrnost v manželství. Vystříhati však bude před žárlivostí, když ji zpozoruje, z níž velmi mnoho zlého pojíti může, a vystříhati bude přede vším, co by druhého manžela mohlo rmoutiti, neb buditi v něm podezření nevěrnosti, neb také skutečně až k nevěrnosti by svéstí mohlo.¹⁾ Žaluje-li manžel na druhého, nesmí zpovědník hned uvěřiti, nýbrž musí vyšetřiti, zdali žalobník také vinen není; když potřeba káže, vysvětlí hříšnost bezdůvodného podezřívání, důtklivě bude varovati před lidmi, kteří manžely proti sobě štvou, je naproti sobě popuzují a radost z toho mají, když mohou způsobiti mrzutost, sváry a nespokojenost. Odporučí také manželům vůbec povolnost ve všech spravedlivých a slušných věcech, společné vykonávání domácí pobožnosti, pilné navštěvování služeb Božích, časté přijetí svatých svátostí, a dobrý příklad domácím i sousedům.

2. Mimo to se zpovědník vyptá, neb poučí o povinnostech jednoho každého manžela zvláště.

A sice muži vloží na srdce, aby manželku svou miloval, jak napomíná sv. Pavel: „Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval Církev a vydal sebe samého za ni. Takť i muži mají milovati manželky své, jako svá těla;“²⁾ aby ji ctil a sobě jí vážil,

¹⁾ Viz Philoth. III, c. 38. ²⁾ Efes. 5, 25. 28.

tedy nechoval se k ní hrubě a nesnižoval ji, nepovažoval ji za služku, nýbrž za společníci života sobě od Boha danou; aby se svědomitě staral o domácnost, a vše k výživě a vydržování domu potřebné manželce bez skracování poskytoval. — Dle potřeby napomene se, aby manželce u vykonávání povinností náboženských, když ani živnost ani domácnost aniž zastávání jiných povinností tím netrpí, žádné překážky v cestu nekladl, napomene se k pilnosti, šetrnosti, mírnosti a střídlivosti.

Manželku napomene zpovědník, aby muže svého upřímně milovala, starostlivou péčí o domácnost a společné hospodářství měla, manžela svého ctíla, a ve všem co spravedlivě a slušně od ní žádati může, ho uposlechla. — Dle potřeby a okolností napomene ji, aby ze společného jmění zbytečně a lehkomylně žádných výloh nečinila, od manžela nerozumně ničeho nežádala, seč síly a mohovitost jeho nejsou, aby sobě ve zbytečném šperkování a to nad stav nelibovala, manžela ku zlosti a hněvu prostořekostí nepopouzela, maličností raději sobě ani nevšímala, místo vády a výčitek ho raději mírně, laskavě a soukromí mezi čtyrma očima napomenula, nepomlouvala ho, a aby u jiných, také ne u příbuzných bez nutných příčin pomoci proti němu se nedovolávala. Když jest zapotřebí, musí také upozorněna býti, že jest povinna následovati manžela, když z rozumné a spravedlivé příčiny bydlíště mění.

Má-li zpovědník co činiti s rozvedenými manžely, musí je upozorniti, že povinni jsou zachovati věrnost manželskou, a opatrně je napomene, aby nedali ujíti příležitosti k obnovení pospolitého života. Opustil-li jeden manžel druhého z lehkomylnosti, vzdorovitosti neb z jiné nepodstatné příčiny, musí zpovědník důtklivě ho napomenouti, aby se ku svému manželu navrátil, ano i zadržením rozhřešení ho k tomu pohne; nebylo-li by však radno něco takového žádati, an kajicník nevinný jest a donucen byl k tomu kroku, musí přece napomenut býti, aby věc svou vznesl na manželský soud, a výrok na odloučení sobě vymohl.

3. Co se týče povinnosti manželské, dává Eystettská instrukcí pastýřská zpovědníkům tato pokynutí: ¹⁾ „Absque gravi causa nunquam mentionem faciat de debito conjugali, ²⁾ et satis erit ubi causa quaerendi est, ex muliere quaesivisse; num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus rebus praestiterit. Si confessarii consilium exquiritur de abstinendo a matrimonii usu ex con-

¹⁾ l. c. p. 245. 246. ²⁾ S. Poenitent. 8. Junii 1842.

sensu mutuo conjugum, regulariter hoc indulgere non debet, praesertim, si solius paupertatis causa ab usu conjugali mariti cessare voluerint. ¹⁾ At cum perversitas hominum jam eo devenit, ut juniores praesertim viri ad numerosiorem prolem impediendam matrimonii juribus modo illicito utantur, et ad id mulieres minis aliisque incommodis gravibus adigant: hinc confessarius in ejusmodi circumstantiis mulierem admoneat, ut omnia tentet media, quibus vir a tam nefando crimine retrahi queat. Si post debitas admonitiones nihil profecerit, absque culpa erit, si simpliciter peccatum permittit, non cessando prudenter commonere maritum, ut ab hac turpitudine desistat.“ ²⁾ Jak se mají manželé při užívání práv manželských chovati, udává sv. František Salešský v hlavě nadepsané „o poctivosti lože manželského;“ ³⁾ v tom smyslu musí také býti poučeni, kdykoliv se o radu ptají neb nutnost tak káže.

Zpovědník musí se míti na pozoru, aby svědomí manželů neobtěžoval, považuje za těžký hřích, co jest pouze všedním, neb hledaje hřích tam, kde ho není. Všedním hříchem jsou mezi manžely actus incompleti quoad aspectum et tactum, quando fiunt ob solam delectationem et non ad copulam diriguntur. Smrtelným hříchem jest vše, quod exponit periculo pollutionis extra copulam, pollutio talis semper, et quod in actu conjugali generationem et susceptionem impedit. ⁴⁾

4. Někdy má manžel právo vykonání povinnosti manželské druhému odepříti, a sice: dle práva církevního první dva měsíce po uzavření manželství není k tomu zavázán, když má úmysl vstoupiti do řehole. Však po uplynutí této doby nemůže více se zdráhati, a může i tresty k vykonání povinnosti manželské dohnán býti. Když druhý manžel dopustil se cizoložství, leč by mu byl odpustil neb sám také tento hřích spáchal. Manželka není povinna vykonati skutek manželský, když by to bylo spojeno s velikou obtíží neb s velikým nebezpečím na př. když sama jest nemocna, na jistém stupni těho-

¹⁾ In praxi confessarius apud juniores conjuges, ubi ejus consilium exquiratur, non facile annuat. Nam quamvis ejusmodi propositum laudem ob insignem animi fortitudinem mereatur, consensus tamen vere mutuus, et ex utraque parte prorsus liber, rarissime inter conjuges locum habet; et plerisque in tam arcto contubernio continentia diutius producta, periculosa redditur. Zenner Instr. Confess.

²⁾ S. Poenitent. 16. Nov. 1816; 23. April. 1822; 1. Febr. 1823. 8. Jun. 1842.

³⁾ Philoth. III. c. 39.

⁴⁾ Obšírně Homo Apost. Tract. XVIII. cap. II. p. III. IV.

tenství, když by sobě přitáhla nakažlivou nemoc; též ne když by manžel žádal nejša při smyslech na př. v opilství neb neobyčejným způsobem. — Bázeň před bolestmi porodu není žádným důvodem k odepření povinnosti manželské, an manželka dobrovolně svolivši v sňatek zavázala se ku snášení nepohodlí s manželstvím spojených. Též není příčinou k odepření na př. pobožnost, přijetí svátosti ol-tářní, když druhý manžel na svém právu stojí, an zdržeti se manželům se radí sice, ale nepřikazuje.

Někdy jest manžel povinen vykonati povinnost manželskou na žádost druhého, není ale oprávněn sám ji žádati a sice, když vešel v manželství složiv dříve jednoduchý slib čistoty, dokud neobdržel prominutí; a když vědomě tělesně obcoval s příbuznou neb příbuzným druhého manžela v prvním neb druhém stupni pokrevnosti (*affinitas superveniens*). Než v této záležitosti opatrně sobě musí zpovědník počínati; zná-li kajicník následky hříšného svého jednání, tuž zpovědník upozorní jej na pozbytí práva až do obdržení řádného prominutí; nezná-li tyto následky, bude zřídka kdy radno jej poučiti: zpovědník nejlépe učiní, když způsobem docela tajným zjedná prominutí vinníkovi, a pak teprv ho poučí.

5. Opatrně musí sobě zpovědník počínati, když slyšel ve zpovědi o cizoložství. Cizoložnému manželu vyloží hříšnost jeho skutku, jak již výše ¹⁾ pověděno. Manželka cizoložná není povinna, když manžel o nevěrnosti neví, jemu vinu vyjeviti a za odpuštění prositi; zpovědník by chybil, kdyby jí vyjevení hříšného obcování za povinnost uložil, dílem proto, že nikdo není povinen něco takového k svému zahanbení odkrýti, dílem že by mnohem větší zlé z toho pojíti mohlo, rozbroj mezi svornými až posud manžely, nenávisť, pohledávání práva před soudem a rozvedení manželů. Mělo-li cizoložství ještě jiné následky, totiž bylo-li zplozeno dítě, jež platí za řádně zplozené, jest manželka arciť povinna, škodu vychováním, výživou a t. d. způsobenou manželovi a ostatním z řádného lože poslým dítkám seč jest skrytě vynahraditi, buď z vlastního jmění, neb šetřením společného, obmezením výloh, které by slušně pro sebe činiti mohla, odřeknutím se nároků na svůj podíl s ohledem na ostatní dítky, pilným pečováním o rozmnožení rodinného statku. Jedná-li se o dědictví zároveň s ostatními řádnými dědici, neb mělo-li by podvržené dítě státi se jediným dědicem, také sotva lze něco jiného činiti: neb kdyby i matka vyjevila podvrženému, že

¹⁾ §. 87. 3. b.

nemá právo na dědictví, není povinen to věřiti, a před zákonem platí za zákonitého dědice, an výpovědi matky se nevěří, a nezákonný původ toliko bezpečnými svědky a jinými okolnostmi dokázati se může.

Cizoložný otec jest povinen o dítě své se starati, a škodu ostatním dětkám, řádným dědicům a manželovi nevinnému způsobenou taktéž vynahraditi, avšak s užitím opatrnosti, aby vina nepřišla na jevo. V pochybnosti, pochází-li dítě z řádného lože neb z cizoložství, předpokládá se manželský původ (*in dubio standum est pro eo, pro quo stat praesumptio*), a cizoložník není zavázán k náhradě.

§. 108.

Překážky manželství ve zpovědi shledané.

1. Církev žádá, aby všickni věřící uzavírajíce manželství, zákonům jejím se podrobili a nevcházeli v svazky, které za neplatné neb nedovolené prohlašuje. Bývá nezřídka velmi obtížné jednání, když ve zpovědi překážka manželství se objeví; než zpovědník musí se zachovati dle své povinnosti a k tomu přihlížeti, co ku spasení duší vede. Při tom třeba ohled bráti, má-li manželský sňatek teprv se uzavřítí neb je-li již uzavřen, jaká jest překážka sama v sobě, ví-li o ní kajcník neb nemá-li o ní vědomost.

2. Objeví-li se překážka neb závažda. (*impedimentum impediens*) I. před uzavřením sňatku, a jedná-li se

a) o překážku neb závaždu tajnou, o níž snoubenci zpovídající se nevědí, jest obecné učení, že je má zpovědník o stávající překážce neb závaždě poučiti, když alespoň nějaká kyne naděje, že to prospěje a snoubenci zpovědníka uposlechnou. Předvídá-li dle povahy osob, že by poučení neprospeklo, že by vzdor tomu v manželství vešli a z nevědomých hříšníků stali se tudíž formálními: ponechá je raději v jejich nezaviněné nevědomosti, pozve je k době, kdy prominutí, o něž bezprodleně zadá, ho as dojíti může, k svaté zpovědi a pak je poučí. V takovém případě uloží oběma brzkou zpověď co spasitelné pokání.

b) Obtížnější jest věc, když snoubenci o překážce vědomost mají, na př. že jim stojí v cestě překážka pokrevnství neb švakrovství a t. d.

Vědí-li oba o ní, musí zpovědník přimluvami hledět je pohnouti, aby pod nějakou slušnou záminkou sňatek prozatím odložili, překážku neb závaždu vyjevili (zvláště když jest se co obávati, že

přijde u veřejnou známost), neb pro obor svědomí o prominutí žádali, jež biskup buď z vlastního práva neb z plnomocenství udělí. Když však snoubenci k tomu odhodlati se nemohou, poněvadž jest čas krátký, oddavky odložití se nedají, z odložení jejich by povstalo pohoršení neb jiné zlé následky: mohou býti rozhřešeni, když upřímnou na jevo dávají lítost a se zavážou, že do obdržení řádného prominutí zdrží se obcování manželského, a svědomitě vystříhati se budou vsí blízké příležitosti hříchu. O prominutí zadá zpovědník bez odkladu a provede je ve zpovědi.

c) Ví-li jenom jeden snoubenec o překážce neb závadě (učiniv na př. jednoduchý slib čistoty), taktéž zpovědník se vynasnaží jej pohnouti, buď aby překážku objevil, neb před uzavřením sňatku pro obor svědomí na odstranění její čekal. Na to vždy naléhati bude zpovědník, když ještě dosti času jest do oddavek. Je-li však překážka taková, že by oznámení její působilo veliké pohoršení, zahanbení kajicníka neb rodin, an pochází ze hříchu (na př. když snoubenec tělesně obcoval se sestrou své nynější nevěsty, kteráž okolnost docela tajná jest), a stačí-li čas, zadá zpovědník o prominutí, aby sňatek platně neb dovoleně uzavřítí se mohl. Nezbyvá-li tolik času, an oddavky odložití nelze, musil by se kajicník zavázati, že do obdržení prominutí se manželského obcování zdrží, a nějakým slušným způsobem se žádosti druhého manžela vyhne.¹⁾ Zpovědník může takového kajicníka upozorniti též na to, že dle práva církev dva měsíce po uzavření sňatku manželům nechává na vůli, chtějí-li povinnost manželskou vykonati; o prominutí zadá bez odkladu.

d) Když by se však jednalo o překážku neprominutelnou třeba tajnou: zpovědník musí kajicníka před takovým krokem vystříhati, upozorniti jej, že by své spasení jisté vydal záhubě, an církev ani pro obor svědomí takový svazek nenapravuje, poněvadž nemůže neb nikdy tak nečiní, a když by nechtěl uposlechnouti, rozhřešení mu odepře. Takový případ by byl, kdyby kajicník přišed ze vzdálených krajin, kde opustil svou řádnou manželku, která na živu jest, zde manželství by uzavřítí chtěl spoléhaje se na to, že ona okolnost nikdy na jevo nepřijde. Neb kdyby někdo chtěl pojmuti za manželku dívku, jejímž kmotrem při křtu byl.

3. Objeví-li se překážka II. po uzavření sňatku manželského, musí zpovědník vyšetřiti: lze-li od ní obdržeti prominutí

¹⁾ Cfr. Instr. past. Eystt. p. 360.

neb ne, mají-li o ní manželé neb alespoň jeden vědomost neb žijí-li oba v nevědomosti, co lze očekávati neb čeho jest se obávati, kdyby o stávající překážce poučení byli.

Objeví-li se tajná překážka, od níž *A)* lze obdržeti prominutí, a mají-li

a) oba manželé o ní vědomost a odstranění její si přejí: uloží jim zpovědník, aby do obdržení prominutí manželského obcování se zdrželi; ve zpovědi pak prominutí jim udělí a je napomene, aby až posud neplatné svolení vzájemně však tajně obnovili. Tak by se jednalo, kdyby zdánliví manželé pro upokojení svědomí na př. zpovědníkovi vyjevili, že o stávající mezi nimi překážce pokrevnosti neb švakrovství ve vzdálenějším stupni nyní teprv se dozvěděli; neb když překážku zločinu pocházející z cizoložství před oddavkami zatajili. Kdyby taková prominutelná překážka nad to byla veřejná, zjevná, zpovědník manželům by musil uložití netoliko zdržeti se sebe, ale také oddělití se pokud možné to jest, a prostřednictvím příslušného duchovního správce ucházeti se o prominutí pro obor právní; a kdyby snad pouze jeden manžel o překážce vědomost měl, musil by sám druhého o všem zpravit a ku podniknutí všeho potřebného přiměti.

b) Ví-li pouze jeden o překážce (tajné) a neplatnosti manželství, a lze-li, poněvadž manželé v pokoji žijí a překážka jinak nezahanbuje, tudíž bez nebezpečí druhého manžela o ní zpravit: napomene zpovědník kajcníka, aby tak učinil; v ostatním zachovají se jako předešli. Kdyby však bylo obtížné zpravit druhého manžela o stávající překážce, an by tak zároveň dozvěděl se o vině spolumanžela, v níž překážka původ má, a působilo to pohoršení mezi svornými manžely: jest zdánlivý manžel, jenž sám o této překážce ví, povinen zdržeti se manželského obcování, a pod slušnou záminkou také zdržeti se vykonání povinnosti manželské na žádost druhého. V žádosti o prominutí od zrušující překážky musí se však tato okolnost řádně vyložití, aby biskup neb Poenitenciarie potřebná opatření učinili.¹⁾

Takový případ jest, když muž před uzavřením sňatku tělesně obcoval se sestrou své zdánlivé manželky; neb kdyby snoubenci řádně a veřejně byli obdrželi prominutí od překážky veřejné mravopočestnosti pochodící ze slibu platného, nicméně ale toto prominutí bylo neplatné, poněvadž ženich zamlčel, že také tělesně obcoval se

¹⁾ Homo Ap. Tract. XVIII. c. 2. p. 2. n. 35. — c. 44. X. (V. 39.)

zasnoubenou sestrou své zdánlivé manželky a pro obor svědomí o prominutí se neucházel.

c) Nevědí-li manželé o neplatnosti manželství, a je-li překážka spolu taková, že před soudem církevním dokázati se dá (pokrevenství, švakovství a p.) a manželé nejspíše této příležitosti by se uchopili k vymožení sobě výnosu znějícího na neplatnost, nač lze uzavíratí z nesvornosti mezi nimi panující, jest radno nechatí je v nevědomosti o stavu věci, zvláště když mají děti, ješto zrušení manželství bez mála vždy veliké pohoršení působí. Řídká výjimka bude oznámiti jim neplatnost a dopustiti zrušení manželství, když toto opravdu by bylo menším zlem, manželé sotva kdy svorně by spolu žili, a jsouce nad to bez dětí jinak platně by v nové svazky vstoupiti mohli. V prvéjším případě třeba (se zatažením jmen) věc se všemi okolnostmi oznámiti biskupovi, jenž rozhodne buď nechatí manžele v dobré víře, neb na základě plnomocenství poskytne počátkovou úpravu (*sanatio in radice*) neb záležitost předloží kardinalovi velko-zpovědníku.

Tutéž pomoc bude třeba hledati, když toliko jeden manžel o neplatnosti manželství vědomost má, druhému z obavy velikého pohoršení, různic a t. d. ji oznámiti nelze, a z té příčiny i po obdržení prominutí by nemožné bylo nějakým způsobem vzájemně svolení obnoviti. K této pomoci však lze toliko bráti útočiště v překážkách, od nichž církev prominutí uděliti může (*imped. juris ecclesiastici*), nikdy při jiných.¹⁾

Zpovědník ve všech těchto případech, v nichž se jedná o překážky tajné, co nejopatrněji sobě počínati musí, aby tajemství zpovědní nikterak neporušil. V žádosti udá smyšlená jména Cajus, Titius, Sempronia a podobná; věc vždy předloží biskupovi, který mívá také mimořádná plnomocenství. Nikdy neopomene pohnouti raději manžele k vyžádání si prominutí a k obnovení svolení, a upřímně je vystříhati bude před soudní cestou, již oba neb jeden by nastoupiti chtěli, zvláště když překážka jest docela tajná a veřejný důkaz nesnadný. Při překážkách po uzavření manželství se vyskytujících jest církev velmi shovívavá.

B) Je-li manželství neplatné pro překážku neprominutelnou, buď že se zakládá na právu přirozeném, církev tudíž nemůže prominutí uděliti, neb na právu církevním, církev ale nikdy promínutí neudílí: zpovědník

¹⁾ Instr. past. Eystt. p. 336—340.

a) když by byla překážka zjevná, na př. překážka stávajícího platného svazku manželského, zdánlivým manželům uloží se zdržeti, od sebe oddělití a u příslušného církevního soudu o prohlášení neplatnosti manželství se ucházeti.

b) Je-li překážka tajná, záležející v nedostatku svolení (*consensus deficiens*), tak že se sice zakládá na právu přirozeném, ale odstranění její pouze od vůle manželů neb manžela závisí: napomene je zpovědník, aby svolení tajně obnovili a vinný nevinného k tomu pohnul tím spíše, an tato překážka nesnadno před soudem dokázati se dá, když manželství pro veřejnost se zachováním všech zákonných předpisů se uzavřelo, nač zpovědník stranu, kteráž by se zdráhala a o prohlášení neplatnosti se ucházeti chtěla, upozorniti musí. To by se stalo, když někdo uzavíraje manželství by se mýlil co do osoby druhého manžela; neb nepřekonatelným násilím a velikým nespravedlivě nahnáným strachem by nucen byl vejíti v manželství; když manželství uzavřelo se s podmínkou, která se nevyplnila; když osoba k vůli uzavření sňatku násilně byla unešena.

c) Zpovědník ponechá manžele v dobré víře, když nikdo z nich o neplatnosti manželství neví, překážka docela tajná jest, a mimo to důkaz před soudem nemožný. Takový případ by byl, kdyby někdo z nepřekonatelné nevědomosti pojal za manželku vlastní sestru.¹⁾ Zde lépe jest připustiti materialný hřích než z objevení stavu věci učiniti z nevědomých formálné hříšníky a otevřítí bránu neslýchanému pohoršení.

d) Mají-li oba zdánliví manželé vědomost o neplatnosti manželství, zpovědník jim buď uloží, aby překážku vyjevili a u církevního soudu o prohlášení neplatnosti se ucházeli; neb kdyby se k tomu nemohli odhodlati, protože objevení překážky by je velmi zahanbilo (na př. při fysické nemožnosti úplně tajné) aneb důkaz při jiné překážce by byl nesnadný: přísně jim uloží od sebe se zdržeti a co bratr a sestra spolu žíti. Tento prostředek jest nejlepší, když netřeba se obávati nezdrželivosti, v případě totiž, když oba manželé jsou nábožní a u věku pokročilí. Jinak by musil zpovědník doléhati na to, aby za nějakou slušnou a spravedlivou záminkou (na př. nastoupením cesty, rozdělením správy rozsáhlých statků, zařízením obchodu na vzdáleném místě) se oddělili. Kdyžby žádný prostředek nevystačil, nezbyvalo by zpověd-

¹⁾ Gury Cas. Consc. pag. 622. Casus XIII. — Knopp Eherecht §. 48. Note 35.

níkovi než odepřením rozhřešení a poukázáním na věčné tresty oba k tomu přiměti, aby věc oznámili církevnímu soudu a výnos neplatnosti sobě vymohli. Neboť žiti vědomě v neplatném manželství a chtít užívatí práv manželských jest smrtelným hříchem — a věčné spasení výše stojí než jakákoliv světská hanba neb časná škoda.

e) Ví-li pouze jeden o neplatnosti manželství (muž na př. při stávající překážce svazku manželského úplně tajné): jest povinen druhého o tom zpraviti a ku zdržlivosti přiměti; neboť sám nesmí obcovati se zdánlivou manželkou a žádosti její nikterak vyhověti. Kdyby na druhém manželci to nemohl vymoci, musí se ucházeti o prohlášení neplatnosti manželství, neb se oddělití, neb raději cožkoliv trpělivě snášeti, než proti svědomí jednati. ¹⁾

Pozn. 1. Shledá-li zpovědník, že mezi dvěma osobama, které se za řádné manžele vydávají a vůbec za takové jmíny jsou, ani manželství nestává, nýbrž že v souložnictví žijí: důtklivě je upozorní na hříšnost jejich obcování a pohne je, aby v řádné manželství vešli. Veřejnosti není se co strachovati, an pro ušetření cti takových osob a jejich dítek právo náležité opatření činí. ²⁾

Pozn. 2. Překážky zakládající se na právu božském neb přirozeném a neprominutelné jsou: *impotentia, consanguinitas in linea recta, ligamen seu vinculum matrimonii consummati.*

Nikoliv prominutím nýbrž pouze obnovením svolení odstraní se: *impedimentum erroris, conditionis, vis et metus, raptus, clandestinitatis.*

Ačkoliv by mohla, přece nikdy nedává církev prominutí v překážce: *affinitatis in primo gradu lineae rectae ex matrimonio provenientis, in primo gradu cognationis naturalis in linea transversa (bratr a sestra), in cognatione spirituali inter levantem et levatum, in publico criminis impedimento cum effectu secuto utroque vel uno mortem machinante.*

Nesnadno dává se prominutí: *in voto solemni castitatis in ordine approbato emissio, in impedimento ordinis sacri, in matrimonio rato non consummato, in disparitate cultus, in occulto cri-*

¹⁾ Cfr. Instr. past. Eystt. p. 340. — Scavini Th. M. Tract. XII. Disp. 4. cap. 2. Jednati o způsobu, jak se má žádati o prominutí, jak se provede a revalidací k místu přivede, přesahovalo by meze tomuto spisu vytknuté. O věcech těch důkladně a obsírně pojednal Skočdopole v Čas. kat. duch. r. 1867. na str. 172—203.

²⁾ Instr. pro jud. eccl. Austr. §§. 84. 113.

minis impedimento utroque vel uno cum effectū secutū mortem machinante, in impedimento affinitatis in primo gradu lineae transversae.

V ostatních překážkách snáze lze obdržeti prominutí.

§. 109.

Rodičové.

1. Zpovědník rodiče upozorní na jejich povinnosti k dítkám, vypyτά se, v čem opomenutím se byli prohřešili, a méně vzdělané důkladně poučí. Na dobrém vychování dítek a svědomitém plnění povinností rodičů mnoho záleží, proto zpovědník jejich zpovědi všelikou pozornost a péči věnovati neopomene.

2. Napomene je, aby dítky své upřímně milovali a považovali je co dar sobě od Boha propůjčený, a sice je napomene ku stejné lásce ku všem a upozorní na neblahé následky z toho pocházející, když rodičové z rozličných vedlejších ohledů větší náklonnost na jevo dávají jedném před druhými, aneb některé docela odstraňují. Napomenutí takové bývá tím více potřebné, když v rodině nalezájí se dítky z předešlého manželství.

Napomenou se dále, aby se starali o zachování tělesného života svých dětí, poskytovali jim oděvu a pokrmu, bděli nad tím, aby nepřišly k žádnému ourazu a nepřitáhly sobě neduh nějaký pro celý život. Někdy není zbytečné varovati rodiče, aby dětem záhy neukládali těžké a namáhavé práce, an to může velmi na ujmu býti potřebnému vyvinutí těla a sil tělesných, neb zbytečným způsobem nepřidržovali je k jinému zaměstnání (hlídání, pasení), při čemž se navštěvování školy a služeb Božích zanedbává a děti všelikým nespůsobům a nemravnostem naučiti se mohou. Někdy také mohou se mladé ženy napomenouti, jak se mají zachovati v těhotenství, aby sobě neb plodu, jež v životě nosí, neublížily.

Co především na srdce vložiti se musí, jest nábožensko-mravní vychování dítek; nedbanlivým vyloží se potřeba dobrého vychování co nezbytného základu pro blaho věčné i časné, a zpovědník také zadrží rozhřešení rodičům, kteří tuto svatou povinnost zanedbávají. Uloží se jim, aby děti pilně posílali do školy, jenž na místě rodičů stará se o náboženské vychování dítek, a vyučuje v potřebných i užitečných pro život vědomostech. Napomenou se, aby vedli děti k nábožnosti, ctnostnému životu, přidržovali je k modlitbě, pilnému navštěvování chrámu Páně, netrpěli u nich neposlušnost,

vzdorovitost a každý nemrav potrestali, však se vši mírností a trpělivostí. Upozorní se rodičové, aby odrůstající syny a dcery přidržovali k pracovitosti, k častému přijímání svatých svátostí, bedlivě přihlíželi k jejich obcování doma i mimo dům, nedovolovali jim nebezpečné známosti a navštěvování míst i společností, které jim mohou býti nejbližší příležitostí k hříchu. Zpovědník uvede rodičům na paměť příklady nábožných a svatých rodičů, matkám zvláště příklady sv. Anny, Moniky a p.

3. Mnoho rodičové uškoditi mohou dětem zanedbáváním povinností a špatným příkladem, který dávají, a sice když nedbají o jejich vychování, vše jim dovolují a z poklesků a hříchů je netrestají, zvláště když si jich nevšímají v době, kdy pohlavní pud se probuzuje ¹⁾ a trpí u nich zlé zvyky neb v zlých příležitostech jim nebrání; když sami nespořádaný život vedou a dobře se nesnášejí, před dětmi sobě nadávají, pohoršlivé řeči v jejich přítomnosti vedou, neb docela ku hříchům je navádějí; když se nestarají o budoucnost svých dětí, dovolují jim přepych v oděvu. Taktéž rodičové těžce hřeší, když nutí syny a dcery ku sňatkům proti vůli a náklonnosti, ku stavu duchovnímu neb řeholnímu proti povolání. Než, jak podotýká sv. Alfons, mnozí rodičové si z toho nic nedělají, a synům z toho pochází zkáza, církvi pak největší škoda.

4. Velmi obtížné bývá jednání s nemanželskými rodiči, jejichž hřích mimo jiné i ten následek mívá, že dětem náležitého vychování se nedostává. S takovými osobami musí zpovědník dle okolností nakládati podle pravidel výše o příležitostných hříšnicích a hříšnicích ze zvyku udaných, an vespolečný pád k sobě je poutá a vždy nové nebezpečí přivádí. Čeho se jim obyčejně nedostává a k čemu je přivéstí zpovědník se vynasnaží, jest upřímná lítost a pevné předsevzetí; osvědčování pouhými slovy aniž slzám nemožno vždy věriti, pocházejíť více ze zažitě světské hanby a ostatních časných následků spáchaného hříchu než z bolesti nad urážkou Bohu učiněnou a věčnými následky jejími. Zpovědník také na tyto smutné časné následky poukáže, ale vhodnými pohnutkami nadpřirozenou lítost v nich vzbudí. Ukáže jim potřebu opravdové kajicnosti, uloží jim modlitby, horlivé navštěvování služeb Božích, časté přijetí svatých svátostí, pracovitost, co nejbedlivější a nejsvědomi-

¹⁾ Parentes interrogentur, si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent; et potissimum, si filios secum in eodem lecto retinuerint aut permiserint pueros et puellas simul dormire, Prax. Confess. n. 35.

těžší vystříhání se příležitostí k hříchu, schůzek a p. Padlým žen-
štinám, aby se neměly za ztracené; ukáže příklady Marie Magda-
leny a Markéty Kortonské a navede je, aby posměch a opovrhování,
kterých se jim snad dostane, v duchu kajicnosti snášely. Zvláště
jim na srdce vloží pečlivé vychování dítky, aby je milovaly, o ně
se staraly, jemu nikterak neubližovaly. Pakliže otec nemanželský
za záminkou pečlivosti o dítě matku by navštěvoval, což zase by
mohlo býti nejbližší příležitostí k hříchu, zpovědník to zakáže a
jen tehdy shovívavějším bude, když by takové návštěvy spíše dítku
platící beze všeho nebezpečí byly.

S prostopášnými svůdníky, kteří nepřestávají snad na tom,
když jednu nevinnost ku pádu svedli, se vši přísností nakládati se
musí; když však lítost na jevo dávají a na napravení svém pracují,
se vši horlivostí zpovědník jich se ujme. Nemanželským otcům zpo-
vědník vysvětlí povinnost přispívati na výživu a vychování dítky, ano
svěřiti ho jiným lepším rukou, když nemanželská matka k vymo-
vávání jeho jest neschopna, neb mravní zkáza z toho se předvídati
dá. — Nemanželským rodičům, když opravdu se kají a okolnosti
žádné nepřekážejí, může zpovědník raditi, aby vstoupili v svazek
manželský. Svůdník jest ve svědomí zavázán pojmouti za manželku
osobu, kterou slibem manželství, třeba se své strany upřímně ne-
míněným, ku pádu přivedl, vyjma: že by svedená z okolností byla
mohla pozorovati, že slib není opravdový, na př. když jest veliká
nerovnost rodu, bohatství, an v tomto případě více stavěla se okla-
mánou, než oklamaná byla; když lze předvídati, že by manželství
bylo nešťastné, neb kdyby rodině vzešlo z toho veliké zahanbení,
neb kdyby svedená s jiným třetím se prohřešila. ¹⁾

§. 110.

Hospodáři a čeled.

Oběma zpovědník na paměť uvede povinnosti, a sice

1. Hospodářům, aby se ku své čeledi ve všem spravedlivě
a slušně chovali, těžší práce naproti uzavřené smlouvě a platným
zákonům na ni neuvalovali, smlouvenou mzdu v náležitý čas beze
všeho zkracování vypláceli, dobrou stravu dle obyčeje a k nasycení
poskytovali. Hřeší hospodářové a hospodyně, kteří čeleď ve stravě
zkracují, podávající nezáživný pokrm. Taktéž hřeší hospodář, jenž

¹⁾ Homo Apost. Tract. X. cap. 3. Punct. VI. n. 91. seqq.

používaje okamžité nesnáze čeledi, která hned jinou službu najíti nemůže, nižší mzdu než zákony a obyčejem ustanovenou smluví. Napomenou se, aby k čeládce co otcové a matky vlídně a laskavě se chovali, jí neubližovali, netýrali, postavení její neztrpčovali, a taktéž k tomu přihlíželi, aby děti neslušné a opovržlivé chování naproti domácí čeledi sobě nedovolovaly. Jest povinností hospodářů v nemoci o čeleď se postarati; obecně však se má za to, že když nemoc trvá déle půl roku, nejsou povinni ku své škodě nemocného ve službě podržeti, ovšem ale z lásky křesťanské na něho zapomínati nemají. Též jest slušné, aby ve věrné službě sestárlé podporovali.

Neméně důležité a svaté jsou povinnosti hospodářů s ohledem na věčné blaho čeledi. Nemají brániti neb překážeti u vykonávání náboženských povinností, nýbrž mají ji přidržovati k pilnému navštěvování služeb Božích v neděle a svátky, ku poslouchání slova Božího, ku přijetí svatých svátostí, a nedbalé v tom ohledu napomínati. Není zajisté lepší čeledi nad tu, která horlivá jest v plnění náboženských povinností. Těžce hřeší hospodářové, jenžto bez důležitých příčin čeleď od navštěvování chrámu Páně a plnění náboženských povinností zdržují. — Mají také dohlížeti na mravné chování čeledi, napomínati a kárati ji, když toho zapotřebí, nedovolovali neslušné neb necudné řeči a žerty, bdíti nad vycházkami jejími vyražením a známostmi. Tím větší opatrnosti jest zapotřebí, když v domě nalezá se čeleď obojího pohlaví. Zpovědník vloží hospodářům na srdce, aby také čeleď s celou rodinou domácí pobožnost vykonávala.

2. Povinnosti čeledi, o kterých zpovědník je poučí, jsou uctivost ku pánům a hospodářům; zpovědník tudíž bude je vystříhati před neslušným, hrubým a urážlivým chováním ve slovech neb skutcích; poslušnost ve všech spravedlivých věcech; svědomité vykonávání povinností a prací — každou značnou škodu lenivostí, lehkomyšlností a p. pánům způsobenou jest povinna nahraditi. Také jí vloží zpovědník na srdce věrnost. Hřeší čeleď, když bez příčiny službu opustí, na hospodáři nerozumné požadavky činí. Také musí zpovědník služebné osoby vystříhati, když pány své pomlouvají, jejich chyby a vady roztrušují; jsou to hříchové proti povinné uctivosti, nač je upozorniti třeba. Vůbec se služebným osobám na srdce vloží, aby byly ve svém stavu trpělivé a vykonávaly povinnosti své z lásky k Bohu dle napomenutí sv. Pavla: „Služebníci, poslušni buďte ve všem pánů svých tělesných, ne na oko sloužíce, jako

lidem se líbíce, ale v sprostnosti srdce bojíce se Boha. Cožkoli činíte, ze srdce číňte, jako Pánu a ne lidem vědouce, že ode Pána vezmete odplatu věčného dědictví. Pánu Kristu služte.“¹⁾)

3. Opatrně sobě musí zpovědník počínati, když se jedná o tajné odškodnění (*compensatio occulta*). Dle zásad katolické mravouky jest jenom tehdy dovolené, když se jedná o požadavek docela jistý, který věřitel nižádným jiným způsobem obdržeti nemůže. Co se služebných osob týče, nemohou se tajně odškoditi, když se pouze domýšlejí, že za své práce a namáhání malou mzdu dostávají. Innocenc XI. zavrhl větu: „*Famuli et famulae domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*“ Jenom tehdy by to bylo dovolené, když smluvenou mzdu nedostávají a spolu těchto podmínek stává: 1. aby dluh neb požadavek byl jistý a netoliko pochybný; 2. aby pán neb dědicové nebyli v nebezpečí vydání dvakrát platiti; 3. aby při tajném odškodnění někdo třetí nepřišel v podezření krádeže a 4. pro sluhu velmi obtížné by bylo před soudem svého se domáhati. Než všickni moralisté v tom se srovnávají, že v praxi málo kdy všech těchto podmínek stává, a tudíž zpovědník tajné odškodnění zřídka kdy bude moci schváliti, an s ním vždy nebezpečí jest spojeno. Když se ve zpovědnici takový případ udá a zpovědník vyšetřiv všecky okolnosti kajicníka v právu býti shledá, navrácení neb náhradu mu neuloží, než pro budoucnost upozorní ho na nebezpečí takového jednání a bude ho vystříhati před ním. — Kdyby dle výše uvedené věty jednati se smělo, zajisté otevřela by se brána nesčíslným krádežím, an služební vždy spíše za utiskované se mají; proto i kde vyjednaná mzda skutečně jest malá, a pokušení k tajnému odškodnění blízké, bude zpovědník před ním co krádeží varovati. V takovém případě poradí čeledi, buď aby věc hospodáři vyjevila a slušně o zvýšení mzdy požádala, neb po vypršení smlouvy jinou výnosnější službu sobě vyhledala.

§. 111.

V d o v y.

1. Ku vdovám bude se zpovědník chovati dle napomenutí sv. Pavla: „Vdovy měj ve cti, -kteréž pravé vdovy jsou kteráž právě vdova jest a osamělá, ať má naději v Bohu, a trvá na prosbách

¹⁾ Koloss. 3, 22—24. Cfr. Efes. 6, 5—8.

a modlitbách dnem i nocí. Nebo která v rozkoších jest, za živa mrtva jest. A to přikazuj, aby byly bez ouhony.“¹⁾ Napomene je k čistému bezúhonnému životu, ku vzdalování se světských rozkoší a radovánek a k horlivějšímu sloužení Bohu, neboť „žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem: ale která jest vdaná, myslí na to, co jest světa, kterak by se líbila muži.“²⁾ Setrvání ve stavu vdovském jakožto lepší může zpovědník odporoučeti dle naučení sv. Pavla a sv. Františka Saleského: „Manžela milovati dokud na živu jest, ctnost jest obyčejná: jej ale také ještě po smrti milovati, a nechtíti s žádným jiným první lásku sdíleti, jest ctnost pravých vdov. V Boha se důvěřovati, dokud na muži nalezá se silná podpora, není nic řídkého; ale zbavenu této podpory na Boha samého stavěti, jest vši chvály hodno.“³⁾

2. Druhá ctnost, která se vdovám odporučí, jest modlitba a vůbec bohoslužba; zpovědník připomene příklad nábožné Anny, o níž písmo dí, že „vdova byla až do let osmdesáti a čtyř; kterážto nevycházela z chrámu sloužíc Bohu posty a modlitbami dnem i nocí.“

3. Napomene k pevné důvěře v Boha, jenž dle mnohých výpovědí písmo svatého vdovy a sirotky zvláště pod svou ochranu bere.

4. Odporučí pečlivost o domácnost a bedlivé vychování dítek. Jiné ctnosti, které sv. František Saleský vdovám odporučuje, jsou: skutky lásky k chudým a nemocným, horlivost u vedení dívek ku křesťanskému životu, jednoduchost v oděvu, pokora v jednání, počestnost a mírnost v rozmluvách, cudnost a stydlivost zraku: a důvod toho všeho má býti Ježíš ukřižovaný, jediná láska srdce jejich.

§. 112.

Kajníci dle rozličného stavu.

1. Zpovídají-li se úředníci, soudcové, představení, upozorní je zpovědník na důležitost jejich povolání, na odpovědnost budoucí před Bohem, a napomene je k věrnému a svědomitému plnění povinností, v něž se uvázali. Dle potřeby musí se vyptati mimo jiné také na hříchy, kterých se opomenutím neb dopuštěním naproti povinnostem svého úřadu dopustili. Musí je taktéž vystříhati před hříchy, k nimž úřad neb veřejné postavení snadno svádí, jako jsou hrdost, nelaskavost a opovržlivé chování ku podřízeným,

¹⁾ 1. Tim. 5, 3-7. ²⁾ 1. Kor. 7, 34. ³⁾ Phil. III. 40.

stranictví a t. d. Zvláště jim na srdce vloží bedlivé vykonávání povinností náboženských, úctu k církvi a šetření zákonů církevních, pamatuje na to, jak veliký vliv má na ostatní věřící dobrý příklad a jak dávati jej jsou zavázáni, a naopak jak velikou odpovědnost na sebe uvalují, když jiným předcházejí špatným příkladem a tak převráceným životem ještě podnět dávají, aby jiní na ně se odvolávající hříchy své omlouvali neb docela ospravedlňovali. Představených zvláště napomene, aby dohlíželi na bedlivé plnění povinností úředníků podřízených, chovali se k nim vlídně, spravedlivě práce mezi ně rozdělávali, zásluhy jejich nestranně oceňovali, a vystříhali se na někoho tajným způsobem sočiti a jemu škoditi.

2. Obchodníky a řemeslníky mimo jiné napomene zpovědník k trpělivosti, pilnosti a pracovitosti, a vystříhati je bude před hříchy, k nimž snadno příležitost mají neb jim navykají, jako jsou klení, podvod a nesvěcení dnů svátečních. Vloží jim na srdce spravedlnost v míře a váze, v koupi i prodeji, aby mimo spravedlivý a poctivý výdělek nikoho v ničem nepřetahovali. Kdykoliv obchodníka neb řemeslníka shledá býti k náhradě povinna, uloží jim ji a poučí o způsobu, jak mohou nahraditi, aniž by hřích jejich přišel na jevo a v živnosti škodu utrpěli; tak na př. řemeslník, jenž někoho ošidil při dělání oděvu, může vynahraditi, když při nejbližší příští příležitosti dá oděv laciněji o to, co prvé nespravedlivě žádat obdržel. Také jim na srdce vloží svěcení neděl a svátků, proti čemuž často se prohřešují vykonáváním prací beze vsí potřeby; upozorní je, jak jest to hřích těžký v sobě, že mají na svědomí, když pomocníci a tovaryši se zdržují od vykonávání povinností náboženských, a že taková práce žádné požehnání Boží nepřináší.

3. K vojínům se chovati má zpovědník laskavě, ale spolu pevně. Vyptá se na hříchy, kterých se dle stavu svého dopustiti mohou a dá jim přiměřené naučení a napomenutí k ctnosti a křesťanskému životu. Stav vojenský jest obtížný a s mnohým nebezpečím spojený, proto napomene vojíny k pamatování na Boha a každodenní nábožné modlitbě, kterou docela soukromě na stráž i při cvičení vykonati mohou. Upozorní je na nebezpečí v bitvě hrozcí, a jak proto zapotřebí jest nábožně žíti a Boha se báti. Napomene je, aby vždy pamětlivi byli přísahy panovníku a vlasti dané, praporu zůstali věrni, představených svých byli poslušni, ku soudruhům vlídní a službovní, a obtíže svého stavu trpělivě a s odevzdaností do vůle Boží snášeli; netrpělivostí stav jejich že by se

stal tím nesnesitelnějším. Ukáže, že vojenský stav nevedí spravedlivému křesťanskému životu, an z něho pošli mnozí svatí, stavše se pravými bojovníky a hrdiny pod korouhví Ježíše Krista. Vystříhati je bude před hříchy, k nimž příležitost jim častěji se naskytuje, totiž před klením, opilstvím, oplzlým mluvením, smilstvím. Napomene je, aby k občanskému lidu nechovali se hrdě, nevyhledávali žádných různic, na pochodu a při ubytování nikoho netýrali, ve válce nedopouštěli se ukrutenství, obmezili se na obranu sebe, a šetřili cizího majetku. Za pokání nelze vojínům uložit, co se s jejich poměry nesrovnává, ne posty, almužny; nejvíce se jim uloží modlitby.

§. 113.

Hluší. Němí. Cizím jazykem mluvící.

1. Kajicníci, kteří velmi těžce slyší, tak že zpovědník hlasitě k nim mluvit musí, mají na soukromém místě se zpovídati. Znamé zpovědník napomene, aby nikdy mezi ostatní kajicníky v kostele se nemísili, nýbrž posečkali neb přišli v dobu, kdy s nimi samými jednati může. Takové dovoleno jest zpovídati v sakristii neb doma. Což, když duchovní teprv při zpovědi a u přítomnosti jiných zpozoruje, že kajicník těžce slyší? Sv. Alfons dává zpovědníkům radu, aby když to zpozorují na začátku (na př. když kajicník sám hlasitě se zpovídá), odeslali jej na místo ku zpovídání takových ustanovené, neb sami s ním na místo ono se odebrali, při čemž okolostojícím mohou říci proč tak činí. Pakli však to zpovědník zpozoruje teprv v průběhu zpovědi, an kajicník na dané otázky neodpovídá neb převráceně odpovídá, má světec za to, že nelze ho hlasitě odkázati na jiné místo, an by okolostojící domnívati se mohli, že se zpovídal z těžkého hříchu; v tom případě že postačí vyskoumati hříchy jak jen možno, rozhřešiti, a uložit toliko lehké pokání, an bez toho nahlas státi se to musí.¹⁾ Však kdyby bylo zapotřebí nějakého důkladnějšího napomenutí, nepochybil by snad zpovědník, kdyby i v tomto případě kajicníka odkázal na jiné místo, zvláště když nahluchlost byla by patrná a též jiným známá; z jednání tohoto žádné snad by pohoršení nepošlo, an lidé vědí a jsou zvyklí tomu, že vůbec nedoslýchající na soukromém místě se zpovídají.

¹⁾ Homo Ap. Tract. 16. cap. 8. n. 155.

Při úplně hluchých, kteří vždy soukromí zpovídati se mají, třeba činiti rozdíl, umějí-li čísti neb ne. Pakli umějí, napíše zpovědník potřebné k doplnění vyznání otázky, (krátké naučení) a pokání. Neumějí-li, vyšetří znamením jak jen možno hříchy neb některý hřích a lítost, a dá rozhřešení.

2. Kajicníci, kteří dobře slyšíce ztratili řeč (nemocní následkem velikého zeslabení, mrtvicí na jazyk ranění), neb velmi těžce a nesrozumitelně mluví, mají podati psanou zpověď, když umějí psáti. Jinak je zpovědník napomene, aby na otázky dobře pozor dávali a kývnutím neb zavrtěním hlavy, stisknutím ruky, neb položením ruky na srdce odpovídali.

Hluchoněmí, jsouce vycvičení a umějící psáti, mohou podati zpovědníkovi napsané vyznání, a týmž způsobem může se jim dáti krátké napomenutí a uložiti pokání. Jinak musí se znamením přesvědčiti, že znají alespoň nejpotřebnější články víry, vyskoumati nějaký hřích a lítost, a pak dá rozhřešení.

3. Podobným způsobem musí sobě zpovědník pomoci, když jest mu činiti s kajicníkem, jenž mluví cizím jazykem knězi nepovědomým. V tomto případě dostačí formálně úplná zpověď. Chce-li se prostřednictvím tlumočníka zpovídati, musí tento dříve býti poučen o zachování tajemství zpovědního, a kajicník může se zpovídati buď úplně, neb vyznati se z jednoho třeba všedního hříchu, a obdržeti rozhřešení, však musí býti upozorněn, že při nejbližší příležitosti, jakmile překážka pomine, jest povinen materialně úplnou zpověď vykonati. Mnozí radí, aby tlumočník, když jeho pomoci se užívá, obrácen byl tváří ku kajicníkovi a ne ku zpovědníku. Není-li tlumočníka po ruce, musí se útočiště vzíti ku znamením.

§. 114.

Řeholnice.

1. Častěji naskytne se duchovnímu příležitost zpovídati řeholnice, buď že ustanoven jest za jejich řádného neb mimořádného zpovědníka, buď že jsouce na cestě s dovolením představených u něho se zpovídati chtějí. Řádné a mimořádné zpovědníky ustanovuje biskup dle apoštolských bul ¹⁾, zpovědníci mají přísně se držeti zákonů a navedení, a ovšem také vycvičení býti v životě duchovním, pilně čísti v knihách ascetických, aby sami pokračující v doko-

¹⁾ Homo Apost. Tract. XVI. cap. 5. n. 89.

nalosti schopnými a užitečnými vůdci se stali. Také třeba dobře znáti pravidla a stanovy řehole, an svědomité jich šetření jest nejpřednější povinností řeholních osob a základem další dokonalosti.

2. Mimo to musí býti zpovědník velmi opatrný, aby ani sobě ani svěřenci neuškodil; moudrost a opatrnost žádá, aby na předložené sobě otázky a pochybnosti v přenáhlené kvapnosti neodpovídal, s řeholnicemi důvěrně nejednal neb docela jedné před druhou nedával přednost: tím by ztratil na vážnosti a na důvěře, kterých co nejvíce potřebuje a způsobilo by to mnoho zmatku a pohoršení. Musí býti neunavený v trpělivosti, aby vždy našel upřímné otevřené srdce, které u něho v potřebách pomoc a útočiště hledá, nesmí nikterak se diviti neb pozastavovati, když třeba i smrtelné hříchy slyší. Důležité jest, aby staré obyčeje neb observance o své ujmě neměnil neb nerušil a nikdy bez potřeby nemíchal se do vlády a řízení domácích záležitostí. Vážnost představené vždy musí udržovati.¹⁾ Když zaopatřuje nemocnou řeholnici svátostmi, má rovnou cestou ku komnatě se ubírat, taktéž rovnou cestou bez zastavení se vrátiti; když zpovídá nemocnou řeholnici, která ku zpovědníci přijíti nemůže, mají býti dvěře komnaty otevřené a některé sestry venku státi, aby zpovědníka i nemocnou viděly.

To povšechně jest řečeno o vlastnostech a povinnostech zpovědníka řeholnic. Co do slyšení zpovědí, musí vzíti ohled na plnění pravidel a stanov řehole neb kongregace, na povinnosti úřadu v řeholi svěřeného, a vésti ku větší vždy dokonalosti. Stručné navedení pro zpovědníky řeholnic nalezá se v sv. Alfonsa „Praxis Confessarii“ n. 54. a 156—171.

§. 115.

Klerikové.

1. Předůležitý úřad jest zpovídání budoucích kněží: oni též mají se státi duchovními pastýři a zpovědníky, napomáhati ku vzdělávání domu Božího, jenž jest církev svatá, jsou naděje církve a budoucí rozdavači tajemství Božích, a tu již platí slovo sv. Pavla, aby věrnými shledáni byli.

Veškerá činnost zpovědníka tak musí býti spořádána, aby byla přípravou ku přijetí svěcení, a postupně vedla k ctnostem osobám duchovním potřebným a ku větší vždy dokonalosti. V přímluvách a napo-

¹⁾ Zenner Instr. Confess.

mínáních často bude mluviti o vznešenosti kněžské důstojnosti a povinnostech kněží, aby utvrdil v povolání, roznítil lásku ku stavu, pěstoval pravého církevního ducha, a vzbudil touhu po ctnostech potřebných. Upozorní taktéž na překážky a obtíže, s nimiž kněžím zápasiti jest, napomene k odložení vad, chyb, nezřízených náklonností a navyklostí; upřímně vystříhati bude před světskou myslí a ukáže na nebezpečí, kteréž s této strany knězi a mnohým jiným hrozí, kněz třeba žil ve světě, přece vzdálen býti má žádostí jeho. Často přivede na paměť výrok Páně „vy jste světlo světa,“ „vy jste sůl země,“ a ukáže, jak život kněze souhlasiti má se slovem jeho a jaké pro církev zlé následky to má, když život kněze pravým opakem toho jest, k čemu svěřené sobě duše vésti chce. Ctnosti pak, ku kterým návod dá, jsou především: pravá nábožnost, bratrská láska, poslušnost, horlivost v plnění povinností, nelíčená pokora a čistota. „Nisi enim vitæ innocentiam servent,“ praví Zenner, „dum ad sacerdotales virtutes efformantur, vix ulla spes est, quod illas servabunt in sacerdotio constituti. Unde turpiter se ipsos illi decipiunt, qui arbitrantur, quod in sacerdotii gradu positi emendabunt vitia, in quibus laici vel clerici sorduerunt.“ Zpovědník také napomene k horlivému studium, zvláště věd bohoslovných, poučí ale zároveň o pravém směru, aby věda nevedla k nadutosti a pýše; více nábožné pobídne ku študium, více vědám nakloněné k nábožnosti — rozjímání má ducha udržeti v proudu, navésti ku pokoře, uchrániti před suchopárností. Vřele odporučí prostředky vlastního posvěcení, totiž modlitbu, nábožné čtení a rozjímání, navštěvování nejsvětější svátosti, zpytování svědomí, časté přijetí svatých svátostí alespoň jednou za měsíc, lásku a úctu k Panně Marii. Svatého Aloysia, Stanislava, blahoslaveného Jana Berchmansa co vzory následování hodné odporučí.

2. Zase však když zpovědník shledá nedostatek všeho povolání, neb zlé zvyky a nárůživosti, které ctnostem kněžského života odporují, všemi prostředky svého úřadu buď doléhati musí na napravení, neb na opuštění nastoupené dráhy. Kněz bez povolání jest největší obtíží sobě samému a břemenem církve, a kněží bez ctností kněžských hanbou církve a zkázou věřících. Sv. Alfons praví: „Quod dictum est de habituatīs et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris ordinibus habituos in aliquo vitio, præsertim in peccato turpi; circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituos absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ; sed ordinandus habituos, si vult ipse

ad sacrum ascendere ordinem, non sufficit, ut sit dispositus ad sacramentum poenitentiae, sed oportet, ut etiam dispositus sit ad recipiendum sacramentum ordinis: alioquin ad neutrum dispositus erit; cum enim sit indignus ascendendi ad altare, qui vix egreditur e statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem status, in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiae. Quapropter tunc confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab ordine, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium probationem... Verumtamen excipitur casus, quo a Deo donaretur quis tam extraordinaria compunctione, quae ipsum liberaret ab antiqua fragilitate... Raræ quidem sunt huiusmodi conversiones: sed quando vere quis tantam reciperet gratiam a Deo (cujus admirabiles sunt misericordiae), quæ ipsum taliter mutatum redderet, quod licet adhuc aliquem pravum motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversus peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiae, ita ut a gratia munitus facile jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper statuisset in posterum non tantum vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum, ut sacerdotem decet, et jam simul incepisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ; eo casu bene posset confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post confessionem ordinem sacrum suscipere.“¹⁾

§. 116.

K n ě ž í.

1. Kněží mají těmi ctnostmi a vlastnostmi se skvíti, k nimž co chovanci duchovního stavu vedeni byli. Látku ku spasitelnému napomenutí v případech jednotlivých poskytne zpověď sama; zpovědník vezme ohled, má-li co činiti s knězem řeholníkem, ježž mimo jiné napomene k zachovávání pravidel a slibů řeholních, neb s knězem světským, v duchovní správě postaveným, neb s beneficiátem, neb s hodnostářem církevním, an mimo všeobecné povinnosti kněžského řádu postavení neb úřad svěřený ještě zvláštní povinnosti ukládá.

¹⁾ Prax. Confess. n. 78. 79.

Kdykoliv upřímného napomenutí jest třeba, dá se, i kdyby kajicník u vyšší hodnosti postaven byl, taktéž otázky, když jsou na svém místě; poučení, napomenutí mohou býti kratší a více nepřímého způsobu.

2. Zpovědník ku kněžím ve zpovědnici musí se chovati uctivě, jak důstojnost kněžská vyžaduje; sv. Alfons dí: „In excipiendis sacerdotum confessionibus reverenter se gerat; sed gerat se etiam fortiter in faciendis debitis correctionibus et in deneganda absolute, quoties oportet.“¹⁾ Prostředky dokonalého života odporučí se kněžím tytéž, co klerikům, zvláště každoročné soukromé cvičení duchovní, a co možná také účastenství na veřejných společných. Povinnost modliti se církevní hodinky důkladně se vyloží. Za pokání se kněžím uloží modlitby, nábožné čtení, rozjímání a p.

Instruktivné jsou pro zpovědníky kněží dekreta Pražské Prov. Synody z r. 1863. a sice Tit. I. De sacerdotio Cap. I. III. V.—VIII. Tit. VI. De regimine ecclesiastico Cap. VII. VIII. Též pokynutí v sv. Alfonsa Praxis Confessarii Cap. III. n. 49—53.

§. 117.

Nemocní. Důležitost zpovědi nemocných.

1. Zpověď nemocných jest na nejvyšší důležitá, zvláště když jest se co obávati, že nemoc nebezpečný obrat vezme. Nemocnému křesťanu, třeba nebyla nemoc nebezpečná, nepřinese nic větší útěchy, pomoci a uspokojení, jako přijetí svatých svátostí, zvláště svátosti pokání; neboť vnitřní pokoj pocházející ze smíření s Bohem mnoho přispívá ku snášení bolestí nemoci a napomáhati může k rychlejšímu nabytí předešlého zdraví. — Křesťan v těžké nemoci postavený má pomýšletí na možnost, že z tohoto světa povolán bude na onen, a tuť již jest jeho povinností, přijetím svátosti pokání a jiných svátostí připravit a posilnit se na cestu do věčnosti. Třeba jest to naposledy, kdy Bůh skrze nemoc k němu mluví a skrze svaté svátosti pomocné ruky mu podává; třeba nemocný dávno již nebyl u svaté zpovědi, neb předešlé neplatné zpovědi nyní napravit se mají; třeba mu od mnoha let něco na srdci, na svědomí leží, co mu způsobilo mnoho trápení a co vyjevit nikdy ještě se neodvážil; třeba má navrátiti odcizený statek, nahraditi učiněnou škodu, navrátiti uraženou čest, napravit dané pohoršení a t. d. a všemu tomu

¹⁾ Prax. Confess. Cap. 10. Monita ad Confess.

může učiniti zadost buď nyní za pomoci zpovědníka neb nikdy více.

2. Z toho vysvítá, že duchovní pastýř co zpovědník se vši láskou, upřímností a neunavenou horlivostí nemocných se ujmouti má; býváť nezřídka jediný, jenž co milosrdný samaritán u lůžka nemocného se objeví. Církev všecku péči nemocným věnuje a je starosti duchovních pastýřů doporučuje. Pročež v kterýkoli čas duchovní k nemocnému volán jest, nebude meškati tam bez odkladu se odebrati; také bez zavolání se dostaví a se vši šetrností služby své nabídne, jak mile se dozví, že někdo z osadníků správě jeho svěřených povážlivě se roznemohl. Jak si církev přeje a okolnosti místa i času dovolují, častěji nemocného též po zaopatření navštíví a vyzpovídá buď na žádost neb odporučiv mu opětnou zpověď. Duchovní pastýř taktéž osadníky napomene, aby záhy o zpověď nemocných se postarali, pakli by nemocný se spěchoval zpovídati se, duchovní způsobem všemožným, jak moudrost a opatrnost a Duch Boží mu poradí, bude hleděti jej ku smíření s Bohem přivéstí.¹⁾

Pozn. Mimo jiné musí býti kněz, jenž nemocné zpovídá, vždy vlídný a přívětivý, otužilý a prost bázně nakaziti se v čas moru a nakažlivých nemocí; má ale užívati prostředků od lékařů zkušených odporučených k zachování sebe, pevně důvěřuje v pomoc a ochranu Boží, v jehož službě jest a k jehož cti a spasení nesmrtelných duší úřad svůj zastává. Také jest zapotřebí vždy zachovati přítomnost ducha, zvláště v případech nenadálého neštěstí, při těžkém porodu, při neobyčejných výjevech těžké nemoci, když nemocný tvrdošijně přijetí svátostí se vzpírá a t. d.

§. 118.

Příprava nemocného ku zpovědi.

1. Nebyl-li zpovědník od nemocného zavolán, nýbrž sám ho navštívil, a není-li právě nemoc nebezpečná, nemusí hned se zpovědi začátek učiniti. Nemusí se kněz co posel smrti u lůžka nemocného dostaviti! Může přátelsky s ním pohovořiti, vyjeviti mu soustrast, otázkati se po příčinách a průběhu nemoci, a pak — třeba při druhé návštěvě — obrátiti pozornost jeho na záměry Boží při seslání na nás nemocí, a jak jest to spasitelné obírat se nyní s Bohem, nahlédnutí do svého svědomí, a očistiti se před Bohem. Zpovědník — vyjma případy, kde by bylo nemístné kojiti klamnou nadějí —

¹⁾ Rit. Rom. de visit. et cura infir. p. 122.

může těšiti nemocného vyhlídkou na nabytí zdraví, anť to v rukou Božích; ale má také upozorniti, že nemoc může vzíti nebezpečný obrat, a že lépe jest dříve, dokud člověk jest při smyslech, se zpovídati a s Bohem se snířiti, než s věcí tak důležitou odkládati ku pozdější době, kdy snad větší bolesti tělesné v užívání smyslů překážejí neb potřebný vnitřní poklid ruší. Je-li nemocný hotov se zpovídati, ale později, poprosí duchovní, aby se mu udal čas, kdy se má dostaviti, že rád a bez meškání poslouží.

2. Pravidelně nemá se zpovědník v to uvazovati, aby nemocnému ohlásil blížící se nebezpečí smrti; to radno vždy ponechati lékařům, domácím, důvěrným nemocného přátelům neb známým. Však může nastati nutná potřeba, kdy sám zpovědník nemilou tuto zvěst oznámiti musí, totiž když nemocný skutečně v nebezpečí velikém se nalézaje sám sebe klamá neb od jiných klamán jest, ještě se nevyzpovídal, a časné záležitosti své také neuspořádal. V takové případnosti jest zpovědník zavázán o to dbáti, aby nemocný s přijetím svatých svátostí a také s poslední vůlí sobě přispíšil.

3. Pakli nemocný se zdráhá přijmouti svátost pokání a ostatní svátosti, musí zpovědník nejprve příčinu toho vyšetřiti, dle čehož pak ostatní jednání své zařídí.

a) Bojí-li se nemocný zpovědi, že by musel umříti, vlídně a srdečně vyloží mu zpovědník bezdůvodnost takového předsudku a také jeho škodlivost; ukáže, že vnitřní pokoj pocházející ze smíření s Bohem převyšuje vše na světě žádoucí, a že jmenovitě svátost posledního pomazání také dle vůle Boží napomáhá k nabytí předešlého zdraví, jak mnoho příkladů učí; život a smrt jeho že jest v rukou Božích: pakli ho Bůh při živobyті zachová, přijetí svátostí že mu nemůže býti na škodu, a že by bylo velmi nemoudré míti za škodlivé, co Bůh z nepochopitelné lásky k našemu spasení ustanovil; pakli však se Bohu zalíbí, jej z tohoto světa povolati, tu že přijetí svátostí stane se mu nanejvýš prospěšným.

b) Nechce-li nemocný se zpovídati, že není dobře připraven, neb je-li nevědomost náboženská příčinou nepovolnosti: zpovědník mu dodá chuti přislíbiv, že seč jest, mu bude u vykonání svaté zpovědi nápomocen, že nebude nic více od něho žádati, než aby na otázky upřímně buď ano neb ne odpověděl, a pokud čas stačí, v nejdůležitějších pravdách náboženských jej vyučí.

c) Je-li osobní nechuť k zpovědníku příčinou zdráhání se, tento milerád svolí, aby jiný kněz zavolán byl, jehož nemocný si přeje neb k němuž větší důvěru má. Kdyby příčinou toho byl falešný

stud, zpovědník připomene na povinnost svou zachovati přísné a nezrušitelné mlčení, a poukáže na škodlivé následky bázně a falešného studu.

d) Obtížnější věc jest, když nemocný nechce o zpovědi nic slyšeti z nevěry neb ze zatvrzelého v hříších srdce. Třeba nebyl duchovní pastýř zavolán, předce sám od sebe k němu se dostaví, neb vynasnaží se prostřednictvím jiných zjednati sobě k němu přístup. Takové okamžiky bývají nejtrudnější z celého pastýřského života, pročež se duchovní připraví na těžký svůj úkol důvěrnou prosbou o dar osvětlení a pomoc Boží. Nejprve dá nemocnému na jevo upřímnou soustrast a pak obrátí řeč na to, proč vlastně přišel; nedá-li sobě nemocný říci, buď že zatvrzele v mlčení trvá, neb úsměšně, potupně a rouhavě odpovídá, neb duchovnímu odejítí káže, zachová tento vždy největší klidnost a mírnost, osvědčí, že svatá povinnost úřadu a láska i horlivost ku spasení duše sem jej přivedla, zdrží se všelikého hašteření a vyvracování, ale s pevností a přesvědčeností promluví o vznešenosti a odplatě víry, o milosrdenství Božím, kteréž kajícího hříšníka na milost přijímá, o radosti věčného života, ale taktéž o věčném neštěstí, které nekajícího postihne, třeba sebe přemlouval, že není věčnosti. Nepořídil-li duchovní ničeho, nemusí hned namáhání své míti za zmařené; dokud zatvrzelec na živu jest, není ještě, jak Římský Ritual praví, vše ztraceno; duchovní může to ještě sám zkusiti, neb jiného kněze k nemocnému poslati, veřejně za obrácení jeho se modliti, obrátiti se na jeho příbuzné, důvěrné přátely. Pakli ničeho neprospěl, vykonal povinnost svou a ostatní poručí Bohu; je-li nekajicnost obecně známá, upozorní domácích na zákony církevní zapovídající církevní pohřeb.

§. 119.

Zpověď nemocných.

1. Pokud jenom možné jest, má býti zpověď nemocných generální zpovědí. Když netřeba pospíchat a nemocnému nikterak se tím nepřitíží, zpovědník vyložív několika slovy užitek životné zpovědi buď jej vyzve, aby takovou zpověď vykonal, neb, aniž by to nemocný pozoroval, otázky tak zařídí, že vyznání vztahuje se na celý život. Při tom zpovědník nemocnému všemožným způsobem nápomocen bude. Před udělením rozhřešení dobře jest někdy se zeptati, nemá-li nemocný ještě něco na svědomí, zdali vždy byl upřímný, někdy hřích nějaký zamlčel? Vždy zpovědník musí vzíti ohled na stupeň ne-

moci, aby kajicníku se nestal obtížným, jemu podrobnějším pátráním, vyptáváním se neb dlouhým poučováním nepřitížil; v takovém případě sluší více dbáti o nadpřirozenou lítost než materialnou úplnost zpovědi.

Když nemocný jest velmi slabý, popřeje mu zpovědník odpočinku, aby se mohl ještě upamatovati a slova zpovědníkova lépe uvážiti.

2. Když nemocný mezi zpovědí v mdlobu upadá neb jest se co obávati, že ho smysly opustí neb zemře než by zpověď ukončil, postačí v takových okolnostech formálná úplnost zpovědi; zpovědník s ním vzbudí nadpřirozenou lítost a ostatní hříchy zahrne ve zpovědi. Vůbec když nezbývá mnoho času, nesmí se s časem, jenž kajicníku a zpovědníku popřán jest, mnoho plýtvati, a musí se zřetel obrátiti k tomu, co jest nejpotřebnější. Scupuli ¹⁾ praví, že když nemocnému zdá se zbývati času půl hodiny, máme s ním nakládati, jako by zbývalo toliko půl čtvrt hodiny; ostatní že dá se snadno vyhraditi, když nemocný déle na živu zůstane. Když se nachází v delirium a t. d., zpovědník posečká, až by prudkost nemoci ulevila, a pravidelný stav alespoň na krátko se navrátil.

3. Pakli nemocný není sám, nýbrž lékařové, posluhové a p. u něho dlíti musí (na př. při těžkém porodu, u těžce v bitvě poraněných), taktéž postačí, když se z jednoho neb druhého těžkého neb toliko všedního hříchu vyzpovídá, ostatní hříchy zahrne a upřímnou lítost vzbudí. Rozumí se, že všickni, kteří pro jakoukoli překážku toliko formálně úplnou zpověď vykonali, po odstranění neb pomínutí překážky povinni jsou materialně úplné vyznání učiniti.

4. Nemůže-li nemocný mluvit, dostačí, když na otázky zpovědníkovy kývnutím neb zavrtěním hlavy, stisknutím ruky neb jakýmkoli možným způsobem odpoví a lítost na jevo dá. Pakli ho opustil sluch, ale mluvit může, zpovědník znameními k vyznání alespoň z některých hříchů a osvědčení pravé lítosti jej přivede.

5. Pakli nemocný leží bez sebe, nemoha ani mluvit aniž nějaké znamení dáti, následující jednání se zpovědníkům odporučuje: a) Když nemocný prvé, než do tohoto stavu upadl, dal na jevo lítost na př. žádaje sobě zpovědníka, obdrží rozhřešení, když třeba jediný svědek tuto jeho vůli dosvědčí, a to v případě, kdyby dříve byl nemocný i nekřesťansky žil, poněvadž taková jeho žádost neb vyjevení lítosti dostatečně svědčí o proměně hříšné vůle. Ne-

¹⁾ Modus juvandi et consolandi cujuscunque generis infirmos .cap. V.

ní-li nikoho, jenž by takové svědectví vydal, dá se nemocnému také rozhřešení, když jest známo, že jest katolickým křesťanem, sporádaný život vedl a povinnosti katolického křesťana plnil; takový stav věci poskytuje zpovědníkovi dostatečné jistoty, že nemocný jest hoden svátostného rozhřešení, třeba nemohl vůli svou se zpovídati a lítost na jevo dáti. Zpovědník však neopomene v takovém případě přimluvy k němu činiti, jej k lítosti a odevzdání do vůle Boží povzbuzovati, an mnozí takoví nemocní dle zkušenosti u vnitř při smyslech jsou, vědí o všem, co se vůkol nich děje, jenom že zevnitřnými smysly vládnouti nemohou. Přijdou-li k sobě, pak teprv zpovědník, jak dalece jejich stav připouští, je vyzpovídá.

b) Pakli nemocný dříve nekřesťanský život vedl, a nyní bez smyslů leže nedává žádné známky lítosti, ale také prvé než do tohoto stavu upadl, ani sobě kněze nežádal aniž nějakým jiným způsobem hříchů litoval: není hoden obdržeti rozhřešení. Při takovém stavu věci nelze předpokládati, že nyní vůli svou změnil a rozpoložen jest, an předešlý život naproti tomu svědčí, a když jsa v nebezpečí smrti a úplně při smyslech nežádal si s Bohem se smířiti, nelze míti za to, žeby nyní tak učinil, kdyby byl při sobě. Zdá se tomu nasvědčovati Římský Ritual, jenž o přijímání nemocných dí¹⁾: „Cavendum autem inprimis est, ne (viaticum) ad indignos cum aliorum scandalo deferatur: quales sunt publici usurarii, concubinarij, notorie criminosi, nominatim excommunicati aut denunciati, nisi se prius sacra confessione purgaverint, et publicæ offensionis, prout de jure, satisfecerint.“ O svátosti posledního pomazání praví tentýž Ritual²⁾: „Impœnitentibus vero, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, et excommunicatis... penitus denegetur.“ Dle obdoby platí v těchto případech o svátosti pokání totéž, co o svátosti ol tářní a posledního pomazání.

c) Pakli kdo páchaje smrtelný hřích (na př. při smilství, loupeži, v souboji) upadne v nebezpečí smrti, bez smyslů leží a nedal aniž dává známky lítosti, nemůže obdržeti rozhřešení, poněvadž nehodnost jeho jest jistá.³⁾ Sv. Alfons Liguori má za to, že v tomto případě, a také pod b) uvedeném, lze dáti alespoň podmíněné rozhřešení, poněvadž předce snad každý má na mysli své spasení. Odvolává se na sv. Augustina píšícího lib. I. de Adult. conjug. c. 28.: „Qui retinent adulterina consortia, si desperati et intra se poenitentes jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos

¹⁾ p. 85. ²⁾ p. 93. ³⁾ Zenner.

puto. Quis enim novit, utrum fortassis adulterinae carnis illecebras usque ad baptismum statuerint retineri? Quae autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praeoccupaverit.“¹⁾ Však rozhřešení v pochybnosti o hodnosti má své obtíže, jak výše vyloženo, a opačné jednání vážné důvody; upotřebení tohoto mínění budiž ponecháno zralému uvážení. Eystettská pastýřská instr. dí o svátosti posledního pomazání a Amberger potahuje to také na svátost pokání: „Non improbable censetur, idem (sacram. Unctionis administrationem) a paracho faciendum esse, licet peccator notorius et catholicus nulla poenitentiae signa ostenderit, neque pro ipso militet vita christiane acta, cum homines etiam pessimi et perditissimi, in mortis confinia deducti, serio salvari cupiant, nec raro etiam assistente divina gratia elicitis subito internae contritionis actibus salventur. Dokládá však: Cujus piaie opinionis usum pro diversis circumstantiis prudenti parochorum judicio relinquimus.“²⁾

d) Pakli někdo nenadále k ourazu přišed nalezá se v nebezpečí smrti a bez smyslů leží, dá se mu rozhřešení, když jeho předešlý život křesťanský znám jest, neb před tím jevil známky lítosti. Pakli to neznámo jest, ovšem ale povědomo, že jest katolickým křesťanem, stává jak Zenner praví případu, kdy jest pochybná jeho žádost zpovídati se (dubium facti), a tuž lze podmíněně rozhřešiti. Svátostí posledního pomazání poslouží se beze všech rozpaků.³⁾

6. Kdykoliv pochybno jest, je-li nemocný ještě na živu, v případech kdy vůbec lze dáti rozhřešení, dá se s podmínkou: si vivis.

7. Nekajícím ani v nebezpečí smrti nelze dáti rozhřešení na př. nesmířlivým nepřátelům, jenž mohou ale nechtějí navrátiti odcizený statek neb nahraditi, zatvrzelým souložníky a t. d. Je-li nekajicnost veřejně známa, nemůže duchovní posloužiti jinými svátostmi; dozví-li se sám o ní teprv ze zpovědi a když se mu nepodařilo nemocného pohnouti, aby se odřekl přijetí druhých svátostí a těžkou odpovědnost nerozmnožil ještě svatokrádeží, jsa veřejně požádán poslouží jimi; neboť tajemství zpovědní nikterak nelze porušiti.

8. Dítka na smrtelné posteli mohou a mají býti rozhřešeny a i druhé svátosti přijmouti, třeba ještě nebyly u svaté zpovědi

¹⁾ Homo Ap. Tract. XVI. cap. 3. n. 38. ²⁾ l. c. p. 78.

³⁾ Cfr. Zenner. p. 461. Skočdopole Čas. k. d. roč. 1866. p. 8—34. a 277—284.

neb přijímání, když nejdůležitější pravdy náboženské znají a rozum jejich tak vyvinut jest, že pochopují těžkost hříchu a schopny jsou vzbuditi lítost.

9. Pokání uloží se nemocným takové, jež vykonati mohou: modlitby, růženec, bití v prsa, políbení kříže a p. Odporučí se jim časté vzbuzování lítosti, poroučení se do přimluvy Panny Marie, pohlížení na kříž s nábožným vzdechem, odevzdání se do vůle Boží, obětování nemoci a bolestí Bohu s úmyslem učiniti zadost za spáchané hříchy. Není přiměřené pokání, uložiti trpělivé snášení bolestí. Tužší pokání, když jest ho zapotřebí, odloží se k době, až by nemocný se pozdravil. Při opětování návštěv, a když duchovní jest přítomen blížící se hodině smrti, vyzve nemocného, chce-li se ještě zpovídati; třeba nyní teprv se objeví, co od dávného času na srdci leží.

§. 120.

Přimluvy k nemocným.

Zpovědník má také přihlížeti ku potřebám nemocných, zvláště ku duchovním potřebám, a jim pomocí svou přispěti.

1. Někdy se nemocní trápí pochybností, zdali jim Pán Bůh skutečně hříchy odpustil; to se přihoditi může těm, kteří dříve velmi hříšný život vedli. Zde musí zpovědník vzbuditi velikou důvěru v milosrdenství Boží a zásluhy Vykupitele Ježíše Krista, míti pohotově příhodné texty z písma svatého, a poučiti nemocného, že Bůh i sebe větší a těžší hříchy odpouští a hříšníka na milost přijímá, když svých hříchů upřímně lituje, z nich se vyzná, hotov jest seč síly stačí za ně dostiučiniti a se polepšiti. Každá myšlénka, na př. kdož ví zdali nejsem z těch hříšníků, jimž Bůh neodpouští, že jest pouhý nápad, neb pokušení od zlého ducha pocházející, jenž by rád v člověku nedůvěru vzbudil.

Přeje-li sobě nemocný prodloužení života, aby se mohl lépe ze svých hříchů káti, poučí jej zpovědník, že ono pokání lepší jest, které Bohu více se líbí — totiž ono, jež Bůh od nás přísně žádá; nyní že na něm jest, aby docela se odevzdal do vůle Boží. Touha po delším žití že může býti velmi klamná, a nepocházeti ani z žádosti káti se, jako více moci se navrátiti ku předešlému životu.

Bojí-li se nemocný smrti jsa blízký trestů na onom světě, nesmí zpovědník k němu mluvit o těžkosti spáchaných hříchů, nýbrž posilní důvěru a naději jeho poukázáním na milosrdenství Boží, na

utrpení a smrt Spasitele, jenž za hříchy zadostučinil, na zaslíbení Boží: prostě a bude vám dáno; začkoli prositi budete Otce ve jménu mém, dáť vám; i poukáže nemocného na zásluhu a přimluvu rodičky Boží a všech svatých a poučí jej, kterak nemoc a obtíže její v duchu kajicnosti Bohu na zadostiučinění obětovati může.

2. Jindy nemocní velmi se znepokojují, že v příliš mladi-
stvém věku umřítí mají. Těm zpovědník může říci, že život sebe
delší přece jenom krátký jest, že samo písmo svaté porovnává život
lidský s parou, která na krátko se ukazuje a zmizí; že život lidský
jest plný nehod, pláče, trápení, nebezpečí a pokušení; že zde na
zemi nemáme pravou vlast a pravý domov, nýbrž že se skrze život
ubíráme k pravému nebeskému domovu, o nějž každodenně prosíme
modlíce se: přijď nám království tvé, kde nás očekávají radosti
trvalé, že nezáleží na tom jak dlouho žijeme, nýbrž jak dobře, a že
lehčeji jest nyní dle vůle Boží z tohoto života vykročiti, než později,
když rozličné poměry a povinnosti větší odpovědnost uvalují; že
mučeníci i v kvetoucím stáří rádi smrt pro Krista podstupovali, a
svatí i všickni nábožní křesťané Boha velebili, když přišel okamžik,
jenž na vždy je spojití měl s Kristem. Poukáže na příklady sv.
Anežky, Agathy, sv. Alojsia, Stanislava, blahoslaveného Jana Berch-
mansa.

3. Podobně jednati bude zpovědník, když nemocný nerad by
umřel, že jest v důstojenstvích postaven neb má vyhlídku na
ně a p. Těm může říci, že hodnosti a důstojenství tohoto světa
nemají tak velikou cenu jak se zdají míti a nestálé jsou, an čím
výše kdo stojí, tím více pozbytím jich pokořen býti může, že s hod-
nostmi spojena jest veliká odpovědnost, mnohé nebezpečí, což uznali
králové a knížata křesťanští, jenž zřekše se vysokého postavení vo-
lili raději v tichosti a vzdálení světa Bohu sloužiti; může nemocného
požádati, aby se rozpomenul, zdali opravdu hodnosti, které nyní
nerad opouští, poskytly mu pravého štěstí a spokojenosti, zdali mu
nepřinesly spíše trápení a nepodněcovaly touhu po vyšších ještě dů-
stojnostech a vyznamenáních; poukáže jej konečně na život věčný,
kde mu kyne koruna, všecku slávu a hodnosti světa převyšující.

4. Je-li nemocný znepokojen, že musí zde zanechat manžel-
ku a nezaopatřené děti, potěší jej zpovědník, že naleznou
pečlivého Otce v nebi, jenž obzvláště vdov a sirotků se ujímá;
napomene jej, aby Bohu vše doporučiv nyní o své spasení pečoval,
zlíbí-li se Bohu jej z tohoto světa povolati, že sám bude moci za
své pozůstalé v nebi se přimlouvati.

5. Nezřídka bývají nemocní v rozhodném okamžiku pokoušeni pochybnostmi o víře. Těm zpovědník uloží, aby o věcech víry nemluvili, o nich nehloubali, mysl raději jinam obrátili; poučí je, že pochybnosti takové nezřídka pocházejí od zlého ducha, aby si jich nevšímali a naproti nim se ozbrojili vzbuzováním víry a pevným předsevzetím u víře katolické státi a umříti. Taktéž se mu odporučí vzývati Pannu Marii, anděla strážného neb křestního patrona, a vzbuzovati naději, lásku a lítost.

6. Trápí-li se nemocný, že jest netrpělivý v snášení svých velikých bolestí, poučí jej zpovědník, že smíme mírným způsobem bolest, již cítíme, na jevo dáti; poučí jej také, jak velikou cenu mají bolesti tyto před Bohem, napomene, aby bolesti své spojil s utrpením Kristovým, jenž mnohem více z lásky k nám a za nás snášel; naučí jej modliti se jak Spasitel se modlil: „Otče můj, jest-li možné, ať odejde ode mne kalich tento, ale však ne jak já chci, ale jakž ty.“ Posilní jej též poukázáním na příklady trpících mučovníků a svatých.¹⁾

7. Má-li nemocný podrobiti se nebezpečné operaci a je-li k tomu hotov, pochválí jej zpovědník a poradí mu, aby se posilnil přijetím svatých svátostí pokání a oltární a pevně důvěřoval v pomoc Boží; pakli nemocný se zdráhá, není radno mnoho jej přemlouvat, aby ve svědomí nebyl popleten. Když léčení se podařilo, vyzve jej k díkučinění: pakli ne, připraví jej na smrt.

8. Vůbec zpovědník postará se o to, aby nemocný ku spasení svému nemoci použil; odporučí mu časté vzbuzování víry, naděje, lásky a lítosti, časté pohlížení na kříž, kropení sebe svěcenou vodou, nábožné vzdechy ku Spasiteli, Panně Marii, ku patronu křestnímu a andělu strážnému; odporučí mu častou modlitbu, nábožné čtení z kněh modlitebních neb jiných vzdělavatelných, a rozjímání; poučí jej také, jak se má chovati k lékařům, domácím svým a osobám jej obsluhujícím.

¹⁾ Cfr. Liguori Prax. Confess. Remedia adversus tentat. n. 237—253. Scupuli Modus juvandi infirmos.

Článek třetí.

Kajníci dle zvláštních potřeb.

§. 121.

Kajníci mající zadržané hříchy.

Kajníky ty zpovědník poučí, že není v jeho moci je rozhřešiti, an biskup rozhřešení sobě vyhradil. Spolu této příležitosti použije, aby kajníka upozornil na těžkost hříchu, již z toho poznati může, že obyčejný zpovědník nemá nad ním moc, a pohnul jej k lítosti. Obyčejně vyprosí sobě zpovědník u biskupa pravomocnost, aby směl rozhřešení uděliti; kajníka, jenž by se lekl, že snad bude vyzrazen, poučí, že jméno jeho nikterak nebude vyjeveno, aby se upokojil; zeptá se ho, kdy opět ku zpovědi přijíti může, neb mu ustanoví den, do něhož plnomocenství obdržeti doufá; uloží mu také přiměřené kající skutky, aby se na milost rozhřešení připravil. Je-li v místě neb na blízku Poenitentiarius, jenž jest zplnomocněn rozhřešovati ze zadržených hříchů, může kajník také k němu býti odeslán.

§. 122.

Věžňové.

1. Častěji naskytne se duchovnímu pastýři příležitost zpovídati uvězněné, a jakkoliv úřad zpovědníka u nich nesnadný bývá, nicméně může mnohou duši na pravou cestu přivést a k tomu s pomocí Boží přispěti, aby trudný los člověku pobloudilému a politování hodnému posloužil ku spasení. Při navštěvování káznic musí zpovědník šetřiti stávajících předpisů politických; bez dovolení představených nemá přístupu k nalezajícím se ve vazbě vyšetřovací; odsouzené může místní duchovní pastýř, pokud zákony a pořádek domu dovolují, navštěvovati, v náboženství vyučovati, zpovídati; o velikonoční čas mohou všickni věžňové jíti ku zpovědi. Veliké káznice mají vlastní duchovní správce.

2. Hlavní věcí jest, aby věžňové měli důvěru ku zpovědníkovi; zpověď nedá se vynutiti, k ní má se vězeň dobrovolně odhodlati. Zpovědník se vší otcovskou laskavostí osvědčí, že nic jiného k němu jej nevede než útrpnost k jeho postavení, a láska i horlivost o jeho spasení. Odhodlá-li se vězeň ku zpovědi, napomene se k upřímnosti,

vysvětlí se mu, že nemá příčiny k nedůvěře neb neupřímnosti, an vše co ve zpovědi neb také mimo zpověď vyjeví, zachováno býti musí v nejprísnějším neporušitelném tajemství: vyzná-li se ze všech svých hříchů a činů, že mu to nemůže škoditi, Bohu, jenž v skrytě vidí, že jest to libé a působí odpuštění; stavěl-li by se nevinným, že mu to nemůže prospěti v tom ohledu, aby od soudu za nevinného uznán byl. Stýská-li sobě na žalobníky neb na svědky, neb že s ním nespravedlivě se nakládalo, nebude mu zpovědník odmlouvati, ale napomene jej k modlitbě, trpělivosti, k přemýšlení o předešlém životu. Nikdy zpovědník neslíbí, že se bude u soudce přimlouvati, aniž bude dělati naději na osvobození; poučí také vězně, jak se má chovati k soudcům a dozorcům. Kdyby byl tázán o radu, má-li vězeň pověděti pravdu před soudem, odpoví mu všeobecně, aby učinil co a jak se svědomím se srovnává; jenom aby nelhal.¹⁾ Povinen jest aniž by se soudce tázal udati spoluvinníky, kdykoliv se jedná o veřejné blaho společnosti; nechce-li tak učiniti, nemůže býti rozhřešen. Udání spoluvinníků jiného přečinu závisí od jeho dobré vůle. — Nejčastěji bude zapotřebí, navésti vězně ku generální zpovědi, a poněvadž lidé do takových konců přicházející, v náboženských věcech velmi zanedbáni bývají, pečovati o vyučení jich v pravdách náboženských. Když upřímně hříchů svých litují, jsou schopni obdržeti rozhřešení; zpovědník když toho potřeba káže, pohne je, aby odpustili žalobníkům a všem vykonavatelům práva, poučí je, jak mají snášeti trest uložený a dobu trestu ku svému spasení; upozorní je, aby škodu učiněnou třeba docela tajnou vynahradili neb alespoň vůli vynahraditi Bohu obětovali, a pakli pro spáchanou krádež uvěznění jsou, aby pověděli, kde odcizené věci se nalézají, by se pravým majetníkům tajně navrátiti mohly.

§. 123.

K smrti odsouzení.

1. Nešťastníků takových se vši láskou a obětovností ujme se zpovědník, aby propadnuvše spravedlnosti lidské našli milosrdenství

¹⁾ Caveat (confessarius), ne obligationem imponat fatendi crimen, præcipue si nondum plene est probatum, ne reum in angustias conjiciat et propterea cogat, contra semetipsum arma præbere iudici, neque dissuadeat neve omnino ab obligatione confitendi crimen liberet, ne reus postea culpam in confessarium rejiciat ac dein fama confessarii a iudice pessime vapulet. Instr. past. Eystt. p. 25.

před spravedlností Boží. O vynešeném odsouzení k smrti nikdy zpovědník odsouzeného nezpraví, i kdyby přímo tázan byl, nýbrž přičiní se, aby s odevzdáním do vůle Boží všemu se podrobil co jej očekává, a zbývající dny života ku spáse své vynaložil; nebylo by dobře dělati odsouzení naději na zachování života neb slibovati mu přímluvu u soudců, aby neztratil důvěru. Nejdůležitější jest, přivést jej k pravé lítosti nad hříchy a k očištění svědomí životnou pokud možná zpovědí. Zpovědník vynasnaží se jej k tomu pohnouti, aby usouzený trest přijal s úmyslem Bohu zadostučiniti za všechny spáchané hříchy, aby nechoval v srdci nižádnou nenávist k soudcům, kteří dle práva soudí a povinnost konají, aby odprosil všechny, jimž ublížil a měl vůli všem zadostučiniti, kdyby mu možné bylo. Bojí-li se, zdali mu Bůh na věčnosti odpustí, poučí jej zpovědník o milosrdenství Božím a neskončených zásluhách Ježíše Krista, připomene mu též kajícího lotra na kříži. Tvrdí-li o sobě, že jest nevinný, poučí jej, že nejnevinnější za nás trpěl; aby podstoupil smrt co zadostučinění za své hříchy a nevinnost jeho že Bůh jedenkrát před celým světem objeví; stýská-li sobě na ohavnost smrti, již vstříc jde, poukáže zpovědník na Spasitele, jenž mnohem ohavnější smrt podstoupil, a na mučeníky, kteří příklad Pána následovali. Po vykonané zpovědi dá zpovědník odsouzení rozhřešení a podá mu nejsvětější svátost; pokání uloží se mu snadné; slíbí mu, že se bude za něj modliti, že bude při mši svaté na něj pamatovati, a že ho soukromým i společným modlitbám nábožných věřících doporučí. Ostatní čas až do vykonání rozsudku ztráví s ním na modlitbách, v nábožných rozmluvách, popřeje mu však také odpočinku. Poradí mu, aby v noci před popravou hleděl spáti, posilnil se sice, ale nebral opojných nápojů; na cestě ku popravišti doprovodí jej a neustane s ním se modliti, božské ctnosti, lítost a odevzdanost do vůle Boží vzbuzovati, podá mu často kříž k políbení a t. d. Napomene jej, aby na cestě nikoho nepozdravoval, se neohlížel, nýbrž jenom sebe a spasení na mysli měl. Na popravišti zeptá se ho, chtěl-li by se ještě zpovídati neb s něčím se svěřiti, a neustane v přímluvách až do posledního okamžiku.

Po vykonané odpravě pomodlí se s přítomnými za duši odpraveného; činívá se taktéž řeč ku shromáždění, v ní třeba se vystríhati všeho nemírného vychvalování zemřelého, byťby kajicně byl zemřel.

2. Pakli k smrti odsouzený zamítá duchovní pomoc, buďsi ze zoufalosti neb ze zatvrzelosti, neopustí jej zpovědník, nýbrž vynasnaží se jej obměkčiti přímluvami tu mírnějšími tu opět přísnějšími.

Může mluvit o milosrdenství Božím ku kajícím hříšníkům, uvést příklad umírajícího zatvrzelce, neb zase příklady kajících odsouzců. Při první návštěvě nemusí hned zmiňovati se o zpovědi, teprv později; setrvá-li zatvrzelec na svém, může mu říci, že vynešený výrok nikterak změněn nebude, nechť se obrátí neb neobráti, a poukáže na mnohem přísnější tresty nekajícího na věčnosti očekávající. Bude se za obrácení jeho modlití a též veřejné modlitby zařídí. V den popravu opět k němu přistoupí a upozorní jej na důležitost cesty, kterou nastupuje. Na místě popravném pomodlí se kleče za jeho obrácení a vyzve přítomné k modlitbě. Chce-li konečně smířiti se s Bohem, vyzpovídá jej; nestačí-li již tolik času, vzbudí s ním dokonalou lítost a rozhřeší jej.

§. 124.

Kající slibem zavázání.

1. Zde může toliko řeč býti o jednoduchých slibech. — Slib dle výměru moralistů jest dobrovolná Bohu daná přípověď něco možného učiniti, co lepší a Bohu příjemnější jest než opak toho.¹⁾ Slib rozeznává se od předsevzetí, že v slibu skutek vůle přípovědi přímo na Boha se vztahuje a k vyplnění zavazuje, kdežto pouhé předsevzetí nezavazuje a bez hříchu odvoláno býti může.

Tohoto rozdílu vždy šetřiti musí zpovědník, aby se v daném případě ustanoviti mohl, stává-li nějakého slibu neb pouhého předsevzetí, an kající radu vyhledávající snadno jedno s druhým pomásti mohou. Dále vyšetřiti musí, stává-li v š e c h p o d m í n e k platného slibu a tyto dle mravouky jsou: úmysl zavázati se přípovědi učiněnou, aby přípověď učiněna byla Bohu (sliby svatým učiněné považují se za přípověď Bohu danou, když se vztahují na Boha a svatí za svědky slibu se berou), aby přípověď byla dobrovolná, učiněna se sebevědomím a rozvahou, aby předmět slibu byl možný a nad opak lepší. Třeba tudíž pilně ohledati všecky okolnosti.

2. Pochybuje-li kdo, zdali jistý slib již vyplnil, jest zavázán k vyplnění jeho (*obligatio certa — adimpletio incerta*). Pochybuje-li se, zdali učiněný slib jest platný, třeba se rozhodnouti pro platnost, když důvody pro ni a proti ní stejně váží a tudíž pochybnost neodstraňují (*in dubio tutior pars est eligenda*); naopak

¹⁾ *Promissio Deo facta de bono meliori et possibili.*

rozhodne se pro neplatnost, když důvody pro tuto vážnější jsou než pro platnost. Tak na př. když se jedná o úmysl zavázati se, pravidelně stává slibu a ne pouhého předsevzetí, když kajicník v okamžení slibu měl za to, že hřeší, když slib nevyplní. Pochybuje-li, zdali slova promluvená obsahují slib neb pouze předsevzetí, jest pravdě podobnější, že nestává slibu, an člověk tak snadno nezapomíná, co s rozvahou byl učinil. Pochybuje-li, zdali slib v bázni neb leknutí učiněný jest platný, jest pravděpodobnější, že jest platný; leknutí, bázeň a p. obyčejně nejsou tak veliké, aby volnost odnímalý.

Má-li kdo mravní jistotu, že učinil slib a vězí-li v pochybnosti o tom, co, mnoholi, na jak dlouho slíbil: třeba vzíti ohled na jeho postavení, v němž v okamžení slibu se nalezal, a tu se předpokládá, že slíbil to, k čemu obyčejně lidé v takovém postavení se nalezající se zavazují; na věc slíbenou, tak na př. o tom, kdo slíbil darovati kalich, se za to má, že slíbil stříbrný a ne cínový, an církev alespoň onen k oběti mešní předpisuje; na slova slibu; tak na př. kdo slíbil čistotu, o tom se předpokládá, že ustavičnou slíbil.

Slíb Bohu učiněný všeobecně zavazuje pod těžkým hříchem; než nevyplnění jeho může býti také pouze lehkým hříchem, když slibující pod takovým se zavázal, což od jeho výslovné vůle závisí, neb když věc slíbená jest sama v sobě nepatrná. Není-li udán určitý čas vyplnění, rozumí se, že má slib se splniti co nejdříve dle možnosti a okolností, zvláště když z odkladu lze se obávati, že kajicník na slib zapomene neb později vyplnění stalo by se nemožným. Je-li doba vyplnění určena, má se zachovati; po uplynutí jejím jest slibující zavázán k vyplnění, když položil sobě dobu, aby spíše sebe pobídnul k vyplnění (*ad sollicitandam obligationem*), tak na př. kdo slibem se zavázal zpovídati se za měsíc, vstoupiti do řehole za rok, jest i po vypršení toho času slibem vázán. Není zavázán, když doba položena byla co vnitřní okolnost slibu (*ad obligationem finiendam*), na př. kdyby někdo byl přislíbil, v postě vykonati ten onen kající skutek, aby písmenu i ducha zákona naplnil; než opomenutím těžkého dopustil se hříchu.

Sliby s podmínkou učiněné (*vota conditionata*) pozbývají závaznosti, když podmínka se nevyplnila. Hřeší, kdo zavínil, aby podmínka se nevyplnila, taktéž kdo zavínil překážku, jež vyplnění slibu nemožným činí.

3. Slíb rozličným způsobem může pozbyti závaznosti. Nejprvé a) když účel slibu pomine neb vyplnění jeho fysicky neb mravně stane se trvale nemožným. Okolnosti tyto nečiní ve zpovědnici

žádné obtíže. Tak na př. není více vázán, kdo přislíbil toho onoho domu se vystříhati, jenž mu byl nejbližší příležitostí, když osoba svůdná zemřela neb se odstěhovala; zde účel odpadá. Někdo slíbil darovati chrámu skvostný kalich, přišel ale o jmění a kdyby chtěl slib vyplniti, uvalil by sebe i rodinu u větší nesnáze: jest zproštěn slibu, dokud tyto poměry trvají.

b) Obtížnější jest věc, když vyplnění slibu veliké překážky v cestu se staví, tak že třeba útočiště vzíti k prominutí neb proměnění. Prominutí udělití neb úplně zprostiti slibu z vlastního práva, může toliko řádná duchovní vrchnost, opatřená pravomocností pro obor zevnější, totiž: papež, biskup pro svou diecési, představení řeholní pro své podřízené. Papežskému prominutí jsou vyhrazeny tyto jednoduché sliby: slib ustavičné a dokonalé čistoty, slib vstoupiti do řehole od církve schválené, slib putovati do Říma, do Jerusalema neb do Kompostelly. Od jiných slibů uděluje prominutí biskup, a také od papeži zadržených, když byly učiněny ne prostě nýbrž s podmínkou, třeba se podmínka vyplnila. — Obyčejní zpovědníci nemají moc od slibu udělovati prominutí; v době milostivého léta, kdy plnomocenství mívají rozsáhlejší, na základě apoštolského listu splnomocnění bývají prominutí udělití ode všech jednoduchých slibů i zadržaných, vyjma od slibů třetím osobám daných a od nich přijatých (*vota in favorem tertii*), a od tak zvaných trestních slibů (*vota poenalia*), na př. kdyby někdo slibem se zavázal vždy vykonati ten onen skutek, když by opět upadl v ten onen hřích. Ačkoliv moc církve od slibů prominutí udělovati jest nepochybná, přece vždy dává se *dispense* toliko z důležitých příčin, an v takovém případě církev se vyslovuje, že v stávajících poměrech slib Bohu není příjemný. Příčiny důležité k udělení prominutí dle svatého Tomáše jsou: čest a sláva Boží, blaho církve a vlastní blaho slibem vázaného. Podobně vykládá sv. Alfons, že za důležité příčiny žádati o prominutí se považují: veliká obtíž jej vyplniti, nedokonalé rozvážení věci při činění slibu. — Co se týká jednoduchého slibu čistoty, jemuž na vzdor manželství nedovoleně se uzavřelo, mohou biskupové prominutí udělovati. Zproštění od slibu obyčejně tím způsobem se děje, že se kajícíkovi uloží jiný spasitelný skutek, jejž vykonati může. Kdo se slibem čistoty vešel v manželství, smí na žádost druhého manžela povinnost manželskou vykonati, nikoliv ale ji žádati, a neobdržev prominutí jest po úmrtí manžela slibem vázán.

c) Od prominutí rozeznává se proměnění slibu (*commuta-*

tio), jež v tom záleží, že na místo přislíbené věci jiná se položí. Každý, jenž učinil slib, může sám slib proměnit v jiný patrně lepší a obtížnější. Kdo na př. slibem se zavázal po celý měsíc modlit se jistou modlitbu, může sám modlitbu proměnit ve slyšení mše svaté. Obyčejně se proměněním vyrozumívá položení jiného buď stejně dobrého, neb o něco snadnějšího skutku; to však od vůle slibem vázaného nezávisí, nýbrž od vůle duchovní vrchnosti, která má moc rozvázati. V době milostivého léta mívají zpovědníci plnomocenství sliby proměnit vyjma vota in favorem tertii acceptata, tyto jen tehdaž, když třetí v proměnu svolí; též vota poenalia mohou se proměnit. Mimo čas milostivého léta mohou obyčejní zpovědníci sliby proměnit s povolením řádné duchovní vrchnosti; jsou-li všeobecně touto mocí nadáni, závisí od ustanovení neb obyčeje v diecési panujícího; snad když věc nekvapí, radno obrátiti se na biskupa.

Ku proměnění slibu vždy zapotřebí jest také důležité příčiny, ovšem ne tak vážné jako ku prominutí; sv. Alfons praví¹⁾, že dostačí každá rozumná příčina, když z proměny nebezpečí prohřešiti se proti slibu stává se menším. Nejlépe jest proměnit slib v časté přijetí svatých svátostí. Ustavičné sliby mohou se proměnit v časné, osobné ve věčné a naopak.

d) Sliby učiněné mohou konečně pozbyti závaznosti zrušením (irritatio) se strany toho, jenž vůli slibujícího neb věc slíbenou v moci své má. Řeholní představení mohou zrušiti, za neplatné prohlásiti sliby svých podržících, an tito poslušností vázáni jsou; rodičové mohou zrušiti sliby svých nedospělých dětí, totéž právo má poručník s ohledem na nedospělého poručenice; pakli dítky již jsou dospělé, mohou rodičové neb poručníci zrušiti pouze sliby, které v cestě stojí vykonávání otcovské moci; manžel může zrušiti sliby manželky, které by na úkor byly jeho právům, jmenovitě co se týče povinnosti manželské, vychovávání dětí a vedení domu. Totéž může manželka naproti manželu, když se o její práva jedná. Takto zrušené sliby pozbývají závaznosti beze všeho prominutí, aby zrušení však bylo dovolené, musí se díti ze spravedlivých příčin.

Kajicníci mají se napomenouti, aby žádný důležitější slib nečinili bez zralého uvážení a bez rady svého zpovědníka; často v horlivosti první neb ve zvláštních poměrech něco se slíbí, co později plniti velmi jest obtížné neb čeho se pyká.²⁾

¹⁾ Prax. Confess. n. 26. ²⁾ Viz §§. 105. n. 5.

§. 125.

Kajieníci mající povinnost restituce.

1. Restitucí vyrozumívá se navrácení toho, co jest bližního, a sice bez rozdílu zdali nespravedlivé poškození předcházelo neb ne. Sv. Tomáš Aquinský vykládá: *Restituere nihil aliud esse videtur quam iterato aliquem statuere in possessionem vel dominium rei suae*. Povinnost pocházející z toho, že někdo nespravedlivým způsobem cizí statek sobě přivlastnil, neb bez své viny cizí statek má, jmenují mnozí navrácení (*restitutio*); povinnost pocházející z toho, že někdo nespravedlivým způsobem bližnímu škodu učinil, bez ohledu na to, měl-li z toho užitek neb ne, náhradu (*compensatio*); oboje jest požadavek přísné spravedlnosti. S kajicníky, jenžto z jakékoliv příčiny k restitucí, navrácení neb náhradě povinni jsou, bývá nezřídka obtížné jednání. Segneri¹⁾ přirovnává je ku tvrdému mramoru, jenž velmi těžce spracovati se dá, jemuž snadněji lze dáti každou jinou podobu jenom ne rozhodného Zachea, jenž nepravil navrátím, nýbrž navracuji, a podotýká, že navrácení cizího statku jest ovoce pokání, kteréž naposledy uzrává. Zpovědník se vynasnaží, aby kajicníka k vyplnění této povinnosti přiměl; neboť bez navrácení není pravého pokání, jak sv. Augustín pověděl: *Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit et non redditur, poenitentia non agitur, sed simulatur; si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si ut dixi restitui potest*.

2. Co do rozhřešení následující pravidla se dávají:

Hoden jest rozhřešení, kdo již před zpovědí na povinnost svoji pomýšlel, a jí buď zcela neb z části zadost učinil, od tohoto lze očekávati, že také ostatní vyplní. Kajicník může před vykonanou restitucí býti rozhřešen, když byv náležitě poučen povinnost svou nahlíží, upřímně přislíbí navrátiti neb nahraditi, a o jeho dobré vůli nelze pochybovati. Opatrnost však velí, s ohledem na jeho poměry určití mu lhůtu, do níž povinnost vyplniti má, a uložití mu opětnou zpověď, aby zpovědník se přesvědčil, zdali slovu svému dostál. Však třeba odročiti rozhřešení tomu, jenž může navrátiti, častěji to učiniti přislíbil tomutěž neb jiným zpovědníkům, a přece povinnosti nedostál; takový musí považován býti co zpětívý, a vyjma případ neobyčejné lítosti, nad odročení rozhřešení nic lépe mu neprospěje. Na každý způsob zadrží se roz-

¹⁾ 1. c. p. 105.

hřešení tomu, jenž může a nechce navrátiti neb nahraditi, aneb beze vší příčiny s vyplněním povinnosti tak důležité odkládá. Segneri radí zpovědníkům, vždy s rozhřešením posečkati, když kajicník cizí statek v rukou má, mimo to jest toto jednání vždy prospěšnější, když se jedná o navrácení veliké znamenité částky.

Když jest povinnost restituce pochybná, zpovědník vyžádá sobě čas k důkladnějšímu uvážení věci, neb odešle kajicníka k jinému zkušenějšímu knězi. Rozhřešení kajicníkovi buď odročí až do té doby, neb také třeba hned jej rozhřeší, když totiž slíbí, že se úsudku jeho neb jiného zpovědníka podrobí.

§. 126.

Základové restituce.

Restitucí vyrozumívá se, jak dříve řečeno, navrácení toho, co jest bližního, nechť nespravedlivé poškození předcházelo neb ne. Co základy neb kořeny restituce uvádějí mnozí moralisté dva: totiž nespravedlivé přivlastnění (*injusta acceptio*) a držení cizího statku (*res accepta*). Sv. Alfons Liguori taktéž udává dva základy restituce: nespravedlivé přivlastnění, s nímž souvisí nespravedlivé poškození (*injusta damnificatio*); a nespravedlivé zadržetí (*injusta retentio*), s nímž se spojuje jiný kořen ze smlouvy pocházející (*ex obligatione contractus*). Poněvadž zpovědník dle zásad mravouky rozhodovati musí, o věcech sem patřících co nejstručněji pojednáme, a sice v tomto pořádku: o povinnostech pocházejících *ex re accepta*, *ex injusta acceptione*, *ex injusta damnificatione*, *ex contractu*.

§. 127.

A. Povinnost navrácení z držení cizího statku (*res accepta*).

1. Kdo bez viny, to jest bez hříchu proti sedmému přikázání drží cizí statek, slove *possessor bonae fidei*, držitel v dobré víře, tak na př. kdo cizí statek dědí nevěda, že jest cizí, neb kdo v dobré víře kradenou věc koupil, věc nalezl. Jakmile se dozví, že věc, již potud v dobré víře držel, jest majetkem jiného, má povinnost ji navrátiti vlastníku, a sice proto, že jest cizí věc, cizí statek, dle zásady práva: *res clamata ad dominum*.

2. Držitel *bonae fidei* jest povinen navrátiti věc, když ještě u něho se nalezá, ovoce neb užitek z ní, vůbec vše oč se

držením neb užíváním věci obohatil. Pakli věc neb ovoce její v dobré víře spotřeboval, nemusí navrátiti ničeho mimo to, oč se obohatil; má právo odraziti sobě výlohy učiněné na docílení užitku, a dodání věci a jejího užitku děje se na útraty vlastníka.

Ovoce neb užitek rozeznává se trojí: přirozený (*fructus naturales*), který věc sama od sebe bez lidského přičinění nese na př. ovoce stromu, mláďata zvířat; smíšený (*fr. mixti*), ovoce neb užitek, který se docílí přirozenou silou věci a přičiněním lidským, na př. úroda polní, výdělek z potažních prací; průmyslný (*fr. industriales*), který se pouze přičiněním lidským docílí za toliko zevnitřním spolupůsobením věci, na př. kdo koně za peníze ukazuje, když za peníze vyhrál a t. d. Ponejvíce přináleží ovoce neb užitek docílený do prvních dvou tříd. Držitel v dobré víře jest povinen navrátiti užitek přirozený a smíšený, když ho ještě má, po odražení výloh; pakli ho spotřeboval, navrátí pouze to, oč se obohatil. Na př. kdo darem obdržel kradeného koně, jest povinen navrátiti vlastníku koně, když ho ještě u sebe má, a co s koněm vydělal (*fructus mixti*) neb upotřebením jeho získal (*in quo factus est ditior*, ušetřením vydání za najatého koně), po odražení výloh za vydržování koně, neb tyto výlohy by vlastník též byl měl; nemá-li více koně a také ne peníz za něj stržený, jest povinen navrátiti, co pro sebe ušetřil z upotřebení koně neb výdělek, a co ještě má po odražení výloh za vydržení koně. Byla-li to kobyla a měla-li hříbata, jest povinen navrátiti je, stržené peníze za ně, když je ještě má; nemá-li více jedno ani druhé, není zavázán k ničemu, taktéž ne když ničeho neušetřil neb ničeho nezískal.

Důvod toho, že když držitel v dobré víře spotřeboval věc a užitek, není ničím povinen, jest, že vlastník přišel sice o své, ale bez viny poctivého držitele, jenž s věcí nakládal co se svou, a vlastník musí škodu nésti dle zásady: *res perit domino*. Důvod toho, že držitel v dobré víře jest povinen navrátiti užitek, zisk, výdělek pokud je má, jest, že opravdu zde stává cizího statku a každá věc vlastníku především užitek přináší: *res fructificat domino*. Jakmile držitel v dobré víře se dozví, že statek, jež chová, jest cizí, hned jest povinen navrátiti, a když mešká, stává se z něho nepoctivý držitel, *possessor malae fidei*, a tu platí pravidla o nespravedlivém sobě přivlastnění cizího statku.

3. Zapletenější jest věc, když ten, kdo koupil v dobré víře, jest v držení cizího (kradeného) statku. Zde sluší činiti rozdíl, byla-li věc vlastníku soudním výrokem přirknuta (*evictio*) neb ne.

Přiřknul-li soud věc vlastníku, má kupec právo od prodavače kupní cenu nazpět požadovati všemi zákonnými prostředky.

Pakli držitel se dozví, že věc kradenou koupil, má se za to, že věc nikterak podržeti nesmí, že ale není povinen vlastníku věc navrátiti, když odevzdáním jí prodavači kupní cenu nazpět obdržeti může, prodavač však, jenž sám bona fide prodal, že není povinen kupní cenu vydati, dokud soud nerozhodl.

Pakli kdo v dobré víře věc koupil a pak se dozví, že ji koupil od zloděje, nesmí ji zloději vydati, když vlastník se přihlásil a věc svoji žádá. Pakli vlastník ještě se nepřihlásil, má se za to, že věc může se odevzdati zloději, když hotov jest kupní cenu navrátiti, poněvadž kupec není povinen s vlastní škodou cizí věc u sebe přechovávat, až by se vlastník přihlásil; jiní zase toho jsou náhledu, že kupec jen tehdy by mohl zloději věc vydati, když jest mravně přesvědčen, že ji vlastníku navrátí neb tento ji od zloděje snadným způsobem obdrží.

Koupil-li kdo v dobré víře cizí věc, a nemůže-li ani prodavače ani zloděje, od nichž koupil, nalézti, neb od nich kupní cenu obdržeti, jest povinen věc vlastníku pravému navrátiti s vlastní škodou. Neboť tento má právo na svou věc, a není vinen, že kupec nepoctivostí třetího škodu trpí. Arciť ošizený má právo od zloděje neb prodavače žádati náhradu.¹⁾

4. Povinnost navrácení může pochoditi z toho, že někdo zdědil cizí statek. Tu však třeba činiti rozdíl, zdali ten, jenž věc dědici odkázal, sám ji držel bona neb mala fide. Držel-li odkázaný statek v dobré víře, dědic není k ničemu jinému povinen než k čemu každý držitel e re accepta, vyjma že by statek promlčením práva (praescriptio) v jeho vlastnictví přešel, pak nemusí ničeho navrátiti. Pakli zůstavitel držel statek mala fide, dědic jenž v dobré víře dědil, jakmile před uplynutím času ku promlčení potřebného se dozví, že statek jest cizí, musí učiniti vše, k čemu nespravedlivý zůstavitel by byl povinen, když jest dědicem universálním. Neboť an všecko zdědil, zdědil také nespravedlnost nepoctivého držitele. Pakli toliko část byl zdědil po nespravedlivém držiteli, nemá jiné povinnosti než e re accepta vyplývající.

5. V dobré víře držitelem jest, kdo ztracenou věc našel. Pakli věc teprv nedávno se ztratila, jest nálezce povinen po vlastníku

¹⁾ Cfr. Homo Ap. Tract. X. n. 53. Martin Moraltheologie; Lorinser Beichtstuhl.

pátrati, neb věc místnímu úřadu odevzdati, aby tento patřičné kroky učinil. Pakli vlastník nemůže býti vypátrán, panuje troje mínění o tom, smí-li nálezce věc nalezenou podržeti. První má za to, že smí, když o vypátrání vlastníka náležitě se postaral; druhé má za to, že když vlastníka nelze vypátrati, nálezce má věc neb stržený za ni peníz rozdati mezi chudé neb obrátiti k nábožným účelům, an lze předpokládati, že to nejlépe se srovnává s úmyslem toho, jenž věc ztratil. Třetí mínění prostředkuje mezi oběma a dí: lze-li přece vzdor pátrání doufati, že vlastník se nalezne, má se věc uschovati neb když by to bylo nemožné, obrátiti k nábožným účelům; pakli dle všech okolností vypátrání vlastníka bude nemožné, může si nálezce věc nechat. ¹⁾ Také občanské zákony přiřkly nalezenou věc nálezci, když po vypršení jisté doby (tří let neb dle okolností ještě kratší lhůty) vlastník se nepřihlásí.

Věci patrně povržené (*res derelictae*) může sobě nechat, kdo první je našel: *res derelictae fiunt primi occupantis*. Však zde sluší šetřiti stávajících zákonů občanských; zajisté nelze míti za věc povrženou, co kdo ztratil neb opustil při požáru, při ztroskotání lodi, byv loupežně napaden a t. d.

Při nalezení pokladu, jenž se co opuštěný považovati může, musí ohled se vzíti na stávající zákony občanské. Dle obecného práva náleží nalezený na vlastní půdě poklad nálezci; byl-li poklad na cizí půdě nalezen a sice náhodou, rozdělí se mezi nálezce a majitele půdy, náleží však celý majiteli půdy, když úmyslně po něm se pátralo. Nalezne-li se poklad na místě posvátném neb veřejném, náleží polovice nálezci a druhá biskupovi neb státu. ²⁾ Dle rakouského práva má se nalezený poklad vždy oznámiti vládě; třetina náleží státní pokladnici, třetina nálezci a vlastníku půdy taktéž třetina; na zatajení pokladu nalezeného stanoven trest. ³⁾

§. 128.

B. Povinnost navrácení z nespravedlivého přivlastnění neb držení cizího statku (*ex injusta acceptione*).

1. Povinnosti toho, jenž nespravedlivým způsobem cizího statku nabyl, jsou jiné než onoho, jenž v dobré víře cizí statek drží. Tento učiní povinností zadost, když cizí věci se zbaví, jakmile si toho

¹⁾ Lig. Hom. Ap. Tract. X. n. 69. ²⁾ ibid. n. 70.

³⁾ Zákon, obč. díl II. §§. 399—401.; jiná ustanovení §§. 1143. 1147.

svědom jest, že jest cizí. Onen však přivlastněním sobě cizího statku dopustil se bezpráví, vlastníku svou vinou ublížil, uškodil, a jest povinen netoliko navrátiti odcizenou věc, ale též nahraditi hříšným svým jednáním učiněnou škodu.

2. Držitel malae fidei (zloděj, lupič, podvodník a t. d.) jest povinen navrátiti věc, užitek a vše, oč se obohatil, a když to nemá, cenu toho (aequivalens); taktéž jest povinen nahraditi zisk, který vlastníku odcizením věci ušel (lucrum cessans) a škodu, kterou utrpěl (damnum emergens). Držitel nespravedlivý musí tudíž navrátiti věc neb když ji nemá, cenu její, a sice na své vlastní útraty. Co se ceny týče, musí dáti onu, kterou věc skutečně měla, když ji odcizil, neb kterou by vlastník byl obdržel, kdyby byla věc jemu odcizena nebyla. Z toho následuje, že

a) když věc v rukou nespravedlivého držitele stala se špatnější, musí dáti cenu, kterou původně měla, když ji odcizil (kdo na př. sousedovi odcizil pět měric obilí v době, kdy měrice stála 10 zlatých, a navrácuje v době, kdy měrice stojí 7 zlatých, jest povinen dáti 50 zlatých, neb tenkrát obilí mělo tu cenu pro vlastníka, neb tolik obilí, mnoholi nyní za 50 zlatých se kupuje).

b) Vystoupila-li cena věci mezi tím, co ji zloděj má, musí ji navrátiti v tomto lepším stavu (na př. když ukradl tele, které vzrostlo v krávu); pakli ji prodal neb spotřeboval, jest povinen dáti vyšší cenu, třeba by byl vlastník věc spotřeboval neb prodal, když ještě nižší měla cenu, neboť každá věc přináší užitek vlastníku (na př. kdo ukradl dobytče v ceně 5 zlatých a prodal neb spotřeboval je v čase, kdy platilo 10 zlatých, jest povinen navrátiti 10 a ne 5 zlatých.)

c) Prodal-li zloděj věc u vyšší ceně než jak by vlastník ji byl prodal, přináleží celý stržený peníz vlastníku. Pakli původně menší cena věci, dokud ji zloděj má, tu stoupá tu zase klesá, a vlastník v nejvyšší ceně by ji býval prodal, jest zloděj, jenž věc spotřeboval neb laciněji prodal, povinen vrátiti nejvyšší cenu.

Nastává otázka, k čemu nespravedlivý držitel jest povinen, když o věc odcizenou přišel, o níž by také vlastník býval přišel? Obecně se má za to, že zloděj není povinen k náhradě, když o věc přišel tím samým způsobem, jakým také u vlastníka; kdyby ji byl měl, by byla za své vzala, na př. při obecném požáru, při obecném dobytčím moru v místě panujícím, při vpádu nepřátelském, když věc měla vnitřní vadu, které vlastník by byl neodpomohl, neb vnitřní nezhojitelný neduh, jež také vlastník by byl nevyléčil (na

př. dobytče). Jinak ale jest zavázán k náhradě, nechť o věc přišel vlastní vinou neb náhodou, kdyby vlastník později věc byl ztratil vinou třetího neb náhodou. Zavázán jest na každý způsob k navrácení, kdyby věc náhodou u vlastníka byla přišla na zmar, kdežto u něho zachována jest, tím více když krádež příčinou jest záhuby věci, zaviněné neb náhodné, kdežto u vlastníka by se byla zachovala. Příklady:

Zloděj prodal ukradeného koně a peníze utratil, tentýž kůň by býval vlastníku ukraden od jiných, kteří později ze stáje mu všecky koně odvedli. Tato okolnost nemůže prvnímu zloději nikterak prospívati, neboť on učinil vlastníku škodu, a jest povinen totéž učiniti, co by bylo povinností oněch, jež v krádeži předešel; že nyní věc nemá, stalo se jeho vinou. Zloděj jest povinen navrátiti ukradené obilí, které více nemá a které vlastníku by bylo při požáru v sýpce shořelo. Neboť on vlastníka okradl, a od povinnosti navrátiti věc neb cenu onen náhodný požár ho nikterak nemůže osvoboditi, zvláště když požár nepředvídal v čase, kdy kradenou věc spotřeboval, na př. mouku z obilí k pečivu upotřebil.

Nespravedlivý držitel jest povinen navrátiti, když odcizená věc u něho náhodou na zmar přišla, na př. ukradené víno vyteklo, dokud není na jisto postaveno, že vlastník taktéž náhodou o svou věc by byl přišel. Nebo v pochybnosti musí se rozhodnouti ku prospěchu vlastníka, jenž má právo na svou věc nebo cenu její.

Zloděj jest povinen navrátiti ukradenou věc, na př. plátno, které se u něho zachovalo, a jež by bylo u obchodníka poškozeného na skladě shořelo. Neboť že odcizená věc náhodou se zachovala, nedává zloději žádného k ní práva.

Zloděj jest povinen navrátiti neb nahraditi, když na př. ukradené ovce v jeho nezdravém a nečistém ovčinci zdechly a pak zakopati se musily, kdežto patrné jest, že u vlastníka to by se bylo nestalo, an má čistý a zdravý ovčinec a ovce doma chované žádné pohromy neutrpěly.

3. Nepoctivý držitel jest povinen navrátiti užitek, který ukradená věc nesla, neb cenu jeho, a sice přirozený užitek věci (hřibata na př., beránky, ovoce ze zahrad a t. d.), smíšený užitek (obilí z pole, vytlačený olej, výdělek z potahů a t. d.), užitek, výdělek, který docílil; třeba vlastník sám by ho byl nedocílil (vyjma užitek pouze průmyslný), a naopak všecken užitek, zisk, výdělek, i čistě průmyslný, který sice sám nedocílil, ovšem ale vlastník by býval měl, kdyby věc se mu byla neodcizila (*lucrum cessans*). Nespra-

vedlivý držitel smí sobě odraziti všecky potřebné výlohy, které vlastník by též byl měl, a vydání na zlepšení učiněná, poněvadž tím vlastník nic netratí.

4. Zloděj jest povinen vynahraditi netoliko všecken zisk, který majiteli odcizením ušel, ale také všecku škodu, kterou krádeží utrpěl. Na př. kdo řemeslníkovi ukradl nástroj, jímž pracuje, musí vrátiti jej neb dáti za něj co stojí; koupil-li sobě řemeslník jiný nástroj, ale musil-li jej dražší zaplatiti, musí se mu nad to vynahraditi, oč více zaplatil, neboť tím přišel ku škodě, kterou by byl neměl; musil-li se nástroj vypůjčiti a za půjčení platiti, jest to škoda, která se mu musí vynahraditi.

§. 129.

C. Povinnost náhrady z nespravedlivého poškození cizího statku (ex injusta damnificatione).

Tento základ restituce přísně řečeno splývá s předešlým a mnozí moralisté také o věcech sem náležejících pojednávají pod titulem ex injusta acceptione. Pro lepší přehled může se látka rozdělit. S nespravedlivým přivlastněním neb držením cizího statku vždy souvisí poškození bližního (injusta damnificatio); ale může stávati poškození, aniž by škůdce cizí věc byl sobě přivlastnil neb nějaký zisk, užitek z toho měl ku př. když příbytek zapálil, cizí statek zlomyslně zničil, zkazil, bližnímu na jeho cti, dobrém právu ublížil, příčinou jest, že jednáním jeho bližní škodu utrpěl a t. d. Tento základ restituce má na zřeteli hlavně škodu časnou bližnímu způsobenou, nechť s ní injusta acceptio souvisí neb ne. A škodu takovou může způsobiti jednotlivec, neb více účastníků vzájemně k jednomu cíli se spolčivších a pracujících.

Řeč jest o nespravedlivém poškození, o hříchu proti spravedlnosti povinné, totiž o nedovoleném hříšném skutku, jenž pravou příčinou jest škody bližnímu způsobené, kterou škůdce buď přímo s výsledkem zamýšlel, neb z jednání svého alespoň poněkud (in confuso) předvídati mohl, tudíž nepřímou původcem škody se stal.

V následujícím bude řeč *a)* o nespravedlivém poškození pocházejícím od jednotlivce, jenž přímo neb *b)* nepřímou škodu zavinil; pak *c)* o poškození v obojím ohledu, kteréž více účastníků zavinilo.

ad a.

1. Kdo bližnímu zúmyslně uškodil na zdraví poraněním

nebo zmrzačením, povinen jest vynahraditi všecky útraty za léčení, a veškerý výdělek neb zisk, jenž mu pro nemoc ušel.

2. Kdo bližního zúmyslně zavraždil, povinen jest vzdálenějším dědicům (bratřím, sestrám) vynahraditi útraty za léčení a výdělek, jenž jim ušel; bližším dědicům (dětem, rodičům, manželce) jest povinen vynahraditi škodu z předčasné smrti zavražděného vzešlou, jest povinen je vydržovati, když od práce jeho rukou, z jeho živnosti neb obchodu výživu svou měli. Jest odůvodněné mínění, že vrah vzdálenějším dědicům neb příbuzným podporu, kterou od zavražděného dostávali, jen tehdy vynahraditi povinen jest, když vraždou jim přímo škoditi chtěl; jest povinen také vynahraditi škodu věřitelům zavražděného způsobenou, jimž svým jednáním přímo škoditi zamýšlel. Má se za to, že vrah nebyl by ničím povinen bližším dědicům, když vše potřebné od někoho jiného dostávají, poněvadž pak žádnou škodu netrpí. ¹⁾

Pakli zavražděný před svou smrtí vrahovi náhradu odpustil, není ničím povinen dědicům.

Povinnosti vraha přecházejí také na jeho dědice, třeba vrah byl odpraven. K čemu povinen jest vrah, k tomutéž jest zavázán, kdo bráně život svůj meze dovolené obrany (*moderamen inculpatæ tutelæ*) překročil.

Kdyby vrah nebyl s to všecko vynahraditi, jest přece zavázán dle možnosti pozůstalým dobře činiti. Jest ale také povinen zavražděnému samému zadost činiti modlitbami za duši jeho, postaráním se o to, aby za něho mše slouženy byly. Je-li vrah rozpoložen, může obdržeti rozhřešení, mimo povinné skutky uloží se mu tužší a delší pokání, posty, časté navštěvování chrámu Páně a služeb Božích, putování na posvátná místa a t. d.

3. Kdo se dopustil násilí (*stuprum*), jest povinen osobu pojmuti za manželku, když by bezpráví učiněné jiným způsobem napravit nemohl; pakli by tomu okolnosti bránily, jest povinen nahraditi jí a otci všecku škodu, kterou na cti neb na statku utrpěli, dáti jí slušné věno neb toto rozmnožiti. ²⁾

4. Kdo bližního svého urazil, potupil (*contumelia*), to jest na cti mu ublížil v tvář mu metaje potupná slova neb potupné skutky, známky potupy, jest povinen dáti přiměřené potupnému

¹⁾ Homo Ap. Tract. X. n. 87.

²⁾ Homo Ap. Tract. X. n. 92. O povinnostech vyplývajících ze svedení v. §. 109. n. 3, z cizoložství §. 107. n. 5,

zadostučinění. To se může státi odprošením, projevením lítosti nad spáchaným skutkem, navštívením potupeného, čestnějším k němu se chováním a p. Kdo veřejně někoho potupil, taktéž veřejně zadost učiniti povinen jest. — Při tom arcif sluší ohled bráti na stav, důstojnost a t. d. ubližitele i potupeného. Je-li ubližitel výše postaven, nemusí zadostučinění býti velmi nápadné, jako když naopak potupený výše jest postaven, zastává důležitý veřejný úřad a t. d. — Má se za to, že ubližitel zproštěn jest zadostučinění, když uražený neb potupený se pomstil, a onen neodpíral.

Kdo bližnímu uškodil pomluvou (calumnia, roztrušováním lží jeho cti škodících) neb na cti utrhaním (detractio, bezpotřebným odkrýváním jeho hříchů, chyb, vad tajných, na světlo vynášením zapomenutých dávných hříchů, poklesků a t. d.) jest povinen čest navrátiti. A sice když ublížil pomluvou, jest povinen netoliko odvolati lež, nýbrž i nahraditi škodu pomluvenému z toho vzešlou. Když ublížil na cti utrhaním, má bližního omluviti, jeho dobré vlastnosti chváliti, žalovati na sebe z přenáhlení a p. Když z nespravedlivého odkrytí tajného skutku bližnímu škoda vzešla, jest utrhač povinen ji vynahraditi. Kdo veřejně (na př. spisem) bližnímu na cti uškodil, jest povinen veřejně vše napravit.

Utrhač jest zproštěn povinnosti navrátiti čest, když by to pro něho bylo mravně nemožným, když uraženému čest jiným způsobem navracena byla, když z utrhaní bližnímu žádná škoda nevzešla, buďsi že jeho vina již byla známa, buďsi že utrhačné řeči nikdo nevěřil, když by odvoláním dávno zapomenuté věci opět se ohřívaly, konečně když uražený odpustil.¹⁾

5. Co již pověděno bylo neb co ještě sem přináleží, dá se pod těmito všeobecnými pravidly zahrnouti:

α) Kdo bližnímu nespravedlivým způsobem překážel v dosažení nějakého dobra, statku, úřadu a t. d., na něž měl právo, jest povinen k náhradě, poněvadž uškodil bližnímu na jeho právu a tudíž se dopustil hříchu proti povinné spravedlnosti. Totéž platí, když někdo nespravedlivým způsobem překáží bližnímu u vykonávání práva na př. umění, živnosti, obchodu, poněvadž nikdo ve svém právu zkracován býti nemá.

β) Kdo bližnímu překáží nespravedlivým způsobem (na př. lstí, podvodem, pomluvou) v dosažení nějakého dobra neb statku, kteréž

¹⁾ Homo Ap. Tract. XI. n. 3. 4. 18. 19.

mu sice dle práva a spravedlnosti nepřináležely, jichž ale byl hoden a na něž sobě naději dělal: jest povinen nahraditi. Neb třeba bližní neměl přísné právo na onen statek, úřad, obročí a t. d., má přece právo, aby nespravedlivým způsobem se mu nepřekáželo v dosažení nějakého dobra, jehož pozitivně není nehoden. A sice se musí tolik nahraditi, mnoholi onu naději cenil.

γ) Kdo na př. z nenávisti, ale bez užití nějakého nespravedlivého prostředku bližnímu překážel v nabytí nějakého časného dobra, kteréž mu dle práva a přísné spravedlnosti nepřináleželo, na př. že by byl obdržel od někoho něco darem a p.: není povinen nahraditi. Mnozí sice za to měli, že takový jest povinen nahraditi, poněvadž prý nespravedlivé smýšlení (nenávist) celé jednání činí nespravedlivým. Než nespravedlivé smýšlení o sobě nedostačuje k uvalení povinnosti náhrady, nýbrž nad to zapotřebí jest zevnitřního skutku těžce nespravedlivého, jenž ze sebe zevnitřně právu bližního ubližuje a k jeho škodě se potahuje. Nenávistivý prohřešil by se arcíť proti lásce k bližnímu, nikoliv však proti spravedlnosti. Tak není povinen nahraditi, kdo sice z nenávisti ale beze lsti podvodu neb bez jiného nespravedlivého prostředku na př. pouhými prosbami někoho pohnul, že dar nedal jeho nepříteli, nýbrž někomu třetímu.¹⁾

ad b.

Nepřímo stane se někdo původcem škody bližního, když ji sice přímo nezamýšlel, ale z jednání svého předvídati měl neb mohl. Při tom se předpokládá, že alespoň poněkud neb jak se říká in confuso škodu předvídati mohl neb měl, a že v jeho moci bylo, od jednání, které se stalo příčinou škody, také upustiti, dále že byl povinen zanechati jednání, z něhož bližnímu škoda pošla, neboť jen tenkrát řeč může býti o vině.

Z toho se vyrozumívá, že kdo není povinen nějakého jednání, z něhož škoda pojíti může, zanechati, užívá svého dobrého práva, a není příčinou pošlé škody, když opatrně a obezřele sobě počínal, a jeho dobré neb dovolené jednání přece škodu bližního za následek mělo, neboť ji dopouští, ji ale nechtěl. Z toho co do povinnosti náhrady následující platí:

1. Kdo vykonal nějaký nedovolený neb alespoň docela nepotřebný skutek, z něhož o sobě neb dle okolností bližnímu časná škoda hrozila a také skutečně vzešla: jest povinen nahraditi, třeba

¹⁾ ibid. Tract. X. n. 61—63.

onu škodu nechtěl učiniti a k odvrácení jejímu co možná největší opatrnost vynaložil. Neboť neměl tento nedovolený neb docela zbytečný čin, z něhož bližnímu škoda pošla, podnikati, a bližní měl právo, aby se ho zanechalo, protože mu z něho časná škoda hrozila.

2. Pakli z nějakého jednání, činu v sobě samém dovoleného, potřebného neb užitečného, k němuž kdo oprávněn jest (na př. z provozování umění, řemesla) bližnímu časná škoda vzešla, není povinen nahraditi, když k zamezení škody potřebnou péči vynaložil. Jest ale povinen nahraditi, když povinnou péči, opatrnost nevynaložil.

3. Když bližnímu škoda učiněna byla od zvířat, jest vlastník jejich povinen škodu nahraditi, kdyby vynaložením větší pozornosti poškození bylo se mohlo zameziti. A sice jest k náhradě povinen ve svědomí ještě před nálezem soudce. — Pakli škoda vlastníku zvířat nikterak přičítati se nemůže, má se za to, že může buď škodu vynahraditi, neb zvíře poškozenému přepustiti. Pakli pře vznešena byla na soud, zavazuje nález soudní ve svědomí.

4. Pakli kdo pochybuje, zdali z jeho nedovoleného a pro časný statek bližního nebezpečného skutku, tomuto skutečně škoda vzešla čili nic: jest alespoň povinen potud nahraditi, pokud statek bližního v nebezpečí poškození uvedl. Jest k tomu povinen, poněvadž nespravedlivě příčinou se stal onoho nebezpečí, a na jisto postaveno není, zdali bližní škodu neutrpěl, nespravedlivé by ale bylo, aby nevinný sám následky nebezpečí nesl a vinník vší povinnosti náhrady zproštěn byl. V té věci však třeba přihlížeti ne tak ku přísnému právu, jako spíše odporučiti slušné narovnání, raditi k lid-skosti a t. d.

5. Sem náleží otázka, je-li kdo povinen navrátiti mzdu obdrženou za nějaký špatný čin? Na každý způsob jest povinen navrátiti, když čin ještě není vykonán; neboť k něčemu hříšnému nikdo a za žádnou cenu se zavazovati nemá. Je-li čin však již vykonán, má se za to, že se může mzda podržeti, vyjma že by již sám způsob jejího nabytí zákonem zakázán byl na př. lichva, svato-kupectví. Nicméně se zpovědníkům radí, aby v takových případech vždy kajcníkům uložili, hříšnou mzdu rozdati mezi chudé neb obrátiti k nábožným účelům, poněvadž hřích takový trest zasluhuje, a kajc-ník má zisk z hříšného skutku snadno při dané příležitosti opět by se mohl dáti svěsti.

S tím souvisí dále otázka, smí-li kdo podržeti mzdu obdrženou za vykonání neb opomenutí nějakého skutku jinak povinného? Zde sluší činiti rozdíl, jakého druhu tato povinnost jest, zdali ji velí

spravedlnost neb láska k bližnímu. Byl-li kdo povinen vykonati neb opomenouti nějaký skutek ze spravedlnosti k bližnímu, může mzdu podržeti, když ji výslovně darem byl obdržel; jinak jest povinen mzdu navrátiti, poněvadž dárce má právo na to, aby skutek spravedlnosti bezplatně vykonán byl, a když něco podal aniž by výslovně to byl daroval, lze předpokládati, že tak učinil z bázně, aby co dle spravedlnosti mu přináleželo, přece snad vykonáno nebylo. Tak na př. jest povinen dlužník navrátiti, co obdržel za zaplacení dluhu od věřitele, leč by tento výslovně něco byl daroval; neboť aby dlužník zaplatil dluh, žádá spravedlnost. Ukládá-li skutek, za nějž kdo nějakou mzdu obdržel, povinnost lásky, a nebylo-li s vykonáním jeho spojeno žádné namáhání neb nebezpečí, nastává také povinnost navrácení, poněvadž takové skutky povinné lásky časnou cenou nedají se splatiti, a se předpokládá, že kdo co za to dal, dal donucen potřebou. Bylo-li však se skutkem spojeno namáhání neb nebezpečí, poněvadž tyto splatné jsou, může obdrženou mzdu podržeti, neprohřeší se tím proti spravedlnosti, ačkoliv láska velí, aby i zde skutek bezplatně vykonal.

ad c.

Kde více účastníků na nespravedlivém poškození bližního (přímo neb nepřímě) podíl vzali, třeba rozeznávati, zdali jejich čin jest nerozdílný neb se rozdělití dá, zdali vzájemně k jednomu cíli se spojili a pracovali čili nic. Kde sice na poškození bližního více škůdců se účastnilo, ale každý pro sebe, beze všeho umluvení, beze všeho spolčení, jest jeden každý k nahrazení té škody povinen, kterou sám na svůj řád způsobil (na př. když při vzniklém požáru a panujícím při něm obecném zmatku více zlodějů jeden o druhém nevědouce kradli, jeden vzav peřiny, druhý nějaký nábytek, ten odnes několik měr obilí, onen odved dobytek a t. d., učinili dohromady pohořelému velikou sice škodu, ale předpokládá se, že nebylo mezi nimi umluvení, že se vzájemně nepodporovali a nepracovali k vykonání celé krádeže, jest každý povinen navrátiti, vůbec nahraditi tu škodu, kterou sám učinil). Kde však stává společného umluvení a pracování k jednomu cíli, kde čin připadá na všechny tudíž nerozdílný jest, nastává povinnost náhrady k jedné ruce (*restitutio in solidum*), to jest, všickni musí státi za jednoho a jeden za všechny, když ostatní nemohou neb nechtějí povinnosti své dostáti.

Účastenství to může se státi devaterým způsobem (*devatero cizích hříchů při poškození časného statku bližního*), jenž obsažen jest ve verších:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
 Participans; mutus, non obstans, non manifestans.

A sice jest k restituci povinen, kdo jedním neb druhým způsobem příčinou nespravedlivého poškození bližního se stal. Účastenství to jest buď pozitivné (jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans) neb pouze negativné (mutus, non obstans, non manifestans); pozitivné opět jest mravní (jussio, consilium, consensus, palpo) neb fysické (participans, recursus).

1. Povinen jest nahraditi, kdo pozitivně a mravně při nespravedlivé škodě bližního se účastnil:

α) Jubens, mandans, jenž velel poškoditi; jest hlavní příčinou učiněné škody; vše jedno, byl-li rozkaz výslovně neb mlčky dán, pakli vykonavatel uposlechl sám od sebe neb byl-li hrozbami a p. donucen. Odvolal-li daný rozkaz před vykonáním skutku, a když odvolání účastníku v čas bylo oznámeno, není ničím povinen, třeba poškození se vykonalo; není povinen nahraditi to, v čem rozkaz jeho libovolně byl překročen.

β) Consulens, rádce, jenž dal radu, jenž udal způsob vykonání, jenž důvody k vykonání škody přemlouval a pohnul. Na otázku, zdali rádce jest povinen nahraditi, když před vykonáním skutku radu odvolal, čin ale přece vykonán jest, třeba takto odpověděti: dal-li jednodu-
 chou pouze radu, není odvolav k ničemu zavázán, ovšem ale pakli udal způsob a pohnutky činu: poněvadž třeba byl radu odvolal, nicméně pohnutky a udaný způsob vykonání přece na vykonavatele působily. Tak sv. Alfons s mnohými. Jiní také rádce omlouvají, když odvoláváje vynasnažil se dříve udané pohnutky všemožně seslabiti a od vykonání činu zrážeti; dokládají však, že ze spravedlnosti povinen jest, upozorniti toho, jemuž škoda se stoji, aby se jí uchránil. Toto mínění nazývá sv. Alfons pravděpodobné, první však pravděpodobnější. Zdá se, že rádce po odvolání rady přísně jen tehdy k náhradě zavázán jest, když ku provedení skutku takové prostředky na ruku dal, že bez obeznámení se s nimi poškození by se bylo nevykonalo.

Není povinen nahraditi rádce, kdyby i bez jeho rady skutek jistě se byl provedl, také ne když vykonání poškození již bylo ustanoveno, a on radil pouze, aby jiným způsobem se provedlo, poněvadž přestává býti účinnivou příčinou spáchaného poškození.

Není povinen ničeho nahraditi, kdo radil k menší škodě, když již usnešeno bylo na větší, pakli se to týká tétéž osoby, neboť zde radou svojí jest příčinou, že větší škoda odvrácena byla. Jest

ale povinen nahraditi, když radil ku menší škodě někoho jiného, než toho, jemuž větší státi se měla; neboť v tomto případě stává se rada účinnou příčinou škody bližního.

Sv. Alfons dává ještě otázku, zdali povinen jest rádce nahraditi, když z nevědomosti zaviněné radil ku škodě ne sice třetího, nýbrž o radu se tázajícího? Odpovídá, že jest rádce povinen nahraditi škodu, když mocí svého úřadu dává radu, an co takový jím jest ve věci za zkušeného, a mocí svého úřadu zavázán jest lépe se poučiti, aby nikomu špatně neradil na př. zpovědník, právní zástupce a t. d. Není však povinen, když nedával radu co zkušený neb znalec, poněvadž pak škodu své neopatrnosti přičísti musí, kdo radu takového uposlechl, vyjma že by rádce z veliké lehkomyšlnosti neb zlé vůle špatně byl radil.

γ) *Consentiens*, jenž ku škodě svoluje, jenž dává hlas ku poškození bližního, tak že hlas jeho příčinou jest škody. A sice když usnešení záviselo od většiny hlasů, jest povinen nahraditi, když dal hlas, dokud ještě většiny nebylo; taktéž jest povinen, když sice již většiny stávalo, on ale nevěda o tom přece hlasoval pro poškození, neboť v prvním případě stal se s ostatními účinnou příčinou škody, v druhém na každý způsob příčinou býti chtěl. Poslední hlasující nejsou ničím povinni, ačkoliv těžkého dopouštějí se hříchu, vyjma že hlasováním společné usnešení docílili a utvrdili, což obzvláště tenkrát platí, když by kdo nedav hlasu, většinu byl od uzavřeného vykonání škody odvrátil.

δ) *Palpo*, jenž poškození schvaluje, někoho přivádí ku vykonání škody pochlebováním, vychvalováním, neb také podněcuje vytýkáním nerozhodnosti, zbabělosti a t. d.

Jest to jiný způsob rady.

2. Jest povinen nahraditi, kdo pozitivně a fysicky na nespravedlivém poškození bližního se účastnil; a sice

α) *Recursus, receptans*. To jest ten, jenž nespravedlivého škůdce, zloděje, lupiče přechovává, úkrytu mu poskytuje, kradené věci ukrývá, kupuje, prodává (*Hehler*). Jest hlavním původcem škody učiněné a povinen in solidum nahraditi, když tímto jednáním poškození bližního činí možným, příčinou se stává krádeži, loupeži a t. d., a taktéž příčinou jest, že bližní ku svému nepřichází a zloděj v bezpečnosti se nalezá.

β) *Participans*, jenž přímo se účastnil na poškození. Toto účastenství může býti dvojího způsobu: buď že vzal účastenství na skutku poškození (*participans in crimine, in actione damnosa*), že

na př. krádež vykonal, k ní činně napomáhal; neb že někdo na výsledku poškození podíl bral, část, díl ukradené věci obdržel (*participans in praeda*). Tento jest povinen navrátiti neb nahraditi i vypadající na něj část co nespravedlivý držitel *ex injusta acceptance*; pakli však spolu jest hlavním původcem učiněné škody, jest povinen nahraditi celou škodu *in solidum*.

Kdo se účastnil na skutku poškození, jest povinen nahraditi celou škodu, když hlavním původcem jejím se stal, když od jeho činu podstatně celá škoda závisela, ostatní účastníci jsou povinni nahraditi část škody na jednoho každého vypadající. Pakli předmět škody jest nedílný (na př. když více žhářů zapálilo dům, loď, les) jsou všickni solidárně povinni k nahrazení celé škody. Pakli účastenství na poškození toho jest způsobu, že jeden každý za hlavního původce považovati se musí, že spolupůsobení každého bylo stejně podstatné, a bez něho poškození by se bylo nevykonalo, pak také všickni *in solidum* mají povinnost nahraditi. Hlavní původce, neb každý z hlavních původců jest tudíž povinen celou škodu nahraditi, když ostatní účastníci nechtějí s ním dohromady dle vypadající na každého části celou škodu uhraditi; má však právo na každém vypadající na něj díl pohledávati.

3. Povinen jest nahraditi, kdo negativně na nespravedlivém poškození bližního se účastnil. Sem přináležejí tři ostatní způsoby účastenství: *mutus*, *non obstans*, *non manifestans*.

Mutus, jenž mlčí, jenž by povykem, pokřikem a p. škodu bližního odvrátiti mohl. *Non obstans*, jenž nebrání, jenž by činně zakročiv škodu odvrátiti mohl, na př. zahánáním zloděje. *Non manifestans*, jenž způsobené poškození tají, škůdce poškozenému neb soudci neudává. První způsob má místo před činem, druhý při něm, třetí po něm. Než pamatovati sluší, že tito jsou a sice *in solidum* k nahrazení způsobené škody zavázáni, když ze spravedlnosti povinni byli škodu zabrániti, mocí svého úřadu, povolání, neb uzavřené smlouvy na př. úředníci, hlídači, sluhové vzhledem na majetek svých pánů, když bez veliké vlastní škody to učiniti mohli, však hříšně to učiniti zanedbali. Jiní jsou z lásky povinni poškození bližního zabrániti, a když to hříšným způsobem neučinili, prohřešují se proti lásce, nikoliv proti spravedlnosti, nejsou tudíž nahraditi povinni.

4. Co se týká pořádku, v němž účastníci nespravedlivého poškození nahraditi mají, toto sluší pamatovati. Pakli více jest účastníků, z nichž jeden každý za hlavního původce spáchané

škody považovati se musí, jsou povinni nahraditi in solidum, když jiní ještě povinnosti své zadost neučinili; poněvadž všickni rovnou měrou příčinou škody se stali, nestává mezi nimi žádného pořádku, v němž by vzhledem na nahrazení následovali.

Je-li více účastníků nespravedlivého poškození, kteří stejnou měrou se nesúčastnili, a jedná-li se o krádež, pak jest první povinen k náhradě, v jehož rukou odcizená věc se nalézá; pakli věc svojí vlastní vinou více nemá, jest povinen nahraditi její cenu a sice opět přede všemi ostatními. Druhý, jenž v nedostatku prvního nahraditi zavázán jest, jest mandans, jakožto hlavní příčina spáchané škody. Pakli tento nenahradil, následuje co třetí zloděj vykonavatel (executor), pakli jednal co pouhý nástroj; pakli však nebyl pouhým nástrojem, předchází ostatním. Na čtvrtém místě následují příčiny pozitivné (consulens, palpo, participans) a sice vinnější předcházejí méně vinným; posléze, když předešlí nenahradili, následují příčiny negativné. Pakli hlavní původce neb ti, kteří přednější jsou, nahradili, zproštění jsou náhrady poslednější, nikoliv však naopak; když podržení účastníci nahradili, mohou na předcházejících pro sebe náhradu pohledávati. — Pakli poškozený hlavnímu původci náhradu odpustil, tím samým odpustil všem ostatním.

Jedná-li se pouze o nespravedlivé poškození, aniž by s ním spojeno bylo nespravedlivé zadržení cizího statku, jest první povinen nahraditi mandans, po něm následuje vykonavatel, pak příčiny pozitivné, posléze negativně se účastnivší.¹⁾

5. S tím souvisí také otázka, jak se to má s náhradou, když odcizená věc prošla ruce více nespravedlivých držitelů, kteří věc vědomě co kradenou koupili, neb vědomě kradenou věc darem obdrželi? Zde stává také účastenství, neb kdo vědomě kradenou věc koupí neb darem bere, stává se spoluvinníkem krádeže. Co do povinnosti navrácení a náhrady jest povinen věc navrátiti vlastníku, kdo ji právě nespravedlivě drží, neb dáti za ni náhradu, když ji spotřeboval, prodal, zničil neb o ni přišel. Pakli tento povinnosti nečiní zadost, spadá na zloděje samého, když ani tento nenavracuje, jsou ostatní, v jichž rukou taktéž odcizená věc se nalézala, povinni, se smluviti a k vykonání náhrady se složiti. Zdráhají-li se neb odepírají-li, pak jest jeden každý z nespravedlivých držitelů povinen vlastníku celou škodu za věc nahraditi, poněvadž každý co hlavní původce poškození zavinil. Co se týká výnosu věci, škody

¹⁾ Homo Ap. Tract. X. Punct. II. n. 42 — 60.

vlastníku ze ztráty vzešlé, a zisku pozbytého, jest jeden každý povinen navrátiti ten výnos, který měl, náhradu podati za utrpěnou škodu a pozbytý zisk, které vlastník měl, když věc právě v jeho ruce se nalezala. Pakli ostatní nenahražují, jest jednotlivec povinen vše to nahraditi, k čemu zavázáni jsou a co neplní ti, jenž po něm cizí věc nepoctivě drželi, za své předchůdce nemusí nahražovati, poněvadž nemůže se mu přičítati, v čem jiní před ním vlastníku uškodili, dokud sám nespravedlivým způsobem ku škodě onoho nepřispěl.

§. 130.

D. Povinnost restituce ze smlouvy (ex contractu.)

Tento základ restituce pochází z povinnosti vykonati něco, k čemuž smlouva uzavřená zavazuje; mimo to může zde také místa míti nespravedlivé přivlastnění neb nespravedlivé poškození, kdy povinnost náhrady z těchto základů přímo vyplývá a smlouva k tomu co zevnitřní okolnost přistupuje.

Smlouva jest učiněná mezi dvěma neb více stranami usjednocení o jistých povinnostech. Smlouvy, které jedné toliko straně jisté povinnosti ukládají, slovou jednostranné neb nezáplatné (*contractus gratuiti*); smlouvy oběma stranám závazky ukládající slovou záplatné, oboustranné (*contractus onerosi*).

I. jednostranné nezáplatné smlouvy (*contractus gratuiti*). Sem náležejí:

1. Přípověď (*promissio*) jest nějak zevnitřně projevená vůle, někomu něčím se zavázati, což tento (*promissarius*) přijal. Jednoduchá přípověď, pakli připovídající nezavázal se výslovně pod těžkým hříchem, zavazuje pouze pod všedním, a vyplnění její není požadavek spravedlnosti, nýbrž věrnosti neb slušnosti. Předpokládá se, že přípověď přísně zavazuje, kdykoliv z nevyplnění jejího bližnímu značná škoda časná by vzešla, a kdykoliv se jedná o věc důležitou. Připovídající jest zproštěn závazku vyplnění přípovědi, když věc připověděná stává se velmi škodlivou, nemožnou, nedovolenou neb neužitečnou tomu, jemuž přípověď dána byla, když tento připovídajícímu věc odpouští, neb konečně když stav věci tak podstatně se změnil, že by přípověď byla dána nebyla, kdyby se byla změna předvíдалa.¹⁾

¹⁾ Homo Ap. Tract. X. n. 127.

Povinnost připověď vyplniti přechází také na dědice, když toho úmyslu připovídající byl a dokázati se to dá, předpokládaje, že před smrtí připovědi nedostál. Ten však, jenž připověď přijal, nemá právo věc připověděnou sobě přivlastniti, poněvadž pouhou připovědí nenabyl jak se říká práva u věci samé, *jus in re*.

2. Darování (*donatio*), jímž se právo vlastnictví nějaké věci na jiného a sice zdarma přenáší. Aby darování bylo platné, musí dárce míti plné vlastnictví věci a darování učiniti s rozvahou a úplnou volností; zavázán jest dar odevzdati, když ten, jenž obdařen býti má (*donatarius*), v své obdaření svolil. Občanské zákony obsahují bližší ustanovení co do darování. Obdařený nabývá vlastnictví teprv po odevzdání věci.

Daruje-li se něco někomu, aby to ještě za živobytí dárce měl, slove tato smlouva darování živému, *donatio inter vivos*, daruje-li se něco jinému pro případ smrti dárcovy, nazývá se smlouva *donatio mortis causa*. Darování živému může se odvolati: pro velikou nevděčnost obdařeného, když dárce po darování obdrží potomky, které prvé neměl, když by darováním zvláště cizímu porušil povinné ohledy ku svým dítkám neb rodičům, konečně když dárce darováním chtěl zavázati k něčemu obdarovaného, tento však závazku nedostál. Může však dar podržeti, když dárce měl úmysl jej pouze k něčemu nakloniti. — Darování pro případ smrti může kdykoliv odvoláno býti; umře-li, jenž obdarován býti měl před dárce, samo sebou smlouva pozbývá platnosti, vyjma že by dárce výslovně byl pomýšlel neodvolati a také dědice zemřelého obdarovati.¹⁾

Od darování pro případ smrti rozeznáva se závět, poslední vůle (*testamentum*); v závětu obsahuje se buď dědictví, když celý statek jednomu neb více dědicům připadá, neb odkaz (*legát*), když se někomu toliko jednotlivá věc neb jistá suma peněz zůstavuje. Má-li míti poslední vůle právní platnost, musí dle stávajících občanských zákonů zařízena býti. Zůstavitel má v poslední vůli pamatovati na povinnosti spravedlnosti (na př. dluhy, restituce), spravedliv býti k dědicům, pamatovati též dle okolností na chřám, na vzdálené potřebné příbuzné, na chudé. Za živobytí může zůstavitel poslední vůli změniti. Vykonavatel poslední vůle a dědicové jsou povinni vůli zůstavitelovu vyplniti, a také jí šetřiti, třeba závět nebyl vzdělán ve formě práva.²⁾ Podvržení poslední vůle na škodu

¹⁾ *ibid.* n. 128—134. ²⁾ *ibid.* n. 235—237.

jiných spoludědiců a t. d. zavazuje k restituci ex titulo injustae acceptionis neb injustae damnificationis.

3. Plnomocenství (mandatum) jest smlouva, jíž někdo se zavazuje bezplatně vyřídit záležitost druhého. Zplnomocněný (mandatarius) jest povinen záležitost sobě svěřenou svědomitě vyřídit a plnomocenství sobě dané nepřekročit. Pakli škodu nedbalostí a t. d. zavinil, jest zavázán ji vynahradit. Jenž plnomocenství dává, jest povinen zplnomocněnému nahradit všechny útraty, které měl s vyřízením záležitosti sobě svěřené.

4. Smlouva o uschování (depositum), jíž nějaká věc odevzdává se druhému k bezplatnému uložení neb opatrování. Opatrovatel (depositarius) bez výslovného neb alespoň mlčky daného dovození vlastníka nesmí věci užívat, a když věc není zužitelná (consumptibilis), jest povinen dát náhradu za její použití; dále má věc opatrovat jako svou vlastní. V případě ohně neb jiného nenadálého neštěstí není zavázán věc uschovanou hájit ku škodě na vlastním majetku, vyjma že by ona byla mnohem drahocennější; může však požadovat náhradu za vlastní škodu, již byl utrpěl. Je-li věc kradená, nesmí ji opatrovatel odevzdati zloději, nýbrž vlastníku, když ji tento z jeho rukou požaduje; pakli vlastník se nehlásí, má alespoň zloděje napomenouti, aby ji vlastníku vrátil, a také tomuto vše oznámiti, kdyby zloděj vrátil věc se zdráhal.

5. Půjčka (commodatum) jest smlouva, jíž nějaká nezužitelná věc (na př. kniha, šat) druhému k upotřebení se ponechá buď na určitý čas neb na neurčitý, až vlastník věc nazpět požádá (precarium). Vypůjčující může věci užívat k účelům umluveným, jest povinen věc navrátit v určitý čas, potřebné řádné výlohy, aby věc v dobrém stavu se udržela, sám zapravuje; v případě ohně a p. jest povinen dříve se postarat o zachování vypůjčené věci, a dát náhradu za škodu na ní vlastní vinou způsobenou. Pakli bez jeho viny věc v nivec přišla, nemusí za ni náhradu dát. Půjčující nemá před určitým časem věc svoji žádati (vyjma že by mu jinak škoda vzešla), má vypůjčujícího na vady věci, z jejichž neznalosti by mu škoda pojít mohla, upozornit, a mimořádné výlohy sám zapraviti.

II. Oboustranné záplatné smlouvy (contractus onerosi).

K těmto náležejí:

1. Zá půjčka (mutuum, Darlehen, Borgvertrag), jíž nějaká zužitelná věc (na př. peníze, obilí), druhému se ve vlastnictví odevzdává se závazkem, svým časem jinou věc téhož druhu

a tétěž dobroty vrátiti. ¹⁾ V obecném životě i tato smlouva se půjčkou nazývá. Kdo takovou věc zapůjčuje, slove věřitel, kdo ji dostává, dlužník.

Důležitá jest otázka, smí-li věřitel ze zápůjčky nějaký zisk míti neb zisku vyhledávati a požadovati? Jisté jest, že každá lichva (usura) zákonem přirozeným, pozitivním božským i církevním jest zapovězena. Jest ale lichva zisk, jejž věřitel má pouze z té okolnosti, že zapůjčil (ex mera mutui ratione). Písmo sv. Starého Z. na mnohých místech lichvu zatracuje na př. Ezech. 18, 13: „Na lichvu by dával a více bral: Zdaž bude živ? Nebude živ, smrtí umře, krev jeho bude na něm.“ V Novém Z. napomíná Spasitel: „Půjčujte ničeho se za to nenadějíte.“ Luk. 6, 35.

Naopak není lichva, nýbrž dovolené míti mírný zisk ze zapůjčení, když věřiteli z toho nějaká škoda pochází neb zisk uchází, a dlužník sám ze zápůjčky těží, an nikdo zavázán býti nemůže někomu něco s vlastní škodou zapůjčiti, a spravedlivé i slušné jest, aby i věřitel měl podílu na zisku, když dlužník z vypůjčení užitek má. Dle toho jest dovoleno za jistinu půjčenou žádati zákonem vyměřený úrok. Arciť církevní zákonodárství středního věku v mnohých případech to považovalo za lichvu, kdežto nyní světské zákonodárství ustanovený úrok bráti dovoluje. Než v středověku panovaly s ohledem na jistiny, peníze, jiné náhledy: středověk považoval peníze za mrtvou věc nepřinášející žádného užitku, kdežto v novější době netoliko náhledy ale i poměry jsou docela změněné. Také vydala apoštolská stolice na mnohé dotazy, jak se má nakládati ve zpovědi s věřiteli beroucími úrok za půjčené jistiny, odpovědi, z nichž dvě sdělujeme. „Episcopus Rhedonensis in Gallia exponit sacrae Congregationi Inquisitionis, non eandem esse confessariorum suae diocesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data, ut ea ditescant. De sensu epistolae encyclicae Vix pervenit ²⁾ acriter disputatur. Ex utraque parte momenta afferuntur ad tuendam eam, quam quisque amplexus est sententiam, tali lucro faventem aut contrariam. Inde querelae, dissensiones, denegatio sacramentorum plerisque negotiatoribus isti ditescendi modo inhaerentibus, et innumera damna animarum Ut animarum damnis occurrant, nonnulli confessarii mediam inter

¹⁾ Mutuum est, cum datur res usu consumptibilis obligatione restituendi eam tempore praefixo in eadem specie et bonitate. Liguori l. c. n. 139.

²⁾ Bened. XIV. ad Italiae episcopos I. Nov. 1745.

utramque sententiam viam se posse tenere arbitrantur. Si quis ipsos consulat de istiusmodi lucro, illum ab eo deterrere conantur. Si poenitens perseveret in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus, et objiciat, sententiam tali mutuo faventem multos habere patronos, et insuper non fuisse damnatam a sancta Sede, non semel ea de re consulta: tunc isti confessarii exigunt, ut poenitens promittat se filiali obedientia obtemperaturum iudicio summi Pontificis, si intercedat, quaecunque sit; nec, hac promissione obtenta absolutionem denegant, quamvis probabiliorem credant opinionem contrariam tali mutuo. Si poenitens non confiteatur de lucro ex pecunia sic mutuo data, et videatur in bona fide: isti confessarii, etiamsi aliunde noverint ab eo perceptum esse aut etiam nunc percipi istiusmodi lucrum, eum absolvunt, nulla ea de re interrogatione facta, quando timent, ne poenitens admonitus restituere aut a tali lucro abstinere recuset. Inquit ergo dictus episcopus Rhedonensis:

I. Utrum possit horum posteriorum confessariorum agendi rationem probare?

II. Utrum alios confessarios rigidiores ipsum adeuntes consulendi causa possit hortari, ut istorum agendi rationem sequantur, donec Sancta Sedes expressum ea de quaestione iudicium ferat?

Feria IV. die 30. Augusti 1830.

Sanctissimus Dominus noster Pius divina providentia Papa VIII., in solita audientia R. P. D. Assessori sancti Officii impertita, audita relatione superiorum dubiorum una cum voto Eminentissimorum DD. Cardinalium Inquisitorum Generalium respondit, ad 1. Non esse inquietandos. ad 2. Provisum in primo.

Responsum S. R. et Univ. Inquisitionis ad dubium episcopi Niçaensis d. 17. Jan. 1838. Dubium proponebatur: „An poenitentes, qui moderatum lucrum solo legis titulo dubia vel mala fide perceperunt, absolvi sacramentaliter possint, nullo imposito restitutionis onere, dummodo de patrato ob dubiam vel malam fidem peccato sincere doleant, et filiali obedientia parati sint stare mandatis sanctæ Sedis?“ Resp. „Affirmative, dummodo parati sint stare mandatis sanctæ Sedis.“ ¹⁾

¹⁾ V tomž smyslu odpověděla Poenitentie 16. Sept. 1830; 14. Aug. 1831; 11. Nov. 1831; 11. Febr. 1832; 23. Nov. 1832. a sv. Officium v resoluci 31. Aug. 1831. schválené od P. Řehoře XVI.

Dle toho jest dovoleno bráti úrok zákonem občanským vyměřený; však žádati a bráti vyšší úrok jest lichva, třeba dlužník donucen okolnostmi v to svolil. Kde nestává žádného státního zákona o lichvě, jest přec každý katolík ve svědomí svém zavázán nevyhledávati většího zisku, než jaký mu ze zapůjčené jistiny uchází. Lichváři nemohou obdržeti rozhřešení, dokud své hanebné živnosti nezanechají a nenavrátí nespravedlivě nabyté a nenahradí škodu (*lucrum cessans et damnum emergens*) bližnímu způsobenou. Mimo to mohou býti případové, kdy věřitel povinen jest zdarma zapůjčiti když totiž bližní nalezá se v nouzi neb potřebě, a bez veliké obtíže úrok platiti nemůže. Dlužník má povinnost v určitý čas dluh zaplatiti a těžce hřeší, když věřiteli, zvláště potřebnému bez spravedlivé příčiny a proti jeho vůli zadržuje, co mu přináleží.

2. **Nájem** (*locatio*) jest smlouva, kterouž pronajimatel (*locator*) svou věc nemovitou (neb také movitou znamenité ceny), neb osobní služby druhému (*conductor*) k užívání přenecháva na určitý čas a za jistou mzdu. Tato smlouva jest v obecném životě velmi častá, a má místo při pronajímání a najímání domů, obydlí, pozemků, při najímání služebníků a p.

Pronajimatel podrží vlastnictví věci pronajaté, jest se své strany povinen smlouvu držeti a všecky mimořádné potřebné výlohy za udržení pronajaté věci v dobrém stavu zapraviti; pakli věc bez viny nájemníka vezme zkázu (na př. dům shoří, povodeň pole potrhá) nese vlastník škodu dle zásady: *casus nocet domino*. Nájemník zase jest povinen nájemné v pravý čas zaplatiti, menší řádné výlohy za udržení věci v dobrém stavu zejména menší správký sám zapraviti, a když by se byl zavázal ku zlepšení věci (*ad melioramenta*) také výlohy s tím spojené; nemá věci najaté k jiným než smluveným účelům užívati. Co se týká nájemného, má býti spravedlivé v každém ohledu, nikdy větší než jaké nájemník platiti může. Škoda pocházející z neúrody na př. při najatém poli, zahradě, připadá na nájemníka, jenž užívá povrchu; byla-li by příliš veliká, poněvadž nájemník trpí bez viny, jest věc slušnosti a lidskosti sleviti z nájemného. Smlouva tato jest předmětem státního zákonodárství; ve sporných případech na soud vznešených tento rozhodne.

Mimo nájem uvádí se ještě smlouva o nájem dědičný (*emphyteusis*), jíž se užívání nemovité věci jmenovitě domu a pozemku někomu pronajímá na vždy za jisté ročné nájemné (také pronajeti na 10 let slove *emphyteusis*); pak *léno* (*feudum*) smlouva předešlé podobná, dle níž ten, jenž statek obdržel v léno, místo platu

neb mimo něj zavazuje se k věrnosti a osobním službám vrchnímu pánu.

3. Kup a prodej (*emptio et venditio*) jest smlouva v životě nejobyčejnější. Nejdůležitější jest, aby zboží a cena, za kterou se prodává, v spravedlivém poměru k sobě stály. Cena zboží jest buď zákonem ustanovena (*pretium legitimum*), jak to bývá při chlebě, soli, tabáku a t. d., neb obyčejem stanovena (*pretium vulgare, conventionale*) dle cenění znalců. Tato obyčejná cena může být opět nejvyšší, nejnižší a prostřední.

Cena zákonem stanovená zavazuje prodavače i kupce, vyjma že by byla příliš nízká a dle obyčeje od příslušné moci trpěného za vyšší cenu se prodávalo. Jinak kde není zákonité ceny, může totéž zboží v nejvyšší, nejnižší a prostřední obyčejné ceně prodáno býti; každá je spravedlivá. Rozumí se, že prodavač smí zboží draže prodati než sám koupil, že smí sobě počítati výlohy spojené s dovozem a uschováním věci, clo a daně, práci při prodávání zvláště v malém, pohodlí, které kupujícím poskytuje a t. d. Na žádný způsob nedopouští se nespravedlnosti, když za nejvyšší v místě obyčejnou cenu prodává. Nespravedlivé jest prodávati nad nejvyšší obyčejnou cenu. Zejména jest nespravedlivé zvýšiti cenu zboží proto, že kupující ho potřebuje. V těchto případech jest prodavač povinen vrátiti, oč více vzal nad nejvyšší obyčejnou cenu.

Může se ale zboží draže prodati buď pro jeho nedostatek neb veliké množství kupujících, jako zase nedostatek poptávky a veliké množství zboží samy ceny snižují. Může se věc draže prodati, třeba neměla takovou cenu sama v sobě, ale když jest vzácná pro svou starožitnost, umělecké provedení, neb když pro prodavače samého zvláštní cenu má (*pretium affectionis*).

Zboží smí se koupiti laciněji, pod cenou obyčejnou, když prodavač sám ho tak nabízí, neb když kupující ho nepotřebuje neb k vůli prodavači kupuje. Při dražbě (*venditio sub hasta*) může se věc i pod cenou koupiti, poněvadž tento způsob prodeje to s sebou přináší, nesmí ale stávati žádného podvodu ani se strany prodavače ani se strany kupce. Taktéž smí se laciněji koupiti, když se kupuje ve velkém množství.

Když se prodává na dluh, nesmí se cena zboží pouze pro tuto okolnost zvýšiti; jest ale dovoleno o něco na ceně přiráziti, když prodavači z čekání na zaplacení vzchází škoda neb zisk uchází; přirážka musí se rovnati úroku z jistiny tak ležící. Sv. Alfons praví, že z této příčiny přirážka na ceně nedá se přísně ospravedlniti, po-

něvadž prodavači prodáním na dluh více zboží odbydou, čímž se jim vynahradí zisk, kterého čekáním pozbývají, že ale spíše dle obecného mínění jest takový prodej spravedlivý pro větší shon kupujících a menší počet prodavačů, a že vždy společné jest nebezpečí ztratiti jistinu.

Může se také učiniti smlouva o vykoupení věci od kupce, ale vždy pod výminkami spravedlivými. Nespravedlivá jest smlouva nazvaná *Mohatra*, v tom záležející, že prodavač prodá zboží pod výslovnou neb mlčky danou výminkou, aby mu později laciněji prodáno bylo.

Nespravedlivý jest výhradný prodej (*monopolium*), buď když někdo zabraňuje přívoz zboží odjinud do krajiny, aby sám prodával se škodou kupujících, neb když jeden neb více skoupí všecko zboží, aby ho prodávali nad nejvyšší cenu, než jak by se bylo prodávalo na trhu bez nich. Není ale nespravedlivé, když občané dostatečně se zbožím zásobili, a pak jeden neb více koupí, aby s mírným výdělkem prodávali.

Nespravedlivé jest, a k nahrazení zavazuje, když se kupuje neb prodává s podvodem. Podvod se spáchati může co do podstaty zboží, neb jeho jakosti neb mnohosti.

Nespravedlivé jest, místo spravedlivého zboží prodati nápodobné neb zfalšované, když kupec spravedlivé zboží žádá a tak zaplatí, jako by byl spravedlivé zboží obdržel.

Nespravedlivé jest vědomě prodati špatné zboží neb chybné za dobré, a jako dobré dáti si je zaplatiti. Na patrné chyby nemusí prodavač kupce upozorniti, když tento je vidí, ale jest povinen i na patrné upozorniti, když kupující z neznalosti by je přehlédl.

Skryté chyby zboží vždy se musí ukázati.

Nespravedlivé jest zkracovati kupující v míře a váze.

Kupec dopouští se podvodu, když prodavače na pravou cenu zboží neupozorní, a pro nevědomost jeho příliš lacině koupiv ho ošidí, na př. kdyby prodavač měl za to, že prodává skleněné perly, byly to ale skutečně pravé; dále když kupující vědomě padělanými penězi platí.

Každý podvod, každá nespravedlnost, jíž se dopouští tu prodavač tu kupující, ukládá přísnou povinnost náhrady.

Kdo koupí neb prodej prostředkuje (*proxeneta*) za cenu ustanovenou, nesmí si nechat co více obdržel za věc neb zboží prodané, ani když laciněji koupil, vyjma že by vlastník neb pán vůbec jen

jistou cenu pro sebe požádal za prodej, neb mlčky svolil, aby prostředkující přebytek z lacinější koupě podržel. ¹⁾

4. Smlouva o roční důchod (census, Rente) v tom záleží, že někdo za jistinu koupí sobě právo na roční důchod, jenž na nemovitý, užitek nesoucí statek neb také osobu druhého vázán jest. Ten, jenž koupil sobě právo na roční důchod, slove censualista, druhý jenž ho vypláceti má, censuarius. Papežové Mikuláš V. a Pius V. stanovili jisté podmínky, pod nimiž tato smlouva dovolena jest. ²⁾

5. Směnečná smlouva (cambium), jest se ziskem spojená směna peněz jednoho druhu za jiné. Když se vyměňují peníze za peníze, slove smlouva, cambium minutum, manuale; když se za přítomné peníze dá listina, na jejíž poukázání jinde peníze se vyzdvihnou, slove cambium per litteras. Oboje jest směna věcná, cambium reale. Mírný zisk se strany penězoměnce (campsor) jest dovolený, celá smlouva předmětem státního zákonodárství, jež vydává směnečné zákony.

Cambium fictum siccum jest smlouva, dle níž směna se neděje, nýbrž toliko předstírá; obyčejně se pod touto smlouvou skrývá lichvářství.

6. Společenská smlouva (contractus societatis) záleží v tom, že alespoň dva věnují jistinu neb také práci ku společnému podniku, aby dle vkladu se rozdělili o společný zisk neb společně nesli škodu. Dovolena jest tato smlouva pod následujícími výminkami: aby se učinila o věc dovolenou, aby zisk byl v poměru ku vkladu neb ku práci vyměřen, aby společníci na sebe vzali škodu a výlohy, ale ztrátu vložené jistiny aby sám vlastník nesl.

7. Jiný způsob smlouvy jest sázka (sponsio), v tom záležící, že dva neb více o nějakém výsledku nemajíce jistoty mezi sebou se smluví, že ten, jenž pravdu míti bude, obdrží jistý vklad. Dovolené jsou sázky, pokud se neučiní pod hříšnými výminkami, jako kdyby se dva sadili, kdo vypije více vína, že vyhraje, neb že ztratí, když vyplnění jistého hříchu nedosáhne. Aby byla sázka spravedlivá, musí stávati těchto podmínek: výsledek musí býti pro obě strany nejistý, sázející musí sobě dobře rozuměti, jeden i druhý musí býti schopen sázku zaplatiti, sice by nebylo mezi nimi rovnosti.

Hra o peníze (ludus) jest taktéž smlouva. Hra nesmí býti zapovězena, a nesmí dávatí nejbližší příležitost k hříchu a dít se

¹⁾ Viz Homo Ap. Tract. X. Cap. 4. Punct. V. de emptione et venditione.

²⁾ l. c. Punct. VII.

více pro vyražení než pro zisk. Hráč nesmí se dopustiti podvodu (na př. znamenáním kartových listů a p.), jinak jest povinen nespravedlivě nabyté navrátiti, může ale užiti prospěchů, které pravidla hry dovolují, hráči mají znáti pravidla tato a má býti mezi nimi jakási rovnost; nespravedlivá jest výhra, když jeden neumí hráti; nikdo nesmí býti ku hře nucen, a peníze, které do výhry dává, nemají býti takové, jenž na jiné nutné neb užitečné věci vynaložiti má. Náruživá hra, hra o veliké peníze jest hříšná a přivedla již mnohé hráče u velikou záhubu. Peníze na dětech vyhrané mají se navrátiti, když nehrály o své, neb bez dovolení otcova, vyjma že by výhra byla nepatrná.

Sem přináleží také loterní hra. Majitel loterie nesmí míti většího zisku, než jaký mu vložena jistina spravedlivým způsobem nésti může. Při loterní hře k obecnému dobru neb k dobročinným účelům smí býti zisk také větší. Mnohé loterní hry jsou zapovězeny pro podvod při nich obyčejný.

8. Pojišťovací smlouvy (assecuratio) rozmanitého druhu: pojištění proti ohni, proti krupobití, pojištění života, ročních důchodů a t. d. Podstata těchto smluv v tom záleží, že jednotlivec, obyčejně společnost k tomu cíli utvořená za jistý poplatek neb vklad zavazuje se k náhradě, kdyby věc pojištěného nepředvídaně vzala škodu neb za své způsobem ve smlouvě blíže určeným. Aby smlouva taková byla spravedlivá, musí ono nebezpečí býti nejisté, alespoň nyní nejisté, a podmínkám aby obě strany učinily zadost. Nespravedlnost, již se jedna neb druhá strana dopouští, ukládá povinnost restituce.

§. 131.

Komu se má náhrada dáti?

1. Dle toho, co posud o restituci řečeno bylo, jest snadná odpověď na otázku, komu se má odcizený statek navrátiti neb náhrada za poškození dáti? Vždy vlastníku, když jest znám, neb snadno se najíti může a jemu věc byla odňata a škoda způsobena, — onomu, jenž sice není vlastníkem, ale právo měl na věc, že u něho byla uložena, že si ji vypůjčil, že si ji najal a t. d., když tomuto byla odcizena neb škoda učiněna; nespravedlnosti by se dopustil, kdoby tyto chtěl obejít a ne jim, nýbrž vlastníku věc odevzdati. Jakmile jest vlastník znám neb bez obtíží se najíti může, není dovoleno ná-

hradu dáti chudým ¹⁾, nýbrž on sám musí přijíti ku svému, poněvadž má na ně právo. Výjimka se činí, kdyby se jednalo o věc ne příliš značnou, jejíž dodání by spojeno bylo s obtížemi, v tomto případě má se za to, že náhrada může se dáti chudým neb obrátiti k nábožným účelům.

Není-li ten, jemuž náhrada přináleží, více na živu, musí se dáti jeho dědicům.

2. Je-li vlastník neznámý a nemůže-li se vyhledati po bedlivém pátrání, třeba rozeznávati, drží-li se věc bona neb mala fide. Drží-li držitel věc cizí mala fide, nesmí ji žádným způsobem podržeti, nýbrž cenu její rozdati buď mezi chudé neb obrátiti k nábožným účelům; ale vždy se předpokládá, že si držitel dal práci vlastníka vyhledati, neb kdyby pátrání byl zanedbal a vlastník se objevil, má právo na náhradu, třeba již dána byla chudým. Drží-li však někdo věc bona fide, může když nelze vlastníka vypátrati, jako při nalezených věcech řečeno bylo, jednati. ²⁾

Může se však přihoditi, že vlastník neznámý jest v tom způsobu, že se nalezá mezi třemi čtyřmi, ale neví se určitě který z nich to jest? V tomto případě possessor malae fidei nesmí náhradu dáti chudým, nýbrž rozdělit mezi ony tři, čtyři, mezi nimiž vlastník se nalezá, třeba každý obdržel malou částku; však zde při malé na každého vypadající částce má se za to, že by náhrada také chudým dáti se mohla. ³⁾ Pakli někdo ošidil více osob, které nezná, v míře neb váze, na př. prodavač své kupce, hostinský své hosty, jest povinen náhradu dáti svým obyčejným kupcům neb hostům, poněvadž mezi nimi ošizení nejspíše se nalezají. Jsou-li to lidé přicházející z jisté vesnice k němu do města, nahradí kupujícím u něho z této vesnice. Nahraditi může tím způsobem, že buď zboží laciněji prodá, neb dá větší míru neb váhu. Toto mínění jest nejobecnější, ale pravděpodobné také druhé, že při velikém množství takových poškozených, může se náhrada také chudým dáti. ⁴⁾

§. 132.

V jakém pořádku má se náhrada dáti?

1. O tom, v jakém pořádku nespravedliví škůdcové nahraditi mají, již výše řeč byla.

¹⁾ Cfr. Prax. Confess. n. 44. ³⁾ Viz §. 127. A. n. 5.

²⁾ Homo Ap. Tract. X. n. 28. ⁴⁾ Homo Ap. l. c. Punct. III.

2. Než otázka zní také v ten rozum, jakého pořádku šetřiti dlužno, když náhrada více osobám poškozeným dáti se má, a dlužník neb škůdce není s to všem zadost učiniti? Neboť když může všem zadostučiniti, sám vyvolí sobě pořádek.

Moralisté následující pořádek stanoví:

a) Když věc cizí nalezá se v rukou dlužníka, musí navrácena býti vlastníku, jenž před každým jiným na ni právo má. Totéž platí, když někdo má zboží na úvěr, kteréž ještě nezaplatil; tu musí zboží odevzdati prodavači, vyjma že by prodavač měl něco v zástavě neb jiné rukojemství, neboť zde jest kupec již vlastníkem zboží a prodavač pojištěn.

b) Povinnostem, dluhům, které se zakládají na nějaké záplatné smlouvě (debita onerosa, debita ex titulo oneroso), musí se dříve zadost učiniti, než povinnostem zakládajícím se na smlouvě nezáplatné (debita gratuita), neboť přípověď vždy se činí s podmínkou mlčky danou: po zaplacení dluhů. Dříve jsem povinen dluhy zaplatiti, škodu nahraditi, cizí věc navrátiti než někomu něco daruji neb odkážu.

c) Pakli všechny dluhy se zakládají na záplatných smlouvách, předcházejí hypotekární dluhy výslovné, a mezi těmito starší hypoteky. Pak dluhy bez výslovné hypoteky, jmenovitě věno manželky, jmění sirotčí, náboženských ústavů, konečně osobné dluhy nastupují. Než všem těmto věřitelům vždy předchází ten, jenž peníze zapůjčil na př. na koupení, opravení domu, zlepšení pole a t. d.

Moralisté také vzali na přetřes otázku, zdali dluhy z hříchu pocházející (debita ex delicto) předcházejí dluhům ze smlouvy? Stává trojího mínění; první, které jest také mínění sv. Tomáše, praví že ano, a sice z té příčiny, že větší jest nespravedlnost zadržení odcizenou věc než neplatiti, k čemu smlouva zavazuje. Druhé dává přednost dluhům ze smluv před oněmi, poněvadž by jinak dala se náhrada za krádež z cizího jmění neb z cizích peněz. Přísně řečeno nestává žádného rozdílu, proto třetí mínění praví, že se má náhrada dle poměru na dluhy rozvrhnouti (pro rata satisfaciendum esse), vyjma že by stávalo věci cizí (která patří vlastníku) neb bylo dluhů hypotekárných.

d) Dluhy, závazky, na něž mají právo věřitelové známí, předcházejí oněm, jejichž věřitelové jsou neznámí.

e) Když někdo nemůže zaplatiti úplně, co všem svým věřitelům povinen jest, rozvrhne se náhrada na všechny dle poměru požadavku jednoho každého. Na této zásadě zakládá se tak zvané narovnávací

řízení s věřiteli při úpadcích. (Netřeba připomínati, že třeba by věc vyřízena byla u soudu, zpovědník v daném případě neopomene naléhati na plnění povinností a na celou restituci, když úpadek jest zaviněný, se předstírá a cizí jmění jest dobře uschováno k vlastnímu zbohatnutí. To jest krádež. Pravidlo předpokládá, že dlužník při nejlepší vůli nemá prostředky, úplně zadost učiniti každému věřiteli.)

f) Mezi osobnými věřiteli předcházejí starší čili prvější. Jest spor o to, smí-li dlužník, jenž není s to všem věřitelům úplně zadost učiniti, dáti přednost chudším před bohatými? O sobě nikoliv, neboť nároky všech jsou stejně spravedlivé a zákony o takovém dávání přednosti nevědí. Jen tenkrát by se to státi smělo, kdyby druzí, bohatí věřitelové přivolili.

Na otázku, smí-li věřitel, jenž požádav celý požadavek svůj obdržel, jej také podržeti na ujmu ostatních osobných, odpovídá se, že ano, a sice bez rozdílu zdali to učinil soukromí neb vymohl sobě své soudní cestou, poněvadž zákony podporují toho, jenž bdí nad svým právem. Naopak nesmí dlužník, když věřitel sám se nehlásil neb nenaléhal, dáti jednomu úplný požadavek na ujmu ostatních, a takový věřitel zase není oprávněn obdržené podržeti; neboť dlužník nezaplatil ze svého, nýbrž z toho, co všech věřitelů jest, a nebylo by spravedlivé, aby jeden obdržel všechno a ostatní pramálo neb ničeho, nýbrž spravedlnost žádá, aby škoda se na všechny rozvrhla. ¹⁾

§. 133.

Kdy a jakým způsobem má se náhrada dáti?

1. Zloděj, jenž může, jest povinen co nejdříve učiniti spravedlnosti zadost; pakli s náhradou mešká, dopouští se nového smrtelného hříchu proti spravedlnosti povinné. Nespravedlivý škůdce může na krátký čas náhradu odložit, když poškozený neb věřitel žádnou škodu z odkladu neutrpí. Spravedlivé příčiny, z kterých náhrada se může odložit, jsou: veliké pohoršení, vlastní zahanbení, které by z okamžité náhrady pojíti mohly. Než i při těchto spravedlivých příčinách jest škůdce, když povinnost náhrady pochází z hříchu (na př. krádeže, podvodu), přece povinen věřiteli neb poškozenému nahraditi celou škodu, poněvadž příčina této vždy jest předcházející krádež neb poškození; není však povinen nahraditi v

¹⁾ 1. c. Punct. IX.

tomto případě škodu z odkladu vzrostlou, když povinnost se na smlouvě zakládá.

Nemůže obdržeti rozhřešení, kdo moha za živobytí nahraditi, odkládá s náhradou až na skloněk života; taktéž ne, když jest s to dáti celou náhradu, a chce nahrazovati po částkách, vyjma že by jej nějaká spravedlivá příčina omlouvala. Jak již připomenuto, pravidelně odročí zpovědník rozhřešení kajicníkovi, jenž hned může náhradu dáti, až tak učiní. Když by ale nemohl hned nahraditi, neb měl jinak pevnou vůli povinnosti dostáti a mohlo se mu věřiti, může také hned býti rozhřešen.

Pakli při smlouvě čas zplátky neb odevzdání byl určen, má se dlužník dle toho zachovati.

Držitel v dobré víře má navrátiti, jakmile poznal, že drží cizí statek.

Sv. Alfons činí tyto poznámky nejprvé co se týká těch, jenž mají nahraditi in solidum: „*Rudes, praesertim illi, qui parum sunt meticulousae conscientiae, difficulter suaderi possunt, teneri ad restituendum, quod ab aliis acceptum est; et contra domini ipsi contenti sunt de portione illorum ob id ipsum, quod, si obligantur ad totum, faciliter restituere omittunt, non solum quod alii acceperunt, sed etiam quod acceperunt ipsi. Propterea confessarius ei scire faciat, se teneri ad restitutionem, quin explicet quantitatem, restituere faciens, quantum sua illius conscientia dictat.*“ Co do držení v dobré víře: „*Qui incoepit possidere in bona fide aliquam rem, post diligentiam factam ad veritatem inveniendam non tenetur ad aliquid restituendum, nisi certus fiat de jure, quod proximo competit. Quod si restitutionis obligatio esset certa, sed poenitens maneret in bona fide, si confessarius certe praevideret correptionem non profuturam, tunc debet eam omittere, ne per ipsum fiat, ut quod est peccatum materiale, evadat formale cum perniciem illius animae.*“ ¹⁾

2. Co se způsobu restituce týká, dostačí, když vlastník přijde ku svému; netřeba tudíž, aby se to dalo veřejně s hanbou neb jinými povážlivými následky pro vinníka. Zpovědník poučí kajicníka, jak opatrně sobě počínati má, aby se neprozradil. Však kdyby zloděj, škůdce vlastníku byl znám neb obecně známý a z krádeže překonán, vždy může zjevně navrátiti, tím čest jeho spíše získá. Také nemusí škůdce osobně náhradu dáti, může, aby čin jeho nepřišel na jevo, použiti prostřednictví jiné důvěrné osoby,

¹⁾ Prax. Confess. n. 44. 1) 6).

také zpovědníka samého. Než povšechně řečeno není radno, aby zpovědník snadno tuto úlohu na sebe převzal, ovšem ale velí láska tak učiniti, když by jiná cesta se nevynašla. V takovém případě musí sám zpovědník co nejopatrněji sobě počínati, aby neporušil tajemství zpovědní, — může také kajcníka požádati, aby mimo zpověď věc mu vyložil, a když se jedná o větší obnos, dá si od oprávněného potvrditi přijaté, a příležitostně kajcníkovi listinu odevzdá. — Zejména když se jedná o restituci na smrtelné posteli, vždy zpovědník se vynasnaží pohnouti kajcníka, aby dostál povinnosti dokud jest na živu, a neponechával to dědicům. Nemohlo-li by se tak státi, nechť pak v závětu určí sumu, kterou zpovědník neb jiný důvěrný přítel, jemuž věc se vyjeví, vynaložiti má dle úmyslu zůstavitele. Neb může se nemocný svěřiti manželce, dědici, dítěti, k němuž důvěru má, jimž se vyplnění vůle uloží.

Vlastník nemusí věděti, že náhradu dostává, nýbrž může ji obdržeti pod jinou záminkou, na př. co dar a p. Prodavači mohou nahraditi tím způsobem, že prodají buď laciněji neb dají větší míru a váhu; řemeslníci, kteří nespravedlivě přetáhli, že podruhé ošizeným laciněji poslouží, tovaryši, dělníci, že pracují přes čas a t. d.

Co se místa týká, kam se má věc na př. odevzdati, jest držitel v dobré víře zavázán, vlastníkovu pouze oznámiti, že se u něho věc nalezá; přenešení, převedení věci a t. d. děje se na útraty vlastníka. Však nespravedlivý držitel jest povinen věc tam dáti, odkud ji vzal, a to na své útraty. Zlodějové mohou, aby se neprozradili, s tou chytrostí věc na staré a bezpečné místo dáti, s jakou ji vzali, arcíť beze všeho nového poškození vlastníka.¹⁾

§. 134.

Příčiny povinnosti náhrady zprošťující.

Jiné příčiny zprošťují této povinnosti na čas, jiné na vždy.

1. Na čas zprošťují *a)* fysická neb mravní nemožnost. Ve fysické nemožnosti se nalezá ten, jenž při nejlepší vůli nemá pro toto okamžení prostředků, aby dal náhradu za věc odcizenou neb škodu způsobenou. Zproštěn jest povinnosti na tak dlouho, jak dlouho tento stav trvá, jest však zavázán postarati se o to, aby mohl později nahraditi.

Mravně jest náhrada nemožná, když by dlužník sebe neb celou

¹⁾ Homo Ap. Tract. X. Punct. VIII.

rodinu uvrhl u velikou nouzi, když by nemohl žít dle svého stavu, na nějž má spravedlivé nároky. To ale neplatí, když by se nespravedlivými prostředky, jako krádeží, podvody, lichvou k lepšímu stavu teprv byl vyšinul. Mravně nemožné jest nahraditi, kdyby dlužník měl utrpěti velikou škodu na zdraví neb docela ztratiti život, kdyby náhrada byla spojena s velikou ztrátou cti, arcíť jenom tehdy, kdyby ztráta cti byla větší škodou, než škoda vlastníka, věřitele z nenahrazení.

Otázka, co činiti, když dlužník i věřitel nalezají se v nouzi a potřebě, takto se rozlušťuje. Je-li na obou stranách nouze největší (*necessitas extrema*), pak arcíť možnost náhrady se strany dlužníka odpadá. Nalezá-li se věřitel v největší potřebě, jest dlužník povinen nahraditi, kdyby sám se měl octnouti u veliké potřebě (*necessitas gravis*). Je-li potřeba na obou stranách stejná, pak třeba rozeznávati, zdali již dlužník v té samé potřebě se nachází, v jaké věřitel jest neb by náhradou teprv v ni upadl. Když věřitel u veliké potřebě jest, má dlužník nahraditi, třeba sám v stejně velikou potřebu se uvrhl, poněvadž v tomto případě náleží přednost věřiteli. Pakli dlužník již u veliké potřebě se nalezá, mají mnozí za to, že jest zavázán k náhradě alespoň tenkrát, když povinnost náhrady se zakládá na hříšném skutku; však mnozí tomu také odpírají, poněvadž dlužník by se octnul v největší potřebě, vyjímá se ale případ, kdyby cizí věc v jeho rukou se nalezala.

Vždy ale se vyrozumívá, že kdo nemůže vynahraditi celou škodu, může ale část, má se k této zavázati, a má se vynasnažiti alespoň ve lhůtách nahražovati, pokud okolnosti dovolují, až celé zplatí.

b) Postoupení majetku (*cessio bonorum*). O tom byla již řeč výše; dlužník, jenž nemůže všem věřitelům úplně zaplatiti, postoupí jim své statky neb majetek, aby se dle poměru požadavků rozdělili. To, co potřebuje k živobytí dle svého stavu, podrží pro sebe neb se mu přiřkne (*beneficium competentiae*). Jakmile však přijde do lepších okolností a může všem věřitelům úplně zadost učiniti, jest k tomu zavázán.

2. Na vždy jest dlužník a t. d. zproštěn povinnosti náhrady:

a) Když věřitel ji odpustil. Aby odpuštění bylo platné, musí býti dobrovolné, a kdo odpouští, musí míti k tomu právo, t. j. aby byl vlastníkem a mohl tudíž volně nakládati se svým. Někdy se může odpuštění také předpokládati, když vlastník věc neb náhradu nepotřebuje a odpustil by, kdyby byl o to poprošen. Než v praxi

v řídkých případech bude se moci na tom přestati; lépe jest, aby dlužník sám o odpuštění poprosil, neb se obrátil na důvěrného prostředníka, neb aby to zpovědník učinil opatrně se zatajením jména.

b) Když věřitel sám tajným způsobem se byl na dlužníku neb škůdci odškodil.

c) Na vždy zprošťuje povinnosti náhrady zákonité promlčení (*legitima praescriptio*), jímž na jedné straně právo vlastnictví se pozbývá, na druhé nabývá. V té věci třeba šetřiti zemských zákonů, co o tom stanoví.

Podmínky promlčení jsou následující:

α) aby držitel byl ve skutečném držení věci dle zásady právní *sine possessione praescriptio non procedit*.

β) aby držel věc v dobré víře. Zloděj, podvodník, lupič a t. d. nikdy nemůže vlastnictví promlčením práva nabyti: *Possessor malae fidei ullo tempore non praescribit*. O dědictví po nespravedlivém držiteli již výše byla řeč.¹⁾

γ) Aby držel věc z nějakého důvodu, který má za pravý a spravedlivý (*titulus justus coloratus*), ačkoliv sám v sobě takový není; to již souvisí s předešlou podmínkou, neboť jinak by o dobré víře nemohlo býti řeči. Takový důvod jest, když by někdo koupil věc nemaje ani zdání o tom, že jest kradená.

δ) Aby byl v nepřetrženém držení věci (*Possessio continuata*). Při movitých a zužitvatelných věcech žádá se nepřetržené držení tří let, při nemovitých věcech mezi přítomnými 10 let, mezi nepřítomnými 20 let dle práva římského (dle rakouského 30 let); k nabytí církevního jmění neb statku náboženských ústavů zapotřebí jest nepřetrženého držení 40 let. Držení přestává býti nepřetrženým, když mezi tím věc byla v držení třetího, když se vlastník hlásil a právo jeho bylo uznáno, když z poctivého držitele stal se nepoctivý a t. d.

ε) Konečně věc sama musí promlčení připouštěti; nelze vydržením let nabyti na př. kostely, hřbitovy, věc ukradenou, ne věci, statky, které nikdy nemohou býti soukromým jměním.²⁾

¹⁾ §. 126. A. n. 4.

²⁾ Cfr. *Homo Ap. Tract. X. Punct. X. et ibid. lap. I. n. 10—12.*

Dodatek.

Canones Poenitentiales. *)

Præceptum primum.

Dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies.

Qui a fide catholica descians, intimo summoque praevaricationis suae dolore affectus ad Ecclesiam redierit, poenitentiam aget annis decem. Quo temporis spatio decurso ei communio praestari debet.

Qui more Gentilium elementa coluerit: qui vel segetibus faciendis, vel ædibus exstruendis, vel arboribus conserendis, vel nuptiis contrahendis inanem signorum fallaciam observaverit, poenitentiam aget annos duos feriis legitimis.

Qui ritu Paganorum observaverit calendas Januarii, in poenitentia erit annos item duos per legitimas ferias. Qui auguriis et divinationibus servierit, quive incantationes diabolicas fecerit, poenitens sit annos septem. Qui Magos consuluerit, quive domum suam induxerit, aliquid arte magica exquirendi causa, in poenitentia erit annos quinque.

Si quis sortilegus erit, poenitentiam aget dies quadraginta.

Si quis in codicibus aut in tabulis sorte ducta res futuras requisierit, poenitens erit dies quadraginta.

Si quis Clericus vel Monachus, postquam Deo voverit, ad sæculum redierit, poenitentiam aget annos decem, quorum tres in pane et aqua.

Præceptum secundum.

Non assumes Nomen Dei tui in vanum.

Quicumque sciens pejeraverit, quadraginta dies in pane et aqua, et septem sequentes annos poeniteat, et nunquam in testimonium recipiatur.

*) U výtahu.

Qui perjurium in ecclesia fecerit, poenitentiam aget annos decem.

Si quis sciens pejeraverit, aliosque in perjurium induxerit, poenitens erit dies quadraginta in pane et aqua et septem sequentes annos; et tot perjuria jejunabit, quot homines in perjurium induxerit.

Si quis jusjurandum, quo se regi et domino suo adstrinxerit, violaverit, in monasterio poenitentiam aget omnibus diebus vitæ suæ.

Si per capillum Dei, aut per caput ejus juraverit, si semel nesciens fecerit, poenitens aqua et pane septem dies victitet; si secundo ac tertio monitus idem fecerit, dies quindecim.

Si quis Deum, vel Beatam Mariam Virginem, vel aliquem Sanctum publice blasphemaverit, pro foribus ecclesiæ diebus dominicis septem in manifesto, dum Missarum solemnia aguntur, stet; ultimoque ex illis die, sine pallio et calceamentis, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus feriis sextis in pane et aqua jejunet, ecclesiam nullo modo tunc ingressurus, singulis septem illis diebus dominicis tres aut duos aut unum pauperem pascat, si potest, alioquin alia poenitentia afficiatur. Recusans ecclesiæ ingressu interdicatur, in obitu ecclesiastica sepultura careat.

Præceptum tertium.

Sabbata sanctifices.

Qui opus aliquod servile die dominico festove fecerit, poenitentiam aget tres dies in pane et aqua.

Qui die dominico opus terrenum fecerit, qui navigarit aut equitarit, dies septem poenitentiam aget.

Si quis ante ecclesias vel die festo saltationes fecerit, emendationem pollicitus poenitentiam aget annis tribus.

Si quis in ecclesia confabuletur, cum divina fiunt, poenitens erit dies decem in pane et aqua.

Si quis jejunia a sancta ecclesia indicta violarit, poenitentiam aget dies viginti in pane et aqua.

Quadragesima, carne sine inevitabili necessitate vescens, in Pascha non communicet, ac præterea carne abstineat.

Qui in Quadragesima jejunium violarit, pro uno die poenitentiam aget dies septem.

Si quis jejunium quatuor Temporibus non custodierit, poenitens erit dies quadraginta in pane et aqua.

Præceptum quartum.

Habeas in honore parentes.

Qui parentibus maledixerit, quadraginta dies poenitens sit in pane et aqua.

Qui parentes injuria affecerit, tres annos.

Qui percusserit, annos septem.

Qui expulerit, tamdiu poenitens quamdiu in impietate permanserit.

Si quis contra Episcopum, Pastorem, et Patrem suum insurrexerit, uno in loco monasteriove poenitentiam aget omnibus diebus vitæ suæ.

Præceptum quintum.

Non occides.

Qui presbyterum occiderit, poenitentiam agat annos duodecim.

Si quis patrem, aut matrem, fratrem, aut sororem occiderit, toto vitæ suæ tempore non suscipiat corpus Domini, nisi in obitu: abstineat a carne et vino, dum vixerit: jejUNET secunda et quarta et sexta feria.

Qui vitricum suum voluntarie occiderit, aut novercam, seu privignum sive privignam, vel socerum suum vel socrum suam, seu generum suum sive nurum, decem annis poeniteat; si vero nolens, quinque annis.

Si quæ mulier sponte abortum fecerit, poenitentiam aget tres annos: si nolens, quadragesimas tres.

Mulier foetum suum perdens voluntarie ante quadraginta dies, poenitens erit annum: si vero post quadraginta dies, annos tres: si vero postquam editus est in lucem, tanquam homicida.

Si quis explendæ causa libidinis, vel odii meditatione, ut non ex eo soboles nascatur, homini aut mulieri aliquid secarit, vel ad potandum dederit, ut non posset generare aut concipere, homicida teneatur.

Si quis homicidium sponte commiserit, vel odio vel possidendæ hæreditatis causa, primo jejUNET in pane et aqua quadraginta dies, deinde poenitentiam agat annis septem.

Si quis per iram subitam aut per rixam hominem necarit, poenitentiam aget annos tres.

Si quis jussu domini homicidium perpetrarit, dies quadraginta

in pane et aqua, et præterea septem annos sequentes per legitimas ferias jejunabit.

Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum præciderit, poenitentiam aget uno anno per legitimas ferias: sique cicatrix gravis est, ut vulneratum deformem reddat, quadraginta etiam dies poenitebit in pane et aqua.

Si quis fratri suo, quem oderit reconciliari non vult, tamdiu in pane et aqua poenitentiam aget, quoad reconcilietur.

Præceptum sextum.

Non moechaberis.

Si laicus solutus cum foemina soluta concubuerit, poenitens erit annos tres: et quanto sæpius, tanto majori poenitentia afficietur. Itidem, qui cum ancilla coierit.

Uxor, conscio viro moechata, ne in obitu quidem communicabitur: si dignam poenitentiam egerit, post decem annos sacram communionem sumet.

Si quis conjugem fornicari consenserit, diebus omnibus vitæ in poenitentia erit arbitrio periti sacerdotis.

Vir solutus, si cum alterius uxore adulterium commiserit, poenitentiam aget annos septem, mulier quinque.

Mulier soluta, cum alterius marito adulterium patrans, poenitentia afficietur decennali: ille quinquennali.

Si quis maritus semel lapsus est, poenitentiam aget annos quinque.

Si sæpius moechatus est, in fine mortis est conveniendus: sique promiserit se cessaturum, dabitur ei communio.

Si quis uxorem simul et concubinam habuerit, in poenitentia erit annos septem, et amplius pro ratione culpæ.

Qui cum uxore sua turpiter concubuerit, poenitens erit quadraginta dies.

Si quis adolescens cum virgine peccarit, poenitentiam aget annum unum.

Qui puellam aut mulierem libidinose attrectaverit, si clericus est, quinque dies poenitentiam aget: Monachus, vel Sacerdos a ministerio suspensus, poenitens erit dies viginti.

Vidua, quæ stuprum admiserit, poenitentiam aget annum totum, et præterea in altero anno dies jejuniorum.

Cum duabus sororibus fornicatus poenitentiam aget toto vitæ suæ tempore.

Qui incoestum fecerit, ei alii annorum duodecim, alii quindecim, vel decem, alii septem poenitentiam constituunt.

Qui monialem violarit, poenitens sit annis decem.

Presbyter, si fornicationem admiserit, sponte confessus poenitentiam aget annos decem.

Qui cum brutis coierit, poenitentia afficietur annorum decem, et diuturniori etiam pro personæ conditione.

Qui contra naturam coierit, si (servus est, scopis castigabitur et poenitebit annos duos: si liber) est matrimonio junctus, poenitebit annos decem; si solutus, annos septem; pueri dies centum; laicus matrimonio junctus, si in consuetudine habet, annos quindecim.

Mulier in se, aut cum altera fornicans, poenitentia afficietur duorum annorum.

Vir se inquinans primo, dies decem: si iterum, dies viginti: si tertio, dies triginta: sique nefarie agere perget, poenitentiae accessio ei fiet: si puer, dies quadraginta, si major quindecim annis, dies centum.

Qui complexu foeminae vel osculo polluitur, poenitentiam aget dies triginta: qui contactu inverecundo, menses tres.

Qui concupiscit mente, sed non potuit, dies decem poenitentiam aget.

Qui turpiloquio aspectuque polluitur negligens, nec vero peccare voluit, poenitentiam aget dies viginti: si vero impugnatione tentationis et cogitationis inquinatur, poenitebit item dies viginti. Quicumque lenocinium exercuerit, poenitentiam aget annos duos per legitimas ferias.

Si quae mulier cerussa aliove pigmento se oblnit, ut aliis viris placeat, poenitentia afficietur annorum trium.

Praeceptum septimum.

Non furtum facies.

Qui furatus est aliquid de ecclesiae suppellectili vel thesauro: quod sustulit reddet, et tres carinas cum septem sequentibus annis poenitebit.

Qui sacras Reliquias furatus est, illis restitutis septem carinas jejunabit.

Pecuniam ecclesiasticam furatus quadruplum reddet: si quid item de ministerio ecclesiae aliquo modo surripuerit, poenitens erit annos septem.

Sacrilegus, rerumve ecclesiasticarum invasor, uno anno extra

ecclesiam Dei maneat; secundo anno pro foribus ecclesiae sine communione maneat; tertio anno in ecclesia inter audientes sit sine oblatione, carne vinoque abstineat, praeterquam in Pascha et die Natali; quarto anno, si fructuosus triennio poenitentiae fructus extiterit, communioni fidelium restituatur, praeterea sine esu carnis et potatione vini usque ad septennium poenitens permanebit.

Qui ecclesiam incenderit, illam restituet, poenitentiamque aget annos quindecim, et pretium det pauperibus. Itidem qui incendio consenserit.

Si quis sepulchrum violaverit, poenitens erit annos septem, e quibus tres in pane et aqua.

Qui sepulchrum infregerit, ut sepulti vestimenta furaretur, poenitens erit annos duos per legitimas ferias.

Qui hospitalis domus administrator aliquid de administratione subtraxerit, restituet quod abstulit poenitensque erit annos tres.

Clericus furtum capitale faciens, septennii poenitentiam explebit, laicus quinquennii: et quod furatus est, reddat.

Qui fregerit noctu alicujus domum aut aliquid auferet, pretium reddet, et poenitentiam aget annum in pane et aqua; si non reddit, annos duos.

Si quis furtum de re minori semel aut bis fecerit, restituta re poenitentiam aget annum unum.

Qui rem inventam non reddit, furtum committit: idcirco tanquam de furto poenitentiam aget.

Si quis usuras accipit, rapinam facit: ideoque quicumque illa exegerit, poenitentiam aget annis tribus, uno in pane et aqua.

Præceptum octavum.

Non dices contra proximum tuum falsum testimonium.

Qui affirmarit verum, quod falsum est, poenitentiam aget ut adulter: ut homicida, qui sponte id facinus admiserit.

Qui falso testimonio consenserit, poenitens erit annos quinque.

Qui proximo falsum crimen objicit, poenitentia afficietur ut falsus testis.

Qui proximo peccatum imputarit, priusquam seorsim eum arguerit, primum illi satisfaciens, poenitentiam aget tres dies.

Si quis contra proximum lingua lascivus erit, triduana poenitentia expiabitur.

Si quis murmuraverit, iudicio sacerdotis poenitentiam aget pro culpae gravitate.

Si quis convicium manifestum fratri intulerit, diuturna expiabitur poenitentia pro modo peccati.

Si quis facile detraxerit, falsumque in hoc dixerit, poenitens erit dies septem in pane et aqua.

Qui falsitatem fraudemve in ponderibus vel mensuris admiserit, poenitens erit in pane et aqua dies viginti.

Falsarius, in pane et aqua poenitentiam aget, quamdiu vivit.

Praeceptum nonum.

Non desiderabis uxorem proximi tui.

Si quis concupiscit fornicari, si presbyter, poenitens erit annos quinque: si clericus aut laicus, annos duos.

Si quis in somnis ex immundo desiderio polluitur, surgat et cantet septem psalmos poenitentiales, et dies triginta poeniteat.

Si clericus aut laicus ex mala cogitatione concupiscentiaque semen effuderit, poenitens erit dies septem.

Praeceptum decimum.

Non concupisces rem proximi tui.

Rem alienam nefarie concupiscens avarusque poenitens erit annis tribus.

Qui aliena furari concupiscit, furtum est: qui item aliena rapere cupit, rapina est: qui res ecclesiae furari appetit, sacrilegium est: ideo cum nefarie concupiscendo graviter peccet, ut peccati mortalis poenitentiam aget sacerdotis arbitrato.

Qui rem aliquam proximi pretiosam invenire cupit, ut illam sibi retineat, mortale peccatum concipit, cujus poenitentiam aget ut supra dictum est de furto.

Canones Poenitentiae.

De septem peccatis capitalibus.

Capitalia peccata, quae principalia etiam vocantur, utpote e quibus omnia vitia principium habent, sunt superbia, vana gloria, avaritia, luxuria, invidia, ira, gula et acedia.

Pro capitali mortaliique crimine poenitentia septem annorum indicitur, nisi peccati gravitas et personae status severiorem diuturnioremque poenitentiam requirat.

Pro capitali crimine poenitentiam aget: laicus annos quatuor,

clericus quinque, subdiaconus sex, diaconus septem, presbyter decem, episcopus duodecim.

De gula et ebrietate.

Sacerdos imprudenter ebrius factus, pane et aqua poenitentiam aget dies septem: si negligenter, dies quindecim: si per contemptum, dies quadraginta.

Diaconus et alius clericus ebrius factus: arbitrio sacerdotis poenitens erit.

Monachus ebrius, pane et aqua mensibus tribus: si clericus, viginti dies.

Laicus ebriosus graviter arguatur, et poenitentiam agere a sacerdote cogatur.

Qui humanitatis gratia alium inebriare cogit, poenitentiam aget dies septem: si per contemptum, dies triginta. Qui ad bibendum invitat plus, quam naturae satis est, poenitentiam agat.

Qui prae ebrietate et crapula vomitum fecerit: si presbyter aut diaconus, poenitentiam agat dies quadraginta: si monachus aut clericus, dies triginta: si laicus, dies quindecim. Si laicus item a vino et carne abstineat dies tres.

Si quis gulæ causa ante horam legitimam jejunium fregerit duos dies poenitentiam aget in pane et aqua.

Si quis nimio cibo se ingurgitaverit, ut inde dolorem senserit, unum diem poenitentiam aget in pane et aqua.

Declarationes. De poenitentia per legitimas ferias constituta confessarius animadvertet, eo nomine intelligi feriam secundam, quartam et sextam, ac nonum legibus poenitentiae jejuniisque praescriptam. — Carinae jejunium, quod aliquando poenitentiali canone cavetur, id appellatur, quod per quadraginta dies in pane et aqua fiebat, ut saepe numero Burcardus interpretatur. Carinam alii dicunt, quidam carenam, alii carentenam, alii quadragenam. — Poenitentia per tres, Quadragesimas indicta, ita intelligitur, ut cui imponebatur, is in anno pane et aqua jejunaret quadragesimas tres, quarum prima est ante diem Natalem Domini, altera ante Pascha Resurrectionis, tertia quae scilicet per dies tredecim ante diem festum s. Joannis Baptistae agebatur, quemadmodum ex Concilii Salegustadiensis decreto perspicui potest.

Rejstřík věcný.

A.

	Str.
Absolutio viz Rozhřešení, Zdvížení.	
„ Complicis	50
Accusatio falsa de crim. sollic.	55
Almužna, skutek kající	113
Approbací zpovědníka	36
Audientes v. Slyšící.	

B.

Bedlivost při zpytování svědomí	20
Benedictio in articulo mortis	23
Biskupské zadržené hříchy	47
Blbci, jednání s nimi	150
Bludné svědomí kajícníků	91
Bohoslužba, skutek kající	109

C.

Canones Pœnitentiales	3; 283
Casus conscientie reservati v. Zadržené hříchy.	
Církevní tresty, jich zdvižení	121
Cizoložní	170; 213
Cizím jazykem mluvící	228
Compensatio occulta	224
Complex kajícníka	74
Complex sacerdos v. Absolutio complicis.	
Consistentes v. Stojící.	
Cooperatio ad damnificationem	261
Crimen sollicitationis	52

Č.

Čas náhrady	278
Časté přijímání, skutek kající	109
Částečné odpustky	23
Častější zpověď	27
„ „ co skutek kající	109
Částky svátosti pokání v. Hmotnost.	
Čeledě, jednání s ní	223

	Str.
D.	
Damnificatio injusta	256
Darování, k čemu zavazuje	267
Dědic cizího statku	252
Dějiny kázně pokání	2
Délka pokání	2; 101
Dítky, jejich zpověď	201; 238
Doba odepření rozhřešení	129
„ odročení rozhřešení	131
Doplnění jurisdikcí zpovědní	38
„ zpovědi otázkami	77
Dostiučinění, část pokání	20
Držitel v dobré víře	250
Držitel nespravedlivý	254
Dubium facti, juris při rezervatech	43; 44
Důchod roční, smlouva	274
Duchovní mají se často zpovídati	28
„ přijímání	110
„ cvičení	110
Důležitost otázek v. Otázky.	
„ svátosti pokání	1
„ zpovědi nemocných	232

F.	
Falsa accusatio v. Accusatio.	
Flentes v. Plačící.	
Forma rozhřešení	119
Formální úplnost zpovědi	73; 236
Fysická nemožnost úplné zpovědi	73

G.	
Generální zpověď	136
„ „ její potřeba, užitečnost	137
„ „ příprava k ní	144
Genuflectentes v. Klečící.	

H.	
Hluší kajicníci	227
Hmotnost svátosti pokání	11
Hněvivci, jednání s nimi	178
Horlivost, vlastnost zpovědníka	31
Hospodáři, jednání s nimi	222
Hra o peníze	274
Hrdí, jednání s nimi	165
Hříchy všední, odpuštěné, pochybné	75; 76
„ opuštění, opomenutí	81

Ch.	
Chlípni, jednání s nimi	168
Chlípnost, prostředky proti ní	171
Chování se při překážkách manželství	214
„ „ zpovědníka při zpovídání	71

J.

Jednání svorné mezi zpovědníky, jeho potřeba, jak se dá docílit	134
Jistota o rozpoložení kajicníka	114
Jméno spoluvinníka	85
Jurisdikcí zpovědní, její potřeba	36
„ řádná, odkázaná a t. d.	37

K.

Kajicníci méně vzdělaní	149
„ nábožní; jejich vedení	185; 187
„ na cestě obrácení	184
„ v pokušeních postavení	199
„ po první kleslí	184
„ vzdělaní	147
„ zarmoucení, truchliví	198
Klášteří zadržené hříchy	55
Klečící	3
Klerikové, jejich zpovídání	229
Kněží, jejich zpověď	231
Koupě cizího statku v dobré víře	251
Kup, koupě	272

L.

Lakomci, jednání s nimi	167
Laxismus, jeho následky	133
Lenivci, jednání s nimi	181
Lichva	269
Literatura o zpovědní	6
Lítost, částka pokání	12
„ její vlastnosti	14
„ předmět poučení	93

M.

Manželé, jednání s nimi	210
Manželská povinnost	211
Manželství neplatné	92; 216
„ smíšené	209
Materialná úplnost zpovědi	72
Mírnost v poučování	95
Missie, kající skutek	110
Místo náhrady	280
„ zpovědní	70
Mládež odrůstající	203
Mlčelivost zpovědní	60
„ její předmět, dosah	62
Modlitba, skutek kající	108
Mravní nemožnost úplné zpovědi	73
Mrtvení sebe	112; 189
Mzda za povinný skutek	260; 261
„ za špatný čin	260

Nábožné čtení, rozjímání	110
Nábožní kajicníci	185
Náhrada, navrácení z nespravedlivého držení	253
„ za nespravedlivé poškození	256
„ za nepřímé poškození	259
„ když více zlodějů věc mělo	265
„ ze smlouvy	266
„ komu se má dáti	275
Nájem, nájemník	271
Nálezce ztracených věcí, pokladu	252; 253
Napomenutí kajicníka	88
Napravení chyb ve zpovědi učiněných	136
Nával kajicníků	74; 83
Navrácení z držení v dobré víře	250
Návštěva nejsv. Svátosti	110
Nehodní rozhřešení	118
Nechuť nemocných ku zpovídání, odkud pochází	234
Nekající	238
Nemanželští rodičové	221
Němí	228
Nemocní	232
„ smyslů zbavení	236
Nenávistiví, jednání s nimi	173
Neohroženost, vlastnost zpovědníka	34
Neplatné zpovědi	77; 138
„ „ jejich napravení	82; 138
Nepřátelé nesmířliví	180
Nepřímé rozhřešení	59
Neschopní rozhřešení	117
Nevědomost kajicníků	90
Nucení k obrátění si stavu	221

O.

Obhájce nespravedlivého škůdce	263
Obchodníci, jednání s nimi	226
Obmezení jurisdikcí zpovědní	40
Obřad rozhřešení	119
Obsah poučování	94
Obžerci, jednání s nimi	176
Odepření rozhřešení	128
Odpustky	22
Odročení rozhřešení	130
Odsouzení k smrti	243
Odškození tajné	224
Ochotnost ku slyšení zpovědi	35
Okolnosti hříchů ztěžující, způsob měnící, ulehčující	74; 75
Opatrnost při vedení nábožných	187
„ vlastnost zpovědníka	32
„ při vyptávání se na hříchy	84; 87

	Str.
Opatrnost v ukládání pokání	104
„ vzhledem na tajemství zpovědní	69
Ošklivost nad hříchy v. Lítost.	
Otázky, důležitost jejich	82
„ doplňující vyznání	78
„ předběžné	77
„ stran stavu mravního kajicníka	81
„ stran zamlčených hříchů	79; 82
„ vlastnosti jejich	85
„ závěrečné	82
Oznámení, že se rozhřešení odepírá	129
„ že se odročuje	132

P.

Papežské zadržené pády	45
Peněžitá pokuta co pokání	105
Plačící	3
Plnomocenství (mandatum)	268
Plnomocné odpustky	23
Počet hříchů, předmět otázek	78
Podezříváči	174
Podílník v poškození	262
Podmět mlčelivosti zpovědní	62
„ odpustků	24
Podmíněné rozhřešení	122
Podmínky rozhřešení	118
„ zadržených pádů	43
„ získání odpustků	24
Podvod v koupi a prodeji	273
Pojištění, smlouva	275
Pokání kleriků	4
„ nemocným přiměřené	239
„ ustavičné	105
„ veřejné	2; 105
„ vlastnosti jeho	99
„ výminečné	105
Poklad nalezený	253
Pomlouvači, jednání s nimi	175
Porušení tajemství zpovědního	66
Pořádek účastníků při náhradě	264; 265
„ v němž náhrada dáti se má	277
Possessor bonæ fidei, povinnost jeho	250
„ malæ fidei „ „	254
Potřeba dostičinění	21; 98
„ zpovědi	17
Potupení	175
Poučení kajicníka	88
„ kdy se má dáti	92
„ o mravním stavu kajicníka	89
„ o povinnostech stavu	93
„ o pravdách náboženských	90

	Str.
Povinnost náhrady	249
„ pokání uložiti	21; 97
„ zpovídati se	25
Pozbytí jurisdikcí zpovědní	40
Prameny hříchů	96
Právimocnost zpovědní v. Jurisdikcí.	
Prodávání, prodavač, prodej	272
Proklínači	179
Proměnění slibu	248
Prominutí slibu	247
„ ve zpovědi udílené	121
Promlčení zákonitě	282
Prosba o generální zpověď	140
Prostrati v. Klečící.	
Prostředky polepšení, povšechné, zvláštní	96; 97
„ proti chlípnosti v. Chlípnost.	
Předmět mlčelivosti zpovědní	62
„ otázek zpovědníkových	78
Předměty vyloučené z otázek	83
Předsevzetí, jeho vlastnosti	15
Překážky manželství	214
Příčiny neplatné zpovědi	137
„ neúplné zpovědi	77
Přijetí pokání	106
Příležitost k hříchu	151
„ in esse	152
„ non in esse, hledaná	155
„ nutná	156
„ vzdálená	158
Přímé rozhřešení z rezervátů	56
Přímlyvy k nemocným	239
Případy podmíněného rozhřešení	124; 237
Přípověď	266
Příprava k gener. zpovědi	144
„ nemocných ku zpovědi	233
„ zpovědníka ku zpovídání	71
Přítomnost kajcníka při rozhřešení	118
Půjčka	268
Půst, skutek kající	110
Pyšní, jednání s nimi	165

R.

Rada při slibu, volení řehole a t. d.	205
Rádce ku poškození	262
Redemptiones v. Výkup.	
Restituce v. Náhrada.	
Rigorismus, jeho následky	133
Rodiče, jednání s nimi	220
Rodičové nemanželští	221
Rok církevní, vodítka při poučování kajcníků	95
Rozdílnost lítosti v. Lítost.	

	Str.
Rozhřešení, kdy se dá	117
„ nepřítomných	118
„ podmíněné	122
„ smyslů zbavených	236
„ zadržaných hříchů	56; 242
Rozluštění otázek a pochybností	94
Rozpoložení, v čem záleží	114
„ jak se pozná	115; 117

Ř.

Řeholnice, jejich vedení	228
„ vyjmuty z obyčejné jurisdikce	41
Řemeslníci, jednání s nimi	226

S.

Sázka	274
Schvalující škodu	263
Skroušené vyznání v. Vyznání.	
Slib, rada stran něho	205
Slibem vázání	245
Slyšení generální zpovědi	145
Slyšící	3
Smlouva pojišťovací	275
„ směnečná	274
„ společenská	274
Smyslů zbavení	236
Snoubenci, jednání s nimi	208
Spoluvinník kajícího	74
Spravedlnost, vlastnost zpovědníka	34
Spůsob hříchu, otázky o něm	78
„ náhrady	278
„ ukládati pokání	106
Spůsob rozřešení	119
Stáří při rezervátech	44
Stojící	4
Stupně veřejného pokání	3
Svolující ku škodě	263
Svůdníci	222

Š.

Šetrnost při dávání otázek	87
--------------------------------------	----

T.

Trpělivost, vlastnost zpovědníka	30
Trvání lítosti	15

U.

Úcta Bohorodičky a p., skutek kající	109
Účastníci nespravedl. poškození	261
„ negativní	264
Účel zadržaných pádů	42

	Str.
Udělení prominutí ve zpovědi	121
Ujma v spánku	112
Uložení gener. zpovědi	142
Uložení pokání	97
Úplnost zpovědi	72
Upotřebením vědomostí ze zpovědi	65
Určení způsobu pokání	100; 106
Úrok ze zápůjčky	269
Úřad trojí zpovědníka	29
Úředníci, jednání s nimi	225
Uschování (smlouva)	268
Ustavičné pokání v. Pokání.	
Úsudek o rozpoložení	113
Utrhači	175
Úzkostliví kajicníci	194
Užitečnost odpustků	24
„ zpovědi	17; 137
Užitek zpovědníka ze zpovídání	2

V.

Vdovy	224
Vedení nábožných kajicníků	187
Velící poškoditi	262
Věci ztracené, povržené	252; 253
Věda zpovědníková	32
Vězňové	242
Vlastnosti lítosti	14
„ otázek zpovědníkových	85
„ zpovědi	18; 72
Vlažní kajicníci	183
Vojínové ve zpovědnici	226
Volení stavu duchovního, manželského, řeholního	206; 207
Vůle poslední	267
Výkup	5
Vyznání skroušené	15
Vzbuzení lítosti	15
Vzdálení se společnosti, skutek kající	111
Vzdělání kajicníci	147

Z:

Zábavy taneční	204
Zadržení pádové svědomí	42
Základ odpustků	22
Základové restituce	250
Zákon božský o zpovědi	25
„ o roční zpovědi	26
Zapírání sebe	112
Zápůjčka	268
Zarmoucení kajicníci	198
Zatvrzelci	164
Závaznost slibu	245

	Str.
Závět	267
Závistiví kajicníci	173
Zdánlivě nábožní	192
Zdráhání se nemocných ku zpovídání	234
Zdvižení církevních trestů	121
Zisk ze zápůjčky	269
Změna kázně při pokání	4
„ zmírnění pokání	107
Známky pravé lítosti	115
Známosti mladých lidí	205
Zpěťiví, jednání s nimi	162
Zpověď doplňuje lítost	17
Zpověď materialně, formalně úplná	72; 73
„ nemocných	235
„ veřejná	2
Zpovědník co lékař	96
„ „ otec	29
„ řeholnic	41
„ vlastní	5
Zproštění povinnosti náhrady	280
Zpytování svědomí	19
Zrušení slibu	248
Ztracené věci	252
Zvyk hříšný	158
Zvyklí hříšníci	159; 230

Ž.

Život zpovědníka má býti bezúhonný	30
--	----

O p r a v y.

Str.	6. ř. 13. z dola čti: zdárnému místo zdařilému.
„ 35. „ 13. „ „	ulehčiti si aspoň při velikém návalu.
„ 100. „ 11. „ „	1. m. a).
„ 102. „ 15. s hora „	náboženských vědomostí m. náboženského vědomí.
„ 103. „ 12. „ „	lehčí m. lehčí.
„ 138. „ 17. „ „	nesmířlivosti.
„ 147. „ 12. z dola „	bádání.
„ 152. „ 15. „ „	opomíjí.
„ 170. „ 2. s hora „	nemoci.
„ 170. „ 10. z dola „	manželu.
„ 180. §. 93. v nápisu a textu čti: Nesmířliví, nesmířlivost.	
„ 215. ř. 5. z dola smaž: by.	
„ 219. „ 11. s hora čti: manželu.	
„ 224. „ 7. „ „	spůsobem.
„ 240. „ 20. „ „	Aloisia.
„ 274. „ 17. „ „	Cambium fictum, siccum.
„ 282. „ pod čarou „	§. 127. a Cap. m. lap.

